Editura NAPOCA STAR
Pţa. Mihai Viteazul 34-35/19
tel:0744 / 794809, 0740 / 167461
tel/fax:0264 / 432547

e-mail: napocastar@codec.ro

http://www.napocastar.ro

Director general:
Gabriel Hrdlicska

Director de editură:
Dinu Virgil-Ureche

Redactor-şef:
Ileana Vereş

Culegere computerizată: **Ovidiu Popan**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale

SIMA, GRIGORE
FOLCLOR DIN ŢARA MOŢILOR /
Grigore Sima, Napoca Star,
Cluj-Napoca, 2003

180 p.; 21 cm.

ISBN 973-647-138-1

GRIGORE SIMA

Folclor din ŢARA MOŢILOR

P o v e ş t i

*Ediţie îngrijită de **Ioan Felea** şi **Mircea Popa***
*Cuvânt înainte de **Mircea Popa***
*Postfaţă de **Romulus Felea***

NAPOCA STAR
Cluj, 2003

Sincere mulțumiri celor ce ne-au sprijinit
în publicarea prezentului volum:

• Norberth FISCH, publicist, München, Germania
• Conf. dr. Silvia PANDELESCU (n. DRAIA), Universitatea București
• Trustul Instalații-Montaj, Cluj
Dir. Gen. Ec. Traian OARGĂ
• Direcția Silvică Cluj, director general
ing. Victor CHERECHEȘIU
• Biserica Ortodoxă Română, hram „Sf. Nicolae", păr.
prot. onor. Ioan POP
• Protopopiatul Ortodox Român Brad, Hunedoara, păr.
prot. Ioan JORJA
• Biblioteca Județeană „I. G. Sbiera" Suceava • Școala
„David Prodan" Cluj,
director prof. Aurel BUZGĂU
• Școala „Horia" Cluj,
director prof. Ioan BĂLAN

PREFAŢĂ

Folcloristul Grigore Sima

În pleiada de folclorişti transilvăneni intraţi în literatură pe poarta „*Tribunei*" lui Slavici de la Sibiu se numără şi Grigore Sima, unul dintre cei mai harnici culegători de folclor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La fel ca Ion Pop Reteganul şi ca alţi folclorişti transilvăneni, domeniul său de acţiune este unul foarte larg având în vedere creaţiile populare în totalitatea lor, pe care le consideră „cele mai scumpe ale sufletului nostru" (*Credinţele şi obiceiurile noastre populare*, în „*Amicul poporului*", 1892, p. 50), socotindu-le drept documente de seamă cu care ne legitimăm în faţa străinătăţii vechimea şi latinitatea noastră. Ele „sunt tot atâtea lucruri sfinte ce trebuiesc urmate cu deosebită evlavie" pentru că sunt moştenite din moşi – strămoşi şi, în ciuda valului de popoare migratoare care au trecut peste poporul nostru ele „ne adeveresc cât de nobilă şi măreaţă e tulpina aceea din care a vlăstărit începutul neamului nostru". Astfel, la fel ca Simion Florea Marian sau Simion Mangiuca, şi el este de părerea că obiceiurile şi credinţele noastre reflectă originea lor romană, cum o şi dovedeşte prin raportările făcute: seara de Sân-Văsii în care fetele noastre cearcă a afla cu cine se vor mărita, e un reflex al sărbătorii Junonei care avea loc la romani de Anul Nou; ziua matroanelor la romani, care avea loc de întâi martie a dat la noi „ziua [zilele] babelor, la sfârşitul lui februarie se sărbătorea la romani zeiţa Fornax, zeiţa focului, care marca începutul primăverii, fapt care e sărbătorit şi la noi în postul Paştelui, prin obiceiul hodăiţatului şi aprinderea de paie pe colinele din apropierea satului; la întâi mai romanii puneau în faţa porţilor ramuri de copaci înfrunziţi, lucru păstrat şi la noi prin obiceiul de armindeni, când porţile caselor sunt împodobite cu astfel de crengi înverzite; sărbătoarea holdelor (sementinas ferias), care avea loc în cinstea lui Jupiter sau Joe pentru ca grindina să nu strice semănăturile, s-a păstrat şi la noi obiceiul putând fi întâlnit din Joia Mare până la Rusalii; sărbătoarea Fortunei ce avea loc la 24 iunie, a dus la noi la sărbătoarea de sânziene,

când se aruncă cununi pe casă pentru norocul fetelor; jocul copiilor cu banii se trage tot de la romani (aruncatul în sus), după cum și călușerul este un dans regăsit în întregime la strămoșii noștri, care îl venerau în mai pe Romul, jucătorii acestuia numindu-se „collisalii", adică jucători din deal, și evoluau sub conducerea unui staroste numit „vates", care a dat la noi vătaf: ducerea miresei cu steaguri este iar un obicei roman, după cum și urmarea mortului cu capetele descoperite. De aceea, el socoate că adunarea și păstrarea prin scris a acestor importante vestigii este un adevărat act de responsabilitate civică, deoarece alături de limbă și de port, ele probează vechimea și vitalitatea neamului nostru, „ele singure ar fi de-ajuns spre a dovedi din ce măreață viță de oameni ne tragem".

Nu uită să facă de aceea un apel la adunarea și conservarea lor și ca un semn de prețuire a țăranului român, cel care a dus cu el prin timp această zestre străbună: „un român cu adevărată cultură nu poate să se uite cu dispreț la ele, nu este iertat să le socotească drept secături bătrânești. Nu! În timpul de azi, al spoielii, se pot însă câte toate. Și câtă durere nu simte țăranul când vede că tocmai cel ieșit din sânul lui privește cu dispreț la deprinderile la care el ține cu o îndărătnicie vrednică de toată lauda, ține la ele, căci „Așa-i legea din bătrâni, / Din bătrâni de oameni buni!". Coliba țărănească ea este cea care ne-a păstrat cele mai scumpe amintiri ale sufletului nostru, amintiri ce mereu ne aduc aminte de străbunii noștri cu care ne mândrim adesea".

În vederea culegerii sistematice a acestor producții, el a și adresat publicului cititor un apel găzduit de ziarul „Tribuna" în 1884 prin care cerea învățătorilor și cărturarilor să-i dea o mână de ajutor „întru adunarea comoarei nesfârșite de frumusețe, spirit și originalitate, ce în formă de poveste, balade, doine, hore, anecdote, bocete, descântece la morți, orații, colinde, ghicitori (cimilituri), frământări de limbă și proverbe stă ascunsă adânc în sânul scumpului nostru popor de la sate și care comoară azi – mâine... are să fie dată uitării". Culegerea roagă să se facă „fără leac de schimbare, fie în vorbe, fie în înțeles". În continuare, el arată că n-are altă dorință decât ca adunarea acestora să fie cât mai completă, faptă pentru care jertfește totul, fiind dispus să recompenseze bănește pe cei care-i vor trimite material.

Se vede că apelul său n-a rămas fără ecou, deoarece în anii următori numărul colaborărilor sale cu piese folclorice la diferite ziare și reviste din Transilvania a crescut simțitor. Debutul și-l făcuse încă în 1881 când trimisese „*Convorbirilor literare*" un număr de o sută de poezii lirice și

epice, poate și sub impresia succesului avut acolo de un Miron Pompiliu sau de Ioan Slavici și de constantul interes arătat de revista ieșeană creațiilor populare de pretutindeni. După aceasta, el a colaborat în mod constant la reviste și ziare, precum „*Transilvania*", „*Libertatea*", „*Telegraful român*", „*Familia*", un imbold important pentru culegerea folclorului venindu-i din partea lui Ion Pop Reteganul, care a fost multă vreme învățător în satul Bucium Sașa, în timp ce Grigore Sima a funcționat în aceeași calitate în satul vecin, la Bucium Poieni (1875-1884), între cei doi împătimiți de folclor existând o strânsă legătură. Mutându-se la Cărpiniș, lângă Abrud, din 1886 începe să redacteze aici o foișoară pentru popor, intitulată „*Foișoara*", în care publică mult folclor, ca de altfel și în calendarele vremii, precum *Calendarul Săteanului* de la Sibiu, cel de la Arad, sau calendarul „*Amicul poporului*" de la Sibiu, pe care-l scrie aproape în întregime. Activitatea sa se întregește prin publicarea unor volume independente de basme, precum *Teiu legănat* (Sibiu, 1885), *Vlad și Catrina*, (Sibiu, 1885), de ghicitori și frământări de limbă, *Din bătrâni* (Sibiu, 1885) sau anecdote, *Ardeleanul glumeț* sau *101 de anecdote poporale, alese pe sprânceană și întocmite din glumele lui Nenea Stan, ce-și râde de toți* (Sibiu, 1889). Multe alte creații au rămas în paginile publicațiilor periodice la care a colaborat, iar unele din manuscrise s-au prăpădit după moartea sa, survenită la 26 decembrie 1907. De aceea inițiativa lui Romulus Felea de a le aduna în volum trebuie salutată cu bucurie.

Culegerile de folclor ale lui Grigore Sima sunt de o deosebită importanță pentru viața folclorică a Transilvaniei, mai ales că majoritatea lor provin dintr-o zonă spirituală deosebit de conservatoare, cea a Munților Apuseni, de unde culegătorul și-a adunat majoritatea pieselor sale. Cele mai valoroase ni se par poveștile, domeniu în care el s-a făcut remarcat prin câteva texte de remarcabilă autenticitate, cum ar fi *Busuioc și Măgheran* (1883), *A cui să fie fata cea frumoasă?*(1884), *Cum a îmbătrânit femeia pe dracul* (1884), *Nebunii* (1884), *Teiu – Legănat* (1885), *Vlad și Catrina* (1885), *Miia Ioan* (1888), *Prietenul îți pune capul* (1888), *Petrea Voinicul* (1889), *Cenușotca* (1890), *Orb împărat* (1995), *Norocul și mintea* (1897), *Povestea omului ce înțelege limba dobitoacelor* (1884), *Cum și-au pierdut fetele dreptul pețitului* (1883). Meritul de căpetenie al unora dintre ele e acela că fac parte din aceeași confrerie cu poveștile lui Creangă. Cel puțin trei dintre acestea trimit în chip necesar spre aria de inspirație a unuia dintre cei mai mari creatori de basme românești. E vorba de textele *Făt Frumos, Fiul Iepei*, căreia Ovidiu Bârlea îi găsește o variantă în *Tei legănat* a lui

Grigore Sima, în cartea sa *Poveştile lui Creangă* şi, tot acolo, pentru snoava *Prostia omenească* face o trimitere la un alt text publicat de Grigore Sima în *„Familia”* din 1884 sub titlul *Nebunii*.

Într-adevăr, textele amintite conţin similitudini şi paralelisme dintre cele mai frapante. Astfel, *Tei legănat* este una dintre cele variantele cele mai frumoase ale basmului *Făt Frumos fiul iepei*, având legături chiar cu *Harap Alb*, deoarece şi aici apar personaje ieşite din comun, precum *Strâmbă Lemne* şi *Sfarmă Piatră* şi chiar *Barbă Cot*, „voinici” pe care Tei legănat îi întrece în luptă dreaptă, apoi se face frate de cruce cu ei, dar la urmă, în timp ce el scapă fata de împărat dusă de zmeu pe celălalt tărâm, când să iasă şi el prin răsuflătoarea pământului, el e trădat de ei. Iese în cele din urmă cu ajutorul pajurei şi-i pedepseşte pe trădători.

În *Nebunii* avem de-a face cu acelaşi scenariu ca în *Prostia omenească*. În timp ce omul casei se află la lucru, nevasta acestuia începe să plângă şi să se zbată că ce va face ea dacă se va naşte pruncul ce-l poartă în pântece, deoarece când va pune leagănul sub grindă, cutea aflată acolo îi va cădea în cap şi-l va omorî; la fel se va întâmpla dacă îl va duce în pivniţă, unde va da teascul peste el, iar în pod slănina pusă la afumat va reprezenta acelaşi pericol. Iată că se apucă de bocit şi mama fetei, căci nici ea nu era mai brează ca aceasta, sau cum plastic o spune povestitorul: „Mă-sa încă, nici mai mult nici mai puţin decât o: „Bună 'mneaţa lele!” – „Tu lele eşti surdă?” – „O mulg ş-o dau în ciurdă” – „Sece-s urechile tale?!” – „Mulţumesc matale!” Mai la înţeles, vorbind era o toantă şi jumătate. Nu-i de mirare dar că s-a pus şi ea pe plânset din toate puterile. Ca şi când i-ai trage măsele câte una, aşa se văiera!” Acelaşi lucru îl face şi soţul soacrei, căci era şi el „un fel de „Caută Nan iapa şi el călare pe ea”, plin de înţelepciune şi judecată dreaptă ca broasca de păr”. Doar ginerele venind acasă, trebuie să liniştească lucrurile şi să le pună în ordinea lor firească. Dar văzând cum stau lucrurile, pleacă în lume să vadă dacă mai sunt oameni proşti ca aceia cu care trebuie să trăiască acasă. A găsit alţii şi mai abitir: unul care arunca nucile în pod cu furca; altul care şi-a încheiat carul în casă şi acum voia s-o spargă ca să-l scoată afară; alţii care puseseră boii la tras o scândură ca s-o întindă, iar ultimul „băga ziua-n casă cu trocul”. Dându-şi seama că nici alţii nu-s mai breji, se întoarse acasă.

Se dovedeşte astfel că poveştile lui Creangă au o bază folclorică mult mai largă decât s-ar crede.

O altă poveste, *Busuioc şi Măgheran*, reia motivul Genovevei, căci fata de împărat, rămânând grea pentru că a gustat din frunzele unui

trandafir, e alungată de tatăl său, care poruncește fratelui ei să o ducă într-o pădure unde s-o ucidă. Acesta o lasă în viață, luându-i doar degetul cu inelul, iar ea născând doi fii cu părul de aur, pe Busuioc și pe Măgheran, aceștia fac mari isprăvi și cu ajutorul unor jivine îndrăgite, N-aude, N-avide și Na greu ca pământul, reușesc s-o biruie pe Muma Pădurei, s-o elibereze pe fata împăratului de balaurul care urma s-o înghită, și după ce scapă și de țiganul impostor, să primească împărăția moștenire.

Un rol important joacă prietenia cu animalele și în *Petre Voinicul*, fiu al unor oameni „pârliți de săraci", care e răsplătit de împăratul șerpilor fiindcă i-a scăpat fiul și l-a dus acasă. Nevastă-sa însă îl înșeală și-i fură inelul „cu adimanturi", voind să-l piarză, de nu ar fi reușit să și-l ia îndărăt cu ajutorul unui câine, a unui șoarece și a unui mâț. Și succesul lui Cenușotca se bizuie pe o alianță cu animalele. Holda lor e prădată noapte de noapte de trei cai, pe care frații săi îi scapă, dar el îi prinde. Lăsându-le viața, aceștia îi dăruiesc trei căpestre, care îl vor ajuta să o dea jos pe fata împăratului din arborele unde o ascunsese o pajură dușmană, arbore înalt ce atingea bolta cerului. Folosind cele trei frâie, trei cai se arată rând pe rând și ultimul reușește să-l ridice până sus în vârful arborelui, scăpând-o pe fata răpită și primind recompensa promisă.

Și eroul din *Povestea omului ce înțelegea limba dobitoacelor* rămâne în viață tot unor povețe date de dobitoacele din curtea sa, de câinele Albeiu și de cocoșul curții, care îi dau sfaturile trebuitoare. Tematica multora dintre acestea se împletește cu motivul femeii viclene sau a femeii pacoste, cum se întâmplă în basmul *Cum a îmbătrânit muierea pe dracul*, unde este vorba de o femeie tirană, care face totul pe dos de cum îi spune soțul și care, urcată în cele din urmă în spatele dracului, a ajuns să-l ducă la exasperare și pe acesta. Și Catrina din povestea *Vlad și Catrina* e o nevastă haihuie, care îl duce pe om la sărăcie, destăinuind străinilor unde le era avutul, ceea ce-l determină pe Vlad să scape de ea cu prima ocazie, lăsând-o să se întrebe dacă e Catrina sau nu e Catrina. Există însă și reversul, cum e cazul cu bărbatul din basmul *Prietenul îți pune capul* care, din cauza geloziei și a unui pariu nesăbuit își alungă frumusețea de nevastă în lume, lăsând-o pradă valurilor, singură într-o corabie, de unde salvată fiind, își dovedește nevinovăția ajungând nevasta fiului de împărat de acolo. Căsătoria e în orice basm prilej de a pune voinicii la încercare și așa se întâmplă și în *Miia Ioan*, când celor o mie și unu de fii ai unui moș și a unei babe sărace le vine vremea de însurătoare și pețesc pe cele o mie și una fete ale unui popă, ajuns să-și blesteme zilele din cauza lor. Iată însă că trecând prin „Câmpul

cu florile", fraţii lui Miia Ioan nu se pot abţine să nu rupă câteva flori şi astfel ajung în mâna unei babe hapsâne, căreia el va trebui să-i împlinească trei dorinţe spre a scăpa nevătămat. Cu ajutorul unui odor de fată pe care o descopere într-o pivniţă, el reuşeşte să treacă cu bine peste toate încercările şi să iasă la liman. Nu mai puţine încercări îi sunt rezervate fiului celui mic al împăratului din basmul *Orb împărat*, unul dintre cele mai frumoase şi mai complexe basme din cele culese de Grigore Sima. Pentru frumuseţea morală a personajului, pentru curajul şi iscusinţa lui, basmul acesta se poate compara doar cu *Harap Alb* al lui Creangă. Avem de-a face aici mai întâi cu neputinţa fraţilor săi mai mari, apoi cu ingratitudinea lor. Urmează apoi cu o serie de întâmplări exemplare, cu consecinţe fericite pentru cei cu care eroul intră în contact. Drumul său spre apa vie, tămăduitoare a ochilor tatălui său, îl duce în chip fatal şi prin Ţara Orăvii, adică prin lumea de dincolo, unde îl aşteaptă alte încercări. Lumea de dincolo e o lume împietrită, compusă din stane de piatră, pe care el, reuşeşte să-o readucă la viaţă, învârtind paloşul de trei ori deasupra capului. Trezirea lumii din insomnia ei adâncă e bine surprinsă: „În acea clipită totul se mişcă din nou. Semănătorul urmează mai departe lucrul său, paserile ciripesc, fac cuiburi şi se giugiulesc, caii nechează, ogarul urmăreşte mai departe pe fricosul iepuraş, soldaţii şi meseriaşii iar cu ale lor trebi, una şi bună! toţi făceau câte ceva, după cum le era lefteria." Drept răsplată el primeşte dragostea fetei de împărat şi trăieşte fericit o vreme până îşi aduce aminte că el are o „datorie" de împlinit, promisiunea făcută tatălui său că îl va scăpa de orbire. Se întoarce astfel acasă, făcând în drum zeci de binefaceri: scapă de blestem pe cele trei zâne devenite porumbiţe albe; fata cea de arap primeşte apă vie din ulcior devenind şi ea o fată frumoasă cum nu s-a mai văzut; readuce celor trei împăraţi, la curţile cărora poposeşte, bunăstarea de odinioară, constând din bucate, carne şi vin, daruri primite de el de la cele trei fete – porumbiţe; îl scapă pe un alt împărat de răutatea vecinului său, un om războinic şi de nimic care îl ataca mereu, dăruindu-i paloşul său fermecat spre a-şi face dreptate. Ajunge în cele din urmă la hanul la care chefuiesc fraţii săi şi le plăteşte datoriile luându-i acasă. Aceştia îi schimbă apa vie din ulcior cu una „murătoare", astfel că atunci când vrea să-şi vindece tatăl se face de râs, iar ceilalţi fraţi triumfă. E alungat şi dat morţii, dar curteanul care e însărcinat de tatăl său cu pedeapsa îl lasă în viaţă dându-l ca slugă unui prieten. Iată însă că fiul său, avut cu fata de împărat din Ţara Orăvii, vrea să-şi afle tatăl şi porneşte prin lume în căutarea lui, dimpreună cu mamă-sa, împărăteasa, şi cu oastea lor. Ajung pe la toate împărăţiile pe la care a trecut

tatăl și soțul ei, primind îndărăt toate darurile pe care acesta le lăsase acolo și, în cele din urmă, ajung în țara lui Orb Împărat, punând la încercare pe cei doi frați netrebnici care se fac de rușine. Este adus fratele mai mic din locul în care slujea la stăpân și trece cu bine toate probele, dovedindu-și astfel nevinovăția. La răutatea lor, el răspunde însă cu binele și oferindu-le iertarea: „Fratele mai mic, văzând căința lor s-a pus și a aruncat vălul uitării peste toate cele făcute, ca să nu poată zice lumea mâne – poimâine vorba ceea: „Cine ți-a scos ochii? – fratele meu!"

De altfel, înclinația spre bine este una dintre trăsăturile definitorii ale eroilor basmelor lui Grigore Sima și ideea morală, lupta pentru adevăr sunt o țintă constantă a eroilor săi. Astfel, el comentează la un moment dat faptele lui Busuioc prin aceste cuvinte: „Omul de inimă iubește fapta bună, fiindcă prin ea face o plăcere și folos celui pentru care o săvârșește. Apoi când vezi pe nescine că se bucură și-ți mulțumește pentru cele făcute, te bucuri și tu, te simți cumva ca un om mai mult și cauți prilej de a face bine într-una. Aceasta e singura ta fericire. Așa este omul de inimă. El face bine fără a lua în seamă că de multe ori „Fă bine și așteaptă răul!" „Dreptatea umblă cu capul spart" și „Tu nu-l lași să moară, el nu te lasă să trăiești!" Alt îndemn este acela de a-și folosi mintea, de a fi harnici și a nu se lăsa pradă lenei, așa cum o spune în *Norocul și mintea*: „Adecă lucrau oamenii noștri cu mintea și nu așteptau să le cadă mană din cer, cum așteaptă unii, vorba ăluia: „Cazi pară în gură că de vei cădea, eu te voi mânca, ci dă din mâni și din picioare și câștigă. Și numai așa se și poate, că de aceea lumea e dreaptă ca frigarea. Și omul din poveste și-a cumpărat pământuri, vii, codri și locuri de pășune. Și-a ridicat case, șuri și alte cele – s-a făcut cel mai bogătan om din partea locului. Și nimeni nu-l grăia de rău, ci toți numai de bine, pentru înțelepciunea și cumpătul lui în toate și pentru multele lui fapte bune".

Pe lângă aceste inserții cu caracter etic, moral, autorul introduce uneori în text aluzii cu privire la starea națională a românilor ardeleni, siliți a trăi fel de fel de vexațiuni. Iată cum arată sfârșitul poveștii *Nebunii*, cu aluzii vădite la situația națională a românilor transilvăneni: „Se spune și aceea că feciorul a dat de omul ce-și băga ziua-n casă cu trocul, dar aceea fiind că se zice și despre Secui, pe când au primit legea lui Cristos venind în țara noastră sălbateci și păgâni, aceea mânaséră-ți auzi de la mine, dragii moșului. Că Doamne multe năzdrăvănii au mai făcut și ei până s-au desprins așa cu-ncetul se-nțelege, cu obiceiuri de oameni de-al de noi, care aveam și pe vremile – acelea casă și masă în țara această mănoasă, pe care au apărat-o străbunii noștri împotriva roiului de limbi sălbatece fără temere

de Dumnezeu, ce ca lăcustele să năpusteau pe ei, au apărat-o cu brațe oțelite cum sunt și ale noastre, strănepoții lor".

Înțelegând că educația poporului se poate face mult mai simplu și mai direct prin intermediul calendarelor pentru popor, el va ține în calendarul *„Amicul poporului"* de la Sibiu o rubrică intitulată *Vorbe*, în care va stărui pe componenta morală și națională a sfaturilor comunicate, urmărind să-i facă înainte de toate pe cititori buni români. De aceea scrie: „Virtuțile moșilor și strămoșilor noștri nu ne fac nici o cinste, dacă noi suntem niște nemernici. Virtuțile străbunilor i-au făcut pe ei mari, iar ticăloșia noastră ne face pe noi de râs și de batjocură la alte neamuri. Drept aceea decât din neam mare și să nu fii bun făr' numai de tras și împins, mai bine din neam de a doua mână și să fii om, nu tufă. Iar a te trage din neam mare și a fi tu de zece ori om – firește e lucrul cel mai cinstit și pentru tine și pentru înaintașii tăi, căci la toți se cuvine laudă după zisa că din vultur, vultur naște, din stejar, stejar răsare". Și în altă parte: „Sufere și rabdă, dacă ești nedreptățit nu uita însă nici pe un minut că ești din neamul lui „Ține minte" care împrumutul îl plătește cu mari camete"; „Cel ce nu ține la neamul său, la limba și legea sa e ființa cea mai ticăloasă pe fața pământului pentru că menirea omului este să facă cinste prin purtarea sa moșilor și strămoșilor săi, iar urmașilor săi să le lase drept moștenire un nume cu care ei pot să se fălească ș-apoi urmează cum pot să țină la tine, când n-ai fost demn să adaugi și tu o pietricea la zidirea începută de bătrâni?!"

Sunt numeroase astfel de referințe în toată opera lui Grigore Sima. Așa, de pildă, într-una din secvențele sale intitulate *De-ale lui Păcală* nevasta lui Păcală povestește celor trei negustori care-l asaltau pe Păcală că a fost în iad, unde ar fi văzut „talpa iadului că cine e, am văzut muierile limbute acățate de limbă, am văzut pe (cei) care lucrau în dumineci și sărbători, pe care nu lucră, făr' înșeală pe unul și pe altul, am văzut pe cei care își vând neamul și legea... o! o! ce-am văzut!" Asemenea în *Ardeleanul glumeț* sau *101 anecdote poporale alese pe sprânceană și întocmite din Glumele lui Nenea Stan, ce-și râde de toți* (Sibiu, 1889) face aluzie la multe din legile strâmbe și nedreptățile puse la cale de stăpânitori asupra românilor, pe care le ridiculizează. Iată cum începe câteva dintre ele: „Mai înainte vreme, când legile Ardealului nu dau voie românului să poarte căciulă mai scumpă de un zlot, nici veștminte negre la față și nici călare să umble..." etc.; „Înainte de 1848, Țara Moților era cu totul lipsită de drumuri, nici într-o parte, nici în alta cu carul ori cu căruța nu puteai străbate. De la un sat la altul nu puteai merge decât călare..."

În calendarul „*Amicul poporului*", al cărui redactor a fost (1890-1898), el a redactat şi unele articole, cum ar fi cel închinat lui Andrei Mureşanu, în care scria, după modelul vădit al lui Creangă: „Nu ştii cum şi nu ştii de ce, însă ţi-este drag petecul de pământ pe care te-ai născut, oamenii cu care ţi-ai petrecut nevinovaţii ani ai copilăriei par că-ţi sunt fraţi de cruce şi aruncat de soartă departe de ei şi urcat poate sus pe scările vieţii sociale, când îi întâlneşti e o dulce mângâiere pentru tine. Drag îţi este să revezi o rudenie pe care n-ai întâlnit-o demult. Asemeni parcă eşti la tine acasă când te afli între oameni care vorbesc aceeaşi limbă cu tine, cu aceeaşi credinţă, se îmbracă în felul tău şi au aceleaşi năcazuri, acelaşi dor şi năzuinţele lor pentru viitor sunt ca şi ale tale. Din contră, între oamenii de altă limbă, cu altă credinţă, cu vederi altele de cum sunt ale tale şi cu aspiraţiuni altele – eşti stângaci, nu te afli bine şi de abia apuci să scapi din aşa societate, ce parcă te omoară".

Revenind însă la basmele culese şi publicate de Grigore Sima trebuie spus că majoritatea lor sunt de bună calitate, atât ca factură tehnică, cât şi ca limbă. Toate beneficiază de începuturi şi finaluri frumoase, iar multe din ele sunt scrise în versuri sau, mai bine zis, folosesc pe alocuri fraza rimată. Iată, spre exemplu, începutul basmului *Busuioc şi Măgheran*: „Era odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar mai povesti, pân'un purice ar plesni şi eu nu m-aş zbate a minţi, că nu-s de-o zi de două, ba nici chiar de nouă, ci-s de pe vremea pe când lupul căţel era pus la oi, de le mână dinapoi, era, cum zisei, un împărat, căruia i se şi şedea!" Iar finalul: „Dup-aceasta mă băgai într-o oală spartă / Şi vă spusei povestea toată; / De mi-ţi scoate cu-vrun cui, / Poate ca să vă mai spui"./ Începutul de la basmul *A cui să fie fata cea frumoasă*? şi el sub semnul poeziei: „Ştiu o poveste mândră şi frumoasă, / S-ascultaţi şi domnia voastră", căci „Cine a-asculta, multe a-nvăţa / Cine a dormi, bine s-a odihni". Şi finalul: „Şi vă spusei povestea toată / De mi-ţi scoate cu vr-un cui/ Alta nu ştiu să vă spui". Unele din aceste poveşti conţin versuri intercalate, multe dintre ele cunoscute din culegeri de literatură populară, precum: „Când m-ajunge dor de ducă, Mă duc la deal ca pe luncă; / Când m-ajunge dor de mers, / Mă duc la deal ca pe şes" (*Busuioc şi Măgheran*); „De-ar fi mulţi ca frunza-n fag, / Dacă nu-i care mi-i drag; / De-ar fi mulţi cu frunza-n vie, /Dacă nu-i care-i drag mie!" (*A cui să fie faţă cea frumoasă?!*).

O altă calitate a poveştilor lui Grigore Sima este valoarea lor artistică. Majoritatea lor dispun de o acţiune palpitantă, cu scene puternice şi convingătoare, cu un mers sinuos al acţiunii şi numeroase răsturnări de

situații. Fraza este scurtă, elocventă, construită de foarte multe ori din zicători și proverbe, din întorsături meșteșugite de cuvinte, unde oralitatea e și ea la ea acasă. Fraza e ticsită cu astfel de întrebări și expresii. „Dar rogu-vă!", „Ce zic?" „Dar știți una?" „Mă întorc iar și zic." „Însă vorba cântecului: După nor vine senin, altcum nici că se poate, credeți-mă!". Pe de altă parte, există numeroase formule ale povestitorului care vrea să controleze acțiunea sau să-și facă simțită din când în când prezența. Iată câteva: „Eu nu pot crede că ei înșiși v-ar putea lămuri această întrebare, d'apoi eu care-s numai iac-așa lasă-mă să te las, cumu-i vorba"; „Vorba ceea: în gură cu Dumnezeu și-n inimă cu dracu'. Lup îmbrăcat în piele de oaie, care-n față te netezește și-n dos le ciopleşte. Așa este! Pe acele vremi, când nici nu visai, numai că te pomeneai..."; „Aș vrea să văd omul care-ar zice că poate să mulțumească vreodată sufletul omenesc! El, sufletul, din ce are, din ce s-avântă tot mai sus și se pierde cu dorințele prin lumi necunoscute"; „Nu-i nevoie să vă spun – așa cred – că Mama – pădurii cea zbârcită, iar șa-ncercat norocul, căci de! vorba ceea „Năravul din fire, n-are lecuire" și „Lupul își schimbă părul, dar năravul nu"; „Eu știu ce să mai zic și de lumea asta! Feciorii de-mpărat, frați de la un tată și de la o mamă și tot nu-și descopereau tainele lucrurilor pe care le cumpăraseră"; „Am mai văzut ospețe și eu ș-am ascultat și vornici cu guri duruitoare, cărora, cum e vorba, le umblă limba-n gură ca-mblăciu-n șură, așa ceva însă de când port capul între urechi!... Mi se tociseră tălpile la picioare de jocul cel mult. De la o bucată de vreme, văzând că mă omoară cu omenia, mă dau la umbra unui vraf de clătite cu brânză, că mi-i bucata și-ncep a face fălci pân' nu mai pot. Mă pun apoi și-mi spăl gâtul c-o cofă de vin mai vechi de cum era moșul meu când și-a dat ortul popii. Ce se va fi mai întâmplat după aceea nu mai țin minte, pentru că obosit din cale-afară cum mă găseam, m-a furat un pui de somn din care când m-am deșteptat ospățul s-a fost spart și ei nici n-au băgat de seamă că picasem într-o oală spartă".

Pe lângă astfel de intervenții și comentarii ale autorului care sparg fluența textului, mai oferind cititorului (sau ascultătorului) un moment de respiro, menit să-i stârnească și mai mult interesul pentru ce va urma, există și formule tipice pentru basm, care marchează fazele narațiunii și pe care Grigore Sima le folosește cu succes. Iată câteva: „După ce s-a dus el dus multă lume și împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-nainte este încă multă și frumoasă s-ascultați și dumneavoastră, de mi-ți asculta, multe veți învăța" (*Busuioc și Măgheran*); „Vă poate fi de-ajuns dacă voi spune întâmplarea cu Împăratul de Galben. Să fiți dar numai urechi, că așa dragă de poveste

nici n-a fost, nici nu mai este, şi dacă veţi asculta, multe veţi învăţa" (*Tei legănat*); „De aceea să ne întoarcem la firul din poveste, ca şi care nu mai este, şi cu drag se povesteşte. Aici suntem acasă" (*Orb împărat*); „Aşa se duce el multă lume-mpărăţie, ca Dumnezeu să ne ţie, că înainte din poveste, mai frumoasă este" (*Orb împărat*). Desigur şi formulele de încheiere sunt diverse şi pline de inventivitate. Iată câteva: „De aceea ce s-a mai întâmplat nu vă pot spune dumneavoastră, însă dacă tocmai aveţi poftă mergeţi şi-i întrebaţi că de nu vor fi murit trăiesc şi azi" (*Orb împărat*); „M-am ţinut de cuvânt dragii moşului şi v-am spus o drăguţă de poveste, cum n-a fost şi nu mai este, că minciuni mai cu coarne n-a născocit om pământean" (*Vlad şi Catrina*); „de aceea, cum o cumpăr aşa o vând. Cine o ştie mai bine spui-o, că nu-i stau în cale" (*Cum a îmbătrânit muierea pe dracul*); „Mă urcai pe-o şa/ Şi v-o spusei aşa" (*Miia Ioan*); „De n-or fi murit şi azi trăiesc" etc.

Creangă izbuteşte să obţină efecte speciale prin aglomerări şi enumerări de substantive. Aşa procedează pe alocuri şi Grigore Sima, semn că formula era consacrată în narativitatea populară. Iată doar câteva exemple: „Sosiţi la stână, bărbatul fiind aproape de seară şi oile toate în staul, se ia printre ele. Voia el să ştie cât sunt de grase; de aceea aci pune mâna pe săina, aci pe oacăra, pe breaza, bălţata, caciora, pintenoaga, cucuiata, ciula, şuta, bălana – până trecea batăr zece din miei din noatini, din miori, din oi, din berbeci"; „Stau gata: sicriul, pânza pe obraz, luminuţa cea de la ieşirea sufletului, cea de un stat de om, cruciţa şi banul pentru vamă, prinoase, doniţe de paos şi toate" (*Povestea omului ce înţelegea limba dobitoacelor*); „Dacă nu tocmai tăieţei, cocoradă ori clătite să fi gătit, batăr nişte intinguş, brozbi, bătâcă, cir tot mâncări ce-ntr-o clipită le dai gata! Ele nici lapte de bou n-au fiert" (*Nebunii*).

Desigur că o problemă ridică şi limba folosită de culegător. În dorinţa de a fi cât mai autentic, el a păstrat neschimbată rostirea populară şi multele expresii cu tâlc de la ţară, care dau un farmec deosebit poveştilor sale. Nenumărate zicători şi proverbe pot fi întâlnite la tot pasul, ca şi numeroase expresii autentic populare, precum: „Eu nu zic nici albă, nici neagră"; „a mâncat papară"; „mergea de-i scăpărau călcâiele"; „a-şi lua tălpăşiţa", „lan întins de orz ce-au fost prins frunte"; „El numai o ţâcă mi-a încurcat iţele"; „îl tot tămânda cu câte verzi-uscate"; „Nevoieşu naibii"; „o coroabă de babă"; „cioara pintenoaga"; „sămânţă de vorbă"; „să mă iuşdesc de-a fitea", „nici cârc", „Lasă-l în focareţ" etc. Poveştile sale sunt pline de arhaisme şi de cuvinte dialectale, de regionalisme pitoreşti, care nu pot fi întâlnite decât în graiul moţilor sau al ardelenilor din zona Aiudului (Gârbova), de unde

provine autorul. Iată câteva: *coc* (colac), *chitinel* (încet), *pogan* (tare), *a custa* (a-l ţine în viaţă), *hanţ* (vrajbă), *poică* (necaz), *mirăzenii* (minunăţii), *modru* (fel), *pupuieş* (grămezit), *ţâcă* (oleacă, puţin), *forfoi* (grozav), *paradie* (paradă), *fuieş* (neastâmpărat), *galiţe* (orătănii), *ciguri–miguri* (prostioare), *junişan* (tânăr), *mangură* (un pic), *liuică* (leagăn atârnat de grindă), *să-l izdeşti* (să-l dărîmi), *a pitula* (a se ascunde), *a chihăiţi* (a-l bate la cap), *jigărănii* (jivine), etc.

Orice dicţionar regional şi-ar îmbogăţi mult conţinutul prin inventarierea cuvintelor regionale folosite de culegător, cuvinte care, notate în forma lor specifică (ex. pimniţă = pivniţă), a soponi (a săpuni), încătrău (încotro) etc., dau un farmec deosebit poveştilor sale.

Grigore Sima a scris şi câteva povestiri în stil popular, dar ele sunt departe de valoarea creaţilor populare publicate de el. Una dintre ele *Negrea Păscălitorul*, e povestea unui mic şarlatan din satul său de origine, Gârbova, care „vindeca" şi rezolva totul citind omului din Păscălie. E poveste scrisă cu vervă, în stilul lui Creangă, care pictase şi el câteva feţe bisericeşti în culori acide. Mai amplă şi mai bine lucrată e „novela din popor" *Frumoasa din Făgeşti*, care e scrisă după toate normele nuvelelor la modă în epocă, şi ea ni se prezintă cu nimic mai prejos de acelea semnate de Iosif Vulcan, I.T.Mera sau Virgil Oniţiu prozatorii recunoscuţi ai Ardealului de la acea oră.

Scrisul lui Grigore Sima al lui Ion a intrat şi atenţia scriitorilor şi criticilor mai importanţi ai epocii. Astfel, Ioan Slavici ţine să-l amintească în *Amintirile* sale, atunci când vorbeşte de creaţia populară a lui Eminescu, scriind: „Pe când alţii, cum era Creangă, Ispirescu ori Grigore Sima al lui Ioan au scris în genul poporal, fiindcă ieşiţi din mijlocul poporului rămăseseră ţărani cu oarecare cultură şi nu erau în stare să scrie altfel, Eminescu, care nu era ieşit din mijlocul poporului ţinea să se potrivească întru toate cu poporul, pentru că numai aşa putea să străbată şi să rămîie". La rândul său, criticul Ilarie Chendi se ocupă de opera lui Grigore Sima în lucrarea sa *Zece ani de mişcare literară în Transilvania*, punându-l alături de cei mai importanţi folclorişti ai momentului, între care Ion Pop Reteganul, Ioan Berescu, Iona Koevary, I. Rodina, Laurenţiu Ciorbea şi alţii, ceea ce dovedeşte că scriitorul din Munţii Apuseni a cucerit inimile la destui cititori. Mai recent, el se bucură de o prezentare pe măsură în *Dicţionarul folcloriştilor* al lui Iordan Datcu.

Mircea Popa

Notă asupra ediției

Intenția de a realiza o culegere din scrierile lui Grigore Sima a lui Ion a aparținut lui Romulus Felea. În viață fiind, încă de timpuriu a adunat o serie de lucrări ale acestuia risipite prin calendare și periodice, în special texte de *Medicină populară*, snoave și *Vorbele* din calendarul *„Amicul poporului"*, pe care le-a dactilografiat, după cum a realizat și o scurtă biografie a folcloristului Grigore Sima pe care a publicat-o în revista *„Limbă și literatură"* (vol. XIX, 1968). Materialul adunat s-a dovedit însă suficient pentru a realiza măcar unul dintre volumele proiectate. De aceea Ioan Felea a apelat la prof. Mircea Popa în vederea unei mai bune organizări și distribuții a textelor. Prof. Mircea Popa a oferit o radiografie completă a scrierilor din periodice și a celor apărute în volum ale lui Grigore Sima și a ordonat materialul pe compartimente: 1) proza, adică poveștile; 2) snoavele, respectiv *De-ale lui Păcală* și *Ardeleanul glumeț*; 3) poeziile lirice și epice și 4) varia (*Vorbe, Medicină populară, sfaturi, ghicitori*). În această ordine, ele urmează să fie redate publicului cititor.

Am socotit necesar să începem ediția restitutivă a operei lui Gr. Sima cu *poveștile*, întrucât ele reprezintă sectorul cel mai valoros al culegerilor sale. Am procedat în consecință realizând mai întâi reproducerea textelor apărute în volume, apoi a celor rămase în periodice. În cadrul acestora din urmă am operat de asemenea o deschilinire, separând textele folclorice de așa-zisele nuvele (sau povestiri) cu caracter (sau în stil) popular scrise de Grigore Sima însuși. Din rândul acestora din urmă fac parte textele: *Negrea păscălierul, Frumoasa din Făgești, Paraziții* (publicată în *„Familia"* la rubrica *„Poeme în proză"*), *Artiștii* (copie de pe natură) ș.a. Transcrierea textelor s-a făcut potrivit normelor ortografice actuale; la fel a fost adaptată și punctuația.

Antologia de față este primul volum dintr-o serie pe care intenționăm s-o realizăm în viitor. Ea adună multe din poveștile culese și publicate de autor de-a lungul vremii, povești dovedind calități artistice cu totul remarcabile, demne de a figura într-o antologie viitoare a basmului românesc. Poveștile scrise de el (unele cu mențiunea „Din popor") le

adunăm nu atât pentru valoarea lor literară, cât pentru a ilustra aderența sa la curentul „realismului poporal" al „*Tribunei*", căruia se integrează.

Mulțumim tuturor acelora care au contribuit într-un fel sau altul la realizarea volumului de față.[1]

Editorii

[1] (Ilustrația de pe copertă reprezintă o vedere din satul Cărpiniș cu biserica hramul "Sfânta Treime" în care a slujit ca preot Grigore Sima a lui Ion, între 1884--1907).

1. Teiu legănat[1]

A fost ce-a fost, că de unde nu, cine ar mai povesti!

Pe vremurile acelea, când împăraţii şedeau la masă cu argaţii, – a fost un bărbat şi o muiere.

Deşi, nu tocmai lipiţi pământului, ei erau totuşi mai codaşi, – cum se zice.

Asta însă puţin ne priveşte, pentru că sărăcia şi ea printre oameni trebuie să fie. Omul dacă e sănătos şi în casă este pace şi linişte, cu chiu, cu vai, ce-i drept, dar tot o duce el de pe o zi pe alta, cum poate.

E rău însă, şi încă rău de tot, când un bărbat şi o muiere, cununaţi după lege, petrec împreună o viaţă întreagă, şi n-au copii.

Peste poate, ca să fie durere mai adâncă decât a moşneagului, ce azi mâine îşi leapădă potcoavele, vorba ceea, şi el vede că a trăit de-a fitea. Să ştie el că nu rămâne după sine nici o urmă, precum nu rămâne după rouă, ce nu se alege nimic la întâiile raze ale dimineţii, după vulturul ce dă falnic târcoale prin aer, după corabia ce despică luciul mării, după câte şi mai câte! Să vadă, că mult puţinul ce a putut agonisi, Dumnezeu, drăguţul, ştie cu cât necaz, cu câte alergături, – are să treacă la străini, care n-ar zice poate nici: „Doamne iartă-i păcatele!". Să vadă, cum la alţii copiii sunt ca spuza şi bucuria părinţilor ce se ajută cu ei!

Să vadă toate acestea şi să nu se mâhnească, să nu simtă un fel de ură către viaţă, să nu-i pară rău de viaţa cheltuită, – nu se poate! O zic până de zece ori, dacă se cere!

Perechea de oameni, de care ne fu' vorba, încă erau de acei nemulţumiţi. Şi locul, unde şedea nu ştiu cum, dar' cobia tot a pustiu! Ei aveau adică o căscioară făcută drept în mijlocul unei păduri, pe unde rar dacă străbătea vre-un suflet de om. Ce mirare dar, că voia bună pierise cu totul din mijlocul lor! Săptămâni întregi nu schimbau trei vorbe unul cu altul.

Într-o zi bărbatul, cum erau în pădure după nescai uscături de foc, ce îi trăzneşte de odată prin minte?!

---

[1] Publicat în "Tribuna Sibiu" 3/15 ian. 1885, pag. 22-38.

Dacă Dumnezeu n-a aflat cu cale să-i de-a şi lui copii, o să-şi facă el unul de lemn! Să aibă cel puţin un semn de om în casă. E destul şi atâta, când mai mult nu se poate.

A tăiat dar un tei potrivit şi cu încetul, cu încetul şi-a făcut un fel de trunchi, ce aducea aşa mai departe, cu copilul de ţâţă. Seara când s-a întors acasă, omul nostru, pe lângă sarcina de hăbăduri pentru foc, a mai adus şi un băiat.

Copilul, deşi, precum vă spusei, nu era altceva, decât o bucată de lemn fără pic de suflet, muierea omului aceluia era toată voie bună şi soţul său văzând-o cum este s-a bucurat şi el, ca şi când ar fi descoperit o comoară.

Au făcut băiatului cămăşuţă nouă, din una mai ponosită a bătrânului, l-au înfăşat şi l-au culcat în liuică cu mare grijă, de nici fetiţele cele zburdalnice nu fac mai altceva cu ale lor păpuşi!

Câte vorbe s-au schimbat între cei doi soţi în acea seară, de mult, poate chiar din tinereţe nu s-a mai întâmplat. De cântători, nu mai cu ceva mai devreme, i-a putut fura somnul. Şi de abia aţipiseră, când deodată îi vezi în tălpi pe amândoi. Care de care răscolea prin tăciunii acoperiţi de cu seară cu cenuşă, ca să ţie pe dimineaţă niţică jar de aţâţat focul. Bătrânul nimereşte unul, ce cu două – trei suflări s-a ojăjît[1] cum se cade. Luminează liuica şi văd, că ce-i! Văd şi nu pot crede ochilor.

Copilul era viu şi ca un trunchi colea. Cu atâta putere ţipa, de-ţi lua auzul cum se cade. Baba îl alăptează şi în chipul acesta îl mai agoaie.

Săptămâni de-a rândul bărbatul nu s-a mişcat mai mult de acasă. Abia din când în când, dacă mai ieşea, mai pentru vreascuri de foc, mai pentru o cofă de apă, să ducă şi să aducă de la moară. Alte treburi rămăseseră baltă din ziua aceea. Iar baba tot cu băiatul în braţe cu zi cu noapte!

Şi din tei fiind el, „Teiu-legănat" i-a rămas numele până în ziua de azi. El nu creştea, cum se creşte, fără ca trestia de baltă, atât de iute. Cu toate astea nu s-a făcut o joardă numai, la care să-i poţi tu număra coastele de gras ce rea, fără înalt, pieptos, grăsuţ colea, cum se şede mai bine, iar de fire era năzdrăvan.

Când a ajuns junişan, l-a apucat un dor de ducă, de care nici el nu-şi putea da seamă, cum de-l făcea tot mai neastâmpărat. A trebuit să plece. Un voinic de pănura lui să-şi trăiască viaţa într-un codru înfundat? – Peste poate!

---

[1] A ojăjî = a usca, a zvânta, a aprinde (Dicţionarul limbii române, Tom II, lit. O, Bucureşti, 1969, p. 1508.

Şi-a pus toate la cale şi luându-şi rămas bun, a plecat cu inima mâhnită, pentru că părinţii săi plângeau sărmanii, cum rar s-a văzut. Nu ştia cum să fie mai bine, să şadă ori să meargă! Şi-a adus aminte, cum vremea tace şi trece şi cu ea trecem şi noi şi ne schimbăm, încât de abia ne mai cunoaştem, noi pe noi. Cine la tinereţe nu adună, nu-şi face casa casă şi masa masă, la bătrâneţe se căieşte, dar ce folos? că ziua de ieri nici când nu se mai întoarce?!

Trebuind să străbată mai întâi codrul cel uriaş ce-l înconjura, s-a luat drept pe marginea unei vâlcele, ca să iasă unde va ieşi.

Merge cât merge şi numai ce întâlneşte un uriaş, cât e mai mare! Aceasta aşa puteri avea în brânci, că strângea pietricele şi bicaşăi şi le tescuia cum avea poftă. Aşa făcea: bolovani, stânci, munţi, cu o vorbă cum îi era voia şi nevoia. Urându-se de treaba asta, o lua pe altă coardă. Muntele cel mai înalt, stânca cea mai grozavă şi bolovanul cel mai vârtos, – la clipită ţi-l făcea făină. Ca mie de un cocoloş de brânză, – atâta îi păsa. Veţi fi ştiind, că acesta era nenea Sfarmă-peatră, el şi nimeni altul.

– „Dar ce-ţi poartă cioarele oasele pe locurile acestea, că sunt Sfarmă – piatră, care teamă nu are de puiul de om de sub soare, fără numai de Teiu-legănat?!"

– Teiu-legănat răspunde: „Prea mă iei cu furca cea lungă, nene Sfarmă – piatră! Vorba aceea: „Mă iei cu pieptul, ţi-a pârâi pieptul; – mă iei cu de acelea, te-a ustura pielea!"

„Să vezi tu! Vorbeşti de lup şi ţi-e în cale, că şi eu tocmai Teiu-legănat sunt."

Care pe care, că aceea e a voinicilor!

Se iau la trântă, că-i mai dreaptă, însă vai de cojocul lui Sfarmă-peatră! S-a bucurat, că a dovedit el întâi pe Teiu-legănat, dar de începutul bun să nu te bucuri nici odată, că la toate urma alege.

Teiu-legănat, adus odată în foc, să te ferească toţi sfinţii, câţi sunt în cer, să nu-i pici în brâncă! Cum ai lua o mănuşă de cânepă de jos, aşa-l apuca pe bietul Sfarmă-peatră şi zup! cu el de pământ. De unde să-ţi poată el sta pe picioare?! De cap ameţit, trupul tot junghiuri, câteva coaste frânte, – gluma naibei. După ce s-a dezmeticit, s-au legat fraţi de cruce şi au plecat la drum, aşa mai la modru, că Sfarmă-peatră, câteva zile de abia se ducea.

Bodogănind, când una, când alta, nici nu ştiau, cum merg. Au făcut o bună postată, până când au dat de un alt uriaş.

Era însuşi Strâmbă–lemne. Acesta, cât e draga de ziuă altceva nu făcea, fără hai în sus şi hai în jos prin cel codru. Copacul drept 'mi'ţi-l

îngujba, de nu mai era bun de nimic, pe cel strâmb îl îndrepta, de lumina, că e lumină și nu putea să-l taie.

Ei bine dragii moșului! Strâmbă-lemne a fost așa cum v-am spus, încât pentru puteri, pătimea însă de limbuție. Nu-i păsa lui de fața cu care grăia nimic, și gura-i umbla ca o pârpăriță, cât cu treabă, cât fără treabă. Așa nu e bine, căci briciul prea ager se știrbă și gura bate spatele!

Dar să nu lungesc vorba, că noaptea e una, oamenii cu sutele și nu o ajung, – aflați dar, că mai a dracului bătaie n-a mâncat nici moș Sân-Petru, când a furat opincile, știți povestea, că aceea numai poveste e, făcută cine știe de ce păgân și vameș, care pizmuiește legea noastră românească, decât care mai frumoasă și mai sfântă, nici că a fost și nici că a fi, că nu se poate.

Când a văzut Strâmbă-lemne, că ce e, s-a rugat de iertare și legându-se după obicei toți trei frați de cruce, au purces împreună.

Codru era mare de tot și cu una, cu două, nu putea omul să iasă din el chiar năzdrăvan fiind. Pățind-o aceasta acum și Teiu-legănat cu soții săi de cruce, vrând a-și câștiga puteri noi, se înțeleg să facă un popas.

Unul să rămână într-un loc anumit și să gătească nescai fiertură mai cu seamă, că ea dă putere la om, iar cei doi să încerce nu cumva pot prinde vre-o sălbăticiune!

În ziua întâi a rămas Sfarmă-peatră.

Pe când bucatele erau mai bune de gustat, iată numai, că se ivesc, te miri de unde Statu-palmă-Barbă-cot ori Natîiu-Cot cum le place unora a-l numi.

Cine știe cum, cum nu, destul că pe bietul Sfarmă-peatră, cât ai trage cu o pucioasă pe perete, l-a legat ghem. Și-a pus apoi gura la cale, cum e zisa: „Mâncă măi! ca de la altul", – iar cu ce a rămas din zămuri opărește pe acela pe spinare. Ca să nu fie nici o supărare, în urmă și în coadă, l-a mai îmbiat și cu câteva ghiolduri mai îndesate, poate de cheltuială. Cine știe! Apoi l-a dezlegat și s-a cam mai dus.

Sfarmă-peatră, deși bătut, precum v-am spus, – deși întreg trupul îi era tot vânăt și cuprins de junghiuri, ca el, – nu se spală nici cu vinars de drojdii, nici cu camfor și nici cu altceva, neștiind, ce-l așteaptă din partea acelora, de n-or fi toate gata, – se face, că nici capul nu-l doare și isprăvește, lungește cu apă, sărează, pune oțet, piper și ce poate.

Mulțumiți n-au fost nici Teiu-legănat și nici Strâmbă-lemne cu păziturile (fierturile) din ziua aceea. Nu erau, mă rog, decât liurcă goală. Într-una se scăpase cu sarea, într-alta cu oțetul și toate erau ca de cute și

amnar. De petrecut, aşa rele cum au fost, s-au petrecut, că ceia erau rupţi de foame şi duioşi de fiertură.

Sfarmă-peatră: că pungă, că teacă, că una, că alta, punea vina pe câte-n soare şi lună, – că mâncările sunt de aşa.

Întocmai ca Sfarmă-peatră a păţit-o şi el.

Ziua a doua rămâne Strâmbă-lemne.

Iar mâncările încă mai rele cu ceva!

Mâine voi rămâne eu, să mă încredinţez, ce este, că voi pare-mi-se aţi mâncat bătaia lui Sân-Petru şi vi la nas să o daţi pe faţă!

Statu-palmă-Barbă-cot, ce ştia el, rogu-vă despre puterile lui Teiu-legănat?!

Acesta însă nu şi-a pus mintea cu o stârpitură, de-al-de Statu-palmă-Barbă-cot, fără-mi ţi-l umflă colea frumuşel de barbă şi făcând o crăpătură în copacul zdravăn ce-i sta la-ndelete, i-o pune acolea, scoate securea, crăpătura se vindecă şi piticul Statu-palmă trebuia să stea mulcom.

Pe când au sosit şi ceia, bucatele erau cum sunt mai bune, nici fierbinţi, nici reci, iar de rândul gătitului, putea face foale şi un împărat din ele.

Pe când aceştia mâncau, Statu-palmă îngrozit cum trebuia să fie, – ţipa ca muşcat de şarpe. Le ţiuiau urechile.

– „Da să mă luaţi şi pe mine frate de cruce?! Că de multe ori vorba aceea: „Buturuga mică răstoarnă carul mare".

Teiu-legănat încă ce ştie el ce aduce ziua şi noaptea?! Primesc rugarea lui Statu-palmă şi se fac cu toţi fraţi de cruce, – în butul lui – Sfarmă-peatră şi Strâmbă-lemne, care nu puteau să aibă la inimă pe Statu-palmă, ştiţi pentru ce.

Mult au colindat ei prin cea lume largă, făcând câte şi mai câte năzdrăvănii de ale lor, că se pricepeau la aşa ceva.

Toate să vi le înşir, peri albi v-ar ieşi, dragii moşului!

Vă poate fi de ajuns, dacă voi spune întâmplarea cu împăratul-galben. Să fiţi dar numai urechi, că aşa dragă poveste nici n-a fost, nici nu mai este, – şi dacă veţi asculta, multe veţi învăţa.

Teiu-legănat şi fraţii săi de cruce, ajungând şi la împăratul-galben, aici cu mic cu mare de la împărat până la opincă, toţi erau îmbrăcaţi în negru, toţi amărâţi, cum numai ei aveau cuvânt de a fi.

Ascultaţi de ce!

Un zmeu uriaş şi puternic, cum sunt zmeii, a răpit şi a dus cu sine pe tărâmul celălalt pe singura fată, ce-o avea împăratul-galben.

Jumătate din împărăţie şi mâna fetei să fie ale aceluia, ce o va aduce din ţara zmeilor.

Pe cine nu-l strâng curelele, când e vorba să-şi împlânte securea într-un astfel de lemn?!

De aceea era mâhnită toată lumea din împărăţia lui Galben-împărat.

Teiu-legănat, nu se putea să nu încerce şi asta una. Dar nu avea ştiinţă încotro să apuce ca să dea de împărăţia zmeilor. Aici Statu-palmă-Barbă-cot a fost la locul său. El i-a dus la răsuflătoarea pământului, de unde, dacă se simţea cineva în puteri, uşor putea fi la tărâmul celălalt, unde e şi ţara zmeilor.

Şi răsuflătoarea aceea, nu era piezişă, cum e bunăoară gârliciul[1] pivniţii, şi aşa cu talpa nu puteai merge pe ea. Nu! ea era drept spre sâmburele pământului îndreptată, cum e şi fântâna.

Om în toată puterea cuvântului trebuia să fie acela, care se lăsa în jos!

Teiu-legănat n-a stat mult pe cugete, fără însemnând o mulţime de funii de cele lungi şi groase ca mâna prin cot, – le-a legat capăt la capăt. A mai făcut apoi o cârjă, ştiţi cârja, că aţi văzut-o, când cu săparea fântânii celei noi de sub biserică. De cârjă leagă un capăt de funie, la celălalt prin o grapă, cum e obiceiul.

Că cine să se coboare pe tărâmul celălalt, era o întrebare nu tocmai de toate zilele, şi oamenii noştri se cam codeau.

Sfărmă-piatră, el să se coboare.

„Cine leagă bine, dezleagă bine" – vorba ceea. Când funia s-a zgâlţâi, cei de afară să-l tragă în sus, că bine nu e.

Sfarmă-peatră nu s-a lăsat nici măcar până la jumătatea răsuflătorii, şi a trebuit tras în sus. Lui i s-a pus în cap, atât de cumplit poate să mai fie pe acolo în jos. Nici n-au la ce să încerce şi ceilalţi, că tot la nimic au să rămână. Aşa vorbea Sfarmă-peatră.

Ce văd ochii, crede inima, – zice Teiu-legănat.

Urmează Strâmbă-lemne. Cât Sfarmă-peatră, atâta şi el, mai mult însă nimic.

Ce inimă de iepure mai e şi în voi! – zice Teiu-legănat.

„Furcă şi caier vă şade bine, dar nu să căutaţi lupte cu zmeii!".

Lui Sfarmă-peatră şi Strâmbă-lemne, nu li-au venit tocmai bine, nişte astfel de vorbe, dar vedeau şi ei, că zău aşa e.

---

[1] Gârliciul = intrarea în pivniţă sau în beciu (Dicţionarul limbii române, Tom II, Partea I (F-I), Bucureşti, 1934, pag. 230

Teiu-legănat s-a lăsat drept până pe tărâmul celălalt, iar ceilalți aveau să aștepte la răsuflătoare, până le-a face semn, că pot să-l tragă.

Teiu-legănat nu se putea din destul minuna, de ce vedea cu ochii săi! Era ca în țara zmeilor.

A umblat câtva, până a nimerit la cetatea, unde era și locuința zmeului. Aceea, zic și eu, că era cetate în toată puterea cuvântului. Veți înțelege, să fiți numai luători de seamă la cuvântul din poveste, ca și care nu mai este și cu drag se povestește.

Zmeul era dus de acasă spre a-și vedea de nevoile sale. La timp anumit venea de mânca de amiază, apoi până de cu seară mai tot dus era. Fata cea de împărat trebuia să-l aștepte cu bucate alese și potrivite, ca să nu fie nici prea, prea, nici foarte, foarte. Și aceasta era cam greu de făcut.

Pe când s-a ivit Teiu-legănat în preajma cetății, fata l-a prins și cu ochii. Ea îndată cunoaște că e un pământean. Cum ar fi putut, ca să nu-i spună, că el e în cea mai mare primejdie?!

A ieșit dar, din cetate și întâlnindu-l, l-a rugat ca pe Dumnezeu, să părăsească acele locuri, că dinaintea zmeului, cu care peste trei zile are să se cunune, nu poate scăpa viu, nici în sânul pământului!

„Bate toaca la urechea surdului", vorba aceea. Teiu-legănat spune, că tocmai cu zmeul dorește și el să dea față, de aceea nici un pas nu dă înapoi. Ba zice, că ținta venirii lui este să ducă fata îndărăt la părinții pământeni, care lacrimi de sânge varsă de dorul ei.

Ce a fi scris să fie, aceea va și fi, – zice fata în mintea sa, deci cheamă pe fecior înăuntru ca să se odihnească nițel și să îmbuce ceva, că i-ar prinde bine.

A văzut multe cetăți și Teiu-legănat, dar ca aceea a zmeului, de când poartă capul între urechi! De nu o descuia fata precum zmeul o învățase, o mie și o sută de ani, nu putea cineva să între. A zmeului era cetatea și odor scump de fată împărătească închisese el în ea, de aceea a și fost întocmită, cum singur zmeul știe și se pricepe a pune un lucru la cale.

Pe Teiu-legănat, după ce s-a săturat bine, l-a mai tăiat și o sete, pe care și-a astâmpărat-o cu niște vin, de care nu bea decât zmeul, că singur îl știe purta, atât era de tare. Când a crezut fata, că nu e mult până la venirea zmeului, a luat din cuier ulciorul verde, în care se găseau puteri, și le-a dat lui Teiu-legănat de le-a băut.

Avea, adică zmeul, un ulcioraș, care el de sine se umplea de puteri, tot nou. De câte ori pleca zmeul de acasă, totdeauna îl deșerta, și de câte ori se

întorcea, plin trebuia să-l afle. Ulcioraşul era plin plinuţ de puteri de ale zmeului, pe când l-a băut Teiu-legănat.

Odată, numai ce se face un vuiet grozav, încât până şi cetatea s-a zguduit. La clipită se deschid porţile şi uşile, lăsând să între buzduganul zmeului, care face câteva ocoale prin casă şi se aşează la locul său în cui.

Fata spune, că zmeul e ca aici. Buzduganul era trimis cale de trei poşte, ca să dea de ştire fetei de împărat, ca să-l aştepte.

Teiu-legănat apucă buzduganul de mănunchi şi-l repede înapoi cu atâta putere, încât numai şuierul i se auzea, când a trecut peste capul zmeului, de văzut însă, de loc. Nu pot şti, dacă s-a oprit până azi, ori doară tot aleargă încă. Zmeul a priceput, că este ce este la casa sa şi grăbea din pas. I-a picurat sânge din nara stângă, ceea ce nenorocire vesteşte. Aceasta o ştia zmeul, dar el încă nu punea mult temei pe credinţele moştenite de la bătrâni. Şi nu e bine să fie omul aşa.

Când colea, dă de Teiu-legănat, care până şi puterile din ulcioraşul verde, încă i le sleise.

La trântă se iau, că aceea e mai dreaptă din toate luptele. Zmeul fierbea de mânie, dar să dovedească pe Teiu-legănat, nu putea fi vorbă. Teiu-legănat numai se cumpenea din picioare şi se ţinea bine de zmeu. Mai mult nu făcea. Dar numai aşa era bine, altcum nu.

Fata de împărat îi privea cu inima frântă cumva, că nu putea să ştie ce va fi, şi ce n-a fi.

Face zmeul, ce face şi numai ce-mi trânteşte odată pe nenea Teiu-legănat, aşa de-a împlântatul, încât până în brâu l-a înfundat în pământ. Teiu-legănat nu-şi pierde cumpătul, dar văzând, că zmeul de abia gâfâie de obosit ce este, – îşi adună toate puterile şi aşa îl trânteşte de pământ, de creştetul de-abia se mai vedea!

Scoate paloşul şi-i ia capul, cât zici.

Aşa a fost lupta lui Teiu-legănat cu zmeul. Cine nu crede, meargă să-l întrebe.

După aceea, el şi fata au sufulcat bucatele bune de gătit pentru zmeu, au mai băut câteva cofe de vin, de care numai în ţara zmeilor se află.

„Nu e pentru cine se găteşte, ci pentru cine se nimereşte" – vorba scurtă, vorbă dreaptă.

S-au luat apoi fata şi Teiu-legănat către răsuflătoarea pământului.

Mai întâi a fost ieşită fata. Aşa a fost să fie şi n-a fost tocmai bine aşa. Veţi vedea dumneavoastră.

De altcum Teiu-legănat, i-a bătut destul capul, că, de cumva frații săi de cruce vor încerca să-i pună capul, ea să arunce pe răsuflătoare ce îi va fi la îndemână, ca el să știe, de ce are să se țină.

Cum au tras aceia afară o drăguță de fată, cum n-a mai fost alta fără a împăratului-de-galben, – stăi! și-au zis. Acum suntem la largul nostru! Teiu-legănat și până acum ne-a purtat de nas, cum a vrut el, ce va fi după asta, putem ști. Dar noi să-i facem facerea. Ne este frate de cruce, e drept, dar ce mai drăguță de fată!! Ruptă din soare! Apoi vorba ceea: „Frate, ne-frate, brânza-i pe bani" și: „Fiecare trage spuza pe turta sa."

Fata, când auzi acestea, cu voie, fără voie, singură ea știa, lăsă o așchiuță pe răsuflătoare, care nu s-a oprit, fără pe tărâmul celălalt.

Teiu-legănat văzând, că ce este, are atâta minte în cap, ca în locul său să pună un bolovan, cât e mai mare. Apoi s-a tras la o parte.

Trag aceia bolovanul, până unde îl trag și iar îi dau drumul. S-a cufundat într-atâta prin pământul tărâmului celuilalt, de nici până azi nu l-a mai scos pui de om la vedere.

Praf și cenușă se alegea de Teiu-legănat!

Apoi să mai crezi la prieten?! – Ba nici la cămașa ce o porți, căci și aceea e cu dosul către tine!

Teiu-legănat se ia la pribegite prin țara zmeilor. Nu mai știa nici el, ce se va alege de capul lui.

Dând ocoale precum îl trăgea fierea, stă locului înaintea unui copac, ca și care n-a mai văzut nici odată. Nu vorbesc minciună, când zic, că vârful nici că i se vedea.

Cum se holba el acolea, numai ce aude un vers[1] jălan, cum numai o inimă mâncată de rele poate să tărăgăneze.

Teiu-legănat nu se mai putea sătura de auzul cântecului aceluia. S-a urcat pe copac în sus, că de acolo venea versul.

Când colea un cuib de pajură și în el un biet pui întristat. O zi două, și putea să sfâșie și el cu zborul său repede marea de aer și lumină.

Puiul cel de pajură spune lăcrimând, că nu departe undeva este un balaur cu douăsprezece capete, care, nu se știe ceasul, când are să-l mănânce. De un șir de ani acum mumă-sa n-a putut crește un singur urmaș. Are să piară neamul pajurelor, așa se vede. Balaurul așteaptă până când puiul pajurei e mare, și ea tot numai câte unul făcea, apoi se cumpenește de o face, fără de el.

[1] Cuvânt din popor

Teiu-legănat se socotește, ca să facă el un bine și pajurei aceleia?!

Omul de inimă, iubește fapta bună, fiindcă prin ea face o plăcere ș folos celui pentru care o săvârșește. Apoi când vezi pe nescine că se bucură și-ți mulțumește pentru cele făcute, te bucuri și cauți prilej de a face bine tot într-una. Aceasta e singura ta fericire. Așa este omul de inimă. El face bine fără a lua în seamă că de multe ori: „Fă bine și așteaptă rău!" „Dreptatea umblă cu capul spart" și: „Tu nu-l lași să moară, el nu te lasă ca să trăiești!"

Teiu-legănat sta tot gata, ca să poată privi în față pe cinstitul acela de balaur cu douăsprezece capete. N-a trebuit să aștepte mult!

Teiu-legănat, ce e drept, cu mare trudă, dar, în urmă tot a culcat pe balaur la pământ, tăindu-i unul câte unul toate capetele. Pe fiecare rană trebuia să pună jăratic, ca nu care cumva să crească alte capete, încă mai multe, precum e obiceiul la balauri. Un cap de mai era, nu era bine, pot zice. Că și Teiu-legănat era leoarcă de apă din pricina sudorilor celor multe.

A odihnit oleacă și s-a urcat din nou la puiul cel de pajură.

Acesta nu mai știa ce să se facă de voie bună! De abia apuca să vină și mumă-sa, pajura cea bătrână, să se bucure și ea. O dorea aceasta și nu o dorea. Avea teamă, nu cumva mumă-sa să facă o nefăcută. Bucuria prea mare și venită oare-cum pe neașteptate, întocmai ca și necazul greu, – scot pe om din țâțâni sucindu-i mințile. Ba se trezește făcând aceea, ce nici că i-a trăsnit vreodată prin cap, ca să o facă.

De aici temerea puiului de pajură.

Pe când a sosit pajura, Teiu-legănat era ascuns sub aripa puiului. Pajura a rămas uimită, că se aștepta la cuib deșert și în loc, vede balaurul tăiat bucățele. Nu mai încăpea în piele de voioasă ce era.

Îi venise amiros de om pământean.

A trebuit dar, ca puiul să spună că cine li-a făcut acel bine, „că eu doresc a-l răsplăti după cuviință" – zicea pajura.

Teiu-legănat a fost înghițit, cum soarbe cineva o lingură de apă. De necrezut, dar a fost așa, precum vă spusei.

Din clipita aceea puiul de pajură n-a mai avut pic de voie bună. Se topea văzând cu ochii.

Pajura cea bătrână a văzut, că nu e bine. Face ce face și scoate din nou pe Teiu-legănat, încă mai tânăr și mai frumos, de cum a fost.

– „Ce bine să-ți fac? cu ce să-ți răsplătesc eu fapta ta cea bună?" – întreabă ea pe Teiu-legănat.

– „Să mă duci pe pământul nostru, – răspunde acesta, că dorul de casă mă muncește, de numai eu știu."

– „Mare lucru, și cel mai anevoie de împlinit, mi-ai cerut fătul meu! Să voi face, legăzuindu-te, că tot sătulă mă vei ține, până voi ieși din suflătoare. Fă seamă de nouăzeci și nouă boi, nouăzeci și nouă cuptoare de pâine și tot atâtea buți de vin. Un pic de lipsește din ce am zis, ajungem nimic! La întoarcere mi-este destul o mâncare bună, că e mai ușor. Atâta am avut de a-ți zice și mai mult nu!" – sfârșește pajura.

Teiu-legănat se ia către cetatea zmeului, pe care îl omorâse.

Aici se găseau de toate acelea. Nu i-a fost dar greu a lua cireada de boi înapoi, a duce carele trebuitoare de vin și pâine.

Toate le-a încărcat pe pajură, și-a luat ziua bună de la pui, s-a urcat sus și el, – apoi haida!

Pajura, cât simțea, că îi scad puterile, își întorcea gura căscată către Teiu-legănat, iar acesta îi arunca de toate: câte un cuptor de pâine, un bou și o bute de vin.

Când puțin mai lipsea până deasupra, pajura nu mai putea, iar Teiu-legănat, nu avea, ce să-i mai dea.

Era trist, de tot trist așa ceva, dar era în tocmai precum v-am spus.

Tei legănat iute scoate cuțitul din teaca, pe care o avea în șerpar, croiește un șoșonete bun din pulpa piciorului stâng și-l aruncă în gura pajurei, care cu o sforțare a și fost afară.

Se zice, că de atunci avem noi piciorul stâng tot mai fără vlagă. Să fie drept, nu știu nici eu.

– „Ce fel de carne a fost, pe care mi-ai dat-o în urmă?" întrebă pajura. Teiu-legănat își arată piciorul plin de sânge.

– „Te-am scos acum, și îmi vine greu să te nedreptățesc, de știam însă, că dulce e carnea de om, te mâncam, și pace".

Teiu-legănat a mai câștigat pe seama pajurei un cuptor de pâine, un bou și o bute de vin. Așa le-a fost înțelesul.

S-au despărțit apoi, pentru a nu se mai vedea până în ziua de azi.

Aici să lăsăm firul vorbei.

Vreau să vă spun isprăvile lui Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemne. Statu-palmă-Barbă-cot îmbătrânise acum și nu-și mai spărgea capul cu treburile nimănui.

Eu știind acum, ce s-a ales de Teiu-legănat, au silit fata să spună, că ei au adus-o de pe tărâmul celălalt, și nu altul.

Fata fricoasă, ca toată ființa muierească, a spus așa către tatăl său; ce să facă?

Dumnezeu însă, înaintea căruia nici cele mai mici cugete nu sunt tăinuite, el scoate – adevărul și dreptatea la lumină. Toată iscusința omenească e un fleac, pe lângă ce poate Dumnezeu.

El numai o țâcă 'mi-a încurcat ițele lui Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemne, și a fost destul.

Bine, că împăratul dorea să facă ospățul cât mai în grabă, – bine, că aceia încă numai asta o așteptau și fata cu voie trebuia să se plece, – dar care să se însoare cu ea, că atât Sfarmă-peatră, cât și Strâmbă-lemne se îmbulzeau?!

Nu mai pomenesc de Statu-palmă-Barbă-cot, pentru că să vedeți, dumneavoastră, dragii moșului, că așa ceva e peste poate. Atunci vorba cântecului:

„Un uliu și cu-o potârnică,
„Un strigoiu cu-o zină mică; –
„Un grăunte și-un tăciune,
„Un blăstăm și-o rugăciune."

Aceasta dar-odată cu capul, nu se putea!

Împăratul, nu știa singur ce să facă?!

Soartea, ea să arete, cui îi priesce norocul!

Se gată oamenii noștri de un ospăț ca acela, de și azi se mai povestește. Împărații puternici, crai și boieri plini de cinste, erau acum adunați la curțile împăratului – de – Galben și așteptau tragerea sorților și începerea ospățului. Cu deosebire partea muierească era tare neastâmpărată. Sta ca pe jar.

Să vă mai spun una, apoi să mergem mai departe!

Fata împăratului-de-galben lățise vorba, că inelul ei cel cu adiamanturi e la flăcăul, care a scos-o din țara zmeilor, în semn de încredințare. Și ea știa să arate alt inel, pe care zicea, că l-a primit în schimb de la el. Nici Sfarmă-peatră, nici Strâmbă-lemne, nu puteau să arate nimic, îndrugând vorbe potrivite, ca să îmbete lumea cu apă rece. Împrejurarea asta a dat multă sămânță de vorbă, și lumea nu știa, ce să creadă.

Altă nedumerire!

Lume multă era adunată în curtea împărătească, loc menit pentru tragerea sorții și așteptau numai ieșirea fetelor împărătești.

Printre mulțime, așa mai la o parte, se putea vedea un flăcău zdravăn, care deși îmbrăcat mai de rând, avea mai multă zărează[1], decât toți feciorii

[1] Zărează = înfățișare impunătoare

de crai şi de împăraţi! Nu s-a mai văzut aşa un flăcău bine făcut şi frumos fără seamăn. Iar în degetul mâinii drepte avea un inel frumos de aur împodobit de adiamanturi şi pietre scumpe, ce sclipeau ca nişte luceferi. Acestea dau de gol pe Teiu-legănat, că tocmai el era flăcăul cel voinic.

Când au ieşit afara feţele cele împărăteşti cu Sfarmă-peatră şi Strâmbă-lemne, – fata împăratului cât ce-l prinde cu ochii pe Teiu-legănat, îl cunoaşte şi descoperă tatâne-său toată şiretenia acelora. Teiu-legănat spune şi el, că ce e.

Nici pereche mai potrivită, ca Teiu-legănat cu fata împăratului-de-galben! Se potriveau, vorba cântecului:

„Şi la ochi şi la sprâncene,
„Ca doi porumbei la pene;
„Şi la ochi şi la uitat,
„Ca doi porumbi la zburat."

Sfarmă-peatră şi Strâmbă-lemne cu inimile cât purecele, tremurau bieţii de ei ca frunza în plop. Îşi temeau cojoacele. Teiu-legănat văzând ruşinea cea mare, ce li-a venit pe cap, i-a lăsat focului, împăratul însă nu i-a mai suferit nici un pic şi i-a scos afară.

Aşa păţeşte omul ce poartă traista cu minciunile şi e mai bine aşa să o păţească; doi bani în trei pungi, nu se poate.

La ospăţul acela Stat-palmă a avut voie să-şi petreacă, fiindcă el a fost descoperitorul răsuflătoarei pământului.

A ţinut tărăboiul săptămâni încheiate, că a avut din ce.

Teiu-legănat şi-a adus şi părinţii lângă sine, şi a domnit în pace şi linişte multă vreme. Dreptatea şi bunătatea lui a rămas de poveste. De nu vor fi murit, trăiesc şi azi.

Gr. Sima al lui Ion

2. Vlad și Catrina [1]

A fost odată un om cu numele Vlad, care s-a însurat rău, rău de tot, încât mai altcum nici că se poate.

Muierea îi era într-o ureche, zăludă și leneșă, de făcea umbră pământului.

Și în casă, și afară, toate el, bărbatul, trebuia să le pună la cale, căci Catrina – acesta era numele muierii – nu se pricepea la chiar nimic.

O bucată de vreme tot așa au mers treburile, dar ca să țină mult, nu era cu putință. Din zi în zi Vlad se vedea scăpătând.

El, când a crezut, că i-a bătut capul destul, și poate să-i încredințeze, de nu alta, lucrurile mai mărunte, – se pune iar pe muncă, după cum și trebuia să facă negreșit, căci vorba ceea: „Cine șade coada-i cade, cine mișcă tot mai pișcă."

Avea însă un fel de nedumerire în inima sa. Știa bine, cât plătește mult-lăudata și iscusita lui Catrină și teamă îi era, nu care cumva să facă o poznă, din care să se cunoască pe viață. Vorba aceea: „Un nebun aruncă o piatră în fântână, și zece înțelepți n-o pot scoate."

N-a putut dar să nu-i zică:

– „Măi muiere! Eu de mâine dimineață merg la lucru, pentru că, să mă înțelegi tu, așa nu poate merge mai mult, deoarece ajungem azi mâine la sapă de lemn. Tu să chivernisești casa, cum mai văzut pe mine făcând, de când te am junghi în coaste. Lasă-ți firea și năravul, că de unde nu, bine n-are să fie de noi doi! Pe când vin seara de la câmp, gătește-mi ceva legumă, adu-mi și nițel vin din pivniță, că Doamne mult îi mai cade bine la inimă omului trudit, un pahar bun de băutură! În pod este încă puțină carne de porc, să-mi frigi de seară, cât cugeți, că ne-ar fi de ajuns."

– „M-ai înțeles Catrină? Ori să-ți mai spun odată?"

– „Te-am înțeles bărbate! Voi face întocmai!"

Dimineața următoare Vlad, îndată ce aude rândunica ciripind din cuibul ei de sub streșină, – se scormonește din culcuș, ia traista cu merinde,

[1] Publicat în "Tribuna" Sibiu, nr. 202 5/17 septembrie, 1885, pag. 806-818.

ţitită de cu seară, o agaţă în toporişca coasei, şi spunând din nou Catrinei, ce are să facă peste zi, – se ia la drum.

Vlad de-abia va fi ieşit din sat şi Catrina lui cea harnică se şi apucă să-i gătească de cină.

Aduce din pod un picior de porc şi trăgându-l în frigare, dă a-l pârjoli pe jăratic.

Hoţul de câine, tras de mirosul plăcut al cărnii dogorâte de căldură, se ţine pe lângă Catrina, tot mereu fâţâind din coadă.

„Aha! te pricep. Vrei să-mi ajuţi. Grijeşte dar să nu se ardă, că eu merg după vin în pivniţă".

Câinele, neştiind la omenie, cum vede pe ceea dusă, înhaţă carnea de pe foc, cu frigare cu tot şi o ia tălpăşica.

Catrina tocmai scosese dopul de la butea cu vin şi ţinea o cofă să-l sprijinească.

Cum vede câinele cu carnea în gură, uită de vin şi o ia după el.

Dar degeaba, că bucata i se părea câinelui de minune şi nu vrea s-o lase odată cu capul. Fugea şi Catrina, dar fugea câinele de mânca pământul. De la o vreme văzând, că şi aşa tot nu-l poate ajunge, o ia înapoi cu gândul să pună altă carne la foc.

Până când aleargă ea după câine, vinul curge din bute până într-un strop, încât toate ciuvaiele din pivniţă înotau, ca pe vremea lui Noe.

Catrină! ce-i de făcut să nu cunoască bărbatul?!

Scoate vinul cu o troacă de soponit şi-l dă pe vale, apoi ia sacul cu făină şi presară toată pivniţa, ca să se usuce.

Bucuria Catrinei, când vede pivniţa aşa frumos sulimenită!

Vine seara, vine şi Vlad obosit, ca omul muncitor. Era flămând ca un lup.

De mâncare ca în palmă!

„Măi Catrino? Cum de n-ai făcut ceva de cină?"

Catrina suceşte în dreapta, suceşte în stânga, dar nu poate spune o minciună destul de potrivită, ca Vlad să o creadă.

Acesta ia o ulcică, merge în pivniţă să-şi aducă niţel vin să-l soarbă cu pâine. Vin de loc.

Acum Catrina a trebuit să se spovedească ca la un popă, alt mod nu era.

Într-atâta se mânia Vlad, de să te fi apropiat de el cu o pucioasă aprinsă, mai că-ţi lua foc! Pe-aici, pe-aici să-i facă el Catrinei un topor. Dar ea se jura, că altă-dată va face cât numai se poate de bine, şi Vlad se

înmoaie. Și-a pus însă în minte, că de azi înainte, până într-un fir de păr să-i numească ce are să isprăvească.

Vlad înainte de însurătoare, ca om străduitor știa cât de anevoie se câștigă banul și cât de ușor se cheltuiește. Ba mai știa și aceea, că nu va fi întotdeauna tare și mare, ci vor veni vremi de grea nevoie, când de va avea ceva pus la o parte va mânca, de nu, își va pune pofta în cui. Vorba aceea. „Cine nu adună la tinerețe, se căiește la bătrânețe".

Tocmai de aceea, când căpăta paraua, o lega cu o sută de noduri, ca nu cumva să se rostogolească, fiind rotundă. Așa și-a însèmnat el, vorba aceea: „Bani albi pentru zile negre" anume niște gălbenași, pe care îi ținea tăinuiți pe fundul unei lăzi.

Acum bine vedea el, că muierea are să-l aducă la sapă de lemn. Banii în ladă mai mult nu putea să-i lase, că prea îi erau Catrinei la îndemână.

— „Măi muiere! Uite! Ori cum să fii, ești soția mea după lege. Să fac ceva fără știrea ta, nu mi-se cade, că așa e porunca dumnezeiască. Eu am niște gălbenași din vremurile bune și fericite pentru mine. Vreau să-i punem la un loc mai ferit, că de boarea ta ziua în amiaza mare poate cineva să ne facă fără ei. M-am cugetat eu mult și loc mai bun n-am aflat, ca sub ieslea vitelor, unde n-ai nici o umblare. Așadar tu la nimeni nu ai să te încerci a-i spune, că noi avem galbeni și nici că unde i-am pitulat. Ai zis, că spunându-ți înainte, te vei ține de cuvintele mele, ca orbul de gard. Să te și ții, căci altcum, ori îți sting lumina ca la un pui de vrabie, ori te duc unde a dus mutul iapa, Țiganul cârlanul, – și acolo te las să te prăpădești!"

– M-ai înțeles Catrină?!

– „Înțeles bărbate! Nici că voi face altfel, fără cum ziseși"

Vlad ascunde banii, precum le-a fost vorba și se duce la lucru.

Așa pe la prânzul cel mare iată, că vin niște olari prin sat, care se abăteau pe la fiecare casă, lăudându-și marfa, ca toți neguțătorii.

Ajungând și la Catrina o întreabă, de are voie să cumpere nescai oale, blide, cratițe, făcute ca în strună și arse bine de cântă ca clopotul.

Voi face mare bucurie bărbatului și m-a îndrăgi grozav, dacă fără de știrea lui voi lua niște ciuvaie noi în casă, – cugetă Catrina.

– „Bine oameni de omenie, dar eu n-am bani! Nu ați putea primi niște gălbenași în loc de bani, că a pus Vlad, bărbatul meu, care e dus la lucru, o oală de ei sub ieslea vitelor?!"

Olarilor li se deschid ochii și văd ce fel de Tronc-Marico este Catrina, – răspund deci cu fețele smolite:

– „Apoi de! Tot omul ştie, că unde îl strânge opinca. Vom primi, ce să ne facem?!”

Olarii se duc şi iau galbenii lasă calabalâcul Catrinei, până la cel din urmă cratiţ şchiop, îşi ascut picioarele şi du-te!

Pasă-mi-te! n-aveau poftă să dea faţă cu Vlad.

Acesta înainte de a se însura, a cumpărat şi pus la cale tot ce se cere de un om cu casă şi masă, pot zice, că până la cel din urmă capăt de aţă.

Pentru vasele Catrinei nu mai era nici un pic de loc.

Dar ea nu se uita, că vasele sunt ca şi noi şi puse toate la locul lor, care în cuiere, care pe capătul lăviţii, pe cuptor şi unde era mai potrivit pentru ele.

Nu!

Ea le adună pe toate grămadă în mijlocul casei şi în locul lor începe a înşira de cele cumpărate de dânsa. Ba şi din acestea, care nu se potrivea tocmai după pofta inimii sale, îl arunca pe grămadă, ca pe un lucru netrebnic.

În urmă pe cele din dricul casei le puse în şurţ şi le aruncă pe gunoi, că atâta le judeca bune.

Din întâmplare în ziua aceea, Vlad mântuie lucrul pe când soarele dă a scăpăta şi vine acasă şuierând printre dinţi un cântec de bucurie, ca omul ce a făcut capăt la un lucru, ce de mult îi tot sta în spate. El nici nu băga de seamă că i se bate ochiul stâng, ceea ce vesteşte pagubă.

Când colea vede isprăvile din ziua aceea ale Catrinei.

– „Muiere! Ce ai făcut? Ai spart vasele toate...”

– „Taci bărbate, căci azi am fost cât se poate de cuminte! Am cumpărat un car întreg de vase, fără nici un ban. Aşa-i că am lucrat cu cap. Şi tu încă mă huduieşti, sărmana de mine!”

– „A bună seamă mi-ai prăpădit bucatele din coş, ori ce mai ştiu eu! Spune-mi dar pe ce le-ai cumpărat?!” – zise Vlad.

– „Ştii gălbenaşii ceia, care şi aşa nu erau de nici o treabă!”

– „M-ai calicit, ardă-te focul şi te stângă vântul! Da! Acum pot să iau desagii în spate!” „N-aibă parte de împărăţia cerului, cine mi-te puse după cap!”

– „Dar încotro au apucat mişeii aceia de olari?!”

– „Da pe acolo către pădurea de la fântâna corbului”.

– „Pune unt, caş şi pâine la straiţă şi hai după ei!”

Dă-i paşi băiete, că e vorba de gălbenaşi!

Se-nţelege, că Vlad era mai aprig de picior, drept aceea şi era cu o împuşcătură înaintea Catrinei, care ducea şi merindea.

La suişul unui deal, trec pe lângă un car încărcat cu grea povară. Boii de-abia îl puteau duce, iar roatele se cufundau de o palmă prin pământ. Catrinii îi era milă de deal. Ce dureri amarnice trebuie să simtă el, când îl taie roatele carului aşa de cumplit! Aşa se cugeta Catrina şi începe a unge roatele cu untul din straiţă. Lucru mai înţelept nici că se poate cugeta!

Catrina cum se tot pleca şi iar se ridica, un căşuţ rotund ca un glonţ - aşa erau toţi – cade din straiţă şi hai de-a-n bâta-boul până drept în vale.

– „Crezi c-am mâncat ceapa ciorii să vin după tine? Vei veni tu şi singur!"

Caşul nici nu vrea să ştie de vorbele ei.

– „Mergi tu şi-l cheamă!" – zice către al doilea caş, căruia îi dă drumul ea însăşi.

Dar caşii tot se prindeau în câni cu mult iscusita şi de minuni făcătoarea Catrină. Trimite pe al treilea, al patrulea, al cincilea caş, dar ei ba să se dea după păr. Nu voiau şi pace!

Aşteaptă ea cât aşteaptă, văzând însă că ei nici nu se mişcă, merge mai departe cugetând în sine, că vor veni ei şi singuri.

Vlad o aştepta culcat pe pajiştea verde din marginea drumului.

– „Scoate muiere merindea, că mă doare la inimă, de nu te văd făr'ca pe o nălucă".

– „Dar untul? Dar caşii? Cum? Numai pâine uscată ca ferul?"

– „Cu untul am uns roatele carului ca să nu mai taie dealul, iar caşii trebuie să vină de loc, că a fugit unul mai sprinten în vale, poate să bee apă, şi am trimis pe ceilalţi după el!"

– „Bine mă cumpeneşti Catrină, n-am ce zice. Dacă n-aş avea suflet, pentru care am să dau seamă înaintea lui Dumnezeu, să ştii că aici în locul unde te afli ţi-aş face cruce. Cred însă că vorba aceea: „Năcazul e de la dracul" şi nu vreau odată cu capul să mă stric cu Dumnezeu, care bun cum este, mă va scoate la liman".

N-au ce face! Îşi omoară foamea cu pâine uscată.

– „Ei muiere! Uitasem! Ai închis tu uşa, când ai pornit de acasă?"

– „Asta, bărbate, nu mi-ai spus să o fac şi n-am făcut-o!"

– „Ţi-o spun acum. Mergi acasă. Pune ceva merinde în straiţă şi când ieşi, trage uşa după tine. Când voi gândi că ai sosit acasă, să şi fii venită îndărăt! Aci mă afli!"

– „M-ai înţeles?!"

– „Înţeles, bărbate!"

Vlad ar fi dorit să poată aţipi câtuşi de cât, până vine Catrina, dar năcazul, trăsnitul de năcaz, nu-i da pace.

Sta culcat pe spate cu mâinile sub cap şi urmărea câte un petec de nor, ce alerga nebunatic pe bolta întinsă a cerului, până când învins de razele vii ale unui soare fierbinte din luna lui Cuptor, se pierdea fără urmă, ca şi visurile lui de odinioară, când lumea i se părea un cuib de tainice mulţumiri, fără sfârşit. Atunci nu putea crede, că el Vlad cel străduitor, îndată ce va trece pragul gingaş al însurişului, va nimeri numai spini şi pălămidă în calea vieţii sale. Dar ce să-i faci?! Omul îşi pune de gând, dar Dumnezeu lucră cum are voie.

Catrina, sosind acasă, ca merinde ia nişte prune uscate ce le-a aflat într-o coşniţă şi un ulcior mare cu oţet. Prunele vor fi bune de mâncat, iar oţetul de băut, – cugeta ea în sine. Când să închidă uşa, îi vin în minte cuvintele lui Vlad, s-o tragă după sine.

Aşa şi face.

Ia uşa în spinare şi la drum!

De bună seamă, dacă uşa e la noi, nimeni nu poate să între în casă, că n-o poate deschide! Aşa fel era judecata Catrinei.

Ajunge la Vlad.

– „Ce ai făcut muiere, pentru Dumnezeu?! Ai lăsat casa de jaf, sărman de zilele mele, că mult mi-le mai amărăşti cu năzdrăveniile tale!" Trebuia să închizi uşa, dar nu s-o iei în spinare, cum te văd că ai făcut. „Trage uşa după tine!" Când sunt la mijloc oameni în toată firea, nu înseamnează aceea, să iei uşa în cârcă. În sfârşit dacă au adus-o, tu s-o duci mai departe!".

Dar uşa era făcută ca din lemnul omului, apoi şi straiţa plină cu poame şi ulciorul cu oţet, încă e ceva. Vlad nu vrea să ştie nimic de ele. A le duce pe toate deodată, aşa neîndemânatic cum sunt, e lucru, nu glumă!

Dar Catrina cea cuminte afla ea căi şi mijloace pentru a nu le duce pe toate deodată. „Straiţa şi ulciorul nu le duc!" zice ea. „Ducă-le uşa!"

Zicând acestea, agaţă straiţa şi ulciorul de zăvorul uşii, o ia în spate şi hai! întocmai ca Neamţul din poveste.

Sosesc într-o pădure, unde credea Vlad că s-au pitulat hoţii de olari. Umblă încoace şi încolo dar nu pot să dea de ei.

Se face noapte şi chip de reîntors nu era. Aleg un arbore crăpoiat, se urcă în el, ca să nu fie bănuiţi de niscai dihănii obraznice. Catrina era tot cu uşa în spinare.

Colea pe la cina bună iată că vin niște drumeți, aducând și câte un braț de uscături. Ațâță foc drept sub arborele în care era. Vlad și Catrina fac ocol în jurul lor și hai să numere banii lui Vlad și să-i împartă.

Lui Vlad nu-i era la îndemână să se coboare la ei, că erau mulți și apoi în dricul nopții și în codrul părăsit, dacă n-are cineva moară în cap, să nu-și facă.

El totodată șoptește Catrinei la ureche să-și țină mâncătoarea, căci altfel o îmbutușa jos, și tăcea ca pământul.

Dar așa, mă puteți crede, era grea de tot. Catrina însă cugeta, că prunele sunt grele, deoarece sunt multe. Fără a spune lui Vlad, lasă una câte una să cadă, până le sfârșește.

Olarii când auzeau prunele căzând, cugetau că păsările își fac treaba neputinței lor.

Catrina vede, că totuși nu prunele au fost grele. Oțetul, el trebuie să poarte vine. Destupă ulciorul și-i dă drumul, puțin câte puțin.

Pică rouă din greu, se-năsprește veacul – ziceau olarii.

Vlad firește că a luat aminte fapta Catrinei, dar n-a zis nimic pentru că povara din spatele ei i se părea cam multă pentru o femeie.

Catrina numai acum se încredințează că într-adevăr ușa era grea. S-o lase jos îi venea nu știu cum s-o țină era peste putință. Ce a fi să fie, cugetă în sine, și dă drumul la ușă de gândeai că durduie!

Olarii nu apucaseră să-și ia părțile din galbeni, când a lăsat Catrina ușa. În credință, că banii au fost închinați necuratului, care acum vine să-i schilodească și să și-i ia, o iau la sănătoasa cât pot mai tare.

Vlad și Catrina urlă-n jos – vorba Moțului – iau banii și pe aici ți-este drumul către casă, deși era întuneric, de nu-ți vedeai mâna.

Acum se cugetă Vlad și iar se cugetă, că ce foc să știe el face cu Catrina lui?!

„Va merge ea la lucru și eu voi rămâne acasă! Altcum sunt pierdut!"

Când s-a văzut Catrina dinaintea unui lan de grâu înalt ca trestia în pai, și la spic rotund ca vrabia, – nu se putea dumiri, că ce să facă mai întâi, să mănânce ori să secere? „Secer ș-apoi mănânc, – ba mănânc ș-apoi tot secer fără întrerupere!" Și s-apucă de mâncare c-o poftă, cum singuri oamenii fără de grijă pot să aibă.

După mâncare, ca de obicei, o răzbește somnul. Se pune dar să ațipească o țâcă mică, apoi să se scoale împuterită și să lucre, ca un bărbat.

Cât ai da odată, de două ori cu amnarul, puteai s-o duci cu loc cu tot de boarea, că s-ar trezi.

Ştiţi ce minunăţii visează omul, când se culcă cu burta plină! Aşa şi rina. Pare că vede povoaie de ape mari, focuri grozave, lotri care o ngă, şi câte-n lună şi-n soare toate le-a visat.

Când s-a deşteptat, toată a ei îmbrăcăminte, nu vreau să vă spun cum de pusă în furcă.

Se tot uita la sine însăşi, se mai uita şi în laturi, dar nu se putea dumeri, este ea Catrina lui Vlad ori alta, te miri a cui?!

„Sunt Catrina!” – „Nu sunt Catrina!” – îşi zicea. Să se hotărască odată -un fel sau într-altul, nu-i vorbă să poată.

- „Mă voi duce acasă şi-l voi întreba pe Vlad. De nu-i Catrina acasă, sunt Catrina; – dacă da, nu sunt eu Catrina!”

Aşa şi face.

După ce se aşează oamenii, iat-o, că stă la fereastra lui Vlad.

– „Dormi măi Vlade?”

– „Dorm!”

– „Dar Catrina ta acasă-i?”

– „Acasă da! A venit de la secere cu seara odată!”

„Atunci am avut dreptate când am zis, că nu sunt eu Catrina, deoarece rina e acasă! Dar cine să fiu Doamne?!”

A luat lumea în cap, ca să afle, că cine poate să fie. „Sunt Catrina!” – u sunt Catrina! Că ea e acasă, Vlad mi-a spus”. Tot aşa şi iar aşa.

Destul că de numele ei, n-a mai auzit nimeni, până în ziua de azi.

Nu-i vorbă! Vlad a cunoscut-o foarte bine pe grai, dar vorba aceea: nebunul să nu ai nici în clin, nici în mânecă” – d'apoi să mănânci urea dintr-un blid?! De aceea a lăsat-o el să se ducă, unde şi-a dus mutul , zicând în mintea sa: „Când îmi voi vedea ceafa!”.

Fireşte că în zilele noastre, de-al de acestea nu se mai întâmplă, fără le.

M-am ţinut de cuvânt, dragii moşului şi v-am spus o drăguţă de ste, cum n-a fost şi nu mai este, că minciuni mai cu coarne n-a născocit pământean.

Ei de n-or fi murit, trăiesc şi azi.

Cărpiniş, Iulie 1885

3. Busuioc şi Măgheran[1]

— Poveste –

Era odată, ca nici odată, că de n-ar fi fost nu s-ar mai povesti, pân-un purice – ar plesni, şi eu nu m-aş zbate a minţi, că nu-s de-o zi de două, ba nici chiar de nouă, ci-s de pe vremea, pe când lupul căţel, era pus la oi, de la mână dinapoi, era, cum zisei, un împărat, căruia i se şi şedea! Avea el pe la palatele şi-mpărăţia lui lucruri, de care te-ncruceşti auzindu-le numai d-apoi să fi fost pe acolo şi să le fi privit cu ochii tăi?!

„Şi minciuna-i vorbă" – va zice cineva: dar fiind că numai pământul astupă gurile oamenilor – povestea ăluia – eu mă voi ţine de poveste, ca şi care nu mai este.

Avea împăratul acela soarele său, luna sa şi stelele sale, aşa că împărăţia lui nici pomană de-ntuneric să nu-ţi vezi mâna, după cum se-ntâmplă pe la de-al de noi, când aţâţa spuză de om ne luminăm şi-ncălzim la o sărăcie de soare.

Copii aveau, dar numai doi; un fecior ş-o fată, deşi după dreptate ar fi trebuit s-aibă batăr o clae, că doar avea cu ce-i ţine. Feciorul nu mai ţin minte cum era că-i cam mult de-atuncea, dar fata pare că şi-acum o văd! De când a croit Dumnezeu, cu a sa puternică mână, cerul şi pământul, n-a fost şi nici că mai putea fi vreodată, atâta frumuseţe câtă era pe fata aceea. Era, cum se zice, de acelea care fură şi mintea şi inima bietului om. Te puteai uita la soare, dar la ea nu.

Pe la curţile împăratului, Dumnezeu ştie, câtă lume se-nvârtea! ş-apoi ştiţi dumneavoastră, că mulţi se văd a fi oameni, aşa pe din afară şi înăuntru sunt draci împieliţaţi.

Vorba aceea: În gură cu Dumnezeu şi-n inimă cu drac. Lup îmbrăcat în piele de oaie, care-n faţă te netezeşte şi-n dos le ciopleşte. Aşa este! Pe acele vremuri, când nici nu visai, numai ce te pomeneai cu câte un zmeu, care te făcea să rămâi, câte zile ai de la Dumnezeu, cu inima arsă, ducându-ţi ce-aveai mai drag la uşa ta. Împăratul deci, aducându-şi aminte de vorba aceea: „Paza bună fereşte pe om de primejdia rea", – a gândit să-şi

[1] Revista "Familia" Oradea, 2/14 ianuarie, 1883, pag. 169-174.

...ndă fata dinaintea ochilor omeneşti. Vorbă să fie! Că tocmai ăsta va fi ... gândul împăratului, zic şi eu, dar de jurat n-aş putea jura, cred însă, că ...i domnia voastră nu-ţi pofti să-mi lepăd sufletul numai de flori de măr, ...tru nişte lucruri petrecute pe când era lupul căţel, cum avusei cinstea a ...pune.

Una stă! Împăratul şi-a închis fata într-o grădină frumoasă, înconjurată ... ziduri uriaşe, peste care ochiul de om să fi stat în creştet – cum se zice – n-ar fi putut străbate. Acolo-şi petrecea ea, fata de împărat, în mijlocul ...rilor alese, ce erau de toate felurile, câte numai se află-n cer şi pe pământ. ...aici, şi colea dai de câte o tufă de mărgăritar. Ş-apoi florile nu se mai ...tau. Când unele se scuturau, altele înfloreau şi mai multe îmboboceau. ...că te dai de-o parte şi arunci o privire peste grădină, ţi se pare că ai în ... ta un covor de cele scumpe, ţesut în degete, din feluri şi feluri de ...pletituri, împodobit cu fir şi cu mărgăritare.

Fetei de împărat o singură tufiţă de trandafir îi picase la inimă, cine ...e de ce. Făcea, ce făcea şi hai la trandafir! azi aşa, mâine aşa. Într-o zi ...ându-se ea, mai cu bobocii de trandafiri, mai cu florile, mai cu una mai ... alta, n-are ce lucra şi înghite o floare. Din ceasul acela a rămas ...povărată.

Tatăl său ca să nu greşească, se pune ş-adună pe toţi boierii ţării la sfat ... să chibzuiască şi să judece.

Se adună ei, nişte bătrâni împovăraţi de ani şi care se credeau a fi ...ecum mai bătuţi la cap după cum se zice „Vorbă multă, ispravă puţină". ...ul zicea una, altul alta. Ce zice unul, nu-i place la altul; aşa că zăpăciseră ... totul pe bietul împărat. Când era acum gata să se spargă adunarea, fără a ...e măcar atâta ispravă, cât e de la măr până la păr – că atâta nu-i mult – ... că soseşte ş-un bătrân şchiop, care de-abia îşi putea purta anii cei mulţi, ...i avea.

Bătrânul, cel şchiop cum aude că ce fel de vânturi bat pe la curţile ...părătesei zice dintr-una că-i păcat de Dumnezeu să facă ei moarte de om, ...mai aici în dricul împărăţiei, s-o ducă mai bine pe fată, în cutare codru ...depărtat ş-acolo să-i ascundă soarele. Sfatul bătrânului şchiop toţi îl aflară ... cel mai potrivit, până şi împăratul, căci de! inimă de om avea şi el ş-apoi ...-şi vadă singura fată cu care-l dăruise Dumnezeu stingându-se dinaintea ...hilor săi de tată, nu se putea. Fata tocmai din pricina asta nu visa ce-o ...tepta.

Lucrul se puse la cale aşa fel, că tocmai feciorul împăratului era menit ...ă ducă pe sora-sa în codrul acela şi să o prăpădească de pe faţa pământului.

Ca dovadă că s-a purtat întocmai după cum îi era rânduit, trebuia să-i aducă: ficatul și inima și degetul cu inelul, cel cu adiamanturi.

Pe când se crăpa de ziuă, fata de împărat dimpreună cu fratele său ieșiră la plimbare pe drumul ce duce la pădurea cea hotărâtă, într-o căruță trasă de niște zmei de cai, că altfel nu știu să le zic. Se duc ei duc, multă lume împărăție cu Dumnezeu să ne ție, fără ca fata să bănuiască ceva. Atâta s-au înfundat prin codru, că era mai noapte de desimea, cea fără seamă a copacilor a căror vârf cât a fost nu se putea ști, că se pierdea în nori.

Când a gândit feciorul de împărat că de mai merge nu-i modru ca la întoarcere să mai nimerească drumul cel bun, a spus soră-si, la început așa mai pe departe ce-au hotărât bătrânii țării în privința ei. Să fi văzut plâns și lacrimi! O inimă de piatră și trebuia să se înmoaie! Dar vorba aceea: sângele apă numai nu se face, fie ce-o fi. Fratele zice, că el nu o va omorî, că nu-l lasă inima să facă una ca asta, dar va omorî cățelușul ce din întâmplare se luase după căruță, îi va scoate ficatul și inima, și va zice acasă că acelea sunt ale surorii sale. Cu degetul cu inel însă nu-i altă scăpare că trebuie să-l taie și din pricina asta tot nu a pieri ea. Zice și face. Se pune și-i face la rădăcina unui stejar, ce sute de ani s-a luptat vitejește cu toate viscolele, o colibă, ca să fie întrucâtva apărată de sălbăticiuni și vremi rele. De mâncare-i lasă el, tot ce biet avea; o pită ce și-o adusese de merinde și-o ploscă cu vin de peste ani. Vinul fost-a el ca cel de la Drăgășani, ori ca cel de la Odobești, Dumnezeu vă poate spune, dar eu nu, că nu l-am pus pe limbă. Acum ce să se facă, că odată tot trebuie să-și ia rămas bun. Se sărută și se îmbrățișează ca niște frați dulci, ce se iubesc din inimă. "Acum Dumnezeu să-ți poarte de grijă iubită soră, că eu trebuie să plec."

Încă în noaptea aceea fata de împărat naște doi copii cu părul numai aur gol-goluț. Gândeai că-s rupți din sfântul soare, nu altceva. Nu știu dacă e nevoie să vă mai spun, că ei erau năzdrăvani! De aceea nici nu creșteau ei ca noi, că-ți ies peri albi numai până-l vezi agățându-se de cornul vetrei și mai stă nițel cuc, apoi până-l scoți cu totul din penele cele rele te mei vede Dumnezeu. Creșteau mă rog aceia așa cum se crește știți vorba aceea: "îl vezi crescând".

Trecuse acum o bună bucată de vreme și fiindcă o pâine nu-s două, și de unde tot iei și nu mai pui nimic îndărăt, de la o vreme trebuie să se sfârșească, pâinea era pe gătat. Zic mult dacă vă spun că mai avea un călcâi de pâine. De vin nu mai zic vorbă, că fără el tot poate omul trăi și încă cât de bine, numai să aibă cu ce. Nu trebuie să uităm vorba rămasă din bătrâni că „vinul îl bei de bun și el te face nebun".

Într-o zi aşa pe la prânzul mare, se pomeneşte numai fata de împărat, că doi moşnegi bătrâni, cu bărbile şi capetele ninse de vremuri, dau pe la coliba ei că până acum n-a simţit suflet de om prin părţile acelea. Era însuşi Dumnezeu cu sfântul Petru, care pe-acele vremuri tot mai dau din când în când pe la noi, ca să vadă cu ochii lor, ce şi cum mai stă lumea asta, mâncau-ar pustietatea s-o fi mâncat, că mult e rea şi nemulţumitoare. Ba dacă nimereau ei pe la oameni ca moş Avram, mai făceau şi câte-un pui de chef. Dar mă rog, ce ştii domnia ta că cine-s, dacă eu nu-ţi spun, că de unde-s şi din ce neam mă trag? Mă vezi colea om, atâta-i tot. Aşa s-a întâmplat şi cu fata de împărat.

Din vorbă-n vorbă, moşnegii cei străini ajung până acolo, că spun, cum n-au mâncat de trei zile, rătăcind prin acele locuri neumblate. Fata de împărat fără a zice o vorbă legănată, le aduce câte-o strujea de pâine şi le întinde şi plosca să înghită ce foc or găsi, căci vorba aceea: „Vinul e toiagul bătrâneţilor".

Dumnezeu după aceea zice că ar dori să-i vadă copilaşii şi de cumva n-or fi botezaţi să-i boteze că aşa-i bine şi plăcut lui Dumnezeu. Fata de împărat nu era de aceea, care aşteaptă să zici de două ori. Se duc ei, cei doi moşi bătrâni, cu copilaşii la un izvor curat şi limpede ca roua dimineţii. Acela nu departe de stejar ieşea din pământ, aruncând în truda sa nisipul ce-i sta în cale şi făcând în felul acesta un murmur lin, ce te făcea să stai dus pe gânduri şi să-l asculţi cu plăcere. Dumnezeu şi cu sfântul Petru boteză pe copii aşa cum ştiau ei că-i mai bine şi anume după legea noastră românească, în care ne-am pomenit din strămoşi şi de care ne va despărţi sapa şi lopata dar altceva nu. Dumnezeu era popa, iar sfântul Petru naşul. La copii le-a ieşit nume de botez: Busuioc şi Măgheran şi aşa a rămas până în ziua de azi. După aceea, mulţumind fetei de împărat pentru cinstea ce le-a făcut, se duc încotro au vrut ei.

Fata de împărat nu se putea mira destul, când intrând cu copiii în colibă, vede pâinea întreagă şi plosca rasă de vin. Din pâine ori să tai, ori să te laşi, că aceea tot întreagă are să rămână; iar plosca de unde s-o poţi goli! Acum a priceput cum se cade, că ce fel de oameni au fost cei doi călători. Le-a mulţumit din adâncul inimii sale ştiind, că cel ce poate face unele ca acestea vede toate şi poartă grijă de toate, şi apoi numai păgânii cei fără de lege nu mulţumesc lui Dumnezeu.

Toate le mai mută omul, de nu altfel, de pe un umăr pe altul, dacă are ce-i trebuie la gură. De lume mai că uitase şi fata de împărat, în mijlocul a doi copii frumoşi şi plini de viaţă.

Când într-o zi Busuioc, copilul cel mai mare, rugă pe mă-sa, să-i dea trei perişori din capul ei, că are să facă ceva din ei. Mă-sa bună ca toate mamele, cum ar putea să nu-i facă pe voie? Fără a-şi mai sparge capul, că oare ce are să pună la cale Busuioc, cu cei trei perişori, smulge trei fire din părul ei cel lung şi curat ca aurul şi i le dă să facă ce-o vrea el. Busuioc ştie ce va fi isprăvit, ce nu, că au scos la cale paloş, arc şi tolbă îndesată cu feluri şi feluri de săgeți. Când au văzut şi una ca asta, s-au bucurat cu toţii.

De aici înainte, cum se crapă de ziuă, ia-ţi armele Busuioace şi te cam mai du prin cel codru părăsit, după vânat că doar este destul. Când era seară te trezeai că aduce mai una, mai alta, ştiţi ca vânătorii.

Într-o zi cum se meştereşte el prinde un pui de lup aşa viu cum l-a făcut mă-sa şi hai cu el către casă. Într-altă zi găseşte un ursuţ şi aşa se cumpăneşte că pune mâna şi pe un căţelandru de leu. Pe aceştia-i ţinea ca pe nişte dulăi în preajma colibei ce-o avea. Pare-se că şi câinişorii lui, aşa le zicea când vorbea peste toţi, fiindcă erau mai altfel decât alţii, că se pricepeau la ce nici aminte nu ţi-ai aduce, iar de fugă nici poveste. Le pusese până şi nume, cine-a pomenit cândva câine fără nume? N-aude, Na vede, Na greu-ca-pământul.

Văzând Măgheran isprăvile, ce la făcuse frate-so, numai cu trei perişori, unde nu se îndemnă şi el, şi face toate aşa după cum făcu-se ş'acela. Cine şti cum s-a întâmplat, că până şi cânişorii încă-şi însămase?! De ce să se afle el mai cu minte de cum e frate-său şi să dea altfel de nume la câinişorii săi?

Aş vrea să văd omul, care ar zice că poate să mulţumească vreodată sufletul omenesc! El, sufletul, din ce are, din ce s-avântă tot mai sus şi se pierde cu dorinţele prin lumi necunoscute.

Fata de împărat n-are ce lucra, făr spune copiilor săi: că mai este lume locuită de oameni ca şi ei. A fost peste cap atâta! Din ziua aceea coliba era prea nu ştiu cum, iar codrul dintr-o seamă în afară părăsit. Că inimile lor ar fi început acuma să bată mai repede, nu pot zice. Destul că Busuioc se gătă de drum. Aşeză el în raniţă mai una mai alta, că cine ştie cât a trebui să meargă până a da de lume! "Când vor picura trei picuri roşii de sânge din paloşul tău, să ştii frate că-s pe ceea lume, deci să porneşti să mă cauţi-zise el către Măgheran. După aceea îşi luă rămas bun de la mă-sa şi frate-so şi la drum copile cu cânişori cu tot.

S-a dus el, Busuioc, dus: zi de vară până-n seară, cale lungă să-i ajungă. Când soarele era pe-aci să s-ascundă după un deal, el ajunse într-o poiană. Aici se hotărî să rămână peste noapte. Dă poruncă la paloş, că doar

nu era o custură, cum poate veţi fi crezând unii, din cei care n-aţi văzut şi lucruri de acestea – să-i culce la pământ nouă care de lemne, să ţipe un foc ca din lemnele altuia, vorba ceea. Uitasem să vă spun că peste zi el vânase un porumb de cei mari, gulerați.

Până să se facă focul, isprăveşte cu porumbul, şi-l trage într-o frigare croită dintr-o ţandără de lemn. Era tocmai pe când se amesteca ziua cu noaptea, lucrul acesta. Nu trece, să zic aşa o jumătate bună de ceas, şi se face un întuneric, de nu-ţi vedeai mâna. Acum începe a se auzi pe vârful copacilor, o zgriburitură şi-o miorlăitură de cele drăceşti, că să fi fost cine să fi fost că trebuia să-ţi faci cruce şi să zici batăr *Tatăl nostru*, dacă nu mai mult. Şi din acestea de unde să slăbească! Nu puteai şti ce să fie. Vai voinice, dar calduţi-i ţie şi frigu-mi-i mie! Că-s o biată de babă bătrână şi neputincioasă, – zice cine se afla pe acolo prin copaci. Busuioc, având o inimă ca pâinea cea bună, nu putu să n-o cheme la foc, dar baba-i zise c-ar veni, dar i-e teamă de cânişorii lui, care ar rupe-o de răi ce sunt. „Na trei perişori de-ai mei şi-i ţipă peste cânişorii tăi, c-apoi vin" – zise ea. Ce să-i vină lui Busuioc în minte, că poate fi chiar *Mama pădurii*, care la mulţi voinici le-a ascuns soarele până acum, şi poate că l-a ascunde şi lui?! „Omul până nu păţeşte nu capătă minte" vorba aceea. Busuioc aruncă cei trei perişori de la Mama-pădurii, că ea era, peste cânişorii lui, ş-aceea veni la foc.

Mama-pădurii, avea un broscoi de cei mari în mână, pe care trăgându-l într-o frigare, se pune să-l frigă.

Şi Mama-pădurii tot a dracului! face ce face şi pleosc! Cu broasca ei peste porumbul celuia. „Şezi babă că-ţi stâng lumina" – Cine frige broasca, mănâncă porumb, – Mama-pădurii dincolea. Acum aşa ; mai apoi aşa, până când a scos şi pe Busuioc din ţâţâni. Hai să-i dea o palmă ca să vadă tot stele verzi. Mama-pădurii tare-a dracului, de unde să se învoiască la una ca asta! „N-aude! Na-vede! N-a greu-ca-pământul! Prindeţi-o, rupeţi-o, mici fărâme faceţi-o!" – Vai drag domnul nostru cum nu ţi-am da ajutor, da nu putem că ne-a luat puterea Mama-păduri, cu cei trei perişori ai ei care erau fermecaţi. Face baba ce face şi atât pe Busuioc, cât şi pe cânişorii lui îi motroşeşte de pe lumea asta, ca şi când n-ar fi fost niciodată, apoi îi îngroapă într-o margine de părău, la umbra copacilor.

Trei picături de sânge picaseră din paloşul lui Măgheran, când frate-so şi-a dat sufletul. Se gată de drum, să încerce doar dă de urma lui şi de nu altceva, încât să-l răzbune că atâta nu-i mult de la un voinic ca el. Pune la straiţă ce trebuie că la drum nu poţi porni ca picat din nori-apoi luându-şi

rămas bun de la draga de maică-sa, care l-a nutrit cu lapte din sânul ei cel fraged – o ia la drum într-acolo pe unde inima lui de frate-i şoptea c-a trebuit să meargă şi Busuioc.

De mers, gândeai c-a luat drumul cu ruptul, aşa mergea de grozav, c-un dor nestins îl muncea, acela de a şti, ce s-a ales de frate-său. Ş-apoi povestea cântecului:

Când m-ajunge dor de ducă,
Mă duc la deal ca pe luncă;
Când m-ajunge dor de mers,
Mă duc la deal ca pe şes.

După ce s-a dus el dus multă lume şi împărăţie ca Dumnezeu să ne ţie, că înainte este încă multă şi frumoasă s-ascultaţi şi domnia voastră; de mi-ţi asculta multe-ţi învăţa.

Când soarele era pe ce să se-ascundă după deal, soseşte şi el în poiana aceea, unde-a fost masul şi-al frate-so; dar aceasta el n-o ştia, că n-avea de unde s-o ştie. Peste zi îi ieşise în cale un porumb, pe care gândind c-a fi bun de cină, l-a săgetat fără multă trudă. Porunci la paloş să-i culce la pământ nouă care de lemne, şi poate şi mai bine, ca să ţipe un foc colea, ca din lemnele altuia, cum se zice. Până una alta el se pune să caute vatră bună de foc, ca nu dându-te pe lângă el, după ce adormi, să te pomeneşti că te dai de-an duriguşul, ca un fedeleş. Umblând încoace şi încolo dă de vatra frate-so pe care nu crescu-se încă leac de fir de iarbă. Se vede, că cine-a făcut cimilitura:

Unde se culcă boian,
Se cunoaşte într-un an. (Focul.)

a ştiut el, ce zice.

După ce-a aţâţat focul; până să se facă acela cum se cade, el se pune să-şi gătească porumbul pentru fript. Asta era tocmai pe când s-amestecă ziua cu noaptea. Nu trece să zic aşa, o jumătate bună de ceas, şi întunericul era atâta de grozav, că-l puteai prinde cu mâna. N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul, s-aşezaseră pe labe, ca toţi cânii, şi cum le plăcea lor aşa se dogoreau pe lângă cel foc.

Nu-i nevoie să vă mai spun – aşa cred eu – că Mama-pădurii cea zbârcită, iar şi-a încercat norocul, căci de! Vorba ceea: „Năravul din fire, n-are lecuire şi lupul îşi schimbă părul, dar năravul nu". Măgheran, gândea că i-a spus cineva, perişorii i-a aruncat în foc, fără ca Mama-pădurii să bage de seamă.

Când aceea îşi arătă pofta de a mânca porumbul celuia, las-o numai pe mâna lui Măgheran, să-i arate el că Dumnezeu îi în cer!

Aşa mi-o cârpeşte mă rog, c-o drăguţă de palmă, că i-a mutat căpriorii de la loc; iar cânişorii îndată ce aud: N-aude! Na – vede! Na – greu – ca – pământul prindeţi-o, rupeţi-o, mici fărâme faceţi-o, s-au repezit la Mama-pădurii, cea urâtă şi colţată şi unde nu încep a mi-o întinde şi a mi-o hăitui ca-n clacă că pe aci să-şi dea sufletul. Lasă-mă voinice că ţi-oi învia şi pe frate-to încă mai frumos şi mai viteaz decum a fost, cum şi pe cânişorii lui. „Nu-i bine să laşi laptele pe omenia viţelului şi nici pe tine slobodă", zice Măgheran, pentru că tu mi-i arăta spatele precum te văd. N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul mi-o ţineau cum ştiau ei mai bine, până când ea căutând în dreapta şi în stânga, dă de buruiana vieţii, de un izvor cu apă vie şi de altul cu laptele sănătăţii. Cu aceste şi cu altele a făcut vii atât pe Busuioc, cât şi pe cânişorii lui; dar mai făţoşi încă de cum au fost cândva. „Vai frate! Dar, ce somn adânc am tras" – zice Busuioc, Somn veşnic era să dormi, dacă nu veneam eu să fac pe Mama-pădurii, că te-a omorât, să te facă viu iară.

N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul! prindeţ-o! rupeţi-o! mici fărâme faceţi-o! Cât ai zice, fă-te-n colea, Mama-pădurii şi era trimisă pe ceea lume-unde-o fi aceea? Ca să nu mai facă atâta potcă, la feciorii de crai şi de împăraţi.

Dup'acestea mai povestindu-şi ce aveau de povestit îşi iau ziua bună şi Măgheran se întoarce la mă-sa, ce se topea văzând cu ochii de dor şi de supărare, iar Busuioc o ia la picior încătrău vedea cu ochii.

Merge el, Busuioc, merge, multă lume şi împărăţie, ca Dumnezeu să ne ţie, că înainte din poveste, Doamne mult mai este. După ce se mai săturase de mers, se pomeneşte că-i afară din pădure. Dinaintea lui se întindea cât vezi cu ochii o câmpie de cele mai mănoase, de care numai se pot găsi sub soare. Trei ceasuri cu talpa păşind bărbăteşte, a crezut el c-a fi de ajuns, pentru ca să ajungă la cetatea strălucitoare, ce se zărea în depărtare.

Cum merge el pe drumul vârtos ca sâmburele de piersică şi drept ca lumina, spre cetatea ceea, iată că de o parte a drumului, dă de-o fântână

adâncă, în jurul căreia se ridicau falnic nişte plopi de cei mai uriaşi, ce nu mai pot fi. Pe-o laiţă aproape de blânele fântânei, şedea o fată amărâtă şi cu ochii înecaţi în lacrimi. Te puteai uita la soare, dar la ea nu.

Feciorul, precum am avut cinstea a vă spune, era milos din cale afară. Dă bună ziua şi întreabă după pricina supărării şi durerii, ce-o muncea. Fata spune, cum în întreaga împărăţie a tată-so, nu se găseşte altă fântână cu apă bună de băut, fără numai aceea, care le stă dinainte. Peste fântâna asta însă are stăpânire un balaur cu douăsprezece capete. El varsă în fiecare an odată numai, apa de trebuinţă pentru toată ţara. Atunci însă trebuie să i se dea un om de viu ca să-l mănânce, altcum ori că nu varsă apă de loc, ori că îneacă toată ţara, de ce Dumnezeu să ne ferească! Lucrul acesta cu darea oamenilor pe seama balaurului, merge pe răbuş[1] şi sărituri nu se pot face. Acum e rândul împăratului, care neavând alţi copii decât pe ea singură a trebuit s-o jertfească. Nu se ştie ceasul când balaurul are s-o înghită de vie. A făgăduit împăratul aceluia care va omorî balaurul, împărăţia jumătate, iar după moarte-i toată, precum şi mâna fetei, dar nu s-a găsit nimeni pe lume, care să-şi pună viaţa în cumpănă pentru ea. „Sunt ostenit şi trudit de drumul ce l-am făcut, dar cu ajutorul lui Dumnezeu lasă-l numai pe mâna mea" – zice Busuioc. Cum mai este vreme se pune să aţipească puţin ca să-şi mai adune puteri noi. Aceasta o face punându-şi capul pe genunchii fetei, cărei i-a spus ca să-l deştepte, când a simţi balaurul.

Nu trece nici un sfert de ceas, c-atâta nu-i mult, şi voinicul nostru dormita dus în lumea visurilor dimpreună cu ai săi câini.

După ce soseşte vremea, când balaurul vrea să-şi facă mendrele, unde nu-ncepe o bolborosire şi-o clocotire prin cea fântână, că gândeai, că se surpă şi pământul. Fata de împărat de frică ce-i era, de unde să-ţi poată răsufla măcar necum să mai dea glas, ori în alt chip să încerce a scula pe Busuioc. Dumnezeu care poartă grijă de toate a cumpănit lucrurile astfel, c-o lacrimă din cele fierbinţi s-a rupt din genele ei de secară – cum zice cântecul – şi-a jucat pe faţa voinicului. Acesta îndată sare-n picioare şi stă gata să vadă ce-a mai fi şi asta. Când îşi arată balaurul un cap-că pe toate deodată nu era chip să le poată scoate – Busuioc zice către căinişori: N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul! Prindeţi-l! rupeţi-l! mici fărâme faceţi-l! L-ar face ei, cânişorii, buni bucuroşi, dar vorba ceea: E uşor a

---

[1] Răbuş = răboj = bucată de lemn de formă cilindrică sau în patru muchii, pe care se însemnau, în trecut, prin crestături, diferite socoteli (numărul zilelor, banii datoraţi etc.). D.L.R., Tom IX, Bucureşti, 1975, pag. 56.

porunci, dar e greu de-a împlini, – căci balaurul era o lighioaie, cum nu s-a mai pomenit. De ținut însă ca fierul mi-l țineau. Voinicul, zi de vară până-n seară taie la capete de balaur, cum tai toamna la curechi, nu altcum, dar lucrul mergea încet, că balaurul mi se zvârcolea, iar capete erau multe. De la o vreme încep capetele a se mai găta, dar și puterile voinicului i se mai sleiseră, iar sudorile-i curgeau de pe el ca bobul.

După ce isprăvi cu balaurul se puse să mai tragă un pui de somn, ca să-i vină iar puterile pierdute și obosit din cale afară cum se găsea îndată-l fură un somn greu.

Într-aceea împăratul trimite pe o slugă de țigan, să vadă ce s-a ales de fata lui și de ce nu mai este apă prin țară? Sosind țiganul la locul hotărât rămâne înmărmurit, văzând atâta amar de sânge și capete de balaur.

Uitându-se mai bine vede fata de împărat și pe Busuioc dormind dus cu capul pe genunchii ei, iar cânișorii încă nu simțiră nimica.

Țiganul deși lăsat prost și fricos de la Dumnezeu, începe a pricepe cum s-au putut întâmpla lucrurile. Face semn la fata de împărat, că de nu-și ține gura, i stinge lumina; iar el ia binișor paloșul voinicului și-i reteză capul lui și a câinișorilor săi. Mergând el cu fata către casă îi spune verde, că de nu spune acasă că el a omorât balaurul să știe că atâta-i a ei! De frică, ce să facă biata fată, când vede cu ochii săi cum acela care a mântuit-o s-a stins de pe fața pământului?! Și așa slabă nădejde mai putea avea, ca să-i fie cândva bărbat.

Împărații ca oameni drepți ce se află nu pot minți, pentru că nu li se șede. Cu părere de rău se hotărî și împăratul acela să-și dea fata, pe care-o iubea ca lumina ochilor, după țiganul cela negru ca fundul cerului, pe când ea era albă ca spuma laptelui. Ca zestre trebuia să-i dea jumătate din împărăția lui. Ca împăratul să-și tragă vorba înapoi nu era cu putință, vorba ceea: „Făgăduiala dată, datorie curată" și „pe unde iese cuvântul iese și sufletul".

Țiganul temându-se de ceva, tot sta de fată ca să se cunune odată, dar ea din parte-i îl tot îmbăta cu apă rece, ba că-i lipsește ceea, ba că n-are cealaltă, gândind în gândul ei, că da de totuși s-a scula iar feciorul cel voinic ce-o mântuit-o și-a merge după el, că doamne cum îi mai picase de bine la inimă. Așa-i omul făcut, ca ceea ce dorește și nădăjduiește, de și rar i se împlinește.

Trei picuri de sânge picuraseră iar din paloșul lui Măgheran și el era acum pe drum să afle, că ce i s-a putut întâmpla frate-so.

Când iese afară din pădurea aceea dă de doi moșnegi neputincioși, care cu toiegele în mână adunau niște uscături pentru foc. Era însuși Dumnezeu cu sfântul Petre.

Măghiran se pune și-i întreabă dacă-au auzit cumva de un tânăr voinic în părțile aceste. Bunul Dumnezeu, ca unul ce știe toate, nu întârzie a-i spune din fir în păr toate câte s-au întâmplat cu frate-so, și l-a învățat cum să-l facă iar viu, dar mai frumos și mai voinic încă decum a fost mai înainte. Urmând Măgheran povețele dumnezeiești, nu i-a fost greu deloc să afle pe frate-so și să-i dea iar viață.

Busuioc cum se trezește zice: „Vai drag fratele meu, dar ce somn greu am mai tras!" – Somn veșnic era să tragi dacă nu te sculam eu, frate dragă, că pe tine, precum mi-au povestit niște bătrâni plini de evlavie, te-au trimis pe ceea lume, un țigan neläut de la curțile împărătești. După ce mai povestiră ei ce mai aveau la inimă, se despărțiră din nou, întorcându-se Măgheran la maică-sa, iar Busuioc era să-și cerce norocul pe la curțile împărătești.

Mergând Busuioc în orașul cel împărătesc, lucrul cel dintâi i-a fost c-a tras în sălaș la o babă de cele mai vechi de zile, din câte numai se află în părțile acelea. El bine știa, că nu poate să ouă bunăoară găina cuiva fără ca baba să nu știe batăr cu o zi mai înainte, și aceasta. Ș-apoi așa-s ele babele în toată lumea, de unde unul ce-avea pică pe ele le-a numit într-un ceas rău „Gurile satului" și așa a rămas până în ziua de astăzi.

Nu-i fu greu lui Busuioc să afle, că fata împăratului până aci a tot încâlcit ițele, ca să nu meargă după țigan, acum însă, fântâna minciunilor apucase a seca și lumina se apropia de deget. Peste o săptămână, nu mai departe era hotărât să se țină ospățul.

Una a cerut fata de la tată-so împăratul, și a dobândit-o. În săptămâna aceea orice sălbăticime s-ar abate în părțile acelea să fie cruțată și lăsată să umble pe unde i-a plăcea.

Busuioc se pune și trimite pe lup cu un răvășel la fata împăratului, și-i bate capul să bage de seamă doar poate pune laba pe paloș. Când mergea lupul prin curte, toate străjile-i făceau loc, c-așa aveau poruncă, iar el a străbătut până în odaia unde se găsea fata împăratului cu țiganul. La început țiganul n-a putut să scoată din sine o vorbă măcar, de frică și de spaimă, mai târziu însă începe și el a face la gură ca un țigan ce era. De nu era fata de față pare-mi-se că scotea pe lup din ogașe, și-o pățea al dracului. Paloșul era agățat atât de sus, că lupul nu s-a chibzuit să-l poată lua. O scrisorușă de la mâna fetei și mai niște fripturi de cele împărătești, au fost totul cu ce s-a

trezit stăpânul său în ziua aceea. Când a ieşit lupul din curţile împărăteşti, doi călăreţi din cei mai ageri, erau puşi să-l urmărească ca să vadă încotro are să dea. Cu toată opintirea cea mare a cailor, au pus-o de mămăligă şi călăreţii aceia.

A doua zi a fost trimes ursul. Încât pentru paloş nici el n-a fost mai norocos decât lupul şi cei patru călăreţi trimeşi după el, s-au întors cu buzele umflate.

A venit acum rândul leului. Dacă nici lui nu i s-a sfeti să poată aduce paloşul, apoi sănătate de la Abrud! Leul aşa se cumpăneşte, că lasă uşa crăpată niţel, ca să nu mai aibă val cu deschisul. Până să-i scrie fetei ce-avea de gând – ţiganul se pitulase într-un unghi de viteaz ce se simţea – el, leul, sus la paloş şi apucându-l aşa ca să nu se sluţească, le arată îndată călcâiele. Cei şase călăreţi ce-au fost trimişi după el, au spart în gol.

Împăratul în dorinţa de a şti ale cui pot fi nişte dobitoace atât de cuminţi, se pune şi trimite anume oameni încrezuţi, din casă în casă, să cerce doară pot afla ceva. şi oamenii aceia, ştiau de ce să se ţină.

„De vă întoarceţi aşa cum plecaţi, să ştiţi că nu vă stă capul acolo unde vă stă ci vă stă capul la picioare, asta bine să v-o încrestaţi!" – le zice împăratul.

În chipul acesta urmând, n-a fost cine ştie ce lucru mare a găsi pe Busuioc la baba ceea. Acesta încă nu se codeşte mult, făr se duce cu ceea la împăratul. Acolo apucând la poveşti fiind că vorba vorbe-aduce, Busuioc spune, că el a omorât balaurului, precum şi celelalte păţanii ale lui, pe care avusei cinstea a vi le spune aşa după cum mă slujeşte mintea ce-o am. Fata întărea şi ea din parte-i cele zise de el, încât pentru balaur.

Ţiganului dă a-i mirosi, că pe-aci nu mai e de el, dar dracul îl îndeamnă să se pună cu fecior năzdrăvan! Atâta i-a mai trebuit şi lui! Busuioc văzând una ca asta, nu mai pierde vremea, făr îl dă pe mâna căinişorilor lui: N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul! Prindeţi-l! rupeţi-l! mici fărâme faceţi-l! Cât ai da odată, mult de două ori, cu amnarul în cremene, ţiganul era întins în toate părţile şi rupt numai bucăţele ca vai de capul lui.

Din ziua aceea Busuioc nu s-a mai depărtat deloc de la palatele împărăteşti. S-a pus şi şi-a trimis numaidecât după mă-sa şi după Măgheran.

Până să sosească aceia, până una alta, ei trimet vorbă la împăratul vecin – nu mai ţin minte cum l-a chemat, de aceea decât să grăiesc minciună mai bine tac – cu întrebarea, dacă-i de mărit fata lui şi are de gând s-o dea dup-un fecior năzdrăvan, cu numele Măgheran, venit de pe celălalt tărâm?

Împăratul acela nu știa ziua și ceasul, când avea să-i pice pețitorii. Așa-i meniseră fetei ursitoarele, când aceea a văzut dintâi soarele, că-n vârstă de șaisprezece ani se va duce după un voinic năzdrăvan cu părul de aur. Șaisprezece ani îi împlinise acum de câteva zile și împăratul asta bine și-o încrestase, căci ursitoarele numai nu pot să greșească!

Și dincoace și dincolo, încep a se găta de un uspăț, care se ține cu lunile încheiate.

Au sosit Măgheran cu mă-sa. Văzându-se tinerii cu toții s-au și îndrăgostit unul într-altul până după urechi. N-a rămas decât să se cunune. Atâția lăutași au fost acolo că și azi îmi țiuie urechile de tărăboi cel mult ce s-a făcut. Mesele erau mai lungi decât ogașa carului, iar colacii cât roata morii. De mâncări și beuturi nu mai pomenesc, că îndată-mi sloboade gura apă.

Dup-aceea mă băgai într-o oală spartă
Și vă spusei povestea toată;
De mi-ți scoate cu vreun cui
Poate ca să vă mai spui.

Gr. Sima a lui Ion

4. A cui să fie fata cea frumoasă?[1]

— Poveste —

Scriu o poveste mândră şi frumoasă,
Să ascultaţi şi domnia voastră;

căci

Cine a ascultat, multe a învăţa,
Cine a dormit, bine s-a odihni.

Era odată un împărat şi împăratul acela era chiar putred de bogat. De la soare răsare şi până la soare apune se întindeau ţările lui, cele ce numai bâjbâiau de comori, iar de frumoase nici visurile cele mai zburdalnice din frageda copilărie.

Câte neamuri de oameni duceau lume dalbă sub blânda şi înţeleapta sa ocrotire, nici dânsul, că-i om cu cap colea, că i se şede, – şi nu cred că v-ar putea spune.

Auzind toate astea, cred că mi-ţi crede, că împăratul acela nutrea o dragoste atât de fierbinte, că nu s-a mai pomenit către unica sa fiică. Odor mai drăgălaş n-avea în întinsa sa împărăţie. De rândul de frumoasă, ruptă din soare, şi nu putea să fie nici pe jumătate ca ea! Pe nume n-o chema nimeni, făr numai „*fata cea frumoasă*". Aşa am pomenit-o numindu-se şi eu şi aşa am cinstea a vă povesti şi domnia-voastră, cinstiţi boieri şi cinstite boieriţe.

*
* *

De abia se ridica-se fata-n păr şi peţitorii curgeau ca ploaia. Şi apoi, ce mai drăguţi de peţitori, mă rog!? Tot feciori de crai şi de împăraţi, voinici, frumoşi şi plini de adâncă înţelepciune, că nu te mai puteai sătura de privirea lor.

Încât din partea fetei cele frumoase, vorba cântecului:

De-ar fi mulţi ca frunza-n fag,
Dacă nu-i care mi-i drag;

---

[1] Revista "Familia" Oradea 22 ianuarie/3 februarie 1884, nr.4, pag. 40-43.

De-ar fi mulți ca frunza-n vie,
Dacă nu-i care-i drag mie!

Se vede că-și mai aducea aminte despre cele zise de ursitoare, când a văzut dintâi lumina soarelui și ea.

Bieții pețitori așa se depărtau precum le-a fost și venitul, adică să-mi trag bine seama, ce stau a scoate din gură! nu se depărtau tocmai așa, fără c'o văpaie nestinsă în inimă, lipsiți însă cu desăvârșire până și de slaba mângâiere ce le-o putea da nădejdea, că doară, doară!

*
* *

A zis cineva, nu știu când și nu știu unde, că vorba rea are aripi de zburat. Merge repede ca glonțul. Așa și este, știți dumneavoastră bine. Ș-apoi de-ar fi: ca cum o cumpără – așa s-o vândă, treacă, ducă-se, dar apoi nicăieri nu se potrivește așa de minunat vorba bătrână: că se face dintr-un țânțar un armăsar. De altcum cu de-acestea, mulțămită cerului că de astă dată, n-avem nici în clin nici în mânecă. Dimpotrivă despre fata cea frumoasă n-am să vă spun decât lucruri cari vă pică tronc la inimă. Vestea despre a ei frumusețe n-a rămas între patru pereți, făr a străbătut până în cele mai îndepărtate unghere ale lumii. Ce zic? A trecut ea peste mări și țări și-a ajuns până pe tărâmul celălalt. Așa dar și vorba bună tot mai are câte odată crezare, mai ales dacă este vorba despre fete frumoase. Așa se vede.

De pe tărâmul celălalt, unde-o fi acela? s-au ridicat trei feciori de împărat ca și cari nu s-au mai pomenit niciodată. Au auzit ei vorbindu-se pe aici pe colea despre miile de farmece prin care sădește dorul în inimile celor ce au privit cândva față în față, nurii ei cerești. Au pornit dar cu gândul de a o peți pentru unul dintre ei, după cum le va fi scris.

Trebuie să vă spun, că cei trei frați atât de mult semănau, unul cu altul ca trei picături de apă. Toți trei bălani, toți trei trași ca prin inel, toți trei năzdrăvani. Dacă te-ar fi pus cineva fiind fată să-ți alegi pe unul de bărbat, îți sta mintea-n loc.

După ce s-au dus ei, dus, multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că înainte de poveste, Doamne ce de este, iată-i că sosesc la curțile împăratului celui cu fata cea frumoasă.

Cum au privit feciorii de împărat fața cea de o sută de ori mai curată decât neaua, a fetei cele frumoase, îndată au simțit, că inima le bate mai repede și că o iubesc cu dragoste fierbinte. Fata nesimțitoare încă n-a rămas; simțea o neliniște plăcută.

Dar rogu-vă! Care din ei să și-o ia sieși de soție și fata iarăși după care să meargă?

Eu nu pot crede că ei înșiși v-ar putea lămuri această întrebare, dar apoi eu care-s numai un iaca așa, lasă-mă să te las; cumu-i vorba.

Nu se poate spune câtă nedumerire intrase în sufletele tuturor!

Dacă feciorii de împărat erau niște oameni de toate zilele, ca de-alte noi, te miri ce se putea întâmpla! Așa cum se găseau cu mintea coaptă și așezată, au chibzuit să lase să arate soarta, ce-i și cum. E bine așa, că din ce ai să pățești, să peri măcar, și nu poți cârni în laturi. Așa este firea lucrurilor și pace!

Le-a fost dar înțelesul așa fel, ca să cumpere la un bâlci, ce avea să se facă peste câteva zile, într-un oraș cale de trei zile, să cumpere zicând așa puiul târgului. Care va nimeri un lucru mai scump, mai frumos și mai folositor, aceluia să fie fata. Fata în contră nu s-a pus nici ea, pentru că nu știa nici ea cum să facă, dacă-i vorba să se mărite după pofta inimii sale.

*
* *

Cei trei feciori, după ce și-au luat ziua bună de la fată și de la întreg neamul împărătesc, se pun la drum și hai, hai zi de vară până-n seară, cale lungă să le-ajungă.

După ce au mers ei tocmai cât au trebuit iată-mi-te că și sosesc în orașul cu bâlciul și trag la un birt de frunte, care le și era în cale. Aci, pe cât am putut eu vedea, era vin de boambe grase și crâșmăriță frumoasă; vorba cântecului.

Lucrul cel dintâi le-a fost că și-au pus la cale iadul cel din gură, Doamne iartă-mă că altcum ce să zic și să nu greșesc când tot îi dai și tot n-o mai vezi sătulă.

Cine știe cum s-a făcut, de crâșma aceea se găsea tocmai, unde se încrucișează ulițele?! Ei dar fac învoirea ca de aici să se despartă, mergând fiecare pe una dintre ulițe ș-apoi aici să le fie întâlnirea din nou, după ce vor fi târguit care ce-au voit. Bine.

Ca oameni cu frica lui Dumnezeu au zis câte un Doamne ajută, și-au făcut câte trei cruci, mergi, care încătrău. Ulițele erau drepte și curate ca și casa unde-i nevasta voinică și iubitoare de curățenie.

*
* *

Cum mergea fratele cel mai mare pe ulița ce-i venise lui, aruncându-și privirea acum în dreapta, acum în stânga, iată că dă cu ochii de un grec, ce

ducea-n spate o oglindă făcută în toate fețele, iar cadrele numai aur, mărgăritare și pietre scumpe. Te puteai uita la soare, dar la ea nu.

Târgul era cam greu de făcut, căci omul ceruse o sumă de bani de să te păzească Dumnezeu să nu fi nevoit a cumpăra! După ce află feciorul de împărat că oglinda este fermecată, încât pe cine dorești, pe acela îl ai dinaintea ochilor, nu mai zice nici un cuvânt, făr scoate un pumn de galbeni din cei zimțați din șerparul cusut cu fluturi de mătase, pe care-l avea încins în jurul său și-i pune în brânca grecului. Îi mai dă un pumn din ei pe de asupra ca cu o cale să i-o și ducă până la birt.

Aici cum sosește, se uită că oare ce va fi făcând fata cea frumoasă! Ea, fata, se afla-n grădină și-și făcea un mănunchi de flori de cele ce-i erau ei mai dragi. Acum rupe un bobocel drăgălaș de trandafir, acum o garoafă de cele cu floarea plină apoi, mai ochiul boului, mai tămâiță și viole și mai știe și ea ce. După aceea le așează frumos în mănunchi, punând printre ele frunză-ncrestată de mușcată, le leagă apoi cu un lung fir din părul ei în fața aurului, și după ce le amiroase, le anină lângă salba de gălbiori, ce-o avea la gâtul ei alb ca și cașul, ba și mai bine. Apoi s-a pus și-a tărăgănat o doină de-ale noastre românești, care-ți pătrunde până în adâncul sufletului. Feciorul de împărat este din cale afară de mulțumit cu aceea, ce cumpărase. De bună seamă, – zicea el în mintea sa, – fata are să fie a mea, că de unde să nimerească frățânii mei ceva mai asemănător oglinzii pe care am cumpărat-o!

Într-aceea fratele mijlociu dă de un om, care ducea în spinare, ca să zic așa, o șea. Dar, ce fel de șea, mă rog?! Tot ce vă poate trece prin minte este o nimica mare pe lângă aceea ce eu am să vă povestesc. Nu se vedea altceva pentru că nu era cu putință, decât catifele, mătăsuri, flori de aur, numai lamură, mărgăritare și adiamanturi. Acestea îți venea să crezi că–s niște ochi de balaur, așa străluceau de minunat.

Feciorul de împărat se apropie de om și din două vorbe târgul se face. Ce minune, când știi, că de bună seamă șerparul n-are să te dea de rușine!?

Dar apoi bucuria feciorului de împărat, când află că șaua este fermecată. Anume, unde-ți zboară cugetul, acolo te și afli îndată ce te puni pe ea!

– Așa ceva să fi putut cumpăra și frățânii mei, nu se poate, – așa chitea în sine feciorul de împărat, pe lângă aceea și grecul încă tot așa zise, deci fata numai a lui poate să fie.

Întra-ceea, fratele cel mic, cum merge pe uliță, de ce dă? Iată că un om duce un măr de vânzare. Multe mere frumoase se vor fi făcut, de când

pământul ăsta așezat pe ape, dă roade îmbelșugate; nu pot crede odată cu capul – și numai acesta îl am – că a mai rodi pom – măr cum era acela, de care ne este vorba! Obrajii cei mai frumoși, mai fragezi și mai curați ai unei fete tinere, sunt nimic, – pot zice – pe lângă pielița cea drăgălașă a mărului acela. De mare, era așa cât un butoiaș de rând. Trebuia să-ți lase gura apă! Inima ce-o am, vede că nu grăiesc pleve! Încât pentru miez vă rog numai să luați seamă la poveste, ca și care nu mai este!

Dar știți una? Mă întorc iar și zic: Un măr să fie, cum să fie și tot numai un măr rămâne. Așa se vede că și feciorul de împărat de aceea numai a putut să ajungă atât de anevoie la târg, că pentru un măr i-a fost oarecum, să lepede atâta sumedenie de bani, câți cerea și omul acela. Ce-ți place nu-i scump, de aceea și feciorul de împărat, cum ar fi putut să se despartă făr' de măr?

Însă vorba cântecului:
După nor vine senin,

altcum nici că se poate, credeți-mă.

Când aude feciorul de împărat, că cine gustă din el cât de puțin, se și face cât ai bați din palme, mai sănătos și mai voinic încă de cum a fost cândva, mai că era să iasă din piele de bucurie, știind din capul locului, că fata cu el numai are să-și roadă cojile. de unde, mă rog ar fi putut afla și ceilalți un lucru atât de minunat?

*
* *

Pe când s-a întors și fratele cel mai mic la birt, ceilalți se odihniseră bine și de gură încă se îngrijiseră.

Eu nu știu ce să mai zic și de lumea asta!

Feciorii de împărat, frați de la un tată și de la o mamă și tot nu-și descopereau tainele lucrurilor pe care le cumpăraseră.

Pe fratele cel mai mic, se vede cu o inimă mai deschisă, l-a luat gura pe dinainte și a mărturisit, că iată ce fel de puteri tămăduitoare are mărul lui. Atunci cei doi, ca să nu rămână mai prejos, descopăr și ei, cela că în oglinda ce-a cumpărat-o poți privi ori pe cine-ți dorește inima; cesta, că șeaua lui te duce iute ca gândul oriunde ți-ar fi pofta, chiar și pe tărâmul celălalt. Se minunau și ei de farmecele, ce băgară de seamă, că le au puii târgului de ei cumpărate, fata însă susținea fiecare, că numai a sa poate să fie. De bună seamă că fiecare trage spuza pe turta lui, vorba ceea.

Până să mai umble crâşmăriţa încoace şi încolo ca să gătească ceva de ale mâncării şi pentru fratele cel mai mic, şi feciorii de împărat, hai să vadă, ce mai face fata cea frumoasă?!

Vai de omul cu inima simţitore!

Au rămas înmărmuriţi de aceea, ce-au văzut în oglindă!

Fata cea frumoasă, galbenă ca o făclie de ceară de curată, era pe un pat aşternut cu flori şi cu lumina în mână, trăgea de moarte. Preoţi evlavioşi şi plini de sfinţenie, cu pletele ninse înălţau către Dumnezeu, bunul Părinte al tuturor, rugăciunile lor sfinte. Şi rugile lor ieşite din inimi curate ca aurul lămurit, au pătruns până la cer. Durerile fetei se mai alinau şi ceasul morţii îi era mai puţin amar. Nu mai răsufla decât foarte rar.

Sărmanii ce părinţi care au născut-o! stau bieţii de ei lângă patul fetei cu ochii secaţi de lacrimi. Mai bucuros ar fi murit ei de o mie de ori, decât s-o vadă pe ea chinuindu-se şi murind, când lumea-i mai dragă şi viaţa mai zâmbitoare!

Dacă aş zice că n-au făcut totul pentru a o scăpa, aş fi nedrept şi Dumnezeu m-ar pedepsi ca pe un fărădelege ce-aş fi. Numai sufletul din ei nu l-au dat, pentru că n-a fost cu putinţă, încolo toate să fie a aceluia care ar putea-o ridica. Dar şi doctorilor celor mai iscusiţi, care cunosc firea tuturor buruienilor, le stătuse mintea în loc! Acum văd şi ei că doctor este bunul Dumnezeu, care ne ţine pe pământ, de la el avem viaţă, sănătate şi toate cele lumeşti, ba şi sufletul din noi când te cheamă el, toţi doctorii din lume să ţină de tine şi trebuie să pleci. Muierile cele iertate şi pline de înţelepciune culegeau dreţele[1], dau cu bobii, sting cărbuni, toate însă fără folos.

– Să nu pierdem timpul cel scump, hai să ne grămădim, cum vom putea, pe şeaua mea şi să zburăm până acolo! zice fratele mijlociu.

Aşa şi făcură. În clipita cealaltă erau lângă patul bolnavei. Fata cea frumoasă îşi ţinea ochii mai tot timpul închişi. Auzind glasuri străine şi i-a deschis. Cum vede pe feciorii de împărat cu feţele cernite lângă patul său şi-i închide din nou şi închizându-i din nou două părăuţe limpezi de lacrimi fierbinţi au ţâşnit pe obraji la vale. Arză-te focul şi para, moarte de tine, că mult mai poţi fi amară.

---

[1] Dreţe = plantă acvatică subtropicală cu frunze mari, dinţate şi violacee; pe partea inferioară, cu flori mari. Plantă ierbacee târâtoare din familia Primulacee, cu flori galbene, utilizate în medicina populară. (Dic. expl. al lb. române, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996, pag. 320)

Fratele cel mai mic iute ca fulgerul taie o felioară din mărul său pe care o dăduse împărătesei cu rugămintea să o pună în gură la fată. Cum s-a făcut asta, ca și când i-ar fi luat cu mâna.

Văzând eu bucuria nemărginită ce cuprinse pe toți locuitorii împărăției aceleia am zis în mintea mea: „Doamne ce bine e, când omul purtându-se cum se cuvine și nefăcând nimănui nici un rău, este iubit și cinstit de toți". De suferi, suferă toți care te au la inimă, de te bucuri și ei. Altcum întreaga viață altfel nu plătește un baraboi, că atâta nu-i mult.

Toate ca toate, dar *a cui să fie fata cea frumoasă*? Că teacă, că pungă, că una, că alta, câte capete atâtea judecăți.

Cei trei frați în așa fel judecă.

Cel mai mare zice, că fata are să fie a lui, că dacă n-avea el oglinda aceea în care să privească și să afle că ea e pe moarte, nici șeaua nici mărul nu folosea chiar nimic. Fata cea frumoasă se ducea pe aici încolo cu scânduri pe cealaltă lume și ei rămâneau cu inimile rănite...

– Ce folos, îi taie vorba fratele mijlociu, c-am văzut, că fata moare, dacă n-am eu șeaua, care să ne ducă iute ca gândul la patul ei. Și mărul cestuia încă degeaba-l avea!

Acum se amestecă în vorbă și fratele cel mic:

– În zadar vedeam noi că fata moare, în zadar vedeam noi lângă patul ei, dacă nu era mărul meu cu care s-o vindecăm. Asta de sine se pricepe și eu nu mă pot destul mira, cum voi, care sunteți mai copți la minte lungiți atâta vorbă despre un lucru atât de lămurit. De altfel aci, pare-mi-se, că fata are să judece cu înțelepciunea ce i-a dat-o Dumnezeu, care din noi are să fie soțul ei, căci toate ca toate, dragoste cu sila nu se poate. Așadar, să nu mai îndrugăm atâtea la verzi și uscate, fără să mergem înaintea fetei, aceea s-a fost dus în casa unde-și avea scumpeturile, pe ea s-o rugăm să judece și noi trebuia să ne plecăm capetele.

Frăținii cei doi au rămas muți ca peștele.

Fata cea frumoasă, întrebată fiind, își deschide gurița sa cea drăgălașă și cu glasu-i îngeresc rostește niște vorbe pline de adâncă înțelepciune.

„Toți trei aveți partea voastră de bine la a mea însănătoșire. Asta este bine și cu dreptate să fie știut. Eu vă mulțămesc din suflet pentru asta. Încât pentru măritiș, judecata mea este așa: „fratele cel mai mare și cel mijlociu își au lucrurile cumpărate întregi întreguțe și prin urmare prețul lor nu le-a scăzut deloc, pe atunci mărul acestuia este început și deci mai puțin vrednic. Cred că pui de om nu s-a găsi ca să cuteze a-mi întoarce vorba. De aceea aflați, că fratelui cu mărul închin inima mea pe vecie!"

Toţi trei feciorii cu capetele plecate înaintea judecăţii fetei de împărat, căci vorbele ei erau curate ca razele soarelui şi pline de judecată dreaptă.

De altfel cum ştiu şi fraţii, cei mai mari că:

Lumea-i mare, fete-s multe,
Şi mai mari şi mai mărunte,
Ş-or lua care-s de frunte!

Am mai văzut ospeţe şi eu ş-am ascultat şi vornici cu guri dăruitoare cărora, cum e vorba, le umblă limba-n gură ca îmblăciu-n şură, aşa ceva însă de când port capul între urechi! Câte picioare de scaun şi câte tălpi de sanie se vor fi ucis la ospăţul acela, nu pot şti, că-i de mult. Atâta-mi aduc aminte, că numai din ridiche şi s-au gătit patru feluri de mâncări: rasă şi nerasă, cute şi fălii. Şapte zile de-a rândul din chef şi voie bună n-am mai slăbit-o. Mi se tociseră tălpile la picioare de jocul cel mult. De la o bucată de vreme, văzând că mă omoară cu omenia, mă dau la umbra unui vraf de clătite cu brânză, că mi-i bucata şi încep a face din fălci până nu mai pot. Mă pun apoi şi-mi spăl gâtul cu o cofă de vin mai vechi de cum era moşul meu, când şi-a dat ortul popii.

Ce se va fi întâmplat după aceea nu mai ţin minte, pentru că obosit din cale-afară cum mă găseam, m-a furat un pui de somn din care nu m-am deşteptat, ospăţul s-a fost spart şi nici n-au băgat de seamă, că picasem într-o oală spartă.

Şi vă spusei povestea toată;
De mi-ţi scoate cu vreun cui,
Alta ştiu ca să vă spui.

Gr. Sima a lui Ion

5. Cum a îmbătrânit muierea pe dracul[1]

– poveste –

Se spune, dar e mincinos cine o crede, c-a fost odată, cine mai ține minte când? – o muiere mai rea și decât păcatul.

Bărbatu-so se luase de-un gând de necazul ce-l trăgea. Și mâncarea și beutura și somnul și toate cele le urâse acum.

O scăpare mai avea, să ia lumea-n cap și să meargă încătrău l-or duce ochii, apoi se mai cugeta că are moșioara sa și vițișoarele sale. Ba și osemintele strămoșilor săi, tot aci zac, deci nu se cade a se duce, ca de la o moară stricată. Ca să vedeți domnia voastră cum era muierea aceea.

De-i zicea du-te-n sus, ea mergea-n jos; de-i zicea să tacă, ea durăia ca o pârpăriță; de-i zicea să grăiască, cu furca de fier și nu-i putea scoate din gură o vorbă legănată măcar; când o adiregea să facă focul, ea aducea apă; de cerea una, ea-i da alta; c-o vorbă le făcea toate pe dos, nici odată însă cum se cădea să facă.

A cercat el pe toate căile, dar muierea din ce-a apucat nu vrea s-o mai slăbească nici țâca mică. Așa-i căci „năravul din fire n-are lecuire și pe omul rău vrând să-l lecuiești, mai tare-l îndrăcești".

Așa stând trebile, precum avusei cinstea a vă spune, nu-i mirarea că bietul om, ce să facă? căuta chip și mijloc să scape de ea ca de-un junghi, că până și capul îi albise.

S-o omoare nu-i venea bine, că-și temea sufletul, carele el este ce este și la om; să-i dea drumul se făcea de poveste; a chibzuit dar s-o facă pierdută pe undeva. Cum? veți vedea și domnia voastră că ce-i mai frumos din poveste, înainte este.

Într-o zi ia o târșiță, o sapă, un troc ș-o secure și se ia la codru.

Despre muiere știa el, că nu va merge îndată ce va pofti să-l însoțească.

Așa a și fost.

Sosind omul, se pune și face o groapă afundă, ca de două staturi de om, de nu și mai bine, drept în mijlocul unui potec. Fiind gata, mi-o acopere

[1] Revista „Familia" 1884, Oradea, pag. 404-405

cu câte şi mai câte uscături, ca să nu priceapă nimeni, că ce-i. Dup-aceea îşi pune un semn spre a se şti îndrepta şi feri, când o fi la o adică şi merge acasă, ducând şi o sarcină de găteje.

A doua zi ia securea de-a umăr şi zice către muiere: „Măi femeie, tu azi ai de-a face ceva şi ceea, deci să şezi acasă pe ceadăţi şi cu mine la pădure să nu-mi vii, că-s sătul de tine ca de mere pădureţe"!

– „Cum să nu fac aşa" – zice muierea. Tocmai fiind c-ai zis să şed acasă, eu voi merge cu tine.

Omul[1] mergea-nainte, muierea după el, ca mânzul după mă-sa. Ajungând la groapa din potec, bărbatul o înconjură, zicând muierii să facă şi ea aşa.

– Tocmai fiind c-ai zis să merg ocolind, eu voi merge la oblu!

În groap-a picat, în groap-a rămas, că bărbatul cumu-i era sufletul acru de năzdrăvăniile ei, a lăsat-o-n banii cei răi, şi brânză de iepure să-i fi dat cineva, nu pot crede că s-ar fi-nvoit, să mănânce cu ea pită şi sare dintr-un teriu. Că de şi-i vorba-i: „că-i rău cu rău, da-i mai rău fără rău", însă „decât totdeauna gâra-mâra şi trai cu vătrai, mai bine să duci unde-a dus mutu iapa şi ţiganul cârlanul."

Văzând muierea că-i acolo unde-i, face-un tărăboi de să tot fugi.

Şi aceea nu odată numai, făr cu zi cu noapte, de şi dracu că-i drac, şi trebuia să se-ngrozească de la o bucată de vreme!

Şi Şeză-n petrii-şi avea nişte drepturi vechi asupra locului aceluia, şi să-şi ia cele trei fuioare şi lumea-n cap, nu se putea.

Merge dar până la groapă şi văzând, ce-i, ia pe muiere-n cârcă ş-afară cu ea!

„Acum dă-te jos şi ia-te focului să te fie, încătrău te-or duce picioarele." – aşa zice mamonul.

N-alegea el, că-s spini, că-i râpă ori prăpastie, făr prin apă pe uscat, la deal, la vale tot fuga şi iar fuga, că doar muierea s-a lua de-un gând şi i-a da pace. Muierii nici că-i păsa.

Slăbise bietul încornorat de-i puteai număra coastele-n dragă voia şi capul îi era ca un caier de lână.

A gândit să mai încerce una!

---

[1] În ţinutul Mureşului, cel puţin în părţile de unde-s eu, bărbatul este "om" şi muierea, muiere. În înţelesul mai general sub "oameni" se înţeleg Românii, celelalte neamuri, numindu-se cu numele lor. De exemplu: *treceau mai 'nainte 5 oameni şi un ungur.*

Unde vedea o coastă grohotoasă, un spinet îndesat, polomidă, rugi şi urzici, acolo trăgea şi se da de-a durigușul, ca un bostan, până ce-l treceau sudorile şi era numai o cană.

Muierea însă tot în cârcă!

S-a întâmplat de-a dat faţă cu o oaste-mpărătească. Toţi se mirau de necazul lui şi le era milă, de aceea fiecare ostaş îi trăgea muierii câte una îndesată cu patul puştii.

În urmă venea şi-un ostaş şchiop. Acesta văzând şi el, că ce-i, se scapă şi zice: „Acolo să-ţi putrezească ciolanele lighioaie, că eşti ponos şi osândă pe capul omului".

Atunci muierea răspunde: „Tocmai fiindcă-ai zis să stau, eu n-oi sta!" Şi s-a dat jos, iar dracul a răsuflat acum una, cum de-o grămadă de vreme n-a putut să facă.

Încătrău a luat-o muierea nu ştiu nici eu! Destul că dracul se pricepea şi el la omenie.

– Măi omule! zice „Tu mi-ai făcut un bine, pentru care cade-se să-ţi fiu mulţumitor – cere de la mine ce voieşti şi eu voi face."

– Aşa să fie! Ş-au dat mâna amândoi.

– „Nu cer alta, făr tu împieliţatule să intri în fata împăratului şi să nu ieşi până când te-oi scoate eu. Dar de mine s-asculţi."

Dă împăratului de ştire, că uite ce-i cu fata lui şi cine va pune-o iar în tălpi, după cum a fost, i-o da soţie să-i fie, iar zestrea ei jumătate din împărăţie.

Toţii doftorii şi toate babele n-au avut ce-i face, că nu se pricepeau, iar păscălitorii cu ale lor trebi au rămas de ruşine.

În sfârşit ostaşul cela, se-mbrăcă-n nişte straie potrivite, împrumutate, el ştie de unde, şi făcându-se că-i doctor iscusit, merge la curţile împărăteşti.

Dar ucigă-l crucea, nici nu vrea să ştie, ori s-audă, de-nvoirea avută! Aşa-n câteva zile-a rândul.

Chibzuieşte ostaşul, că ce-i de făcut?!

Las' împieliţatule, că am eu ac şi de cojocul tău! – zice el în sine.

Merge el la curţile împărăteşti şi cum intră-nlăuntru, zice către împieliţatul: „Stai gata, că-i aci la poartă muierea ceea".

Cum aude bată-l crucea de-o aşa poznă şi primejdie, că-i sta în cale, o ia la picior de nu s-a mai văzut nici azi!"

Ostaşul ia pe fata împăratului de soţie, făcând un ospăţ ca cela de puteai înota în zamă lungă să le ajungă; zamă groasă toată oase.

De n-or fi murit trăiesc şi azi.

A fost, n-a fost așa ceva? Eu din parte-mi nu pot crede, ba nici Dvs. căci la casa omului muierea este ce este; de aceea cum o cumpăr, așa o vând. Cine-o ști mai bine spui-o el, că nu-i stau în cale.

Gr. Sima a lui Ion

6. Nebunii[1]

— Poveste —

A fost odată ca totdeauna, a fost, vedeți domnia-voastră dragii moșului, o nevastă tinerică și acum rămasă văduvă, cum rămân multe în lume.

Ce să șadă ea singură sub un acoperiș, când avea tată și mamă ș-un frate holtei în păr, acasă la ai lor?! S-a dus dar la ai lor, simțind, ea știe cum, că va trece multă apă pe vale, până când s-a mai găsi cineva, care să-și lege capul tocmai cu de-al de ea.

Și la casa părintească, unde s-a dus nevasta, fratele, holteiu-n păr, era ce era. Toate erau pe capul lui lăsate. El câștigă ce se cere la omul cu casă, și masă și tot el făcea parte unui fieșce-căruia, potrivind cum să fie bine.

„Stâlpul căsii, cinstea mesii", era, cum se zice.

Cam nu știu cum vi s-a părea, dar a fost întocmai pe tocmai. Că să vedeți dumneavoastră cum mai erau de loviți cu leuca și oamenii aceia!

Într-o zi de lucru, feciorul ca de obicei, era la câmp afară, la coasă mi se pare. Ceilalți din casă, aveau să facă și ei ce va putea, pe ici pe colea.

Nevasta, sora feciorului, rămăsese singură în casă și depăna niște bătătură de cânepă. Tat-so și mă-sa erau prin curte. Uitasem să vă spun, că nevasta a fost rămasă de bărbat în stare binecuvântată, cum sunt muierile.

Nevasta singură fiind, rătăcește pe aripile închipuirii până și prin sâcretele[2] ascunse ale viitorului îndepărtat.

Stă cât stă dusă pe gânduri și numai ce-o podidește un drăguț de plâns, de lacrimile, nu altceva, șiroaie-i alunecau pe față.

Într-aceea intră și mă-sa în casă. Ispitește ca o mamă cu tragere de inimă ce era ce poate să mai fie și cu plânsul acela!

– Dar cum n-oi plânge mamă dragă, ca să-nțelegi domnia ta răul, ce ne-a aștepta!

---

[1] Revista "Familia" nr.50 9/21 decembrie, 1884, Oradea, pag. 596-598.

[2] Formă populară a cuvântului secret. Se întrebuințează des în popor, cel puțin în Munții Apuseni și pe la poalele lor.

– Eu sunt precum mă știi. Având copilul, acela are să piară în casă la noi. ascultă numai!

– E lege că la copilul mic îi trebuie liuică.[1] De i-om face-o în casă, are să pice, vezi domnia ta, cutea de pe grindă ș-atâta-i a lui! I-am face-o în pimniță, teascul de pe butea cu curechi de-a pica, mi-l turtește! În pod slănina pusă la fum îi face facerea! Vai de eu și de eu!

– Vezi mamă! Vezi mamă! Și domnia ta mă întrebi încă, de ce plâng!

Mă-sa încă, nici mai mult, nici mai puțin, decât o: „Bună 'mneața lele!" – „Mulg vaca" – „Tu lele ești surdă!" – „O mulg ș-o dau în ciurdă!" – „Sece-ți urechile tale" – „Mulțămesc matale!" Mai la înțeles vorbind era o toantă și jumătate. Nu-i de mirare dar că s-a pus și ea pe plânset din toate puterile. Ca și când i-ar trage măselele una câte una, așa se văiera!

Așa erau ele, când a intrat bărbatul în casă.

Acesta rămâne chiar înlemnit, văzând casa, că nu arde și toate-s la locul lor, cum trebuie să fie, iar muierile date focului cu plânsul lor.

După ce înțelege și el răul de care modru nu-i să scape, se pune pe plâns. Era dar și el un fel de „Caută Nan iapa și el călare pe ea", plin de înțelepciune și judecată dreaptă ca broasca de păr.

Cu seara odată vine și feciorul. Era trudit și obosit, ca omul ce pentru sine muncind, lucrează cu tragere de inimă, știind că ce-a rămâne pe mâine poimâine, tot pe-a lui seamă rămâne. Dar de unde rogu-vă să afle el vre-un pic de păzitură! Dacă nu tocmai tăiței, cocoradă ori clătite să fi gătit batăr niște întinguș, brozbi,[2] bătâcă, cir[3] – tot mâncări ce într-o clipită le dai gata! Ele nici lapte de bou n-au fiert!

– Pentru numele lui Dumnezeu, ce-i cu voi? Ce-ați pățit de tute-trii (tustrei, toți-trii) plângeți, cum n-am mai văzut plâns din om pământean!? – întreabă feciorul.

– Dar la ce să-ți spunem, că numai ti-i amărî și tu dacă-i înțelege răul ce ne-așteaptă! – răspund ceia într-un glas.

– Cum să nu-mi spuneți! Ba că-mi spuneți îndată, ca să știu și de s-a putea să-l ocolim.

– Nu se poate! nu se poate! Cutea! Blestemata de cute! Teascul și slănina! Vai de noi și de noi.

---

[1] leagăn agățat de grindă

[2] brozbă = nap alb = D.L.R., Tom I, Partea I, București, 1913, pag. 652

[3] cir = zeamă îngroșată scoasă din mămăliga care fierbe, înainte de a fi mestecată; terci D.E. X., București, 1996, pag. 178.

– Dar spuneţi odată! Mă scoateţi de ţâţâni cu tăcerea voastră! Auzind feciorul, ce gărgăuni le-au intrat în minte, iaca aşa numai din senin, clătină din cap, aducându-şi aminte cât de bătut poate să fie el de cel de sus, când n-are-o mână de om la casă, cu care să poată schimba două vorbe sănătoase. Altă pedeapsă de la Dumnezeu nu-ţi trebuieşte! Ţ-ajunge şi-ţi şi întrece. „Ei bine!" – zice el de la o vreme. Cum? De ce şi pentru ce vă bociţi voi pentru chiar nimica?! Copil nicăieri încă! Au nu poate chiar să-l piardă? Câte n-au păţit-o?

– Pe lângă aceea! Cutea de pe grindă, nu v-a săcat Dumnezeu să n-o puteţi lua jos! Doamne iartă pe omul supus necazului, cum sunt şi eu, că de multe ori nu ştie ce scoate din gură! Şi liuca aceea, dacă leagănul nu vă place, nu este el loc în casă, unde s-o agăţaţi, fără tocmai în dreptul cutei?

„Mergând în pimniţă, cine vă pune să duceţi şi băietul, chiar ducându-l, n-aveţi voi nici atâta în cap, ca să pricepeţi, că teascul acela de pe butea cu varză, n-are aripi ca să iasă în sus din bute şi să s-arunce pe copil?!"

Şi în pod încă ce să căutaţi cu el? De ce să-l puneţi sub slănină?

Îmi scoateţi peri albi înainte de vreme, cu năzdrăvăniile voastre. Iau lumea în cap de groaza voastră! Voi m-aţi mai adus până la atâta. Am câştigat şi muncit de aveţi, ce vă trebuieşte. De voi mai afla oameni cu mintea voastră, m-oi întoarce iar şi mi-oi mânca zilele tot cu voi de unde nu vi-ţi vedea ceafa, dar pe mine nu. Aşa să ştiţi!

Cum a zis aşa a şi făcut.

Peste câteva zile, cu toiagul în mână, cu straiţa pe umăr şi cu paralele trebuitoare, la şerpar, mergea nici el nu ştia unde.

S-a dus el, dus multă lume împărăţie ca Dumnezeu să ne ţie, că-i o dragă de poveste, cum n-a fost şi nu mai este!

Lamă mamă, muţi cu toarte, ori de vă mai place, muţi în dungi, cum el avea acasă la sine, de unde să-ţi poată nimeri! Nu erau şi pace!

Dar totuşi în lumea mare, dacă s-a pune nescie tocmai pe căutate, cai verzi, brânză de iepure şi lapte de pasăre nu găseşte!

După mult umblat a nimerit şi feciorul acela la un nătăflete de om, căruia îi lipseau câteva doage de la cap. Una să zic, ar fi prea puţin. Ascultaţi numai şi nu-ţi zice c-am făcut dintr-un ţânţar un armăsar!

Omul acela vrea s-arunce în pod nişte nuci. Cu ce credeţi dumneavoastră că făcea el isprava asta? Cu furca, dragii moşului! Cu furca, nu cu alt-ceva!

Feciorul dă, ca de obicei: „Bun lucru!" şi clătină din cap.

– Cum aşa bădiucule? Cu furca te necăjeşti mata?

– Apoi de! – răspunde omul. Cu furca ce-o vezi am aruncat mai în vară câteva care de fân şi otavă în podul şurii. Vezi jireada cea de paie de lângă şură? Tot cu furca asta am făcut-o şi pe aceea! Ş-acum să vezi poznă! De alaltăieri de când mă tot trudesc şi ba s-o pot scoate la cale! Nu ştiu ce-i cu nucile acestea? Lucru curat nu-i atâta ştiu!

Să-mi dai mie-atâta ş-atâta şi te scap eu de ele, că le cunosc firea!

După câteva vorbe ca de-al de astea: „Că-i prea mult da-ţi dau iată cât! Că din ce-am zis atâta pot să las, dar mai jos nu mă pot coborî! „Că una că alta şi învoirea se ca mai face între ei.

Feciorul cere-un sac şi cât ai merge până în vecini după jar de aţâţă focul, nucile şi erau toate în pod.

Cela-i dă ce-a zis, acesta primeşte şi pune bine, apoi se ca mai duce.

Într-alt sat, aproape, departe, el ştie, se află un om tare iscusit în ale cioplitului. Să vedeţi numai! Ş-a făcut un car în casă ş-acum nu-l putea scoate-afară. Cum a păţit-o şi ucidă-l crucea, ştiţi povestea.

Pe uşă nu se putea, căci carâmburile dau în uşiori şi nu lasă, pe fereastră nici aşa, trebuia spart un părete de casă.

Ştii una badiule! Să-mi dai mie atâta ş-atâta şi-ţi scot eu carul fără să strici nimic!

Iar mai schimbă vorbe de clacă, precum e obiceiul, dar învoirea se face între ei, că omul avea nevoie mare de car, era tocmai vremea căratului de pe câmp, pe lângă aceea nu putea el să-l ţină tot în casă, că-i era peste mână. Feciorul încă se cugetă, că nu i-or prinde de rău nici lui câteva părăluţe, că de unde tot iei şi nu mai pui niciodată, de la o vreme se mai şi gată, iar banul e rotund, uşor se rostogoleşte.

Feciorul desface carul şi-l scoate afară bucată cu bucată, îl încheie din nou şi-l dă gata.

Primindu-şi plata cuvenită s-a luat mai departe, dând mulţămita cerului, că mai sunt în lume oameni cu cap de bostan şi nu numai el îşi mănâncă zilele cu de aceia.

Văzând într-un loc nişte creştini bătând la vite de să le deşele, nu alt-ceva, o ia într-acolo.

Lucrul sta aşa!

Oamenii aceia făceau la o casă de lemn, precum e obiceiul pe la locurile noastre păduroase. Din întâmplare năuci fiind ei, au retezat bârna cu vreo trei palme mai scurtă de cum da peretele. Văzând, că nu-i bine s-au pus s-o întindă. Au prins deci câte patru perechi de boi la două tânjăli pe care

întărindu-le cu ajutorul a nişte scoabe zdravene de capetele bârnei cu pricina, băteau la cele vite de-i treceau sudorile şi făceau gură unul pentru cinci şi mai bine.

Dă feciorul „bun lucru" şi intră în vorbă cu ei.

– Oameni buni! – zice el. De ce chinuiţi bietele vite, că doar aveţi un suflet şi Dumnezeu, după legea noastră românească, ne-a trage la dare de seamă până şi pentru dobitoacele necuvântătoare, pe care le-a dat sub stăpânirea noastră, ca să ne fie de-ajutor acolo unde puterile noastre nu-s de-ajuns, iar nu să le tragem pielea de vii, punându-le la isprăvi, ce n-au nici în clin nici în mânecă cu mintea sănătoasă! Firea lemnului e de aşa, că pe calea ce voi aţi apucat să nu se întindă până a ieşi mălaiul din ţară şi păcatele dintre oameni!

„Să-mi daţi mie atâta ş-atâta şi vi-l scot eu la cale de mai bine nu se poate". Iar mai schimbă vorbe de clacă pentru preţ, în cele din urmă învoirea tot se face.

Feciorul ciopleşte un lemn întocmai precum era cel menit să fie cel întins. Face muşcătură într-unul şi limbă potrivită în celălalt, la capăt, se înţelege. Le pune laolaltă, le coasă cu trei cuie şi-i gata.

– Nu la capătul acela n-ajunge, făr la acestălalt, – zic înţelepţii aceia de oameni la acesta trebuieşte întins! – văzând că feciorul lungeşte tocmai capătul pe care ei bine-l potriviseră la chietoarea casei. –„da să vă învăţaţi copiii să se de cu părinţii de-a înduriguşul pe coastă, n-ar fi bine?!"

Feciorul măsură păretele, măsură şi bârna. Îi face creste şi sus cu ea. Cugetai că tot acolo a fost de când e lumea!

După ce primeşte plata cuvenită, dă din nou mulţumită lui Dumnezeu, c-aici a nimerit o claie întreagă de nebuni şi se ia îndărăt la ai săi pe care i-a ţinut şi mai departe în sudoarea feţii sale.

Se spune şi aceea că feciorul a dat de omul ce-şi băga ziua în casă cu trocul, dar aceea fiind că se zice şi despre Săcui, pe când au primit legea lui Christos, venind în ţara noastră sălbateci şi păgâni, aceea mânaséră-ţi auzi de la mine dragii moşului. Că Doamne multe năzdrăvănii au mai făcut şi ei până când s-au deprins, aşa cu încetul se înţelege, cu obiceiuri de oameni de-alde noi, care aveam şi pe vremile acelea casă şi masă în ţara aceasta mănoasă, pe care au apărat-o străbunii noştri împotriva roiului de limbi sălbatice fără temere de Dumnezeu, ce ca lăcustele se năpusteau pe ei, au apărat-o cu braţele oţelite cum sunt şi ale noastre, strănepoţii lor.

Mă gurii pe-o şea şi v-o spusei aşa.

Gr. Sima a lui Ion

7. Povestea omului ce înțelegea limba dobitoacelor[1]

A fost odată, ca niciodată, a fost un om și o muiere. Și înțelegerea ce între ei era, să n-o mai dea Dumnezeu, nici la cine-ți vrea tot rău!

Se potriveau ca ochiul cu aiul. Hârjoana venea tot din partea muierii, că nu își mai ține gura câtuși de cât, iar pricina se vede a fi fost bărbatul.

A fost adicătelea așa, că bărbatul acela încă își avea ursita sa, precum și-o are tot omul, și eu și tu. El era ursit, ca să înțeleagă graiul tuturor dobitoacelor din lume, dar să nu poată descoperi nimeni acest lucru, fără cu pierderea vieții.

Dobitoacele, câte nu se înțeleg ele, câte năzdrăvănii nu grăiesc și pun la cale, dacă sunt în toane bune!

Omul acela bine înțelegea și râdea, când cei dimprejur n-aveau cuvânt de a râde și era tăcut când alții făceau foale de râs.

Muierea n-avea ochi să-l vadă, că-l știa de așa, cum nu mai sunt alții și nu-l putea descoasă, de ce nu se poartă ca alți botezați. Dar bărbatul tăcea că trebuia să-și iubească viața și scoțând ceva din gură pe coarda aceea, se cam mai ducea cu scânduri pe ceea lume.

Din ce bărbatul nu se da după păr, din ce muierea îi era mai cătrănită.

Când dormeau, aveau pace și repaos.

Odată bărbatul era dus la stână dimpreună cu muierea.

Mergeau călare pe doi cai.

Bărbatul era înainte, muierea mai în urmă. Cine știe cum se face, că muierea nu se putea ține de bărbat. Dar calul de sub bărbat striga în a sa limbă către celălalt: „Dar grăbește din pas, soțule că ne apucă seara!"

Calul de sub muiere răspundea: „Nu pot frate, că pe când voi sunteți doi, noi suntem patru!"

Se vede că muierea era împovărată și iapa de-a făta.

Bărbatul înțelegând bine cele zise de cai n-a putut să nu râdă puțin.

A fost gata o drăguță de ceartă, cum e treaba între bărbat și muiere, care îndrăznesc unul cu altul.

---

[1] Revista "Tribuna" Sibiu, Marți în 18/30 decembrie, 1884, pag. 790.

Sosiți la stână, bărbatul, fiind aproape de seară, și oile toate în staul, se ia printre ele.

Voia el să știe, cât sunt de grase; de aceea punea mâna pe săina, aici pe oacăra, pe breaza, bălțata, caciora, pintenoaga, cucuiata, ciula, șuta, bălana, – până trecea batăr zece din miei, din noatini, din miori, din oi, din berbeci.

Ochiul stăpânului vede mai bine.

Într-aceea, Griveiu și ceilalți dulăi de la turmă, vorbeau, lătrând în graiul lor câinesc și se înțelegeau că ce au de a face, dacă va veni lupul!

„Să-l lăsăm, – se sfătuiau ei, – că deși face pagubă, puțin se cunoaște la stăpânul nostru. Fârtatul lup mai încolțește câte una, două și pentru noi. Apoi, atâta ni se cuvine și nouă –

„Fie-vă rușine!" – le taie vorba bătrânul Albeiu. „Asta este mulțumita voastră, că v-am crescut de când erați cățeî!

„Cum, nu sunteți mulțumiți cu găleata de zăr, ce vi se dă?!" de acestea grăia Albeiu.

Peste puțin toți câinii erau cu cracii în sus, toți afară de Albeiu cel credincios.

Bărbatul trebuia să spună de ce a făcut una ca aceea – așa era pofta muierii; – el însă nu putea, – sământă nouă pentru ceartă.

Sosiți acasă se iau din nou la sfadă.

Bărbatul își urâse zilele.

– „Bine măi muiere!" „Ți-oi spune, dar mai întâi doresc să-mi pun la cale cele pentru înmormântare."

Stau gata: sicriul, pânza pe obraz, luminuța cea de la ieșirea sufletului, cea de un stat de om, crucița cu banul pentru vamă, prinoase, donițe de paos și toate.

Cocoșul înconjurat de douăsprezece găini se urcă pe portiță, bate din aripi și cânta voios „cucurigu"!!!

Credinciosul Albeiu era în curte și supărat pentru purtarea cocoșului grăiește: „Ai tu suflet când stăpânul se gătește pentru ceea lume și tu ții rost cu cocoșul vecinului!"

– „Apoi de! – răspunde cocoșul. N-are stăpânul cap? nu știe el cum sunt muierile? Eu am douăsprezece și toate stau chitic, când mă încrunt odată între ele. Care cutează să-și bage ciocul, unde nu i se șade, ea știe ce pățește!

„Pună-se și stăpânul să ia un tufan de patru ani la mână. Vina mea, dacă nu va fi pace și liniște în casă. Rămână ea la furcă și răscitor, acelea

sunt ale ei, dar să nu-și bage nasul în toate cele, vorba ceea: „Spune muierii, de vrei să nu mai scapi de gurile oamenilor!"

Bărbatul auzind înțelesul lui Albeiu cu cocoșul, căpăta minte și de atunci, ba să se ciondromonească mai mult.

De nu vor fi murit, trăiesc și azi!

Gr. Sima al lui Ion

8. Miia-Ioan[1]

– Poveste –

'Ice c-a fost odată un om şi o muiere. Roseseră ei multe coji împreună şi aveau de toate cele. Numai de copii se plângătuiau, că n-aveau ca-n palmă.

Se pun ei şi se roagă lui Dumnezeu ca să le dea copii, se roagă şi iar se roagă, de să te iei de-un gând. După rugăciunile acele muierea numai ce vezi că porneşte grea. Şi nu era ea împovărată ca de-alde altele, ci de abia putea ca să se poarte de aci până colea, dar de la o vreme nici atât.

Într-una din zile, era tocmai Duminică şi omul s-a dus la biserică. Şi dacă s-a dus omul la biserică, muierea lui hai la făcut de copii, şi tot face şi iar face, încât muierile ce s-adunaseră, de unde, mă rog, să-i poată moşi aşa strună cum le da viaţă muierea aceea?! A trebuit să vină mai toate din sat la treaba aceea. De la o vreme nu le-a mai ajuns casa şi-au fost nevoite să mai scoată din ei şi prin tindă. După ce-i numără se statoreşte, că sunt întocmai o mie şi unul. Mai mincinos cine nu crede. – La cel peste mie i-au pus numele de Miia-Ioan şi aşa a rămas până in ziua de azi.

Una din vecine, ca nu care cumva să-i fie rău, aleargă până acasă şi-i spune bărbatului, că uite, ceea a făcut atâta spuză de copil, tot fecior, unul ca unul, că nu-i încape casa, – curat o mie şi unul în capăt. – Vecinul din parte-şi iară n-are ce lucra, făr ţine calea omului, pe când vine de la biserică şi-i spune, că uite in lipsa ta, vorba ceea, ţi s-a spart cuptorul şi muierea te-a dăruit c-o vraşcină de copii; – nu doi sau trei, ci tocmai o mie şi unu. Lasă că încotro te uiţi tot de copii dai, până şi prin tindă-s claie pe grămadă, dar apoi ţipătul lor îţi ia auzul şi casa ţi-o ridică în slavă, – încât nu-i modru să poată neşcine[2] custa[3] cu ei şi să nu-şi piardă minţile.

După ce înţelege omul, că muierea lui ce-a stat a lucra până a fost el dus, de unde mă rog să cuteze el a merge acasă?!

– Mă duc încotro mă duc cei doi ochi ce-i am – zise el – acasă însă odată cu capul nu, c-atâta puzderie de copii îmi scot peri albi cât zici. Muierea i-a făcut, vază ea ce-a făcut cu ei.

---

[1] Revista "Tribuna" Sibiu, nr. 65, 1888, pag. 257-258; nr.66 pag. 260-261.
[2] neşcine = cineva, careva (Dicţ. lb. rom. moderne, Editura Academiei, 1958, pag.540).
[3] custa = a trăi, a vieţui (D.L.R., Tom I, Partea a II-a, Bucureşti, 1914, pag. 1043

Zicând vorbele acestea se cam mai duce.

Muierea din parte-şi nu-şi pierde rostul. Îi alăptează, îi grijeşte cum ştie ea mai bine, în sfârşit ca muierea ce are o mie şi unul de copii.

Şi nu ştiu cum se face, dar copii creşteau ca din apă: într-o zi ca-n două, în două ca-n nouă şi-n nouă ca-n nouă-zeci-şi-nouă, – de-ţi era mai mare dragul să-i priveşti! Muierea aceea, deşi bună la inimă, de Miia Ioan nu purta mare grijă, fiind că de! el era întrecător, peste umăr. Băiatul însă cu atât mai vârtos creştea şi se împuterea văzând cu ochii.

Trece cât tece şi băieţi-s toţi flăcăi junişani, de te lua groaza când îi vedeai atât de mulţi şi făcuţi colea ca în tipar. Miia Ioan le făcea vârf, atât era de, nu ştiu cum să zic ca să nu greşesc.

Într-una din zile ce-i vine lui Miia Ioan In minte?

– Mamă! Zice el, d-apoi cum se face că noi n-avem tată cum au alţii?

– Ei! dragul mamei, aţi avut voi tată, poate să custe încă, numai că el, îngrozit, că sunteţi de nu s-a mai pomenit la o casă, a luat lumea-n cap de groază.

Miia Ioan umblă şi încearcă şi ba să se odihnească el, până n-a aflat, că tată-so unde este. Şi după ce a aflat, că ce a aflat să vezi tată-so este în cutare dumbravă şi trăieşte ca vai de el cu rădăcini şi el mai ştie cu ce, şi-a pus în minte să-l aducă ei, fraţii acasă, că le-a fi cinste. Miia Ioan sciricise chiar şi izvorul, la care trăgea cela peste zi de-şi astâmpăra setea. La izvorul acela s-au dus ei, fraţii, cu toţii, – înconjurându-l cât pe colo.

Şi Miia Ioan aduse-se de acasă pâine şi altă legumă, pe care le-a pus colea la izvor şi apoi s-a pitulat şi el după cum ceilalţi.

Trece cât trece şi bătrânul lor tată iată că se iveşte de undeva. Aflând el pâine şi legumă s-a mirat grozav, el care nici că mai semăna a făptură de om, cu părul lung zburlit, cu barbă şi mustăţi puternice, cu unghiile mai ca la un vultur, de cugetai că-i alta aia – s-a mirat mult, căci el un sfarm de pâine n-a văzut de când a plecat de acasă. Pe când tatăl îşi punea gura la cale, feciorii numai ce se ivesc cine şti de unde erau şi mi-l împresoară, de nu era chip să poată el scăpa, nici într-o parte.

Se duc ei acasă cu toţii şi, dacă se duc, pun pe bătrân la cale de se face iar om cum se cade.

Într-una din zile zice Miia Ioan, că ei ar trebui să dea în dâra însurişului, c-ar fi vremea şi bătrânul să vadă şi să le capete neveste. Fiindcă zisa ăluia „însuratul de tânăr nu strică". Fraţii se învoiesc bucuros.

Au făcut dar pe seama bătrânului opinci de fer, toiag de oţel, şi l-au trimis în lumea largă la peţite. – N-ai să faci vorbă, zice Miia Ioan, fără numai

aflând undeva o mie și una de fete în păr, cum suntem și noi, altcum tăcerea-i ca mierea, – da! așa fel să te porți tătuțule!

După ce-și pune merinde la straiță și încalță opincile cele de fier, – după ce își sărută nevasta și copiii, ia cela toiagul de oțel și la drum copile, ca să-ți capeți o mie și una de nurori.

Și se duce el, duce, multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-i o dragă de poveste cum n-a fost și nici nu este, – încât și opincile și toiagul erau pe sfârșit.

Când într-o zi află tatăl cu o mie și unul de copii pe un popă arând chiar la Sfintele Paști.

– Și cum părinte – zice omul nostru – cum de te-ai încumetat să necinstești o zi neînsemnată ca cea de azi, față sfințită ce te văd a fi?

– „Ei fiule! – răspunde popa – multe sunt nevoile drepților și cum e zisa, că tot omul, el știe unde-l doare. Ca să mă înțelegi mata! Păgân și vameș nu sunt și legea sfântă este în ochii mei; – am însă atât de multe griji, atâtea nevoi după capul meu, că s-a dus veste și cântec. La popi, vorba ceea: copii și haine rele, a mea preoteasă însă a stat să-și facă de cap, că m-a dăruit, drăguț Doamne, c-o mie și una de fete, tot una ca una, și-acum sunt toate fete în păr cum se zice. Una, două și sunt de-ajuns ca să-ți scoată peri albi dară apoi o așa sumedenie cum e la casa mea, și eu totuși să nu-mi pierd rostul?

Vai preoteasă, dar ce-ai stat să faci?!"

Și-l podidesc pe bietul popă lacrimile și trebuiau să-l podidească, dacă avea el o mie și una de fete de mărit.

– „Acum văd că mi-am aflat omul – zice tatăl a o mie și unul de copii – mi-am aflat omul, după care-am căutat atât de mult de mi s-au ros opincile și toiagul din brâncă. Că să vezi dumneata părinte. Eu am o mie și unul de feciori, tot flăcăi în păr, și sunt trimis de a lor parte ca să le aflu neveste. Se vede că în urmă și în capăt o să mă pot întoarce cu veste bună la ai mei."

– „Da! – zice popa – ți le dau bun, bucuros pe toate, ba dacă-i nevoie și pe preoteasa pe deasupra, că de muieri la casă mi-i acru sufletul."

După ce se întoarce omul nostru acasă începe a spune, că uite, în cutare loc, la cutare popă el a aflat și le-a pețit curat o mie și una de fete. Ei, feciorii n-au decât să meargă după ele. – Bine! – zice Miia Ioan voi fraților să vă luați după neveste și să mi-o aduceți și pe-a mea. Eu până atunci voi pune la cale câte ceva, ca să nu zică ele, că uite-au venit la noi ca la o casă pustie. Mâță, furcă și găină, știți voi, că nu e bine s-aducă omul de la socrii, n-am să vi-o spun eu. Vă rog însă cu dinadinsul, ca pornind odată de la casa popii, să țineți tot irima drumului – vorba Moțului – cineși eu nevasta sa, a mea a veni ea și

după voi, şi să nu vă abateţi la o parte, nici în dreapta, nici în stânga, că sunt nescari curţi prilostite în părţile acelea şi anume în „Câmpul cu florile". Nu care cumva să luaţi vreo floare, oricât v-ar ademeni, că mă băgaţi la nevoie mare.

Cu sfatul acela au plecat cei o mie de fraţi după neveste, şi s-au dus ei, dus, cale lungă să le-ajungă, zi de vară până-n seară, – când deodată numai ce ajung ei la popa cela cu o mie şi una de fete.

Din două, trei, tinerii se plac, iar popa şi preoteasa sta ca pe jăratec, că de ce nu le cer mai cu iutele.

După ce s-au pus toate la cale, cum e rândul la trebi de astea, – o iau înapoi o mie de perechi şi o fată întrecătoare pentru Miia Ioan, ceea ce văzând preoteasa sta să-şi iasă din piele, iar popa numai el ştia ce fericit mai poate el să fie, c-a scăpat de-o mie de junghiuri în coate-i erau până le-avea după cap.

Şi tinerii nici nu le ştiau cum le trece vremea şi cum le rămâne drumul în urmă, – că erau îndrăgostiţi foc şi râsul şi glumele curgeau fuior din gură de la ei.

Când deodată numai ce se văd în „Câmpul cu florile", de care le vorbise Miia Ioan. şi era atât de minunat câmpul acela şi aşa drag ochilor, de nu se poate spune. şi florile toate erau grăitoare, – încât, trecând ei, floarea asta: ia-mă şi pe mine! – ceea: ia-mă şi pe mine, – dar pe mine nu mă luaţi, că-s mai frumoasă decât toate?! -zicea o a treia. Tot aşa şi iar aşa, încât a fost peste poate să nu cadă ei în cursă de-a valma cum erau. Fiecare ţinea ca anume el să fie mai împănat decât altul.

Destul însă că numai ce se iveşte de undeva o coroabă de babă mai proastă şi mai hâdă chiar şi de cât Mama-pădurii. Câmpul cu florile al ei era şi cine rupea una, să fi fost rupt din soare şi trebuia să-i cadă în gheare.

– Aha puişorii leicuţii, dar voi sunteţi? Dar Miia Ioan, că de el am poftă, unde este?

– El a rămas acasă, răspund fraţii, aci e numai fata, ce i-o ducem de nevastă.

– Bine drăguţă, tu ai să rămâi la mine până a veni bărbatul tău, Miia Ioan după tine, că şi eu numai după el mi-am bătut capul. Cu aceştialalţi, nişte încurcă lume, ce să fac?

Aşa s-a şi întâmplat. Fraţii lui Miia Ioan au avut voie să purceadă mai departe dimpreună cu nevestele, iar fata cea întrecătoare a rămas la babă, până a veni Miia Ioan după ea.

Ajung ei acasă şi dacă ajung spun numaidecât, că ce cale-i pe vale.

–Mi-aţi mâncat capul! – zice Miia Ioan, că din ghearele babei aceleia om pământean viu încă n-a scăpat. De nu m-ar duce dorul, aş lăsa ca voi să trugeţi într-însa, aşa însă fără de nevastă n-am la ce fi bun. Pe lângă aceea milă-mi este, văzându-vă aşezaţi odată, să rămână atâta flamă de nevastă de izbelişte, ca nişte oi ale nimănui. Ce mi-o fi scris aceea să fie!

Şi se ia Miia Ioan la drum şi ba să se oprească el până ajunge la curţile babei aceleia.

– Bun sositul Miia Ioan! – zice baba.

Ai să ţi-o încrestezi, că de nu-mi vei face tot ce ţi-oi porunci, aici o să-ţi rămână ciolanele.

Şi anume! Pe mâine dimineaţă, pe când se ivesc zorile din dumbrava ceea, tu ai să faci secătură. Lemnele groase le vei pune deoparte crengile de alta, smicelele şi mugurii iarăşi la un loc. Apoi în secătură ari şi sameni, de aşa, ca pe dimineaţă grâul să fie secerat, îmblătit şi măcinat. Pe când mă voi scula, să am coc cald pe masă; – altcum nu-ţi stă capul unde-ţi stă, ci-ţi stă capul la picioare şi picioarele la cap.

Acum vede Miia Ioan ce grozav lucru poate să fie lucrul la o babă ca aceea! – „Amu-i amu Ioane! – zice el, pare-mi-se că aici ai să-ţi laşi măselele, că de când e lume asta un lucru aşa al dracului de tot, cum baba cere de la tine, nu s-a mai auzit!"

Îşi frământă Miia Ioan minţile, în fel de chipuri şi-şi frământă, dar la nimic nu poate să iasă.

– Ce mi-a fi data! Să stau în creştet şi tot aşa are să fie cum mi-e scris în cartea sorţii; – tocmai de-aia la ce să mă iuşdesc de-a fitea.

Zicând acestea se ia aşa, tălălău Tănase prin cele curţi şi se miră el şi se ciudeşte de ce-i văd ochii, că erau atâtea minunăţii, de nu s-a mai pomenit decât numai acolo.

Cum trecea el pe lângă o pivniţă aude ceva foşnitură şi nu se poate răbda ca să nu se uite, că ce poate să mai fie şi acolo. Când la adică în pivniţă, un odor de fată, nu cum să fie, fără ca ruptă din soare, de s-o sorbi cu lingura.

Văzând ea că lui Miia Ioan nu i-s sunt oile toate, îl întreabă, că ce are şi ce-l roade la inimă.

Cela spune, că ui cum umblă baba să-i mâne capul, adiregându-l la lucruri ce Han-Tătar şi nu poate să le scoată în capăt.

– „Aceea nu te supere, – zice fata – ia biciul acesta şi după ce înserează pocneşte cu el în toate cele patru părţi ale lumii, că-ţi vin Harapi câţi frunză şi iarbă şi ei vor face totul."

Se bucura Miia Ioan, foarte se bucura. Mulțumește fetei pentru sprijin și zice, că la vreme de nevoie și el i-a sta bun pe cât l-or ajuta puterile.

Cum vine seara, ia cela biciul și face după cum l-a învățat fata.

Pe loc mi-s adună la Harapi, de să te ia groaza, chiar Miia Ioan să te cheme. Și dacă se-adună ei, Harapii aceia, le zice Miia Ioan, să facă peste noapte așa și pe dincolo, cum era adecă porunca babei.

Se pun Harapii la muncă și foc și pârjol lucrau, – vorba celuia: „Săracele mâini multe!"

Dimineața pe când se crăpa de ziuă lucrul era isprăvit gata și baba avea coc călduț pe masă.

– Mare lucru cu Miia Ioan acesta! – cugeta baba – dar lasă numai, că trebuie să aflu eu ac și de cojocul lui.

– Te-ai purtat omenește, n-am ce zice, dar ascultă numai, că pe mâine ce ai să-mi faci; Colțul cela de piatră-l vezi. Pe mâine dimineață să-l izidești și să-l risipești; – în locul lui să pui vie și-n făcutul zilei, struguri copți să-mi aduci din via aceea; – altminterea îți ascund soarele ca la o vrabie și s-a mântuit apoi și cu fata.

Babe de aceste să fi avut cine a scornit vorba, că fără de o babă și o sută de zloți să nu te lași, – am nădejde că se sătura de lume dalbă, – își zice Miia Ioan.

Încolo toată a lui nădejde era fata. Se duce deci în părțile pivniței știut și-i spune, că uite că baba le mână strună așa, că în urmă și în capăt tot o să se înfunde, când i-a fi lumea mai dragă. Și lui Miia Ioan lumea dragă-i era, că fata-i picase lui tronc la inimă, de nu mai știa nici el ce să mai facă cu atâta dragoste.

– Nu te supăra deloc! – zice fata. – Na acum biciul cestălalt, fă ca și dintâi, că ți-or veni ei lucrători de ajuns.

Cumu-i mâine în revărsatul zorilor, colțul era izbit și risipit și via cum poate să fie mai colibită de struguri, nu i-am visa la noapte.

Nici acum n-a putut baba nimic, că nu-i curgea calea, își frământa însă foarte mult mințile, ca să-i pună capul.

– „Anul la mine e de trei zile Ioane, mai ai o zi, numai una singură și apoi ți-ai împlinit slujba și poți să te duci dimpreună cu nevasta, de cumva nu vrei să rămâi. Pe mâine dimineață să-mi durezi tu un pod de aramă de până colo. Pe podul acela să fie feluri și feluri de pomi. Unii din ei să dea în mugur, alții să înflorească și iarăși alții să lege. Apoi să mai fie unii cu poamele în pârgă, alții cu ele coapte, și iarăși alții cu ele răscoapte, și pe dimineață să am din ele pe masă la mine. Apoi să mai fie pe fiecare pom nouăzeci și nouă de

păsări, și toată pasărea să cânte în nouă zeci și nouă de *jersuri*. De nu vei face nu-ți mai stă capul unde-ți stă."

Miia Ioan și de astă dată a ieșit bine în capăt, că fata i-a dat iarăși un biciu, cu care pocnind în cele patru părți ale lumii s-au adunat atâția Harapi de cu zece erau încă mai mulți decât frunză și iarbă. Aceștia pe dimineața următoare au isprăvit toate, de mai bine nu se putea cere.

Baba era foc și pară de mânie, că atât pe Miia Ioan cât și pe fată are să-i scape din brânci. Se tot gândea în mintea ei de diavol, ce curse să-i mai întindă, că doară, doară, i se sfeteşte. Să-i vadă sănătoşi rămaşi odată cu capul nu voia.

În vremea aceasta Miia Ioan și cu fata ce fac, cum se înțeleg, cum nu, ei vor fi știind mai bine. Destul că numai destul ce-și iau tălpășița, încotro li se părea drumul mai scurt.

Numai târziu în zi vede baba, că nu-i nici fata și nici Miia Ioan. Și cum vede ea una ca asta, iute și degrabă pornește după ei pe sluga ce-l avea, ca să-i aducă morți ori vii, cum a putea și el.

Și se ia sluga la drum și merge, mă rog, și merge de-i scăpărau călcâiele. Când de la o vreme numai să-i ajungă. Cum simte fata așa ceva, îndată se dau îmbii de câte trei ori peste cap și ea se face pe loc o veche mănăstire, iar el un popă bătrân cu o carte subsuoară.

– „Bună ziua cinstite părinte, dar n-ai văzut? n-ai cunoscut pe doi tineri, o fată și-un fecior, să fi trecut prin părțile aceste?"

– „Ba am văzut fiule, văzut întocmai, pe când eram popă tânăr, vor fi ani mulți de-atunci, de nu-i mai țin minte."

– „Dacă așa merge vorba, apoi mă întorc către casă, că tot n-o să-i ajung în veci."

Cu vorbele astea sluga face întocmai pe cum zisese, – iar ceia se dau din nou peste cap, se fac ca și mai înainte și pe-aci ți-e drumul, aspru ca piperul.

Cum înțelege baba că prostul de slugă în ce chip s-a purtat, – pe loc îl țesălă și-i spune, că tocmai biserica și cu popa cela au fost fugarii, – să grăbească deci din nou și să-i aducă cu nepusă masă, că de unde nu, e vai! și au! Până și de măicuța ce l-a băiat.

Și merge sluga și merge tot într-un răsuflu și de la o vreme numai să-i ajungă iarăși.

Fata bagă de seamă, iarăși se dau îmbii de trei ori peste cap și se fac: ea un lan întins de orz, ce-au fost prins frunte, iar el un copilandru ce-l apăra de pasări.

Sosește acela și întreabă, nu cumva a văzut trecând pe-acolo un fecior și o fată? – iar băiatul, care era însuși Miia Ioan și nu altul, băiatul a răspuns, că da, el a văzut așa ceva, pe când se semăna orzul, pe care-l grijește.

– „Dacă-i așa – zice sluga – nici nu mă duc mai departe, ci mă întorc acasă; – zice și face."

Că s-a întors fără leac de ispravă, lasă pe baba să mi ți-l canonească. Așa mi l-a scărmănat sărmanul de s-a trecut de glumă, c-a rămas numai vânătăi și plin de junghiuri, – om, neom, din bătaia aceea.

Apoi plecă iarăși baba cu al ei cap și se duce, mă rog, ca vântul și ca gândul, c-o falcă-n cer cu una în pământ, că era mama zmeilor și puteri avea din greu.

Și după ce merge ea tocmai cât trebuiește, iat-o că-i adulmecă și dă din tălpi încă mai hoțește.

– „Nu știu dragoste ce poate să mă ardă-n spate atât de pogan! – zice Miia Ioan."

– „Aruncă-ți ochii îndărăt și te încredințează, că s-a mântuit cu noi, – răspunde fata din a sa parte."

Adevărul este că din cer până în pământ era numai pară de fac, ce ieșea din gura babei.

Pe loc se dau iarăși de trei ori peste cap și se fac: unul un lac cu lapte, cât e mai mare și mai adânc, iar celălalt pară de foc în mijlocul lacului.

Blestemă baba și până și spumă face de necaz, dar n-are încotro! Se pune deci pe sorbite, de scădea lacul văzând cu ochii, când însă mai s-ajungă para cea de foc, numai ce vezi, că crapă și s-alege nimic de toată puterea ei. Așa a fost să fie, se vede că Dumnezeu nu șade, fără tot încarcă și descarcă, precum i-e voia și plăcerea.

După ce se fac Miia Ioan și cu fata, precum fusese mai înainte, se întorc la curțile și comorile babei, adună frații și părinții și unde nu-mi croiesc un ospăț ca acela, pe un fund de fedeleș, de s-a mirat toată lumea, din părțile acelea. Apoi duc zile dalbe până-n ziua de azi, de n-or fi murit.

Mă urcai pe-o șea
Și v-o spusei așa.

1887

9. Prietenul îți pune capul[1]

— Poveste –

Ci c-a fost odată în Țărigrad doi prieteni, frați de cruce; amândoi flăcăi cu mustăcioară de-abia răsărită, amândoi voinici, și mai pe sus de toate, amândoi putrezi de bogați. Ei își aveau corăbiile lor, mai multe la număr, oamenii lor, și ceea ce e capul lucrului la trebile de negustorie, aveau puzderie de bani de se jucau în ei ca în pleavă cum se zice. Nici nu era fată frumoasă în Țărigrad și unde se mai pot afla ele fete ca tocmai acolo? Nici nu era fată frumoasă, la care să nu i se fi aprins călcâiele după cei doi prieteni. Și asta era un lucru cu totul firesc.

Destul, că unul din ei își leagă capul c-o fată de zeu! nici de împărat nu putea s-o taie. Celălalt a rămas tot flăcău.

Și nu știu cum, și nu știu de ce, dar după ce omul odată are casă și masă, nu mai e care-a fost înainte, cu deosebire, dacă nevasta-i este dragă?! În sfârșit se vede, c-așa e însuratul.

Nu-i vorbă! De dragi tot dragi își erau cei doi prieteni, numai că întâlnirile lor erau mai mult la țărmure ori pe spatele mării, căci de erau negustori și negustorii multe daraveri au, ei o știu.

Într-una din zile iată, că vine, la prietenul rămas flăcău, o coroabă de babă, că să vedeți dumneavoastră, pe vremea aceea mai îmbătrâneau ele și muierile, dar nu ca azi, când, vorba aceea: „Vrabia tot pui se vinde" vine, zic, o coroabă de babă la flăcău, și-i zice, c-ar fi știind ea o drăguță de fată de să s-ascunză toate câte mai sunt.

La omul tânăr multe poți să-i zici, fără să-l scoți din toanele sale, când aude însă de-o fată frumoasă, și încă frumoasă, nu cum să fie, fără ca ruptă din soare, apoi a sfeclit-o de tot. El trebuie s-o vadă că de nu nu-i bine!

– „Babe de astea multe lucruri au pus la cale, știi? Cugetă tânărul în a sa minte; apoi zice:

– Apoi de! Știi una moașă? E o vorbă, că însuratul de tânăr nu strică, și drept să-ți spun: De când prietenul meu, îl știi mata, s-a însurat mult mi-am frământat mințile. Că să vezi, oricum să fie, tot nu e omul destul de om,

[1] Revista "Amicul poporului", Sibiu, Călindariul pe anul bisect, 1888, pag.50-60

până când nu poate zice: „Mă duc acasă, că m-a fi așteptând nevasta", și e bine, când omul își dorește casa. Dar iarăși, să mă însor numai ca să fiu însurat, nu merge, zău nu! M-am gândit eu. De ai știre despre vre-o ființă femeiască, cu care de-a dragul să mănânc pâine și sare, ei bine, fie! De unde nu, mai slăbește-mă.

Mă rog numai! Știu o fată. Cum e, cum nu e, vei vedea. Eu nu zic nici albă, nici neagră, dar pereche tot nu-i vei afla, nici să umbli cu opinci de fier. De altcum nu te îndemn de loc, ca să nu-mi bagi de vină; stă însă, precum mai zisei, că nici de frumoasă, nici de harnică, nici de purtările ei, nu se afla suflet de om, care să poată zice, c-a mai văzut așa ceva. De altcum da de n-ar fi ea, în cele din urmă mulțămită. Fătul meu, știm ce-i azi, că vedem, ce-a fi mâine, poimâine, o știe Dumnezeu.

– Dar fata aceea unde-i? C-aș dori s-o văd.

– Aci-i în Țărigrad. De ai voie putem merge numaidecât.

– Să!

Și se duc ei cât se duc, și numai ce intră într-un bordei de casă, în care locuia un bătrân cerșetor plin de neputințe. Fata cea frumoasă a lui era, și nici că grăise baba neadevăr, pentru că atâta frumusețe, câtă era pe fata aceea, nici că s-a mai pomenit vreodată. Făt frumos ș-ar fi fost mândru cu ea.

N-am să mai lungesc vorba, că de ce, baba a primit bacșiș de la îmbii, ei tinerii, s-au cununat după lege. Apoi traiu mămucă! Îngerii din cer, poate, vor fi ducând-o mai bine, că de, sunt la masa lui Dumnezeu, care le are de toate, om pământean, însă, tocmai ca ei nu putea s-o ducă, că nu era cu putință.

Dar omul, când e fericit la vatra sa și mai ales, dacă fericit este, că i-a dat Dumnezeu dar din cer, o nevăstuță mai pe sus decât toate nevestele, dacă-i și frumoasă și cu minte, și înțeleaptă; dacă, este, zic, omul fericit și astfel îi stau trebile pe-acasă, apoi nu e bine să se prea laude din gură. Asta n-o zic eu dintâi. Oamenii sunt cam ai drăcuțului și nu le prea place, când te văd fericit în toate. Au pățit-o mulți și-or mai păți-o.

Tânărul nostru n-avea altă sămânță de vorbă, decât despre nevastă-sa. Că este așa de frumoasă, harnică, înțeleaptă și mai ales, că e atât de credincioasă, cum nici că s-a mai născut alta sub soare.

La prietenul său îi venea nu știu cum atâta laudă, de altcum făcută pe dreptul. Însurat fiind și el, nu-i plăcea, că ăsta-și tot laudă nevasta.

– „Apoi ce? Zice el într-un rând. Nevastă-ta-i muiere ca toate muierile; mai frumoasă decât toate, ce-i drept, dar în urmă și-n capăt, tot

numai muiere şi ea, vorba ceea: „Plete lungi şi minte scurtă". Altcum nici că se poate.

Cela, ba că nu! cesta ba că da! Ba că nu; şi-i spune Sarsailă, că mai bine nu-mi vine să le zic, de fac prinsoare. Cine-a pierde, are să răspundă cu averea şi cu capul pe deasupra.

– Ajunge, dacă-mi aduci semn de la nevastă-mea şi-mi spui, că ce pete sunt la ea pe piept. Ajunge atât. Eu de sară mi-oi face coada colac şi, sub cuvânt, că am te miri ce trebi grabnice, mă voi călăbăşi de-acasă. Aşa zice prietenul cu nevasta frumoasă.

Cela, mai întâi de toate, se duce la baba ceea, bine ştiind el, că baba-i ochiul dracului. Îi dă, el ştie cât şi ce, ş-o câştigă pe a sa parte.

După ce înserează bine, baba ia un mare lădoi în spinare şi uşdri către casa nevestei celei frumoase dimpreună cu cela. Poarta era încuiată, că bărbatul de astă-dată nu era acasă. Strigă baba, şi numai decât îi răspunde nevasta dinlăuntru, că ce pofteşte. Şi nevasta aceea era un suflet de om creştinesc şi bine-şi aducea aminte, că numai babei are de a-i mulţumi pentru fericirea în care se află ea acum. De aceea, când baba i-a zis, că are o ladă cu puţinul ce ş-a agonisit şi ea, şi până de către ziuă, lipsind de-acasă, n-are cui s-o lase în grijă, suflet necăjit ce este; dacă Doamna...!

– O bucuros! Ei Saftă! Mergi deschide şi ajută la biata bătrână, că-i trudită săraca de ea!

Iese Safta, deschide poarta şi duc lădoiul de-l aşează tocmai în odaia, unde nevasta dormea. De sine se-nţelege, că încurcă lume era în lădoiu.

Fiind aci vremea culcării, nevasta se roagă lui Dumnezeu ca s-o păzească de toate relele, se dezbracă punând mărgelele cele scumpe de grănat, chiar pe lădoi. Şi când s-a dezbrăcat ea, hoţul din lădoi lua bine seama, c-avea tăiată o spărtură cât pumnul în lădoiu. Când şi-a dezbrăcat pieptăraşul cel cusut numai flori şi fluturi de aur de cel scump şi lamura argintului, nu ştiu ce face, că i se agaţă mâna ei dalbă de gura cămăşii şi arată un sân ca neaua cea curată, iar pe sân lucea soarele şi luna, încât vorba cântecului:

„S-o vezi bade şi să mori!"

După ce se culcă, nevoiaşul naibii scoate mâna prin spărtură şi-i că mai pitulează cele mărgele.

De către ziuă vine baba şi-şi duce iar lădoiul cu ajutorul Saftei.

Trece prânzul mic, vine cel mare; trece ş-acela şi vine amiaza, dar lucru nemaipomenit! Prietenul cu nevasta frumoasă nu vine acasă la mâncare.

– Mare lucru! Cugetă nevasta. Am să merg să văd ce-i cu el. Astă noapte n-a dormit acasă, peste zi încă nu s-arată; omul acela are, ce are, trebuie să-l caut la corabie.

Găteşte nişte plăcinte, ştiţi, ca nevasta tânără, ce are bărbat voinic şi-i este drag, aluat puţin şi caş dulce cât de mult; după ce le pune într-o merindeaţă curată ca fulgul şi cusută cu flori, o ia către ţărmul mării.

Bărbatul ei între-aceea auzise şi ce nu trebuia să audă, pentru că era o minciună de cele mai cu coarne. În sfârşit vorbele rele uşor se cred, cu deosebire, dacă sunt despre neveste frumoase.

– Ei, bărbăţele! frumos îţi şade; soarele a scăpătat de amiază şi tu ba să vii acasă! Hai de mâncă ceva bun, că ţi-am adus, şti, ce-ţi place ţie!

– Taci muiere, că m-ai mâncat până dincolo!

– Eu??

El nu mai zice nimic, iar ea aleargă la el în corabie, să-l întrebe, ce are şi ce-l roade la inimă.

De-abia a pus nevasta piciorul în corabie şi bărbatul o dezleagă de la ţărm şi-i dă drumul încătrău a bate vântul într-acolo să meargă. Şi bărbatul, pe când se depărta corabia cu nevasta, ce plângea şi se jeluia ca omul ajuns în aşa mare nevoie, bărbatul, zic, sta pe corabia prietenului său de cruce, se uita şi el cu duioasă inimă după ea, că era un odor de nevastă ca aceea, şi-o iubea din toată inima.

– De-i fi nevinovată să te cruţe Dumnezeu, c-am cunoscut în tine un bun suflet de om până acum, de unde nu, în mare fie-ţi masul, că la grea nevoie m-ai adus!

Astfel grăieşte bărbatul şi-l podidesc lacrimile ca pe un copil mic. Iar prietenul său râdea în pumni, nici vorbă! Rea inimă de om.

Precum vedeţi, bine a zis, cine-a zis, că „Prietenul îţi pune capul!"

Bărbatul ei pierzând prinsoarea, a dat celuia şi case, şi corăbii, şi bani şi tot ce-a avut. Cu capul a rămas, că şi cela, n-avea ce, cu două capuri.

Tot ca în ziua de azi, era şi pe vremile acelea. Când omul nu mai avea nici un modru în lumea asta, se făcea ostaş împărătesc, şi omul nostru încă, ostaş s-a făcut. Avea el şi ceva învăţătură, umblase mult şi mult a cuprins de ici, de colea, de aceea a fost primit cu braţe deschise.

Au trecut zile şi-au trecut săptămâni şi nevasta tot pe luciul mării. Nu văzuse ea zăranie de om, fără numai cer şi apă şi altă nimic.

Râuri de lacrimi a vărsat ea în zilele acelea, şi s-a rugat atât, de nici la o mănăstire mai altcum. Şi ruga ieşită din suflet curat străbate cerul ş-ajunge înaintea tronului dumnezeiesc.

Într-o zi vede în zare o altă corabie, ce venea țintă spre ea.

– Doamne mulțămescu-ți, că mai ocrotit! Zice ea.

Sosesc ceia, dar ce să vezi? Nu erau oameni de înțeles, ci hoți de mare, ce fură și jefuie tot, ce le cade în gheare; ei dar n-au venit cu gânduri bune.

Firește, că pe corabie multe cele nu se găseau; tot ce era, era nevasta, dar le-a căzut tronc la inimă, și cu deosebire căpitanului. Dar nu știu cum se face, că suflând vântul tare, hoții zăresc sânul alb al nevestei și pe el soarele și luna strălucind.

– Nu e o ființă omenească, le zice căpitanul în șoaptă, e zâna mării; fiți cu minte băieți, că de unde nu, o pățim! Spre țărmure copii! Strigă el ca un leu.

Prind flăcăii vâslele cu a le lor mâini vânjoase și, ajutați de vânt încă, despică marea ș-alunecă vasul, ușor ca săgeata. Nu mult le-au trebuit ș-au ajuns uscatul. Aci numai decât descarcă nevasta și se fac nevăzuți până în ziua de azi.

Iar aceasta își face trei cruci și se ia încătrău o duc ochii. Și s-a dus, dus, multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-i o dragă de poveste, cum n-a fost și nici că este; într-un târziu ajunge la niște curți împărătești, unde a și intrat în slujbă.

Ș-avea împăratul acela de fecior, om nu tufă, și feciorul era de însurat.

Erau în părțile acelea crai și împărați de toată mâna, aveau ei și fete în păr, de-ți fugea ochii pe ele, și ardeau toate după feciorul de împărat. Dar ce folos? La feciorul de împărat, moarte-i trebuia, dar nevastă numai și numai cea intrată la ei în slujbă. Toată truda împăratului bătrân de a-l trage în altă gazdă, a rămas iaca-așa vorbe goale. Când e vorba de pornirile inimii, Dumnezeu poate, că trebuie să poată, de-al de noi însă, cărăm apă cu ciurul.

S-a făcut un ospăț de să te tot miri și dezmiri.

Când a înțeles împăratul, că uite, pe pieptul noră-sa lucește soarele și luna, s-a dumerit de tot. Ba-i era dragă de s-o bage în sân! Da-i cinstea curtenii, o iubea împărăția toată, ba-i mersese vestea peste nouă mări și nouă țări de frumoasă, de harnică și de înțeleaptă.

Când deodată numai ce se încinge un război pe moarte, pe viață. La niște crai vecini, te miri de ce le-a sărit țandăra, și se ridică măi, câtă frunză și iarbă în contra împăratului. Acesta era c-un picior în groapă, sapa și lopata, aceea o mai aștepta și el, că ș-a trăit traiul și ș-a mâncat mălaiul; de luptă, de mult trecuse alba dealul! Toată treaba era feciorul.

Acesta-și sărută nevasta, și plecă în fruntea unei cete de ostași tot unul ca unul.

Bate feciorul de împărat pe ceia de tot puzderii îi face. Ba intră chiar în țara lor și-și face mendrele cumu-i place lui.

Într-aceea nevasta lui face doi îngeri de copii, că altcum nu le poți zice, părul lor fir de aur, pe frunte stele lucitoare, iar în mâini mere de aur. Minunate lucruri pe vremile acelea! dragii moșului.

Bătrânul n-are ce lucra, fără hai să dea de știre la fecior, ca uite cu ce nepoței l-a dăruit noru-sa! Se pune și scrie toate din fir în păr, și după ce face scrisoarea, o dă la un ordinanț s-o ducă. Ordinanțul acela era o gură spartă. Pe cale, pe cine nu întâlnea acela nu afla, că el în ce trebi aleargă. Între alții i-a scos lucrul cel rău în cale și pe bărbatul cel dintâi al nevestei, căci acum era ostaș și el. Acesta pricepea îndată, că ce cale-i pe vale și vede, că noroc a avut, dar n-a avut minte. Ia cu vorba pe ordinanț și la un popas ca mai pitulează scrisoarea de unde era pusă, iar în locul ei pune alta de mâna ei făcută. Aici scris era, că nevasta a dat viață la doi cățel și că e vrednică de toată urgia lumii.

Când citește feciorul de împărat un lucru ca acela, fiori reci îl trec din creștet până în tălpi. El singur nu știa ce să facă.

Răspunde totuși la tată-său, că la nevastă, deocamdată să-i dea bună pace, că acuma e buiguit de cap, l-au părăsit toate mințile, și nu știe nici el, ce să mai zică. Dă scrisoarea la ordinanț și-i dă drumul.

Dar cela iar i-a ținut calea, iar l-a momit cu vorbe și i-a schimbat cartea.

Aici scris era iarăși, că la nevastă numai decât să-i taie mâinile de prin coate, să-i lege copii în spate și să-i dea drumul; căci altcum, venind el, are să facă o minune de are să se mire lumea și țara.

Miră-să, ciudește-se bătrânul împărat și nu putea să-și dea seama, că ce fel de năbădăi i-a apucat feciorul! Află și nevasta și se întristează rău de tot. se roagă însă ea însăși să-i taie mâinile și să-i dea drumul, căci, până una alta, rămâne batăr cu o scânteie de viață. Face bătrânul întocmai pe tocmai, cum stă scris negru pe alb, în carte.

Se duce nevasta și se duce, duce, trei zile de-a rândul și numai ce ajunge într-un codru uitat de toată lumea. Lasă că era amărâtă pentru cele mâini cioampe, jalea și necazul ei însă, că nu poate lua jos copilașii să sugă, că-i crapă pieptul și bieții de ei țipă de să le chiar plângi de milă. Numai Dumnezeu putea să știe inima ei.

Și chiar lui Dumnezeu însuși i-a fost milă, ș-a lăsat să fie acolea pe loc niște case frumoase, ca la ales crai. Intră nevasta în ele și caută în toate părțile după stăpân dar stăpân nicăieri. Pe una din mese, află o scrisoare și

dând să citească, vede, că acele case sunt un dar dumnezeiesc, pentru care nu putea să-i mulţumească îndeajuns. Caută ea în toate părţile şi în grajd află un murg, curat leu, paraleu de să întreci pasărea. Pe cal scrisoare era, şi-n ea sta scris, că ea să-şi bage mâinile în fântâna din mijlocul curţii, că-i vor creşte pe loc. Aşa a şi fost.

Darul lui Dumnezeu, dragii moşului, când stă să te-ajungă apoi să te ţii, că-ţi vin toate strună; dar iarăşi; Ajunge degetul lui cel mic, ca să fi bătut din cer până în pământ.

Într-aceea soseşte feciorul de împărat de la război şi văd că un om fără suflet le-a spart casa. Mai întâi de toate ordinanţul a mâncat o papară, de nici tu Sân-Petru, când i-a venit pofta să mâie la cimpoieriu peste noapte, nici el! Apoi se ia feciorul de împărat în lume să-şi caut nevasta şi copiii.

Şi s-a dus el dus, până ce-a ajuns în cel codru. Fiind seară, trage la casa ce-i era îndemână, şi se roagă ca să se poată odihni peste noapte.

Doamna casei era o nevastă tânără, şi decât a lui mai frumoasă încă. Lui aşa i se părea, că de cunoscut nici vorbă!

După ce se plângătuieşte el de-ajuns, după ce-şi blestemă ceasul în care a plecat la război, că mai bine să fi prădat ei, duşmanii, ţara toată, numai nevasta să-i fie rămas, cu un cuvânt, după ce se jeluieşte cât ştie el, ea îşi desface sânul şi-i arată lucind soarele şi luna! Mai arată-i ea şi copilaşii ce dormeau duşi, în altă odaie, cu stelele lucitoare pe frunte şi cu merele de aur în mâini. Apoi să fi văzut bucurie?!

După ce s-au întors la bătrânul, acesta de voios ce era, i-a aşezat pe ei în scaunul domniei şi ca domnitori noi, au făcut o petrecere, de s-a veselit toată lumea din ţara aceea.

De n-or fi murit şi azi trăiesc.

Gr. Sima al lui Ion

10. Petru Voinicul [1]

— Poveste –

A fost odată, ca niciodată, un om şi-o muiere pârliţi de săraci, încât sta să saie-n apă. Sufletul din oase, un bordei hârbuit sprijinit de patru ţapi bătuţi în pământ şi-un copilaş cu numele Petre, – atât aveau numai în lumea asta.

Şi fiind că aşa le-a fost dată, ca sărăcia să se ţină de ei ca scaiul de oaie, ba să-ţi poată da înainte odată cu capul.

Peste zi când părinţii erau la lucru, lui Petre ba să-i poată da ei mai mult, decât două roajbe de parale; – vază el cum a putut custa, că ei, mai mult nu pot!

Aşa-feliu ţinut, Petre ştia mai toate zilele, că ce lucru mai poate să fie, şi foamea aceea, despre care bătrânii ne spun; – da! Avea Petre cunoştinţe întinse despre foamete, căci cu cele două parale numai, umbla rupt de foame de-i pocneau urechile şi-i chiorăia pântecele ca la un lup hămesit, ce numai se leagănă umblând.

Dar nu-i tot cum cugetă omul, ci cum dă Domnul!

Petre, deşi crescut mai tot cu răbdări prăjite din mila cinstitei neaveri gătite, creştea, mă rog, se împuterea văzând cu ochii de-ţi era mai mare dragul să-l priveşti. Nu se găsea copil să-l taie în satul împăratului de Roşu, unde se născuse, nu nici unul; tocmai de aceia i-au născocit numele de Petre-Voinicul şi aşa a rămas până în ziua de azi şi va rămânea, cât a fi mălaiul în ţară.

Într-o zi copii satului, la joc fiind adunaţi, cum şi de unde, nu se ştie, destul, că află un puiuţ de şarpe. Şi, dacă află ei pe puiuţul de şarpe, se pun pe el cu ciomege, cu pietre că pe-aci să-l strucească, numai ţică mică să fi mai dat.

Lui *Petre-Voinicul*, se-nţelege, că era de faţă şi el, – i se face oarecum milă.

– „Vă dau cele două parale, ce le am pe ziua de azi, nu stropşiţi şarpele, ci mai bucuros daţi-mi-l mie! – zice el."

---

[1] Revista "Amicul poporului" Sibiu, 1889, pag. 45-57.

– „Paralele vorbesc, răspund băieții; – al tău să fie."

Ia Petre puiul cel de șarpe și-l duce acasă, la bordei, unde îi face culcuș moale după cuptor și-l pune să șadă acolo.

– „Bun suflet de om ai Petre! – zice puiul cel de șarpe, n-am să uit de tine nici când, că de la mare nevoie m-ai scos. Griji numai să nu mă omoare foamea, că rău nu ți-a părea, nu, niciodată."

Când colea seara, vin și părinții lui Petre-Voinicul de la lucru, de unde duși fură.

Să vedeți cum l-au spălat! Numai ce să-i scuture cojocul, de să-l usture pielea.

– „Că tu risipești cele două parale pe nimica ceea, – că aduci în casă, ce s-a pomenit a fi mai prost sub soare și mai urât, – că ne scoți din bordei cu jigărăi, cum e și puiuțul cel de șarpe, că una că alta, – câte-n lună și-n soare, toate i le plezneau în față, de să te ia de un gând nu altceva."

– „D-apoi, că dragi părinții mei, nu mă cihăiți atâta, că mi-a pățit mintea și mie. Să nu vă fie cu supărare, dar când mă văd singur cât e ziulica de mare, când nu dau cu ochii de nici o jigăranie, nici în bordei, nici afară în ogradă, îmi vine parcă să mă prăpădesc de urât, că vântul și încă șuiera tot a pustiu și sărăcie. Am cugetat în mintea mea că, cu puiuțul cel de șarpe are să-mi treacă vremea mai la modru, până când mi-a trece."

– „Apoi să fie de data asta și voia ta, mai mult însă nu care cumva să te încumeți, că dai de-o straiță de draci!"

N-a trecut două, până-n trei zile și Petre-Voinicul iar aduce acasă, de data asta un mâțuș.

– „La puiul cel de mâț, fă-i Petre culcuș îngrădit, sub vatră, că de unde nu mă înhață, cât zici! – îl sfătuiește șarpele."

Așa și face el.

Acum trăiau trei guri din cele două parale, că cu ai săi a scos-o Petre și de astă dată la cale; – dar trai ca acela să nu aibă, vorba ceea, nici puiul cel de șarpe.

Mai trece două, mult trei zile și Petre al nostru mai cumpără de la băieți un cățeluș tot cu două parale. și pe acesta îl duce acasă și-l pune la un loc potrivit, ca jigărăniile nu cumva să se încaiere, în lipsa lui.

Fiindcă și de astă dată a știut să îmblânzească mânia părinților a rămas ca să ducă lume dalbă patru guri la două parale.

Unde unul n-are cu ce-și pune gura la cale, rabdă ușor oricâți inși să fie.

În cele din urmă nu traiul alege ci felul. Dacă e de neam de așa, apoi să-l ţină tot cu plăcinte și verze umplute și-i vezi prin urechi de gras ce este; – altul cu cir și lapte acru se face cum e mutul mai voinic.

Trece cât trece și jigăräniile lui Petre-Voinicul se fac toate mari. Puiul cel de șarpe era acum ca piciorul de gros și numai îi sclipea pielea pe el; – puiul de mâţ era ca un miel, iar căţelul se făcuse un dulău zdravăn, de să nu-i pese nici de lup; Petre un flăcău, de să-l tot privești.

– „Știi tu Petre și stăpâne, că cine-s eu? – zice șarpele într-una din zile."

– De unde!?

– „Eu sunt puiul și urmașul în scaun la împăratul – șerpilor. Ai să mă duci la tată-meu acasă, că ţi-a răsplăti de îi fi bun câte zile vei avea.

M-a ajuns dorul. Vezi de capătă un car cu boi și-o bute ca să mergem, de merinde și nutreţ să nu porţi grijă."

Avea Petre-Voinicul un unchi în stare bună, la acela-și avea toată nădejdea. Era însă tot cu inima îndoită, fiindcă bine știa el că prietenul omului la vreme de nevoie e pungulița și sacul cu mălaiul și spița neamului ușor se pierde, când lumea te știe sărac lipit, – încât nu rămâne de cât a șaptea zamă din chisăliţă.

Ce-a fi să fie! – își zice Petre-Voinicul și se ia la unchiul său acela.

– „M-aș ruga de dumneata, unchiule și om de omenie, să-mi dai pe-o zi, pe două un car cu doi bouleni și-o bute, c-aș avea o treabă de negustorie până la un loc. De mi-a fi scris, ca să am zile cu păcate, te miri cu ce-ţi voi răsplăti!"

– „Acum îmi placi nepoate, zău îmi placi! Cine mișcă tot mai pișcă, cine șade, coada-i cade, vorba ceea, – și eu nu doresc, decât să te văd înstărit și pe tine, – așa să trăiesc. Când ai voie, n-ai decât să vii, numai pagubă să nu-mi faci."

Cumu-i mâine dimineaţă Petre-Voinicul era la drum încotro îl îndreptase șarpele, ce se pitulase în bute.

– „Când ţi-a fi foame, Petre, fie ţie, fie la boi, – n-ai decât să-mi spui, mai departe, treaba mea este."

Unde simţea Petre că-l roade la baierele inimii ori vedea, că boii din jug încep a mâlci, pe loc spunea la șarpe, iar acesta vrăjea acolea în drum, livadă cu iarbă moale cum e colia și cu trifoi înflorit numai ciucuri, și mese întinse cu mâncări și beuturi alese, de să-ţi omori nevasta și copiii, de mâncat însă să nu le dai nici un pic.

Și, după ce merge Petre cu carul, merge zi de vară până în seară, cale lungă să-i ajungă, – sosește departe de tot, la un munte, mare Doamne, mare, – de nu s-a pomenit, fără numai în poveste un munte ca acela. Aici s-a înfundat calea, nu mai era încotro.

– Acum să știi Petre, c-am sosit la marginea împărăției tatălui meu, dar de ce are să urmeze tu să nu te sperii, că n-are să ți se întâmple chiar nimic. – Una să ți-o încrestezi bine! De la tatăl meu, orice răsplată ți-ar da, tu să nu primești, fără numai inelul cu adimanturi, ce sub limbă-l are, numai pe acela să-l ceri, că-i fi cald câtu-i trăi.

– Așa voi face! răspunde Petre.

În clipita aceea, numai ce se deschid munții aceia uriași și se face, mă rog, o țară ca aceea, de să te tot miri și să te ciudești! broaștele erau cât vacile, brocătoii cât boii, – iar șerpii ca trunchiurile cele mari, – toate cele erau crescute ca în batjocură. Pe Petre-Voinicul însă nu l-a înfricat, cugeți, că nu-i din lumea noastră.

De la o vreme sosesc la mijloc de țară, unde era durat satul împărătesc.

Să fi văzut bucurie pe împăratul, când și-a văzut feciorul! Sta să-și iasă din piele de voie bună și nu știa nici el cu ce să-l omenească, cum să-l cuprindă, că-i era singurul odor și urmaș în scaun.

Și puiul de șarpe s-a dat de trei ori peste cap și s-a făcut pe loc un tânăr flăcău, de să nu te mai saturi de a lui privire.

Spune apoi, cum Petre-Voinicul l-a scăpat de moarte, cum l-a crescut din cele două parale ale sale, – cu un cuvânt, laudă el purtarea celuia cu vorbe numai mursă și miere ca să înmoaie inima tată-său cum s-a putea mai bine.

– „Dragul meu tânăr voinic! Cu ce să te răsplătesc, că mi-ai făcut atâta bine? – Cere, că-ți dau comori nesfârșite, galbeni groși în dungă și spor la pungă, – pietre nestemate și adimanturi, ce lucesc ca ochii de balaur; – cere un car de ele, – cere două, – cere nouă-zeci-și-nouă, că-ți dau Petre, îți dau la bunătăți de să nu le afli rostul, – nici tu, nici neam de neamul tău."

Petre-Voinicul, când auzea de-al de astea, că parcă se învârte lumea cu el, îl apuca un fel de slăbie și numai anevoie s-a putut hotărî să se țină de vorbă.

– „Să-mi dai înălțate împărate inelul cu adimanturi, ce-l ai sub limbă, că mi-a fi destul!"

– „Ași! de unde?! Ori-ce, dar inelul nu, odată cu capul nu! – răspunde împăratul.

Cum vede Petre că împăratul mai presus de toate la inel ține, cu atât mai tare stăruiește, că și el numai de inel ar avea trebuință.

– „Apoi, că de! Înălțate împărate, eu sunt un băiet sărac, n-am decât sufletul din oase și rău sunt deprins, de când mi-or crăpat ochii, – comorile, simțire că au să-mi piarză mințile, crescând în nevoi ca viermele în hirean. Dacă te vei îndura, bine de bine, – de unde nu, n-am încotro, scris mi-a fost se vede, să n-am parte de bine!"

– „Dă-i tată inelul, dacă-l cere, că noi avem de la Dumnezeu de toate cele, dă-i zău așa, că mult bine mi-a făcut."

Cu mare aia se înduplecă împăratul, dar se înduplecă totuși și dă lui Petre inelul.

Când l-a scos de sub limbă și i l-a întins a aflat una chiar de la baierile inimii.

– „Poartă-l Petre cu pace, cum eu l-am purtat. Când îi avea trebuință de ceva suflă prin lumea lui, și avea îndată orice ți-ar dori inima ta, ca să ai."

Își ia apoi rămas bun și pleacă la drum către lumea noastră.

Nu știu cum, dar parcă de abia apuca să se vadă la largul și să cerce a inelului putere. Tocmai de aceea mâna pe boi, încât o țineau tot în fuga cea mare, și numai spumă se făcuseră.

Când s-a văzut ieșit din țara împăratului șerpilor, când a văzut că muntele se închide îndărătul său fără leac de urmă, numai decât s-a oprit a scos inelul de sub limbă și-a suflat una în lumea lui, inima, dorindu-i să aibă tot ce poate să-i fie spre bine și lui și la boi.

Să vezi minune! cum ai clipi o dată de două ori nu mai mult, și se face o livadă cu iarba până în brâu și mese întinse cu mâncări și băuturi alese, de să-ți lase gura apă, privindu-le; – nu le-am visa la noapte!

Își pune *Petre-Voinicul* gura la cale, mănâncă și bea cât îi ia pielea, dar bucatele tot au rămas numai înfrunțite, că erau multe de tot, de puteai să înoți în zamă.

Apoi prinde boii, se-aruncă pe ceaglău[1] și cea! și hăis! pocnind din bici, horind din frunză și mai trăgând câte-o doină drăgălașă de a le noastre, de dor și de jale, încât clocoteau văiușurile și dealurile, pe unde trecea.

Unde vrea acolo se oprea, la nimic nu mai ducea dorul.

---

[1] ceaglău = ceaplău = (ceafă) = partea de deasupra jugului, ce vine în ceafa boului (D.L.R., Tom I, Partea a II-a, București, 1914, pag. 249

Sosind acasă, aşa pe când se îngâna ziua cu noaptea, – desprinde boii, suflă prin inel, şi-mi vrăjeşte un câmp cu iarbă verde cât e mai mare şi iarăşi mese bogate cu mâncări şi băuturi în feluri de chipuri, care de care mai frumoasă la privit şi mai bună la gustat.

Se pune cu părinţi-i la mese şi ţine-te gură, că s-a dus sărăcia, pe veci s-a dus.

În sfârşit pentru omul în voie bună, toate ca toate dar drăguţii de lăutari nu pot lipsi. Petrecerea, fără ei, e un fel de pomană, nimic alta.

Suflă una prin inel şi iată, că-s aci şi lăutarii. Apoi ţine-te copile! Tot satul s-a trezit in tărăboiul acela, însuşi împăratul şi nu putea să doarmă.

Unchiul lui Petre-Voinicul, auzind, că uite cine-şi petrece, se face numai foc şi pară de necaz.

– „Nepotul e salba dracului! îşi zice el în a sa minte. A bună seamă, boii mi-s duşi pe apă şi-acum ticăitul bate-n tălpi, paraua cea din urmă. Mă duc să văd!"

Când la adecă, boii de abia se vedeau din iarbă şi se îngrăşaseră, mă rog, de nu era să-i cunoască, nici el, stăpânul lor. Iar la mulţimea meselor Petre cu ai săi vecini, ce se adunaseră în pripă, duceau zile albe.

– „Pofteşte unchiule la chef şi voie bună, că tot mai e de la Dumnezeu numai sănătate şi zile să avem."

– „Trageţi măi una de pe Târnave, în cinstea unchiului şi-a celorlalte rudenii adunate."

Ştiut să fie adică şi din partea domniilor voastre, că acum fiecare ţinea să treacă de rudă cu Petre-Voinicul; – care dinspre mamă, care dinspre tată, moş şi strămoş; – până la moş Adam se urmărea spiţa neamului. În bezna vremilor trecute fiecine ştia să afle vreun capăt de fir, de care să-şi anine dorita-i înrudire.

Aşa era şi pe vremile acelea! Când îs la bine, toţi sunt cu mine, – când îs la rău m'aflu singur eu. Asta bine-o ştia şi Petre-Voinicul.

Colea către miez de noapte, rămân cei ai casei, lumea se împrăştie cineşi la ale sale, că făcuseră foale ca văduvele.

Suflă Petre prin lumea inelului şi pier toate ca prin farmec, – nu rămâne decât bordeiul hârbuit cu vechii săi locuitori; – bine înţeles, că mâţul şi cânele erau încă tot în fiinţă ca vechi tovarăşi şi buni prieteni ai lui Petre-Voinicul.

Cum sta Petre aşa întins pe laiţă şi se trudea cu somnul, ce-i vine lui în minte să facă?

– Da! Ca ale împăratului voi să am nişte curţi, nici mai mult nici mai puţin, fără curat aşa! – asta i-a trăsnit prin minte.

Scoate inelul şi suflă una prin lumea lui. S-au ridicat curţi, nu cum să fie, fără tocmai ca ale împăratului de Roşu ce locuia în satul acela.

Dimineaţa, când lumea se scormoneşte, oamenii nu puteau să-şi creadă ochilor! Curţile lui Petre-Voinicul semănau cu ale împăratului ca două picături de apă. Cum s-a putut şi de unde? – nu ştia nimeni să-şi dea seama.

Unul din curteni merge la împăratul şi-i zice:

– „Graţie capului meu!"

– „Graţie fătul meu!"

„Dar să iasă înălţimea voastră să vadă, ce case şi-a durat Petre-Voinicul, ca ou cu ou seamănă cu cele împărăteşti. Acestea şi ale lui sunt cele mai cu zărează în satul întreg."

Drept răsplată, nevrând să creadă netoţii de acele, împăratul îi ca mai şterge o palmă de cele moţate.

Aşa a păţit-o şi-al doilea curtean, numai la cuvântul celui de-al treilea s-a îndurat să iasă afară.

Nici vorbă! A rămas cu gura căscată.

Trimite numaidecât sol să-l cheme încoa.

Petre-Voinicul merge la curţile lui Roşu împărat, dar nu chitit ci în straiele sale de toate zilele.

– „Apoi de! – zice împăratul – de unde ţi-ai luat tu nişte case atât de minunate, încât numai ale mele mai sunt aşa?"

– M-a întâlnit norocul în cale Înălţate împărate şi se vede, că într-un ceas bun! – răspunde cela.

– „Bine Petre! Tu ştii, că eu am o fată ca ruptă din soare, singurul meu copil şi urmaş în scaun, ai mâine că-s încărcat de ani şi nins pe cap, cum bine mă vezi. De-mi faci pe mâine dimineaţă pod de-aramă de la curţile mele, până la ale tale, îţi dau fata de nevastă şi deocamdată jumătate din împărăţie. De unde nu, nu-ţi mai stă capul, unde-ţi stă, ci-ţi stă capul la picioare şi picioarele la cap. – M-ai înţeles?"

– Da! Te-am înţeles şi voi face.

Cum e mâne, când se mijeşte de ziuă, podul era gata, că Petre-Voinicul suflase una în lumea inelului, a fost destul atât.

Împăratul a fost mulţumit dar nu îndeajuns. Lasă să cheme iar pe Petre-Voinicul, care de astă dată s-a înfăţişat în sclipicioase straie de aramă.

– „Ştii una Petre? începi să-mi placi, dar ca să fii ginere la împăratul de Roşu, se cere încă ceva. Pe mâine să-mi durezi un al doilea pod întocmai pe

tocmai cu cel de aramă numai cât de argint să fie, Altcum nu-ți stă capul, unde-ți stă."

Vom cerca înălțate împărate, vom cerca! – răspunde Petre-Voinicul.

Cum e mâine, când se mijește de ziuă, podul era gata și cela în straie lucitoare de limpede argint s-a înfățișat înaintea fetei împăratului de Roșu.

Dar nici de data asta împăratul n-a fost pe deplin mulțumit, ci a trebuit cela să-i ridice și un pod de aur alături cu celelalte, ceea ce Petre-Voinicul a și făcut, înfățișându-se de astă dată în lucitoare haine de aur înaintea fetei împărătești.

Acum a căpătat mâna fetei și au făcut un ospăț ca acela, de le chiorăia pântecele de sătui ce erau, când s-au ucis atâtea lavițe și scaune, încât Doamne apără.

N-a trecut mult timp la mijloc și împăratul de Roșu și-a dat pielea popii, rămânând în scaunu-i Petre-Voinicul.

Dar în lumea aceasta nimic nu e statornic, cu deosebire însă nevestele ceva mai curățele sunt schimbăcioase ca luna lui Marți.

Fata lui Roșu-împărat, acum nevasta lui Petre-Voinicul, fiind singură la părinți a fost crescută îmboțită de tot.

La început, nici vorbă, drag îi era bărbățelul ca lumina ochilor și avea de cine să-i fie drag, – mai trecând însă vreme și timp, apucă pe căi rătăcite și s-a mântuit cu dragostea. Căuta chip ca să răpună capul bărbatului. S-au mai întâmplat de acestea.

Cu momeli și vorbe linse și prelinse, caută ea să afle în ce poate să stea puterea soțu-so. Dar Petre-Voinicul se ținea tare, de unde să vrea el să-i descopere.

Văzând hoața de nevastă, că mai bine nu-mi vine să-i zic, – văzând că nu merge, o ia pe coarda jăluirii: C-așa sunteți voi bărbații, lucrați tot pe sub mână, pe bietele muieri nu le socoti-ți întru nimic, numai vă faceți râs de ele și batjocură, făcând întotdeauna cum vă taie capul, fără să le descoperiți o taină și lor, c-atâta nu-i mult. Apoi mai zi Petre, că mă ai dragă, cum te lauzi mereu, mai zi; – nebun cine te crede.

Așa azi, așa mâne, în sfârșit așa în toate zilele, până Petre dă a se înmuia! Încolo, până aluneci mai dintru întâi e greu, de-aici încolo merge treaba strună. Așa a fost și tot așa are să rămână până-i cerul și pământul.

Destul, că peste câteva zile nu numai, că nevasta știa în ce-i stau puterile lui Petre-Voinicul, dar chiar și inelul era la ea.

Prost lucru dar ce să te faci?

Acum știindu-se la largul ei, suflă una prin lumea inelului și-și zice că ea cu drăguțul ce-l are, să-și aibă curți la mijloc de mare, – cele ale bărbatu-so să se adăvăsească rămânând seliște* în locul lor, – iar însuși Petre-Voinicul, să fie dus cu nepusă masă, în țara Vavilonului, acolo să fie zidit pogan până subsuori, încât nici să moară nici să custe, numai să tânjească, vai de el. Așa a și fost clipita aceea, așa avea să rămână până în ziua de azi, dacă nu erau la mijloc jigăráile lui Petre-Voinicul, cânele și mâțul.

Cum s-au văzut aceștia singuri rămași fără stăpân și duceau trei ca acela ajunși la așa nevoie, se înțeleg împreună ca să-și ia lumea în cap și să nu se oprească până nu vor da de urma stăpânului lor.

Zic și hai la drum și du-te, du-te picioare bătute multă lume, împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-i o dragă de poveste cum n-a fost și nici că este; – de la o vreme ajung curat în țara șoarecilor.

Ca trăsnet din senin se lățește știrea, că uite, dușmanul de moarte al neamului șorecăresc a trecut granița, însoțit de un dulău cât ți-i mai mare. Acum s-a mântuit cu noi, – își zicea fiecare.

Se adună de loc la înțeles, că ce au de-a face, dacă e vorba să rămână cu spaima numai!

– „Să trimitem solie la ei, ca să-i întâmpine cu pâine și sare și să le zică un „Bine ați venit!" cu buna da de o scoatem la cale" – le zice un șoarece bătrân, trecut se vede, prin multe nevoi. Iar până atunci, fiecare din noi, să caute a-și face gaură de ascuns în inima pământului și să-și acopere cojocul până-l are.

De-atunci a intrat frica de mâț în neamul șoricesc, – de atunci se pitulează și numai sub scutul întunericului nopții cutează să iasă, târâș, grăpiș, și să-și vadă de ale traiului. Mai mincinos cine nu crede!

Mâțul și cânele au primit solia șoricească cu toată bunăvoința și cinstea și i-au încredințat, că nimic n-are să li se întâmple, îndată ce îi vor îndrepta, ca să afle starea și aflarea atât a lui Petre-Voinicul, cât și a nevestei sale.

Șoarecele cel sfătos a spus, cum nevasta e cu drăguțu-so la mijloc de mare în curți numai limpede argint și lamura aurului, iar Petre-Voinicul e zidit până subsuori, departe în țara Vavilonului, nici nu moare, nici nu

* Seliște va să zică în graiul Moților, loc acum pustiu, unde mai înainte fuseseră case și măietori (supraedificate).

trăiește, de abia e cald în gură și de nu se vor grăbi azi, mâne o să-și închidă ochii.

– Și încotro avem să purcedem? – întreabă ceia.

– Am să vin însumi cu capul, altcum n-o scoateți la cale, nici să stați în creștet, – le răspunde șoarecele cel sfătos.

Apoi iar la drum și hai, și hai, picioare bătute, zi de vară până-n seară, cale lungă să le-ajungă, – încotro îi îndrepta șoarecele. De la o vreme sosesc la marginea mării.

– „Vouă inelul vă trebuie, mai întâi și mai întâi inelul, le zice șoarecele iarăși. Fără el în țara Vavilonului n-aveți ce căuta. Să chibzuim, cum să ajungem noi la curțile din mijlocul mării?! Tu câne știi să înoți frunte de bine; tu dar ai să ne treci și pe noi. Mâțul s-a sui la tine în spate, eu iarăși la mâț și-apoi dă din labe, dacă-ți iubești stăpânul."

Așa și fac!

După ce înoată câinele tocmai cât trebuiește ajung ei la curțile cele și se opresc lângă un stâlp, de care cânele se ține cu labele dinainte.

– „Tu câne ai să ne aștepți aici; – eu cu fârtatul ne urcăm pe stâlp în sus și trebuie să străbatem cumva până în locuința nevestei și să-i ștergem inelul", – zice șoarecele.

Cu chiu, cu vai, nici vorbă ajung ei sus în curte, – dar cum să se furișeze în casă chiar și cum să pituleze inelul de la ceea de sub limbă?!

Vezi asta e asta!

– „Tu mâțule, îndată ce înserează, te urcă în pod și te coboară frumușel pe horn până în casă, eu, care, cum mă vezi, sunt numai semn, m-oi strecura prin careva crăpătură, de asta să ne porți grijă. Să vedeți însă că atunci, când împărăteasa va strănuta și-a scăpa jos inelul, tu numaidecât să-l ștergi și să-ți iei tălpășița.

Acum era seară și ceia s-au fost culcat, pe când mâțul și șoarecele stau pitulați prin cele unghiere. Pe când durmeau duși, șoarecele se urcă în pat la ei, iar mâțul sta la mijloc de casă cu ochii în patru, în neastâmpăr, că ce și cum are să fie.

Ușurel cum este, șoarece se pune la nevastă pe piept și începe s-o bâzâie cu cada la nas, și-o tot bâzâie până-i vine strănutul. și dacă-i vine strănutul, câfnește, rogu-vă, de să i se rupă băierile pieptului, nu altceva, iar inelul sare cât colo prin casă. Mâțul numaidecât îl umflă, ușdri pe horn cu el și ba să se oprească el până la câne. Curând după aceea a sosit și șoarecele. Acum la drum tot cum veniseră.

– „Să-mi dai inelul mie zice șoarecele către mâț, nu care cumva să faci o nefăcută, să uiți de tine și să scapi inelul în apă."

Mâțul de unde să vrea!

Cum mergeau ei așa claie pe grămadă, iată că alăturea trece un pește cât e mai mare. Mâțul nici una, nici două, îi sare-n spinare, uită de sine și de șoarece, că-l are în spate, scăpă inelul în mare, de unde poftește și-l scoate dacă poți.

– „Firea-i a lui Sărsăilă, să fii, tu și întreg neamul tău, – zice câinele plin de mânie – dacă ne-ai adus până la atât.! Hai frate șoarece! Urcă-mi-te în spate, lasă-l focului pe ticăitul cel de mâț, aici să-i fie masul, dacă nu te-a ascultat."

N-a mai ieșit mânia aceea din neamul câinilor până în ziua de azi și oricare din ei, unde poate să pună laba pe mâț, îl flocăie de se trece de glumă!

Ajunși la țărmure tute-trii, și mâțul, că nevoia l-a făcut să dea din labe, dacă nu și a urât zilele, – stau acum puși pe gânduri, ce să știe ei face?

Cum stau ei așa buiguiți[1] de cap, iată, că s-apropie niște pescari.

Șoarecele numai decât cunoaște peștele după care se aruncase mâțul, și știa bine, că numai acela a putut să înghită inelul.

– Mâțul e de vină, el are să șteargă peștele, altcum cojocul lui are s-o simtă! – judecată scurtă, judecată dreaptă, ieșea din cap câinesc.

Până să umble pescarii încoace și încolo, mâțul se trage cătineluț pe pântece și ca mai înhață cel pește.

Și într-adevăr, că inelul în el s-a aflat.

Acum hai către țara Vavilonului și du-te! și du-te tot într-un răsuflu până ce sosesc.

Petre-Voinicul era numai, numai să-și dea sufletul, atât de mult slăbise. Abia și-a putut ridica genele să vadă cele jigărăi – Țineți-mi inelul la gură! – zice el mai mult în șoaptă.

Cum a suflat în el și a gândit, că ce dorește, numaidecât zidul se pierde fără leac de urmă și în locu-i se fac mese întinse cu mâncări și beuturi anume pentru bolnavi ce dau a se înciripa.

Curând a prins la puteri și se simțea, parcă întinerit.

Șoarecele s-a dus în treabă-și și dus este până în ziua de azi, iar câinele și mâțul au rămas cu Petre-Voinicul, tot ciudoși însă precum îi știm, din

---

[1] buigui = băigui = a vorbi alandala, a spune lucruri fără rost, a grăi zăpăcit.

pricina inelului și traiul lor a fost și va fi, cel a lui ochiul cu aiul, – vorba ceea: „De iertat calea, valea, – de uitat însă cu neputință este."

Văzându-se acum Petre-Voinicul împuterit cum se cade și încă mai altcum ca înainte vreme, – suflă una bună prin lumea inelului și-și dorește să fie iar la curțile sale, în traiul ce fusese odată. Așa a și fost cât ai da o dată cu amnarul.

Și mai văzându-se odată Petre-Voinicul la el acasă, mai suflă odată prin lumea inelului și-și dorește, ca draga lui nevastă să fie și ea de față, împreună cu drăguțu-său, pentru care era să-i pună capul.

Iarăși cât ai da odată cu amnarul și treaba se face.

– „Acum drag paloșul meu! fă tu judecată dreaptă între noi. De voi fi eu de vină, eu s-o pat, de-a fi ea, să tragă într-însa, suflet păgân, ce este."

Și paloșul a făcut tot mici hosdrele și pe nevastă și pe drăguțu-so, că de atât i-au aflat vrednici.

Petre și-a luat apoi nevastă alta, de neam de rând, dar frumoasă ca ruptă din soare și care l-a iubit din toată inima. Despre ospățul lor se spune, că tărăboi mai mare, n-a mai fost de când e lumea. Cânii, că-s câni și umblau cu colaci în coadă.

Apoi au dus un trai ca acela și duc și azi de n-or fi murit.

Mă urcai pe-o șea
Și v-o spusei așa

Gr. Sima al lui Ion

11. Cenuşotca [1]

— Poveste —

A fost odată pe când era lupul căţel şi Cheşa viţăl, – a fost într-o ţară departe un om tocmai putred de bogat. Bun a trebuit să fie Dumnezeu şi drag, că averile lui, nu altceva făr' le vedeai crescând. Toate-i mergeau strună şi ca să fie pe deplin fericit un lucru-i mai lipsea.

Avea adică el, omul cel bogat, o bucată de pământ, care nici el nu mai ţinea minte, de când nu i-a adus nici tu un spic de grâu, c-atâta nu-i mult. Îl îngrăşa, cum ştia el mai bine, îl lucra ca pe o cânepişte, semăna grâul cel mai varoş[2], punea străji cu ziuă cu noapte, – dar toate-n zadar, că tocmai pe când da holda să înspice, veneau noaptea nişte cai ce nu mai aveau saţ, ş-o păşteau. Nu rămâneau fără cotoarele. Aşa-n toţi anii şi nu era chip de-ai prinde, că toate străjile, să fi fost, câte şi mai câte şi tot trebuiau să fie furate de somn şi încă tocmai, când n-ar fi trebuit.

Omul cel bogat mai avea şi trei feciori, aş zice: ca trei lei paralei, dar nu se potriveşte. Că să vedeţi dumneavoastră! Pe când pe cei doi mai mari, nu-i mai slăbeau din *„puiul mamei"* şi *„dragul tatei"* cel mai mic era socotit drept lamă-mamă şi mut în dungi, pot zice, de aceea locul lui, cât e lumea şi pământul, tot pe vatră în cenuşă, de aici *„Cenuşotcă"* i-a rămas numele până în ziua de azi şi i-a rămânea cât a fi mălai în ţară!

Le intră şi celor trei feciori în cap, să-şi cerce norocul cu păzitul holdei, că da de cumva?!

În seara dintâi merge cel mai mare. El, ca să-i sară somnul, face-un drăguţ de foc, de să frigi un bou.

De unde drac! În dogoarea căldurii, numai ce-l taie un pui de somn, de să-l poţi duce cu aşternut cu tot, pe bietul voinic! Dimineaţa vede că tocmai a treia parte din holdă, e mistuită. Se duce ruşinat acasă şi spune, ce-a fost şi cum a fost.

În noaptea a doua s-a dus fratele mijlociu şi-l mistuia dorinţa, doar dovedeşte pe cela!

---

[1] Revista „Amicul Poporului" – Sibiu, 1890, pag. 56-60

[2] Grâu varoş = grâu roş la faţă

Nici c-o mangură[1] nu i-a umblat mai bine!

A venit vremea lui cautâ Nan iapa şi el călare pe ea, – după cum ştiţi că era socotit Cenuşotcă.

El ajungând la holdă, nu face nici foc, nici alt-ceva, fă se urcă drept în părul pădureţ, ce era sădit cam la mijlocul holdei şi unde lucrătorii aveau obicei de-a mânca de-amiază ş-a mai odihni niţel, când zăduful e prea înăbuşitor.

Aci de unde să poată el aţipi vre-oleacă?! Când îl înghimpa un spine, când altul, – apoi şi vântul trăgea cu grosul, de bine trebuia să se ţină, ca să nu-şi piardă cumpătul şi să se pomenească jos cu capul ori cu coastele frânte. – Precum vedeţi Cenuşotcă avea cap, numai cât vorba ceea:*„în sacul legat nu şti nimeni ce-i băgat*".

Pe când cocoşii, în limba lor, vesteau, că-i miezul nopţii, şi ei o ştiu aceasta, c-aşa li-i firea, numai ce-mi vin de undeva trei cai, care mai de care! Şi după ce fac foale, hai la părul pădureţ să se mai şi scarpine!

Cenuşotcă, fără zgomot, ca mâţul, se coboară, coboară şi zup! pe-un cal ce era mai la îndemână. Caii fuga-n ruptul capului, dar cela încă se ţine! În cele din urmă se opresc şi stau molcom şi caii aceia. Şi cel pe care era Cenuşotcă, dă a grăi, să le dea pace ca să meargă-n treabă-şi, că sunt unul al lunii, altul al soarelui, şi al treilea al vântului. Le-ar cădea obrajii de ruşine, când s-ar şti, că ei tocmai aşa au păţit-o. În schimb are să primească trei frâne, pe care numai să le scuture şi ei vor alerga să-i dea orice ajutor, la vreme de nevoie.

Cenuşotcă bun bucuros s-a învoit şi frânele le-a îngropat la ţâţâna porţii. Apoi iar s-a pus în tăciuni, că acolo i-a fost locul.

S-a-ntâmplat de împăratul ţării aceleia în care trăia şi omul cel bogat, avea o fată numai şi nici un alt copil la uşa sa. Şi fata era atât de frumoasă, de pereche n-ai fi putut să-i afli, lumea toată, cu opinci de fier şi toiag de oţel s-o fi umblat.

Într-o zi pe când toţi erau duşi de acasă o răpeşte o pajură măiastră, ş-o duce drept în cuibul său, făcut pe vârful unui arbore, ce atingea bolta cerului.

A dat împăratul de ştire, că cine-a coborâ-o, capătă jumătate din împărăţie şi mâna ei.

Câţi feciori de crai şi împăraţi, toţi ş-au cercat puterile, dar de-a fitea, că toată a lor opintire a fost zadarnică.

[1] mangură = fărâmă, bucăţică, strop (D.L.R., Tom VI, Bucureşti, 1965, pag. 872).

Într-o zi şi feciorii omului celui bogat, s-au hotărât să facă ceva.

Laolaltă n-au putut să meargă până la cetatea împărătească, unde era arborele cela, că cei mari erau mai ţanţoşi şi de Cenuşcotă, le era ruşine; – de aceea numai singuri au plecat.

Cenuşcotă, cum s-a văzut singur, merge la ţâţâna porţii şi scutură frâul cel de aramă. Nu vă pot spune, cât de iute-a fost aci calul lunii, cu un rând de haine de aramă pentru Cenuşcotă.

Se-mbrăcă el şi suindu-se pe spatele murgului, merge tot în buiestru.

Când a sosit la arborele pajurei, deşi puteai călca de pe om pe om, toţi i-au făcut loc, şi se-nchiolbau la el, că ce fel de fiinţă omenească poate să fie, voinic cum este.

Calul, deşi pinteni a căpătat din greul, mai sus de tulpina arborelui nu l-a putut ridica. Numai atâta putere avea şi el.

Se lăsă deci jos şi plecă dincotro a venit.

Iar Cenuşotcă, punând frâul la locul său, se trage în tăciuni.

Venind şi cei doi fraţi mai mari acasă, n-au vorbe să povestească, ce voinic s-a arătat, îmbrăcat numai în aramă şi pe cal mai iute, de cum a văzut cineva.

Cenuşotcă spune, că l-a văzut şi el de pe vârful coteţului. A fost destul atât, ca ceia să spargă coteţul.

A doua zi iar s-au dus cu toţii să vadă minune de om ca acela, despre care se făcuse atâta sfară! Cenuşcotă a rămas să grijească de câte ceva, că sunt şi oameni răi, care văzând ceva, că-i pus rău, ei pun bine.

Când a crezut că-i bine, a ieşit din tăciuni şi s-a dus la ţâţâna porţii, punând mai întâi un lemn în retezul uşii de la tindă, semn că nu-i nime acasă.

Îndată ce-a scuturat frâul cel de argint, s-a arătat un cal, care era tocmai al soarelui, – având pe spinare şi-un rând de haine, tot numai din argint făcute. Cenuşotcă se-mbracă şi se duce.

Când a sosit la arborele pajurei, dă pinteni calului, dar mai sus de jumătate nu s-a putut înălţa.

Lumea era înmărmurită de cele ce vedea, iar Cenuşotcă s-a întors înapoi şi s-a pus unde-i era locul.

Venind ai lor şi dând povesti ce şi cum a fost, tot de feciorul de împărat, îmbrăcat în haine de argint, era vorba, – Cenuşotcă spune, că l-a văzut şi el de pe vârful şurii.

A fost destul atât, ca şura să fie asemuită pământului.

A treia zi, Cenuşotcă e îmbrăcat în straie de aur şi călare pe murgul vântului.

Mulţimea face, ce poate şi-i deschide-o cărăruşă. Împăratul încă era ş-acolea cu toată curtea, – asta se-nţelege.

Cum se opinteşte calul, odată, de două ori, îndată străbate până chiar unde-a trebuit. Fata împăratului avea pe cap o cunună de aur cu pietre scumpe împodobită, care-i încingea capul, încât Doamne apără!

Ea se desfăta cu tot felul de scumpeturi şi lucruri alese, cum numai la pajură se găsesc, aiurea nici să crapi.

Cenuşotcă îi ia cununa de pe cap şi-o aşează pe al său, acoperind-o iar cu pălăria ce-o avea. După aceea mi-o apucă frumuşeluţ în braţe şi jos cu ea drept înaintea feţei împărăteşti. N-a zăbovit nici batăr atât, ca să poată primi un mulţam, – făr s-a făcut apă, cugeţi că l-a înghiţit pământul.

Zic că, de era pajura acasă, nu era putinţă, să meargă toate aşa neted, cum au mers.

Şi-mpăratul era nedumerit, că tânărul aşa de puţin ţine la dânsa, dar apoi fata săraca! E nu mai avea somn nici astâmpăr! Se zvârcolea ca şarpele şi nu mai ştia, ce să se ştie face?! Tânărul era ca tras prin inel iar ea-n floarea vieţii, – cum e mândra mai drăguţă, – n-ar fi de deochi.

Când împăratul a văzut, că nici într-un chip nu poate da de urma binefăcătorului său, – a dat cuvânt să cerceteze toată casa şi tot bordeiul, ce se găseşte în împărăţia sa. La cine vor afla cununa spusă de fată, să-l aducă, fie şi pe sus, dacă alt-cum nu se poate.

Spun ce-i însărcinaţi cu treaba asta, că n-a rămas ungheţ necondrobăit de ei, – dar' să afle ceva nici poveste! Singur Cenuşotcă, mutul omului celui bogat mai este ne cercetat, pe *el l-au lăsat în banii cei răi* că-i neblesnic focului să-i fie.

Dar împăratul ştiind, că lumea-i cum se vede, iar oamenii sunt aşa cum sunt, dar nu cum se văd a fi, – a trimis şi la Cenuşotcă.

Când cela ş-a luat pălăria de pe cap, toată casa s-a umplut de-o strălucire mai alt-cum, de cât al soarelui.

Îmbrăcat în hainele, cele de aur şi cu cununa pe ca, s-au dus la împăratul.

Apoi chef şi voie bună, de s-a dus veste. Eu am fost vornic şi strigam cinstea la masă, – de aceea m-au şi dăruit c-o oală spartă şi vă spusei povestea toată, – iar ei, de n-or murit, trăiesc şi azi, zău de nu!

Gr. Sima al lui Ion

12. Copilul de pescar [1]

— Poveste —

„De unde nu faci foc nu iese fum". Aşa-i şi cu poveştile; – de n-ar fi fost nu s-ar mai povesti, pân'un purice ar plesni.

A trebuit dar să fie un împărat, carele n-avea decât un fecioraş, încât pentru copii. Drag îl avea de l-ar fi băgat în sân, că băiatul era drumbeleu, frumos şi sănătos ca mărul. Într-o zi răpit împăratul, de vorbele aşezate şi pline de isteţime ale copilului – îl ia gura pe dinainte şi zice că făcându-se mare i-a da tot ce-o cere, numai să fie totdeauna bunuţ.

Zilele, ca de obicei, ele tac şi trec aşa că împăratul se pomeneşte numai că el trebuie să se îngrijească de ospăţ, că băieţoiului prea-i plăcea să stea de vorbă cu de-ale cu catrinţă.

Şi la împăraţi nu merge treaba ca la noi ceşti mititei cari ne mai tocim cele picioare, până când putem face seamă să ne legăm capul.

Ei au din ce şi cu ce, să ştiu ce pot şi de aceea uşor se află la vorbă. De aceea şi împăratul de care vă este vorba, scurtă vreme şi cugetul îi era împlinit.

Nu veţi fi uitat doar, că n-aveţi numai aşa capete, că împăratul a fost zis o vorbă, când feciorul îi era mic încă.

„Gura zice vântul duce" – la unii oameni. La împăraţi aşa ceva nu merge, că nu se potriveşte. De aceea şi împăratul acela n-a zis altceva decât „Aşa să fie", când feciorul i-a cerut o luncă frumoasă şi mare, de pe sub soare nu putea să aibă soaţă nici într-o privinţă.

Aci şi-a făcut el feciorul nişte curţi de tăia pe ale tată-său. Erau atâtea încăperi câte căsulii pe un fagure. Aşa el în toate nu putea să şadă.

Goale ca să nu rămână, şi-a adus aminte de mişei şi de golani şi din toată plasa, a faurilor, a măsarilor, a strungarilor, a cojocarilor şi altele, – a chemat câte-o pereche. Între alţi mişei se afla şi un biet de pescar, pe care numai aşa fel l-a primit dacă va prinde peşti de cari i s-a zice. De bună seamă că pescarul a zis da! – dar a zis pe naiba.

[1] Revista „Amicul Poporului", 1893 – Sibiu, pag. 63-67.

Putem pricepe atât că feciorul de împărat era un suflet şi-o inimă, de mai altcum n-avem la ce căuta, nici chiar la un Român de ai noştri. De alte neamuri nu zic nimic că dac-aşa zice că-s mai pestriţi la maţe decât noi, mi-aş aţâţa numai paie în cap.

Muierile cându-s împovărate, au nişte dorinţe ce nu poţi să-ţi dai seama, cum s-au putut plămădi într-un cap sănătos.

Nevasta tânără a feciorului de împărat n-a cerut mare lucru de la soţul său, fără să-i aducă ei peşti verzi!

Trudit-a bietul pescar din noapte-n noapte ş-a mişcat toate pietrele – dar peşti verzi n-a putut prinde că nu erau, se vede. Ştia ce are să păţească dacă nu să poate ţine de cuvânt, după cum le-a fost înţelesul.

Într-o zi cum şede el pe ţărmul unui râu, îi iese înainte *Necuratul*.

– „Ştiu ce ai la inimă, dar de-mi dai ce nu ştii tu că se găseşte la casa ta, te scot din belea – zice bată-l crucea."

– „De ce nu! răspunde pescarul, că fiind aşa ceva despre care eu nici ştiinţă n-am, mare lucru tocmai – nu poate ca să fie. – Adă mâna!"

Aşa le-au fost vorbele!

Aruncând pescarul plasa din nou, unde nu-mi scoate o sumedenie de peşti, care de care mai verde şi mai frumos! Cu dusul acasă pescarul s-a mai deşălat, de grei ce erau peştii aceia.

Dar un spine-i intrase în inimă, că nu putea să ştie că ce doreşte Necuratul! Un veac întreg i se părea până s-ajungă acasă şi să cerce cu de-amănuntul toate ungheţele!

Sosind, duce şi lasă peştii unde-au trebuit, se întoarce şi spune muierii cele păţite.

– „Mare lucru!" – zice muierea. „D-apoi că eu sunt împovărată şi tu ba să ştii ceva despre asta! Amar de noi că tocmai suflet de om am dat pierzării. Cum să ne mai lase Dumnezeu în viaţă?!"

Şi-au plâns amândoi ca nişte copii, în urmă însă s-au mai dumerit, ştiind că nu pot ca cele făcute odată, să fie nefăcute.

Naşte pescăriţa un copil ca un pepene, care a şi crescut mai mult tot ca al feciorului de împărat, că n-avea nici acela cu cine să se joace, de-an zala, de-an tăia mălai în două şi vă dau şi vouă, de-an baba oarba şi alte jocuri copilăreşti ce le ştiau ei.

Pescarul şi pescăriţa nu mai ştiau că pe ce lume-s, băiatul voinic de să nu te mai poţi sătura de privirea lui, – dar azi e al lor, mâine nu-i mai al lor.

Într-o zi i-au spus şi băiatului, ca să ştie şi el că iată ce-l aşteaptă. Sfat au făcut ca, precum în toate nevoile, aşa şi acum să alerge la popa să vază ce-a mai zice şi el.

Moş popa, numit mai ales „Barbă sură", om plin de evlavie şi cu multă trecere la Dumnezeu, îi face o carte, pe care să tot zică la vreme de nevoie, iar de grăit altceva, să nu cuteze, fie ce-a fi de capul lui.

Nu trece mult şi *Ucigă-l crucea* şi vine. Nici una, nici două, fără hai la băiat să-l ducă unde ştie el. Dar băiatul tot zicea pe carte şi zicea, iar *mamonul* nu îndrăznea. Şi ori câte ar fi grăit din gură, băiatul nu-i răspundea un cuvinţel mic. De la o vreme şi băiatul se mai osteneşte. De abia o ţâca mic-a mălcit? şi *Ucigă-l crucea* l-a umflat pe sus şi paşol!

Tocmai cât au mers nu ştiu, că tovarăş, precum bine ştiţi, nu le-am fost, ţări şi mări însă multe-au străbătut, făr'să facă leac de popas.

Odată băiatul, ce se cugetă? Scoate cartea de pe mâneca unde-o avea şi zice mereu. Îndată şi-au pierdut *Ucigă-l crucea* toată puterea şi aducându-şi aminte că în tartar încă tot aşa are s-o păţească l-a lăsat în ştirea sfântului şi s-a dus.

Veţi şti dumneavoastră că *Ucigă-l-crucea* iubeşte râpile, codrii întunecoşi şi stâncile. Tot pe aşa fel de locuri l-a purtat pe băiat, iar când l-a părăsit erau într-un codru neatins încă de mână de om şi întins de nu i se ştiau marginile. Acum băiete mai ieşi la lume, dacă poţi!

A rătăcit el, ca omul ce nu ştie drumul, în toate părţile dar făr'a câştiga ceva.

De rândul gurii, dacă altceva nu era, erau bune şi rădăcinile crude, merele sălbatice şi perele – aşa mai rar se întâmpla de mai nimerea şi câte un stup la care cojniţa neplăcându-i şi-a luat drumul la pădure.

Într-aceea da a-i răsări mustăcioara.

Şezând într-o zi lâng-un izvor mai limpede ca lacrima iată că vine-o căprioară, atât de frumoasă, că mai altcum nici în vis n-a văzut cineva. Şi căprioara aceea nu era cine ştie ce sălbătăciune, fără o fată de împărat fermecată. Împăratul, tatăl fetei, zisese că tocmai jumătate din împărăţie va dărui celui ce-o va scăpa, dar de aşa ceva nimenea nu se simţea destul de tare ca să se apuce.

Feciorul de pescar cutează şi merge cu căprioara acasă la împăratul.

Şapte draci, tot mamoni de cei cu coarne, domneau peste partea aceea de loc unde erau curţile împărăteşti durate.

Când dracii au zăpsit că iaca ce-i, fata-i acasă, cu un tânăr voinic din locuri neştiute, hai şi ei că doar se pricep la trebi.

Dar feciorul de pescar, nu mai mălcea nici un pic din gură, făr' tot zicea și zicea pe cartea făcută de moș popa, Barbă-sură.

Dracii un pic de putere n-aveau, că ruga sfântă îi făcu drept niște taie fugă, încât ei dacă știu cât de repede și-au luat tălpășița.

În ziua următoare fata nu mai era cu capul de capră, făr'de om ș-apoi ce cap, mă rog!? I-a mulțumit pentru cele făcute și l-a rugat să stăruie încă două seri, că atâta mai lipsește numai.

A doua seară dracii vin din nou, dar făr'a face mulți pureci, s-au depărtat, din pricina cărții celeia.

Acum fata din brâu în sus era ființă femeiască iar în jos încă tot se mai ținea de neamul caprelor.

A treia seară, care trebuia să fie cea din urmă, a fost ce a fost.

Dracii veniseră cu gândul că acum tot atâta-i de ei, pe moarte, pe viață.

Mergeau până lângă feciorul de pescar crâșnind din măsele de te luau fiorile, dar când la adecă, trebuiau să se întoarcă rușinați, că cela nu-i mai slăbea chiar de loc din rugă.

Și Ucigă-i toaca, plini de venin cum erau, în urmă s-au apucat la păruială ei între ei – de le mergea colbul.

– Că tu porți vina singur, ba tu, ba cela, ș-apoi vorba ceea: „gâlceava fără încăierare, nici un haz nu are", de cap deci, că hainele-s scumpe! Cam în chipul acesta au dat ei a-și măsura spatele.

Și feciorul, fără a lua-n seamă toate, nu-și mai lua ochii de pe carte, iar din gură încă măcina pe cât numai îl ajutorau puterile.

În urmă și-n capăt, împelițații certându-se s-au depărtat, văzând că pentru ei în locurile acelea, vorba cântecului:

Ce-a fost verde s-a uscat
Ce-a fost dulce s-a mâncat.

S-au dus și duși sunt până-n ziua de azi.

Acum fata venise cu totul la starea de mai înainte, om în toată puterea cuvântului. Avea însă atâta vină-încoace că feciorul de pescar nu mai știa pe ce lume trăiește. A cerut-o de la împăratul ca să i-o dea de soție ceea ce s-a și făcut.

Până-n ziua de azi a rămas vorba în părțile acelea, că împărat cu dreptate ca feciorul de pescar n-au mai auzit să fi fost undeva.

De n-or murit trăiesc și azi.

Încălecai pe-o șea și v-o spusei așa.

al lui Ion

13. Norocul și mintea [1]
- din popor -

Se întâlnesc odată la un loc norocul și mintea. Și unul și altul stau ca pe spini. Nu le este dat, se vede, să petreacă împreună. Din întâmplare numai, și foarte rar dacă se văd, pentru un timp totdeauna mai scurt, mai mult așa ca în treacăt. Și ce să vezi? Abia că-și dau bineţe și încep a se împunge cu vorba.

– Eu sunt mai mult decât tine – zice norocul către minte – cu toate că te ţii așa și pe dincolea, că tu ești regina lumii, care străbaţi cerul, cutreieri adâncurile, cântărești apele mărilor, numeri firele de iarbă și de nisip, vezi ce-a fost în urmă cu mii de ani și prezici ce are să fie după ce totul va intra in noaptea uitării. Tu te crezi mare așa, cu toate acestea oamenii puţin te încrestează. „Decât un car de minte, mai bine o brâncă de noroc" – zic ei – și drept au, pentru că tu nu ești decât un încurcă lume ce nu mai ai pace și astâmpăr, ci te frământi și te sucești, de faci moară din capul omului! Eu, norocul, sunt dulceaţa vieţii, vorba ăluia: „Fă-mă mamă cu noroc și m-aruncă-n drum".

–„Aș! răspunde mintea – Unde nu sunt eu, tu, norocule, poţi să te dai peste cap, că tot la nimic o să iese. Tu ești orb, dai în gropi și chiar unde vrei să dregi, o nimerești ca orbul Brăila, dacă nu-ţi stau eu într-ajutor. Nu uita vorba:„Vai de picioare, dacă nu-i în cap" și „Orb pe orb povăţuind, cad amândoi în groapă". Dar să nu facem vorbă multă, ci hai să facem o probă. Pe omul ce-a veni mai întâi, pe drumul acesta, să-l luăm sub ocrotirea noastră, acum tu, după aceea eu. Să vedem care ce poate.

Și a fost că tocmai în vorbele lor se și arătă de dup-o cotitură de cale un biet om slab de să-l sufle vântul.

Iată! Zice mintea, să văd, norocosule, ce poţi; eu nu mă amestec nici ţică mică. Și zicând așa, mintea se cam mai duce p-aci încolo.

Și vine omul, așa cu capul între urechi, și vine dar încet că de-abia-l ţineau picioarele. De pe faţă-i puteai ceti că-i tuieș, un mut cu toarte, minte la el ca păr în palmă.

[1] Revista „Amicul Poporului" – Sibiu, 1897, pag. 59-62.

– Şi cum de te văd aşa pârlit? – întreabă norocul parcă te tot ninge şi te plouă.

– Adică, răspunse omul, e greu la deal şi greu la vale, că-s sărac lipit pământului, n-am ce.

– Şi de ce eşti tu sărac?

– Pentru că n-am ce-mi trebuie.

– Şi pentru ce n-ai ce-ţi trebuie?

– Pentru că sunt sărac.

Vede norocul că n-o scoate la liman nici până de azi într-o Duminecă, deoarece mintea era la alţii şi nu la omul cel sărac. Drept aceea îi zice:

– Uite, măi omule, eu voiesc să te ajut, eu sunt norocul. Aici ai o sută de galbini. Griji de ei ca de ochii din cap şi să nu te mai văd mai mult aşa pârlit, aşa de lasă-mă să te las.

Ia omul gălbenaşii, merge acasă şi-i ascunde în cenuşa din vatra focului, fără să spună la muiere că ce-i şi cum. – nu mult după aceea s-abate pe la casa lor un ovrei ce cumpăra cenuşa pentru făcut de săpun şi ce mai ştiu eu ce. Muierea vinde cenuşa pe nimica toată, iar ovreiul o cam mai pune la sac, dimpreună cu gălbenaşii. Omul ieşise de acasă, cine ştie în ce treabă, poate să mai umble gură-cască, după cum îi era firea. Şi s-a dus ovreiul, şi omul nostru tot la sapă de lemn a rămas.

La câteva zile iar se întâlneşte norocul cu omul cel sărac. Acesta iar era ca scos de la fum.

– Bine măi omule, dar aşa ne-a fost înţelesul? Ce-ai făcut cu galbenii?

– Apoi ce să fac, i-am pus în cenuşă ca să fie la loc bun, dar muierea, bătaia lui Dumnezeu, i-a dat la Ovrei.

– Uite, aici îţi dau de două ori atât. Dacă nici cu aceştia nu te pui în picioare, te închin.

Ia omul galbenii şi pleacă. Atâta minte a avut el că în cenuşă nu i-a mai pus, dar i-a pus în tărâţele din oala de sub laviţă. Şi către muiere nici de astă dată nu zice nimic. Apoi se ia gură căscată prin vecini.

În vremea aceasta vin nişte străini cu linguri, cu fuse, cu covăţele? Pentru mujdei. Marfă ieftină; pe o oală de tărâţe ai ce cumpăra şi cu tărâţele deodată au ajuns şi gălbenaşii în traista ţiganului. Când a venit omul acasă, ia galbenii dacă ai de unde! Şi nu ştiu cum se face că pe om nici capul nu l-a durut de atâta pagubă. Pe apă au venit, pe apă s-au dus, spărtură în cer n-are să fie!

La câteva zile iar se întâlneşte norocul cu mintea. Şi pe când mintea sta mândră, cu capul ridicat, norocul sta ruşinat şi umilit.

S-aştepta la vorbe cu apăs. Dar mintea nu-l ia cu aspru, nu-l ocărăşte, bine ştiind c-ajunge un ciomag la un car de cale.

– Vei vedea zice mintea, că eu am s-o scot la cale cu acelaşi om. „Unde nu e minte, nu e nici merinde", vorbă veche.

Şi încă în aceeaşi zi, dând mintea peste omul cel sărac, îi dă doi bani, că nici atâta n-avea pe lângă sufletul său. Ia omul banii, mulţămeşte şi pleacă spre casă. Şi cum mergea el către casă se tot frământa în capul său cum are să înceapă, ce are el să facă cu cei doi bani, ce e drept, mult nu e, dar tot e ceva, îşi zice el – şi ar fi păcat să-i leapăd pe nimic. Şi a fost că, trecând el pe lângă vale, vede câţiva copii prăjindu-se la soare după scălduş şi fiecare copil avea in mână câte o piatră sclipicioasă de să-ţi ia vederea. Omul nostru judecă numai decât că pietrele acelea nu pot fi bolovani de pe vale, ci altă drăcie, te miri că ce. Se duce până acolo, şi să vezi, ce n-ai văzut, de când ţi-a crăpat ochii! Petrile din mâinile copiilor erau adimanturi de cele scumpe, dragii moşului, nu le-am visa la noapte, că nu-s bune adimanturile în vis şi nici galbenii, ci numai aievea, să-i ai colea la şerpar. Cumpără omul cu cei doi bani adimanturile de la copii, le duce la oraş şi se încarcă de bani pe ele, el şi muierea, că acum toate le făcea cu ştirea şi învoirea ei şi toate îi ieşeau bine din ziua aceea. Adecă lucrau oamenii noştri cu mintea şi nu aşteptau să le cadă mană din cer, cum aşteaptă unii, vorba ăluia: „Cazi pară în gură, că de vei cădea eu te voi mânca", ci dă din picioare şi câştigă! Şi numai aşa se şi poate, că de aceea lumea e dreaptă ca frigarea. Şi omul din poveste şi-a cumpărat pământuri, vii, codri şi locuri de păşune. Şi-a ridicat casa, şuri şi alte cele – s-a făcut cel mai bogătan om din partea locului. Şi nimeni nu-l grăia de rău, ci toţi numai de bine, pentru înţelepciunea şi cumpătul lui în toate şi pentru multele lui fapte bune.

Aşa a păţit-o norocul când a vrut să se pună mai presus decât mintea. Şi s-a supărat norocul încât de atunci rar, foarte rar, dacă se mai adună cu mintea. Unde însă se întâlnesc şi petrec împreună, acolo e darul lui Dumnezeu, încât stai să te îneci în bine, curat ca petrele din apă.

Aşa se zice.

Gr. Sima a lui Ion

14. Orb împărat[1]

- poveste -

Era odată, precând cei mici purtau de nas pe cei mari și cei slabi dovediau pe cei tari, – era un împărat. Dumnezeu drăguțul știe din ce, din ce nu, ajunse la nevoie mare împăratul acela. Nu altceva, dar chiar vederea ochilor și-o pierduse, acum de nouă ani încheiați – și apoi ce este văzul la om o știe numai acela căruia îi lipsește acest dar ceresc. Să ai chiar multul cu pământul – cum se zice – și dacă îți lipsește acela – văzul – mai că nu să plătește să-ți mai târăști cele zile cu păcate, pe nevoieșul acesta de pământ.

Cercat-a el, Orb împărat, vedeți d-voastră, ca omul necăjit și cu lucrul lui Dumnezeu și cu al lui Ucigă-l-crucea, dar de mântuire nici vorbă.

Zău nu știu ce n-ar fi dat, numai să mai poată vedea odată mândrul soare, cu fața sa strălucitoare și drăgălașa primăvară cu sinul încărcat de flori; dacă însă e preste poate n-ai ce focare te face?

Nu vă pot spune pe ce cale, că nu-mi mai aduc aminte, destul că se știricește că Orb-împărat numai așa se mai poate tămădui dacă se spală cu apă vie adusă tocmai din țara Orăvii, unde o mai fi și aceea!

Și Orb-împărat trei feciori avea, tus-trei voinici, pieptoși, de să-i sorbi într-o lingură de apă – așa erau.

Aceștia, crescuți într-o casă cum era aceea a lui Orb-împărat – ar fi fost în stare în gaură de șoarece să între, numai să-i facă pe voie tatălui lor.

Cum ar fi și putut ei, cu inimile ce le aveau, să-mi stea locului ca sacii în moară, știindu-se acum, că leac se găsește și pentru tatăl lor, numai trebuiește căutat și adus?

Se pune el, feciorul cel mare și într-o bună dimineață descopere tatălui său că iaca ce, se știe, că nu-i mai cântă cucul și el trebuie să aducă apă vie din țara Orăvii!

Lui Orb-împărat îi părea rău când se știa cum este și mult era necăjit – oricum însă nu se putea învoi ca unul din copii săi să iee lumea în cap către o țară, despre care, dacă venia vorba, nu putea zice nici cârc, pui de om pământean.

[1] Revista „Amicul Poporului", Sibiu, 1895, pag. 36-56.

Dar feciorul încă n-avea stare, cum n-are apa și odată cu capul nu vrea să se abată de la aceea ce-i intrase în cap.

Așa fel de vânturi bătând pe la curțile lui Orb-împărat, precum am avut cinstea a vă spune, alt modru n-a fost, decât că feciorul cel mai mare a plecat la ducă încotro l-a lumina Dumnezeu.

Armăsarul cel mai bun, șase pungi tescuite cu gălbiori de cei lați în dungă și cu spor la pungă, merinde, cât a chibzuit că poate să-i fie de ajuns pe o grămadă de vreme și un ulcioraș verde, pentru apa cea vie – au fost ce au luat cu sine.

Așa s-a dus el, dus, multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție cu o drăguță de poveste ce cu drag se povestește. Mergând așa, săptămâni și luni încheiate, nimerește la niște afurisite de birturi ce tocmai în dunga drumului erau durate.

Și nu poate să fi fost lucru curat cu birturile acele! Din ce se apropia, din ce în ce mai setei i se făcea și-i era gura chiar friptă, nu altcum! Și apoi vorba cântecului: „Cine-a făcut birtu-n drum, nu l-a făcut de nebun".

Sosind în aretul birtului, n-are ce lucra, fără strigă din gură să-i aducă o cofă de vin.

Într-o clipită ies afară trei fete nu cum să fie, ci tocmai ca trei boboci de trandafiri. Mare lucru să nu ți se aprindă călcâiele!

„Cum să bei dumneata, fecior de împărat cum ești, de pe călare și în dricul drumului, cofa de vin, ca unul pe care îl strâng curelele? Se poate așa ceva"!? zic fetele.

Feciorul ba să se codească, nici o mangură ci haid cu ele în birt.

Aci îmi vine în minte zisa moșului Dumnezeu, drăguțul să-l odihnească drept în fruntea raiului, că bun suflet avea și rău n-a făcut nici la un pui de pasăre. Zicea el adese printre altele, țin minte, că-mi era drag: „Vinul și muierile fac nebuni și pe înțelepți" apoi că „ele sunt două otrăvi dulci la om".

Feciorul de împărat, amețit de vin și de momele muierești, încarcă-se de dragoste până după urechi. Ba să-i mai trăsnească lui prin cap că ce fel de vânturi l-au bătut pe aici!

Șerparul mergea ușurându-se hăt bine!

Așa-i dragostea, arz-o focul! Face-te ea din om cu minte ce te afli, un pierde vară fără doage la cap.

Trece un an și feciorul cel mai mare nu mai vine, nici așa, nici așa.

Și Orb-împărat ba s-o poată scoată la cale nici cu feciorul cel mijlociu, numai să se ducă și să se ducă!

Și plecă el, gătit întocmai ca și frate-său. Nu voi lungi vorba că neam de neamul meu n-a fost de-al de hăsta[1] care îi dăruit c-o muiere beutoare și o gură durăitoare – umblă-i limba în gură ca îmblăciu-n șură.

Voi zice dar scurt și îndesat, că mai trece un an, care e al doilea, de când a plecat fratele cel mai mare și nici voi feciori, nici tu apă vie, nici nimic. Cugeți că i-a înghițit pământul.

Dacă fratele cel mai mare se află dus, cel mijlociu pe aia urmă, veți fi pricepând și domnia-voastră că rândul vine la cel mai mic.

Bocitu-l-a Orb-împărat, tatăl-său ca pe un mort, ca să nu meargă, să rămână, să-și calce pe inimă, că cine știe ce aduce ziua și noaptea, dar de cumva-i trece, dar să nu-i treacă și încă, știind că o mlădiță din trupul său tot mai custă, pare-se că e în dricul raiului. Ducându-se însă, bine să și-o încresteze, că el moare cu zilele în sân. Altcum simte, că puteri are har Domnului!

– Și altele de-al de astea a vorbit Orb-împărat în limba sa, dar doare-mă când, vă spun, că toate au fost numai pleavă în vânt. Deci și feciorul cel mai mic, punând la cale de pus, se ca mai duce și el.

Când a fost la vremea sa, a sosit și el la birtul acela.

Se uscase de sete ca o beată de corobeață[2] aruncată pe leasa coșerului.

Se oprește și strigă la birtășiță. Fetele se încearcă să-l adiminească și pe el. Ba îl hățuiau și frații cu un scaun de odihnă și un păhar de beutură – că-i tocmai la loc și apoi Turcii încă nu vin.

Feciorul de împărat vede și el că ce fel de făină se macină pe la birtul acela, deci se pune și dă pinteni calului, care sta ca legat. Și tu! leu paraleu, mânce-ți corbii hanțul tău, ori că ți-e greu trupul meu!

Calul unde nu mi se rușinează, și pe dreptate, mă rog, căci zmeu de cal ca el și să nu poată duce un trup de voinic – tot e prea, prea!

Se încoardă și se duce de nici rândunica în zbor nu merge mai repede și asta tot într-un răsuflu, de sudorile îl treceau vale, vale.

De la o vreme sosește la marginea lumei, unde e așezată și temelia bolții cerești. Dă în dreapta, dă în stânga și află un stâlp de marmură cioplit în patru feți și pe toate fețele scrisori. Aci sta negru pe alb, că ce are să facă cine dorește să ajungă pe țărmul celălalt.

---

[1] Aci povestirorul arată pe unul dintre ascultători, prin ce face mult râs.

[2] corobeață = măr pădureț (Dic. lb. rom, ed. a II-a, București, 1996, pag. 229).

Ia calul de căpăstru şi haid'ca pe un gârliciu de pivniţă, până pe ţărmul celălalt. Altă lume i se desfăşura înaintea ochilor, alt soare şi alt cer şi flori şi paseri altele, cu totului tot. Se ia şi Haid! Haid! tot către soare răsare.

A străbătut mult drum până când deodată ajunge la nişte case vechi dărăpănate şi încărcate de muşchi numai ca ele.

Un suflet de om locuia aici – o fată de harap, nu altceva. De n-am visa-o, că mult mai era schilodită! Dinţii ei mari, nu cum să fie, fără aşa, că cei din jos îşi făcuseră găuri prin faţa obrazului, iar nasu-i ca de uliu, tocmai barba i-o bătea. De altele nu mai fac vorbă, că harapii numai frumoşi nu sunt!

– „Bine te-am găsit fată frumoasă", zice feciorul.

– „Bun sositul, tinere voinic" – răspunde fata.

– „Te-ai întâlnit cu norocul, când mi-ai zis că-s frumoasă, altcum dădeai de potcă[1] cu mine", mai zice fata.

– „Şi tu aşişderea, când mi-ai zis voinic, căci altcum lumina-ţi era stânsă – ţi-o poţi încresta asta" – adăugă feciorul.

Aici a făcut el un popas.

Calul şi-a căpătat ce-a fost a lui – iar feciorul a fost ospătat ca la o casă de Român.

Trei zile şi trei nopţi, i-a fost masul aici.

Şi feciorul de la un lucru nu-şi mai putea lua ochii. Avea adică fata de harap, un drăguţ de paloş cum om pământean n-a putut să aibă. Acesta, el de sine, făcea fel de fel de mirăzenii[2], de cruce să-ţi faci!

Aci ieşea din teacă, şi sărea prin casă, de colo până colo, aci făcea câte şi mai câte întorsături peste capul voinicului – apoi iar se trăgea la loc. Aşa era paloşul acela.

Şi fata de harap încă nu era un zgârie brânză, aşa cum sunt mulţi între noi, fata văzând că dragu-i este i l-a cinstit cu inima deschisă. Totodată i-a dat toate poveţele trebuitoare, pentru a se putea zvârcoli din încurcăturile ce de bună seamă l-or întâmpina în lunga sa cale până în Ţeara Orăvii.

Mult i-a părut bine voinicului pentru cele auzite. În semn de mulţămită a cerut să-i dea un ulcioraş să-i aducă şi ei apă de cea vie.

---

[1] potcă = încurcătură, necaz, belea, a o păţi (Dic. expl. al lb. rom. Ediţia a II-a, Bucureşti, 1996, pag. 831).

[2] mirăzenie = fapt care produce mirare, care uimeşte, ciudăţenie (Dicţ. expl. al lb. rom., Ed a II-a, Bucureşti, 1996, pag. 522).

Apoi se aruncă pe spinarea calului şi ţu! ţu! ţu! murguţ mereu că ţi-e cam greu trupul meu! Iar murgul nu mergea altcum fără ca vântul şi ca gândul. Iată-l că de la o vreme soseşte la moşia spusă de fata cea de harap. Asta era tocmai de către seară, precând ziua cu noaptea sta în cumpănă, care pe care.

Leagă calul de o proptea, îi dă la gură câtu-i ia pielea şi intră în casă. Nici nu întunecă cum se cade şi iată că vin ca din senin trei porumbei drăgălaşi, cari dându-se peste cap s-au făcut trei fete negre cum e cărbunele. Prins-au acele vorbă, ademenitu-l-au în toate chipurile să nu tacă să scoată batâr o vorbă legănată din gură – dar el a rămas mai mut încă decât peştele. După cântatul cocoşului acele se depărtară, iar voinicul se dă la odihnă. Aşa a mers aceasta după cum a spus fata de harap, trei zile şi trei nopţi.

A patra zi în revărsatul zorilor, şi-a deslegat calul şi iarăşi ţu, leu paraleu! până ce soseşte la nişte răscruci de drum unde se mâncau din vecie doi corbi. Pui de pasăre nu putea scăpa de ei.

În minuta aceea iată că se iveşte ca din pământ un zmeu de cal, cum neam de neamul tău n-a văzut. Voinicul aruncă paloşul care îl taie drept în două, cum ai frânge o fălie de pâne. Până se iau corbii la hârjoană, până mai mănâncă, până una alta, el feciorul de împărat se strecură printre ei şi se ca mai duce.

Mare lucru şi cu drumul acela. Merge el cât merge şi numai ce trebuia să treacă printre două săbii, ce peste drum se tăiau.

Mai uşor este cuiva să treacă prin urechile acului cu mâinile în şolduri, decât printre săbiile acele!

Dar voinicul nu-şi pierde cumpătul, ci din nou dă drumul la paloş. Acesta cât ai zice fă-te încolo, le-a aruncat până la al şaptelea cer, de nu doar mai departe!

Apoi se tot duce şi iar se duce fără a se mai opri, până chiar în Ţara Orăvii, la curţile împărăteşti.

Ce linişte şi tăcere era acolo nu vă pot altcum spune, decât zicând că era mai altcum şi decât în mormânt. De fiinţe vii, nici vorbă! De la om şi până la cea mai mică jigărănie ce se poate să fie, toate, dar toate, erau prefăcute în stan de piatră.

M-am gândit şi eu, dar numai blăstăm a putut să fie. Şi pe care cum l-a apucat mânia dumnezeiască, aşa a rămas. Plugarul ici era ţinând încă de coarnele plugului, colea cu mâna în sac spre a împrăştia sămânţa, să rodească din greul. Soldaţi, meseriaşi, cal, bou, pasăre şi tot felul de goange, fiecare în a sa stare era.

Şi blestemul numai de la împăratul a putut să vină. Din ce, din ce nu, singur ştie.

A mai fost zis el şi aceea că atunci numai să capete toate o nouă putere de viaţă, când se va arăta un nou împărat, tânăr şi voinic de pe tărâm străin. Apoi şi atunci numai, dacă el va face aceea ce stă scris pe tăişul paloşului din casa împărătească.

După ce feciorul de împărat îşi aşează calul în grajd, o ia în casă, trecând pe lângă fântâna cea cu apă vie, ce era numai din marmoră albă ca neaua făcută. Iese de ici şi intră din colea, până ce a colindat toate odăile.

Chiar în cea mai ascunsă se găsea pe o masă de marmoră paloşul acela.

Îl ia feciorul de împărat în mână şi carte ştiind mai multă decât avea trebuinţă, n-a fost greu să înţeleagă scrisoarea săpată în slove de aur pe tăişul paloşului. Şi aceea aşa fel de înţeles avea: Paloşul de trei ori să se învârtească roată preste creştetul capului şi toate vor veni la viaţă. Apoi cine va face aceasta pe fata împăratului să o ieie de nevastă sieşi.

Feciorul de împărat nu face mulţi pureci ci ia paloşul şi împlineşte, ceea ce era scris.

În acea clipită totul se mişcă din nou. Sămănătorul urmează mai departe lucrul său, păsările ciripesc, fac cuiburi şi se gugulesc, caii nechează, ogarul urmăreşte mai departe pe fricosul iepuraş, soldaţii şi meseriaşii iar cu ale lor trebi, una şi bună! toţi făceau câte ceva, după cum le era lefteria.

Toate ca toate, dar apoi fata de împărat când s-a arătat din casa unde fusese, trebuia să simţi ceva ce-şi aduce cu dragostea, hăt bine. Şi Ileana-cosânzeana, am auzit c-a fost ea cum a fost dar apoi asta îşi făcea de cap de frumoasă ce era. Peana corbului, mura câmpului, crini, trandafiri, marmură...toate, dar toate, înţelegeţi ce zic, trebuiau să se ascundă dinaintea ei.

Mă mir şi mă desmir, cum de n-a cercat soarele, care încă-i flăcău, doar o poate dobândi! Poate nu i-a fost data.

Una încă nu pot pricepe! Ce s-a putut alege de împăratul şi împărăteasa? Stă-mi mintea în loc când mă încerc a descâlci şi asta una! De aceea să ne întoarcem la firul din poveste, ca şi care nu mai este şi cu drag se povesteşte. Aci suntem acasă.

Nu vă veţi mira dar'nici domnia-voastră, oameni de omenie, ca Dumnezeu să ne ţie, dacă-ţi auzi din gură-mi că pe feciorul de împărat l-a cuprins un dor şi un drag de nu mai ştie de capul lui, că ce-i.

Şi fiindcă prânzul cât de dimineaţă, pâinea cât de moale, vinul cât de vechi şi însuratul de tânăr sunt ceva – el încă s-a însurat după lege – făcând şi un ospăţ aşa mai de a doua mână, cum e obiceiul împărătesc.

Bărbatul şi voinic şi drăgostos, nevasta pe aia urmă, apoi nevoile şi grijile pe la alţii, zilele trec de nici nu-ţi poţi da seama cum!

Şi feciorul de împărat luni întregi nu şi-a adus aminte că el cum stă şi ce face?

Odată dă numai să încolţească în inima lui un fel de temere. Era simţul de datorie către acela, ce i-a dat viaţă şi l-a scos din penele cele rele. El este lipsit de ce-i poate fi omului mai drag sub soare, de lumina ochilor, apoi şi bătrân şi neputincios dintr-asta şi ce-i mai mult să fie şi singur ca cucul „şi noi feciorii lui să ducem zile d'albe, precând el se necăjeşte amar, Doamne, Doamne nu ne osândi..." Aşa zicea acum feciorul de împărat!

Nu mai era modru de stat.

Îşi face pogibă, că cine ştie ce are de făcut în casa din fund şi îndată ascunde o scrisoare făcută şi iscălită chiar de mâna sa.

Cu îmbrăţişări, cu lacrimi, cu oftări şi-a luat rămas bun şi a plecat, spunând, că dacă şi Dumnezeu aşa voieşte, se întoarce iară!

Obidă destulă de amândouă părţile, dar ce să te faci?

Aşa se duce el multă lume împărăţie, ca Dumnezeu să ne ţie, că înainte din poveste, mai frumoasă este.

În drumul său a dat şi de moşia fetei de harap.

Aci ear face un popas bun.

Când vine seara, iată că vin şi cele trei porumbiţe albe. Dar acum dându-se preste cap, nu s-au mai făcut ele trei fete negre, precum ştiţi că a fost când cu mersul încolo, ci trei zâne, ca rupte din soare, de rândul frumuseţii.

Se pun ele şi mulţumesc feciorului de împărat că le-a scos de la răul ce le ajunse, că să vedeţi dumneavoastră! Fost-a crâncen blestem, rostit se vede în ceas rău, că atunci ele să mai fie cu faţă limpede când un tânăr fecior de împărat va rămâne rece ca peatra şi mut ca pământul, trei zile după olaltă, la adimenirile lor. Apoi mâncări şi băuturi alese, cât i-a luat pielea.

Ba şi cinste i-au dat. Şi anume: Una îl dăruieşte cu un pup de grâu frumos, cu peliţa lui Cristos, din care puteau să mănânce câtă frunză şi iarbă, că tot întreg avea să rămână; alta cu o fălie de carne friptă în frigare; a treia cu un ulcioraş de vin să ne fie vorba deplin. Toate bine aveau însuşirea ce v-am spus-o şi la pupuieş.

După aceea și-a urmat drumul, mai departe până când a sosit la fata cea de harap.

Asta primind ulcioraşul de apă vie adus pe seama ei, se spală şi unde nu mi se face o drăguță de fată atât de frumoasă, de o zână e aproape nimic pe lângă ea. Apoi încarcă masa dinaintea voinicului cu fel de fel de mâncări şi beuturi tot de cele boiereşti. Şapte pântece să fi avut ca popii şi nu-ți erau destul.

Acum iar se porneşte la drum, luându-şi mai întâi rămas bun de la fata cea de harap, pe care tot numai el şi tot el o scăpase din blăstămul ce a fost ajuns-o sărmana.

Nu ştiu cum se face? Ori că lumea se schimbase în părțile acelea, ori că el rătăcise, ceva a trebuit să fie că prea i se păreau toate străine şi necunoscute!

Tot lăsând la drum în urma sa ajunge într-o împărăție de cele puternice.

Feciorul de împărat a tras drept la curțile împărăteşti. O primire mai cu paradie nu se poate. Aci nu poate să-i vină ceva la socoată.

La prânz adecă, tocmai aceea ce e capul lucrului, adecă pânea, lipsea. Fost-au de mălai, de orz, de ovăs, şi mai câte, dar de grâu frumos, cu pelița lui Cristos, nici o strujeluță, că atâta nu e mult.

De la o vreme feciorul de împărat nu se mai poate răbda, fără îndrăsneşte şi întreabă:

„Ce să fie, rogu-te, frate împărate, de pe aici pâne nici cât să orbeşti un mic şoarece? Fost-a fuieş[1], secetă, orice, pentru Dumnezeu, de nici la masa împărătească pâne nu se găseşte?"!

„Ei frate – răspunde cela – blăstăm a sosit asupra noastră şi pedeapsă. Veacuri de om au trecut de când un spic de grâu măcar n-a ajuns la coacere întru împărăția mea. De altfel, de bucate e greu pământul, de rodul cel mult".

Atunci tânărul fecior de împărat scoate din traistă pupuieşul cela şi pofteşte întreaga împărăție, de la mic până la mare, să primească pâne albă, care să le fie până şi la strănepoții lor.

Şi pupuieşul iaca tot aci l-a lăsat cu înțelesul că de se va arăta oricând voinic cu scrisoare de la mâna sa, nesmintit să-l dee înapoi. Ducându-se încă o postată bună ajunge la un alt împărat.

---

[1] fuieş = fuiaş = vânt grozav, împreunat cu omăt (D.R.R., Tom II, Bucureşti, 1910, pag. 187)

Aci erau tot soiul de bucate și poame, dar lipseau vitele, oile, caprele, galițele – cu o vorbă tot ce putea fi potrivit pentru o mâncare cum se cade. Și apoi bună e și mazărea – la foc, dar cărnița, drăguța de ea, este cinstea mesei și puterea omului!

Feciorul de împărat, aflând și de năpasta asta, lasă bucata de carne, primită știți de unde, ca să se mai dumirească și ei – dar tot cu înțelesul să o înapoieze când scrisoarea de la mâna sa ar arăta nescine.

Plecând mai departe, mai sosește la un împărat. Aci fiindcă nici o picătură de vin nu se găsea – a lăsat ulciorul cela – rămânând tot pre lângă înțelesul știut.

În urmă și în coadă, când acum era pe aci să părăsească tărâmul celălalt, nimerește și pe la un crăișor așa mai de a doua mână. Acesta era un om cu frica lui Dumnezeu, învățat, bun și înțelept, de nu avea soț.

Dar a fost așa de bine cu crăișorul nostru că Șeadă-în-petri l-a dăruit cu un vecin nesățios și pismăreț din cale afară. Asta și azi și mâne îl tot huiduia și strâmtora, mai cu una mai cu alta, având cugetul satanei, să-l aducă la sapă de lemn.

Urât lucru mai poate să fie și lăcomia aceea la om. Bine a zis cineva că lăcomia mâncă omenia – de aceea n-are ursul coadă. Însă dacă omul este lacom la bogăție și sărac la minte, apoi pate, că pentru puțin pierde mult. Așa a dat Dumnezeu să fie și e cu cale așa ceva.

Tocmai precând a sosit feciorul de împărat, crăișorul de care ne este vorba, era înconjurat de oaste dușmană, câtă frunză și iarbă. Era în corn de capră, vai de el și cu inima numai cât un purice. Însă pe omul drept îl păzește Dumnezeu, precând păcătosul poticnește, că aceea e a lui.

Înțelegând feciorul lui Orb-împărat cum tiranul acela chiar cu lumânarea caută cearta, ziua în amiaza mare, dăruiește crăișorului paloșul cela de la fata de harap, dar tot cu acel înțeles ce l-a avut și cu ceilalți.

O bătaie mai moțată n-a mâncat împăratul acela, decât a Sfântului Petru când l-a fost pus păcatele de s-a făcut lăutaș! De întreaga-i oaste numai praf și cenușa s-a ales.

Și Crăișorul încă și-a tras o brazdă prin împărăția celuia, ca în veac să nu-i mai poarte frica.

Se vede dar că Dumnezeu nu șede fără tot încarcă și descarcă.

De aici a mers tot într-o dusă până la birtul unde erau cele trei fete frumoase, unde rămăseseră și frații săi.

Nu care cumva să credeți însă, dumneavoastră că aceștia căpătaseră minte de atâta putere de vreme! Tot într-un chef și voie bună au dus-o de

când călcaseră peste pragul birtului, şi acum stau rău de tot. ca să vedeţi dumneavoastră, lucrul naibii şi pe la ei!

Pungile erau acum în boala cea uscată şi apoi vorba ceea: „Omul fără de bani e ca pasărea fără aripi" – când dă să zboare, pică jos şi moare" şi prietenul omului este punga cu banii şi sacul cu mălaiul". Numai tată şi mamă nu-ţi poţi cumpăra, dar altceva, numai să ai încredere în şerpar, că se pot toate.

Până şi caii încă erau mântuiţi; acum şi până la nu-i nimic, nu mai era decât o şchioapă.

Şi fratele cel tânăr intrând şi înţelegând toate, nu putea să sufere aşa ruşine, că ceia îi erau fraţi dulci, şi sângele doar apă nu se face!

După ce-i scoate din datorii, se cam mai duc către căminul părintesc.

Cum mergeau ei fraţii, aşa tustrei bodogănind, după cum îi tăia capul, mai una mai alta, pe fratele mai mic, om deschis la inimă, la îndemnul celora îl ia gura pe dinainte şi spune toate păţaniile sale.

Au fost de ajuns câteva semne trase cu coada ochiului, între fraţii mai mari ca ei să fie înţeleşi, ce şi cum să mâne apa pe moara lor.

Într-aceea sosesc la o lină de fântână în care apa era numai ocnă. Aici se pun şi odihnesc.

Fratele mai mic de unde să ştie el că ceia sunt pestriţi la maţe, deşi sunt de la un tată şi de la o mamă.

El se dă la umbră şi zdrobit de drum cum se găsi pe loc îl fură somnul – şi apoi ce somn, mă rog? Adânc şi dulce, ca al unui om ce mai pică de pe picioare de ostenit şi care acum ştiindu-se între fraţii săi iubiţi – doarme dus, cugetând că ei vor putea purta grije şi ciguri-migurile lui.

Fraţii mai mari numai să făceau că dorm, dar de aţipit nici pic.

Cum au văzut însă că cela nimic nu mai ştie de el – se scoală tupilaş în vârful degetelor şi deşartă apa cea vie în ulcioarele lor – iar în locul ei, punând murătoare (apa sărată) din fântâna ce le stătea la îndemână, se culcă din nou.

După aceea se duc fără a mai şede, până au dat faţă cu Orb-împărat, tatăl lor.

Se bucură acesta, înţelegând că au sosit toţi trei şi că sunt în pene bune.

Iute a venit vorba şi despre apa cea vie. Fratele mai tânăr, iute îi toarnă în pălmi apă din ulcioraşul său, zicându-i să deie pe ochi cu ea, că e tocmai din Ţara Orăvii, din fântâna împărătească.

O usturime şi o durere ce l-a mâncat pe Orb-împărat, – nu mă puteţi crede.

„Tu afurisitule! blăstămatule şi nelegiuitule! Cum n-ai teamă de un Dumnezeu care este deasupra şi toate le vede să-ţi baţi joc de un părinte ce-l ai, pentru că l-a ajuns marea nenorocire, de a nu mai putea privi cu ochii săi lumea. Miru-mă că Cel de Sus te mai rabdă!" De-al de astea măcina din gură Orb-împărat.

„Uite tată! Aici este adevărata apă vie, adusă de noi înşine din îndepărtatele ţări! Cearcă şi te vei convinge" – zic cei doi fraţi! Apoi iar: „fratele, ce e drept, destul de rău dacă tocmai atâta l-a tăiat capul ca să facă o nefăcută – dar ce să te faci?! E tânăr şi nepăţit încă, de aceea nu-ţi mai face inimă rea, lasă-l în focare să-'l fie"! (Aici focu-l arză – n.R.F.)

Cearcă Orb-împărat şi apa acestora, dar cu multă sfială, vorba ceea „Cine s-a ars odată cu zamă fierbinte, suflă şi în cea rece".

Într-o clipită i s-a luat ca o ceaţă întunecoasă şi i s-au limpezit ochii, de nici pe vremea junişăniei, mai altcum.

„Copii de treabă şi cu frica lui Dumnezeu sunteţi voi, drăguţii mei! Binecuvântarea mea părintească peste voi şi urmaşii voştri, că mult bine mi-aţi mai putut face şi mult vă iubesc".

„Tu însă, copil neascultător ce eşti să peri dinaintea feţei mele şi să te prăpădeşti după măsura fărădelegilor tale."

Lasă îndată cuvântul aspru, ca pe fratele mai mic ghem să-l lege într-un coş de căruţă şi dându-l pe mâna unui curtean credincios – zice să-l ducă în *dumbrava* (cuvânt moldovenesc, n. R.F.) cutare şi să-i facă facerea. C-a urmat întocmai, după cum suna cuvântul împărătesc, trebuia să aducă, veţi înţelege, că ce semne.

Curteanul, de care ne este vorba era un om de inimă. Cum au ieşit din cetate, de loc a dat voie feciorului de împărat să poată sta mai îndemânatic.

Sosind la ţintă, spune, că ce are de făcut după cuvântul împărătesc. El însă, ce-a fi să fie, dar sânge de om nu va vărsa, că are un suflet, pe care doreşte să-l dee curat în mâinile lui Dumnezeu, după cuvântul împărătesc, cum l-a şi primit.. El însă, ce-a fi să fie, dar sânge de om nu va vărsa, că are un suflet pe care doreşte să-l dea curat în mâinile lui Dumnezeu, după cum l-a şi primit. Toată treaba cu apa cea vie i se pare că pute a drac. El va omorî căţelandrul ce s-a luat după căruţă, îi va tăia limba din gură, i-a scoate inima şi ficaţii, apoi şi degetul cel mic pe care se află inelul cu adiamanturi încă l-a tăia. Le va duce toate împăratului şi va zice că-s ale fiului său, că acestea zise împăratul să i le ducă.

Și curteanul nici n-a făcut altmintrelea, fără așa. Că voinicul a rămas ciomp de un deget – nu-l durea capul.

Apoi pe fecior ca să nu rămână pradă fiarelor nesățioase l-a dus într-un oraș și l-a lăsat la un prieten al său ca slugă.

A lăsat Dumnezeu că dreptatea, vorba ceea, este ca untul-de-lemn, ea se ridică deasupra.

Când a văzut Orb-împărat semnele cele s-a mirat mult că-s în potrozul celor de câne. Dar totuși se perdea adeseori prin cât și mai câte cugete. Cum s-a putut așa ceva, pe când lumea toată îl știa pe feciorul lui cu o inimă, de nici tu la muiere?!

*
* *

Acum să ne întoarcem și să vedem că ce se mai întâmplă și prin Țara-Orăvii, că va fi vremea.

Împărăteasa, trecând vremea anumită naște un drag de copil ca un bulgăr. Creștea de-ți venea să zici că nu poate să-i fie a bună. În scurtă vreme el era cum poate să fie cineva mai în putere.

Ce-i trăsnește lui prin cap, ce nu, că era nedumerit din cale afară. Mumă-sa nu mai avea zi bună din pricina asta. Să-i spună numai și să-i spună că cine și unde-i tatăl său?

Ea mare temere avea, că va lua lumea în cap, dacă adevărul l-a descoperi. De aceea îl tot tămânda cu câte verzi uscate. Copilul însă bătut la cap, bine vedea că ea umblă să-l îmbete cu apă rece.

Dacă mumă-sa stăruia pe calea apucată, zău și el nu mai avea odihnă, cum au alți oameni.

Cum umblă odată încoace și încolo, cât cu treabă, cât fără treabă, într-o zi dă și de scrisoarea rămasă de la tată-său. Asta-i trebuia și lui!

Aci stă scris negru pe alb că încotro să-l caute de cumva el nu s-a mai întoarce.

În câteva zile a fost pusă în tălpi o dragă de oaste, încât să-ți bată și Țarigradul!

Puțin de tot a zăbovit, căci stătea ca pe cărbuni și s-a luat la drum.

S-au dus ei, dus, multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că drăguța de poveste încă lungă este. Și e lungă și frumoasă să ascultați și dumneavoastră, cine va asculta, multe va învăța – cine va durmi bine s-a odihni.

Când au sosit pe la cei trei împărați unde tată-său lăsase pupuieșul, fília de carne și ulciorul cu sângele lui Cristos, arată scrisoarea și le primește înapoi pe toate.

Și a fost bine așa că oastea era câtă frunză și iarbă și numai cu vânt nu trăiește nimeni.

Ajungând și pe crăișorul acela, află o liniște și o pace de i s-a umplut sufletul de bucurie, de bună starea la care au fost ajuns oamenii aceia, de când s-au mântuit de tiranul de împărat de care v-am fost spus.

Aci s-au ospătat ca la ei acasă și primind și paloșul înapoi, au plecat mai departe.

Mai în urmă au sosit și la Orb-împărat chiar cu seara odată și s-au așezat în jurul cetății.

Peste noapte numai ce fac un pod de aramă câtu-i mai mare, cu un capăt unde era împărăteasa, că nici ea n-a rămas acasă, cu altul drept în curtea lui Orb-împărat.

Dimineața Orb-împărat primește scrisoarea încărcată cu câte și mai câte peceți. În trei zile dacă feciorul care a adus apa cea vie nu va trece peste pod la împărăteasa și băiatul ei să știe că nu-i mai stă capul unde-i stă, ci-i stă capul la picioare și picioarele la cap.

Nu aș vrea să fiu în pielea lui Orb-împărat, că un spine îi intrase la inimă și de rău se temea. Feciorul cel mai mare se gată el, dar lucrul dracului și cu podul acela! Așa era el durat încât pe irima lui, zisa Moțului, nu putea trece, decât anume cel cu apa cea vie. De aceea și feciorul cel mare cu toată truda, numai pe margine a putut trece.

Ajuns dinaintea împărătesei a trebuit să dea deslușiri amănunțite despre toate potecile, ce duc pe țărmul celălalt.

Aci feciorul numai fețe schimba și de unde să-ți poată topori o minciună ca batăr în parte să o creadă cineva!

Împărăteasa supărată pentru cutezanța lui nemaipomenită, mi ți-l umflă și-l legă fedeleș, ca pe el.

Iar merge scrisoarea la Orb-împărat că numai să se țină de cuvântul dintâi, căci altcum e vai și amar de cojocu-i!

Peste noapte au făcut un pod de argint tot pe calapodul celui de aramă, numai ceva mai cu forfoi.[1]

[1] forfoiu = cu podoabe multe și deșarte (D.L.R., Tom II, Partea I, București, 1934, pag. 158).

A doua zi își cerca norocul fratele mijlociu, dar mai mult câne câinește că știa ce fel de plăcinte îl așteaptă. Nici cu un fir de păr nu i s-a umblat mai moale, decât fratelui său.

O zi și o noapte mai era. Un veac întreg pentru împărăteasa și voinicul băiat, dar scurte clipite pentru Orb-împărat, vai de pielea lui! Acum i-a venit apă pe urechi dar era târziu și nu știa, cum să iasă la liman.

Într-un noroc cheamă pe curteanul știut și-l roagă cu lacrămile în ochi, să plece că de cumva n-a fi tocmai murit cela. Că numai el a fost aducătorul apei celei vie, dar a fost tras pe sfoară de frații săi în chip mișelesc.

Se duce curteanul și aduce pe feciorul cel mai tânăr, voinic și teafăr, voinic și teafăr de acolo de unde îl știa că este.

Era ziua din urmă și peste noapte făcură un pod de aur limpede.

Soarele nu era mai departe de deal ca de o suliță când au sosit cei doi, feciorul și curteanul.

Feciorul fără a se mai împodobi pleacă și trece tocmai pe dricul podului.

Lui Orb-împărat i s-a mai încălzit inima, când a văzut una ca aceasta.

Ajungând la împărăteasă și întrebat fiind, povestește ca pe apă toate păsurile sale, după cum le știți și domnia-voastră.

Toată înfățișarea lui arăta că vorbește aceea ce știe și simte în inima sa.

Apoi ține-te, copile! Îmbrățișări, sărutări și voie bună, să te iei de un gând.

Orb-împărat, acum era așa, acum așa. Se bucura că a scos-o la cale, dar îndată îl cuprinde amarul când își aduce aminte la ce ticăloși de oameni a mai dat și el viață – văzând pe feciorii mai mari cot la cot ca niște lotri de codru.

Slabă minte și rea inimă la ei! cugeta în sine. Acum s-au pus și au dezlegat calul de la gard.

Ceia văzând că s-au dat de gol, descopăr cum au deșertat ei apa cea vie, cum au pus în locul ei murătoare – dar la ce să macin tot aceleași bucate de două ori? Când nu v-aș fi spus!

Fratele cel mic, văzând căința lor s-a pus și a aruncat vălul uitării peste toate cele făcute, ca să nu poată zice lumea, mâne poimâine vorba ceea: „Cine ți-a scos ochii? – fratele meu! Se vede că sunt luați cu rădăcină cu tot"!

De ceea-ce a făcut s-a mirat toată suflarea! Văzându-se acum cu toții la olaltă și sănătoși, cu socrii, cu noră, cu feciori și nepot, unde nu-mi fac un

drăguț de ospăț încât a mers vestea până peste nouă mări și nouă țări, fără a se opri nici acolo!

Și eu am fost de față, dar tocmai până la capăt n-am stat, că prea bune erau bucatele și prea vechi vinul, – încât hodoroaga asta de gură ce o am umbla ca o meliță. Ca să scape de un junghi ca mine, m-au îmbrâncit afară, cu nepusă masă.

De aceea, ce s-a mai întâmplat nu vă pot spune dumneavoastră, însă dacă tocmai aveți poftă mergeți și-i întrebați, că de nu vor fi murit trăiesc și azi.

Gr. Sima a lui Ion

15. Cum și-au pierdut fetele dreptul pețitului! [1]

— poveste —

Umblând Dumnezeu într-o zi încoace și încolo prin cer, dă cu ochii și de Sfântul Petru, cel de la poarta raiului.

Sfântul Petru, gândeai că l-a plouat așa sta de nu știi cum, și Dumnezeu bine știa ce cale-i pe vale.

– Se vede, că nu ți-s oile chiar toate, prietene Petre, – zice Dumnezeu cu blândețe, că el în veac și pururea nu vorbește răstit. Datu-ți-a iar de cap vreun încurcă lume? nu ți-ai primit simbria după cum ne-a fost vorba? simți-te slab? spune ce-ți apasă inima?

– Nici vorbă, Doamne, de aceste, – răspunde Sfântul Petru. Aș căuta pete în soare și nod în papură, după cum zice Românul, dacă aș scoate din gură o vorbă de ponos măcar, încât pentru cele ce grăiși. Alt-ceva mă muncește pe mine, vorbindu-le aci! Teamă mi-i că azi mâne n-am să știu descuia raiul, după cum merg trebile, de o bucată de vreme. Poftim Doamne, cum cârțâie cheia prin broască, de ruginită ce-i! De țâțâni nici nu mai grăiesc, că se văd ele destul de bine. De boarea sufletelor pot trage la somnuri cât îmi ia pielea, că nu-mi prea fac val! Ori că oamenii s-au împuținat din cale-afară; ori că moartea a pierdut răvașul ce i l-ai dat; ori că – mai știi pozna?! a picat iar pe mâna lui Ioan Turbincă; ori că oamenii-ș dau sufletele cu ridicata tot celui împelițat, ori că...o vorbă ca o sută! Ceva trebuie să fie!

– Ce văd ochii, crede inima, – vorba Românului – prietine Petre, deci gătește de cale ceva merinde, c-avem să ne pogorâm pe pământ. Una ți-o spun ca s-o știi! Mamonul încă fluiera pagubă, ca și tine la poarta raiului. Am stat și eu puțin pe gânduri, nici vorbă!

Dumnezeu putea să-i spună lui Sfântul Petru, din fir în păr, toate câte-s pe sub soare, dar voia să se mai procopsească din pățanie și acela, că Doamne multe-s, dacă-i a socoti, pe care nici Sfântul Petru nu le știe!

*
* *

[1] Revista „Familia" nr. 38, 1883, Oradea, pag. 333-334.

Dumnezeu cu Sfântul Petru erau acum prin lume. Luat-au ei lumea şi cruciş şi curmeziş, de-a lungul şi de-a latul, dar abia unde şi unde dau de câte o faţă de om. Şi ce-au aflat în cea mai mare parte erau flăcăi tomnatici sau burlaci cum se mai zice şi fete ce şi-au scuturat florile.

Casele cum se cade, puteai să le numeri pe degete, de multe, ce erau.

Sfântul Petru se tot freca la ochi, că da de cumva i s-o fi pus ceaţă pe ei şi nu va fi văzând cum se cade; dar ce nu-i, să ai nu doi, făr o sută de ochi şi tot nu poţi vedea!

Pe semne pe vremea aceea fetele umblau la peţite. Sfântul Petru de şi avea cunoştinţă şi despre una ca asta, nu i-a trăsnit însă nici odată prin cap, că aci să fie ascunsă rădăcina răului! De aceea nu-şi mai ţinea cea gură stricată, fără tot una două întreba pe Dumnezeu despre pricina din care s-au împuţinat oamenii, atât de cumplit? Dumnezeu drăguţul încă-l tot amână cu lămuririle cerute, de Joi până mai apoi.

Stând lucrurile aşa precum avusei cinstea a vă spune, de sine se înţelege, că fiecare fată îşi căta bărbatul pe ales!

N-auzeai, mă rog, decât: „Tras ca prin inel – spuma laptelui; – pana corbului; – spicul grâului' – mura câmpului" – şi altele de acestea, aşa că-ţi chiuiau urechile, nu alt-ceva.

Vorba ceea: "Să stăm strâmb şi să judecăm drept" – dar bărbaţii de aceia nu cresc tocmai pe toate răzoarele! Căci de! Dumnezeu încă nu-şi poate risipi darurile sale cele bogate fără leac de măsură, cum ar dori unii!

Unde se găsiră vreunul de aceia, pofteşte de-ţi mai închide uşa de peţitoare, dacă poţi! Dar el încă numai al unei singure putea să fie, după una numai se putea mărita. Celelalte cum s-ar putea, mă rog, să-şi iee vreunul mai pe jos decât cutare, care e ş-a şi ş-a?! mai frumos da, altcum, mai bine rămâneau tot fete în păr.

Oamenii se răriseră din cale-afară!

Acum sosise vremea, când Dumnezeu se hotărâse a deschide şi ochii lui Sfântul Petre.

Faţă în faţă veneau două fete, gătate colea ca de Sfintele Paşti, nu altceva. Pe umeri aveau nişte desagi frumoşi de strâmătură curată ţesuţi în toate feţele, ca să vadă lumea cum se pricep de bine la ale războiului. Obiceiul acesta cu desagii, a rămas până în ziua de azi pe la noi.

Dumnezeu Sfântul se face îndată un fecior voinic colea, cu plete lungi aurite, c-o faţă curată ca un bulgăr de caş tăiat felii, şi ceva rumeneală pe la umerii obrajilor, încă n-a lipsit; o puteai tăia în dragă voie cu un fir de păr! cu ochii în faţa cerului senin, cu sprâncenele arcuite; mustaţa de-abia

răsărită; cu buzele ca o cireașă despicată, iar în dos niște dinți mărunți și albi ca zahărul; înalt, pieptos și cu mersul legănat cum se făcuse, atâta-i ședea de bine, că Făt-frumos din poveste e nimic pe lângă aceea, cum era Dumnezeu. Să vă mai spun una! Dumnezeu așa cumpănise lucrurile că un ochi – zic prea mult – c-un fir de păr era mai mic decât celălalt.

Pe Sfântul Petru nu l-a schimbat Dumnezeu într-un voinic rupt tocmai din mândrul soare, pentru că n-a vrut; era însă cu toate acestea și el, Sfântul Petru, atât de zdravăn și frumos, că poate orice fată să meargă cu ochii închiși după el; fie măcar de protopop.

Ajung fetele pe-acolea; dau binețe și pe-aci ți-i drumul!

– Mi-ar plăcea feciorul cel cu plete-aurite, – zice una din ele, – și l-aș lua de bărbat, dar pe un ochi îl are mai mic decât pe altul și Doamne ce rău îi șede. Încât pentru celălalt e frumos, dar tot mai sunt ca el și alții, ș-apoi eu mi-am pus în gând să-mi iau un bărbat fără leac de cusur, ca să se mire lumea și țara, când ne-or vedea împreună. Am de gând să fac pe ceea și ceea să crape de necaz. Dintre aceștia doi nu-mi pot lua, bine vezi.

Sfântul Petru bine aude, cum la fete nu le-i de el și asta vorbindu-i drept, nu-i prea venea la socoteală, însă ce să se facă? Își calcă pe inimă și tace.

*

* *

Mai merg ei cât merg Sfântul Petru văzând, că Dumnezeu nu zice nici albă, nici neagră, se pune și rupe el tăcerea:

– Doamne, – zice el – să nu-ți fie cu supărare, dar precum văd eu, că merg trebile în lume, am să-mi caut altă slujbă. Pe semne și raiul și iadul le putem cânta, azi mâine cântecul Românului:

„Ce-a fost verde s-a uscat,
„Ce-a fost dulce s-a mâncat."

– Fii pe pace Petre! Le-am lăsat și eu să văd ce și cum s-or purta. Tu bine auziși cum ne mai judecară pe amândoi. Chiar de azi începând, bărbații vor umbla la pețite.

*

* *

De atunci Sfântul Petru de multe ori atâta are de lucru că n-are vreme nici să mănânce cum se cade. În anii trecuți era pe-aci să-și ceară ajutor, că bătrân cum se găsește numai cu mari opintiri poate împlini slujba ca să nu-și audă de la Dumnezeu.

Tinerii de azi ar face bine, când ș-ar încresta întâmplarea fetelor, și s-ar purta de așa ca să nu dea pricină Sfântului Petru să se plângă asupra lor.

Moș Sân-Petru nu știe multe. Ș-apoi nu știu cum le-ar tigni, când, într-o bună dimineață s-ar pomeni, că Dumnezeu a luat apa de pe moara lor?!

Bucium – Poieni

Gr. Sima a lui Ion

16. Negrea Păscălitoriul [1]
– Novelă –

Dac' a sta cineva strâmb şi a judeca drept, va trebui să zică dimpreună cu mine că zău satele vecine n-aveau de ce să poarte duşmănie asupra noastră. Căci, mă rog, noi nu purtăm vina dacă soarta ne-a fost priincioasă, ş-a hotărât ca el să vadă lumina soarelui în satul Gârbova de sus. Să nu credeţi însă că el a fost, Dumnezeu ştie ce poamă scumpă şi de aceea dorea toată lumea ca să fie a lor! În tot locul se mai află nu unul, ci mai mulţi oameni de-al de Negrea Păscălitoriul, aşa pe din afară.

Ca să nu-mi arunce cineva vorba ceea, c-aş fi trăgând focul la oala mea şi c-aş fi drept ca funia-n straiţă, sucind lucrurile după cum mă taie capul; iată că vă spun verde cum era el. De nalt, era înalt; la faţă era negricios cât de bine şi-n frunte c-un cucui, de să fi fost tatăl tău pe laiţă şi mai că trebuia să te prăpădeşti de râs, privindu-l. El zicea, că are atâţia sâmburi în cap, că nu mai încap, pe când alţii mai răi de gură susţineau, că cu totului tot alt-ceva n-ar mai fi încăpând în scăfârlia lui, şi de aceea i-ar fi ieşit pupul cela. Cine va fi având dreptate, treaba lor, că nouă nu ne curge calea a ne amesteca în cearta cui-va, ştiţi vorba ceea: „Fiecare să măture dinaintea casei sale". Nasul îi era ceva cam mărişor, iar gura mulţi ziceau, c-ar fi cât o şură. Unii – fireşte răi de gură – până acolo au mers, că ziceau, că hodorogirea, ce la el nu mai avea leac de margini, ar fi pricina din care i s-a lărgit gura atât de cumplit. Mai unul, mai altul, te trezeai că-i aruncă în faţă vorba ceea: „Durăie ca o moară stricată". Grumazii n-ar fi stricat dacă erau batăr c-un lat de mână mai scurţi, dar în cele din urmă ăsta era un cusur prea neînsemnat; căci negrele sale pletele-i băteau umerii aşa că la puţini le venea în minte să zică c-ar fi având nişte grumazi ca un cocostârc.

Îmbrăcămintea-i era aşa cum se poartă toţi oamenii de la noi, încă din vremile bătrâne. Pălărie mare de la Făgăraş; cămaşă cu barburi de pânză răbdătoare de fuior, cusută numai cu rupt-în-puns; pieptar cu flori de mătase – mai mult negre, că doar nu-i junişan; – mai câte un laibăr de pănură albă, croit ceva mai lărguţ ca să-l poată lua şi peste pieptar; ţundră sură cu clini

---

[1] Revista „Familia" nr.6, 1883, 6/18 Februarie, Oradea.,1883, pag. 61-64.

făcută de pe oile lui cele seine și cioareci croiți românește și tiviți. Așa e portul românesc, port răbdător și călduros ca un cuptor. Apoi straița lui, cea din piele de porc sălbatic, cusută numai în curele și căptușită cu pânză de groasă, era nedezlipită de el, ca și cămeșa, ori de câte ori mergea undeva. E bine s-aibă omul straița la sine, căci arunci mai una mai alta in ea, ș-apoi vorba ceea: „Straița plină dă odihnă; straița goală te omoară". Până în anii din urmă purta opinci îngurzite frumos și făcute colea, că-ți ședea piciorul ca-n ladă în ele; și-i ședea bine. Cine știe ce i-a trecut prin minte, că ș-a luat călțuni în loc de opinci, zicând că în ei nu străbate apa. Și de-ar fi putut vedea cât de rău îl prind! Când apuci pe niște guri rele, apoi ține-te! Se vorbea că el, Păscălitoriul, ar fi sărind din pod în călțuni. Nu s-a întâmplat să mă nimeresc pe la el pe vremea când se încălța, așa nu pot spune cu inima liniștită, dacă era ceva adevărat în vorbele oamenilor.

Rar e muritorul, care – chiar peste mână fiindu-i – având vreun necaz sau vreo supărare asupra capului să nu fi alergat la Negrea-Păscălitoriul. Ș-apoi necazurile ca și păcatele sunt printre oameni, ce să te faci?

Cât de bine le-ar fi părut la satele vecine ca să-l aibă ele, căci atunci: De-ți luau vântoasele[1] puterea; de dai într-o țipătură, că oamenii-s de multe feliuri, de ț-a luat cineva urma și te ușci pe picioare văzând cu ochii; de ți-au luat strigoile mâna din țarină și laptele de la vaci; de nu ți se arată să mănânci lunea de dulce și altele sute și mii de alde astea întâmplându-ți-se – și cui nu i se întâmplă? cât de mare ț-ar fi bucuria dacă l-ai avea la îndemână! Iată de ce satele vecine ne iubeau ca paiul în ochi, pe noi care puteam zice că-i al nostru.

*

* *

Cu iarnă cu vară, drumurile ce duc spre Gârbova nu mai aveau pace. Mai unul, mai altul aleargă să-i ceară sfatul. Asta-l făcea pe el cu un om mai mult și nici să prindă vorbă măcar, cu de-al de mine.

Dar în celea din urmă, dacă el putea fi fără mine, de ce să nu fiu și eu fără el? Bucoavna o mântuise-m și mă găseam în școli de cele mari. Când eram pe acasă, unde nimeni nu știe boabă de carte ungurească, făceam câte-un ocol prin cea ungurie, c-ai noștri încremeneau nu altceva. Tată-meu mai că era ispitit a crede că azi mâine am sa mă tai în vorbe cu Păscălitoriul și la asta ținea mult.

---

[1] vântoasă = cu vânt, furtună, vijelie (Dic. expl. al lb. rom., București, 1996, pag. 1152).

Într-o sfântă duminică țipam de la maica biserică: Negrea-Păscălitoriul, tată-meu și eu. Bătrânii, tot ca bătrânii, dau în vorbă despre cutare și cutare sfânt. Țin minte până trăiesc că era vorba între altele despre Sfântul George când cu bălaurul cela. Sar după aceea la calindarial, cel de 140 de ani spunând care în ce planetă și zodie s-a născut? Nu știu cum tată-meu aduce vorba despre mine, îl ia gura pe dinainte și zice c-aș fi dobă de carte și că purtându-mă tot așa, azi mâine n-or mai avea ce să mă mai învețe nici dascălii cei mari. A fost peste cap atâta pentru Păscălitoriul! fără a mai lungi vorba, el dă deodată cu bâta în baltă, cum se zice. „Din câte părți a făcut Dumnezeu pe om măi băiete?" – mă întreabă el. Eu gândeam în mine, ce mai întrebare? D-apoi c-asta o cântă și cocoșii de grea ce-i. Mă uit drept în ochii Păscălitoriului și spun cu glasul răspicat, că „Omul e făcut din două părți; trupul din pământ, sufletul din Dumnezeu, așa scrie însuși Moise cu mâna sa în biblia cea mare, rămasă de popa cel bătrân". Ochii Păscălitoriului sclipeau de bucurie, că m-a prins. „Te înșeli, fătul meu, căci omul e făcut din opt părți și anume: carnea din pământ, oasele din piatră, sângele din mare, ochii din soare, suflarea din vânt, cugetul din nori, înțelepciunea din lume și prorocia din Duhul Sfânt".

„Vezi vecine, zice el apoi către tată-meu, a fost prin școlile cele mari și totuși întrebarea cea mai ușoară din lume, nu-i în stare s-o dezlege cum se cade. D-apoi, când i sta a-l înfunda prin viețile sfinților, prin Zlataust, psaltire și mai prin Alesandrie, Isopie și prin altele d-al astea, ce s-a alege de capul lui? Așa-i dacă-i umplu mintea cu tot felul de năzdrăvănii, câte-n lună și-n soare, că lumea a fost cândva cu pământ, cu soare și stele cu tot, un mare cocoloș; că până și din stele, cele mai multe ar fi mai mari decât pământul și risipite prin văzduh ca făina orbului ca sucala; și altele d-al d-astea că trebuie să te încrucești! Te fac, mă rog, prost văzând cu ochii. Vorba ceea:„Crede ce-ți spun eu, nu ce vezi cu ochii". Pe semne că ne apropiem de coada veacului, ș-aceștia-s prorocii cei mincinoși, care se vor scula câți frunză și iarbă, când s-a arăta Antichrist, dușmanul sufletelor noastre"; – așa spune Păscălia.

Mie ba să-mi mai zică el o vorbă legănată, măcar, făr apucă cu tată-meu la povești, până când eu: „Dumnezeu să primească sfintele rugăciuni", ce s-au făcut azi pe la maicile biserici, ne despărțim, – intrând el la el în ogradă și noi la noi.

Și azi mi-aduc aminte, cum la prânzul din duminica aceea, mâncarea gândeai că-mi merge la spate undeva și eram tăcut din cale-afară; iar tată-meu nu vorbea nimic. El, după prânz, ca totdeauna, își luă o perină și se

dete jos la umbra unui altoi de măr sălciu. E dulce odihna duminica şi de mare preţ pentru omul truditor, care cât ţi-i săptămâna de lungă, nu face altceva, fără răstoarnă cu braţele sale vânjoase pământul de pe-o dungă pe alta. Dar tată-meu – am băgat de seamă, ba să-ţi poată închide ochii vre-o ţără. El va fi ştiind ce fel de gânduri îl munceau.

Nu că doară, ci că iacă, gândeam eu în mine, să i-o întorc îndesată Păscălitorului, dacă va veni cândva apă şi pe moara mea. Necazurile şi supărarea, vorba ceea: „Azi la mine, mâne la tine".

Nu trece, ca să nu zic mult, o săptămână-n capăt, şi într-o zi, tocmai pe când se crapă de ziuă, – Negrea-Păscălitoriul ne dă bună dimineaţa! Asta era într-o joi. După ce se întrebă cu tată-meu, care ce-a visat şi încătrău au de gând să mai apuce peste zi, Negrea-Păscălitoriul spune, c-ar avea puţină treabă la oraş, dar nu se poate smulge de-acasă odată cu capul. „Mâne, nu mai departe, e lună plină, şi cu întoarcerea lunii, de bună seamă, că are să se schimbe şi veacul. Trebuie deci să stau cu toate mâinile-n sân, de astă dată. Mi-ar trebui nişte leacuri şi Lăiţa Susanei lui Samsonul Crâznicului – pe care-l mân, mi-i teamă, că nu le-a şti cere. Poticariul (farmacistul) iarăşi nu poate ceti deloc slovele, să-i scrii tu băiete aceea, ce ţi-oiu spune cu litere, cum se obişnuieşte azi. Acestea-s chiar vorbele lui, precum bine vedeţi.

Stam în cumpănă. Să-i scriu, să nu-i scriu; să-i arunc şi eu câteva vorbe mai îndesate ori să mă las de astă dată! Mă gândesc eu c-ar fi lucru de treabă, ca el să spună una şi eu să scriu alta şi în chipul acesta să fac şi pe băiat şi să-mi umble calea mânzului, şi pe Negrea-Păscălitoriul fără leacuri. Ş-aceea mă hotărâsem ce să-i scriu, şi de-abia apucam să-şi caşte gura odată. Aci era vorba ceea: „Cine cu ce-ţi închină, cu aceea să-i mulţumeşti!" Dar ce să-ţi audă urechile?! „Scrie, zice el, să-mi trimită: Sânge de nouă fraţi, untură de zmeu şi oţetul tâlharilor. Încât pentru preţ, ne ştim noi vorbele cu domnul Poticariul".

Auzind unele ca acestea, uitai totul şi fără a mai zice măcar negrii ţi-s ochii scriu Sânge de nouă fraţi, untură de zmeu şi oţetul tâlharilor. Pusei dedesubt numele Păscălitoriului, ca nu care cumva să pic într-o belea.

Gândeam că-i un veac de om, până când a sosit băietul din oraş. Când colea el aduce nişte leacuri ce-şi aduceau cu uleiul de lemn. Îmi venea să mă trag de cap de necaz, că nu i-o făcusem precum m-am fost hotărât. Cine ştie dacă l-oi mai avea cândva aşa la îndemână.

Dumnezeu, se vede că ştia de necazul meu, că dă de soseşte o zi de aceea în care nu poţi face cale de un ceas măcar, fără să pici în vrea primejdie. Cu o vorbă, atunci nu ţi se arată să umbli încoace şi încolo. Iar

vine Negrea-Păscălitoriul la mine să-i scriu pentru „potică". Dacă aş vrea să-mi fac capul calendar, aş putea să vă spun chiar şi leacurile după care-a trimis; asta însă nici prin vis nu mi-a trecut. Destul atâta, că eu îi scrisei: „Brânză de iepure, lapte de pasăre, potcoave de ţânţari, şi alte minunăţii ce le chibzuisem bine încă de mai înainte". – N-aşteptă copiii cei mici ziua Paştilor ca să capete ouă roşii cum aşteptam eu ca băiatul să vină odată din oraş. Şi el al dracului, că mai bine nu i-oi zice, gândeai, că şade în butul meu. În sfârşit, de şi cam târziu soseşte el şi spre marea şi adânca mea mirare, bag de seamă că leacurile aduse sunt întocmai cum era şi sângele de nouă fraţi, untura de zmeu, şi oţetul tâlharilor. Pasă-mi-te afurisitul de Poticariu ştia ce are să cuprindă scrisoarea, îndată ce vedea că-i de la Negrea-Păscălitoriul, şi nici c-o mai cetea.

După întâmplarea asta-mi mai veni şi mie mai multă apă pe urechi şi începui a pricepe cam ce fel de vânturi bat pe la vecinul păscălitor.

Din ziua aceea mi-am pierdut orice poftă de răzbunare, cu atât mai uşor, că el încă nu mă mai lua aşa cu furca cea lungă. Ba legasem, aşa pe nesimţite, un fel de prietenie la olaltă. Asta era o cinste pentru mine, căci rar era omul, cum v-am mai spus, pe care el să-l fi aflat vrednic să schimbe, fie şi numai câteva vorbe cu el. Apoi eu încă dacă-mi trag mai bine seama eram tocmai în vârsta, când omul n-are stare într-un loc cum n-are apa şi mai eram şi dârz.

*

* *

Aflându-mă acum la el ca şi la noi acasă, am văzut multe, din care de mai ţin minte azi a zecea parte, să-mi pară bine. Intrasem acum în toate tainele păscăliei. Şi păscălia îşi are legile ei, de la care nu te poţi abate, şi el le şi urma cu cea mai mare băgare de seamă. În privinţa asta pot zice, că era ca un ceasornic care în veci tot într-un chip umblă, numai cât acum bate unul, mai apoi două, şi aşa mai departe. Pentru că, să vedeţi Domnia voastră, că ce făcea el!

Când sosea vreun bolnav la el, întreba pe cel ce-l aducea, că ce vânturi l-a adus încoace şi ce mai veşti prin părţile acelea? Ce mai face părintele? Nu-i popă, cale de trei poşte, pe care să nu-l fi cunoscut; merg multe prescuri la biserică? Câte sărindare şi cununi de an se vor fi însemnând?... Aşa pe nesimţite aducea el Păscălitoriul, vorba despre bolnavul şi ispitea aşa ca din întâmplare, că din ce ş-o cam ţine, boala ce o are. De şi de altcum toate acestea are să le spună păscălia fără leac de greş.

După ce în chipul arătat, află că ce fel de făină se macină pe la moara cuiva, cu o sfială proprie lui, lua Păscălia scrisă-n potcoave, de pe grinda cea lungă cu mâinile sale nevrednice Păscălia era legată bine în păreţi zdraveni de fag, căptuşiţi cu piele roşie şi cu încuietori. Fost-a frumoasă cândva, nu pot să zic nici da nici ba, atâta însă pot zice fără a mă teme de gura nimănui, că unsuroasă din cale afară şi ciuruită de carii şi alte jivine – cum le-or fi chemând – cum se găsea acum cinstita păscălie, numai frumoasă n-o pot numi.

După ce o deschidea, aşa pe la mijloc aşeza o cheie – ştiţi dumneavoastră cum sunt cheile de la casă – aşa fel ca urechea să-i rămână afară. Acum lega Păscălia cu o sfoară, ca să nu iasă cheia din ea şi lucrul era gata pentru a putea afla ce te tăia mintea. De-o ureche ţinea omul, de cealaltă Păscălitoriul, dar numai cu vârful degetului arătător, ca Păscălia să-şi poată arăta în toată voia puterea ce-o are.

Cum ţinea Păscălia aşa spânzurată în aer, Păscălitoriul cu glas tărăgănat şi cam peste nas o întreba, plin de evlavie: „Sfântă Păscălie, de cumva-i făcătură asupra robului lui Dumnezeu cutarele, învârte-le, dacă nu, nu!" Şi Păscălia, de era făcătură, se învârtea: dacă nu, sta locului, şi era întrebată în toate chipurile, până ce de la o vreme numai ce se învârtea. Ca să nu se învârte vreodată încă nu s-a întâmplat. Acum era întrebată dacă cutare, sau cutare şi-a lăpădat sufletul, făcând boscoane asupra bolnavului şi Păscălia n-ascundea nimic, căci se învârtea tocmai, când pomenea numele vinovatului.

Nu-i vorbă! multe guri rele ziceau, că Păscălitoriul, când omul nu ia seama, face ce face cu degetul, cum ţine de cheie şi Păscălia de aceea s-ar fi învârtind. Vorbele acestea au mers până chiar şi în urechile lui, dar el aşa ceva nici că vrea să audă. Te omenea bucuros cu ce avea numai să nu-i mai pomeneşti d-al d-astea: „Căci zicea el, sunt mulţi care ar crede şi una ca asta". Aşa cum avusei cinstea a vă spune, da Negrea-Păscălitoriul de la noi de izvorul tuturor relelor, ce nu mai pot să ţi se întâmple în viaţă.

Trebuie să vă spun, că cei mai mulţi ai lui bolnavi, erau cuprinşi de Duhuri necurate, Doamne fereşte şi pe cine-ţi vrea tot răul. Altora li se căşuna ceva din vântoase. Cam la aceasta, ţin minte, că se mărgineau bolile mai ale tuturor celor ce alergau la izvorul tămăduirilor lui Negrea-Păscălitoriul. Odată asta aflat, nu era cine ştie ce lucru mare a-i vindeca, căci de Duhuri necurate e lucru cunoscut, că scapi prin rugăciune şi post. În zece biserici nu se făcea atâta slujbă, câtă la el în casă. Dimineaţa, la amiezi, seara şi la miezul nopţii, tocmai când cântă cocoşii, rugăciuni peste

rugăciuni. Cu sănătoşi, cu bolnavi, stau cu luminile de ceară aprinsă în mână, mai în picioare, mai în genunchi, în jurul mesei, până când el le citea plin de evlavie: Stâlpii, Psalmii cei aleşi şi mai Paraclisul Sfântului Haralambie. Ba uneori s-acăţa şi de Evangheliile din postul mare. De cele mai multe ori însă se mărginea la Păscălie, în care pe lângă planete şi zodii mai erau şi rugăciuni întocmite anume de dascălul Samoilă, care şi el le auzise de la un altul, ce trăise mai mult pentru cei îndrăciţi.

Veţi fi ştiind şi domnia voastră, că cel necurat nu se poate, dacă are stăpânire asupra cuiva, să-l sufere pe acesta s-asculte tocmai rugăciunea: căci de! nu i se şede împielitatului. Şi bolnavii lui Negrea-Păscălitoriul tot cam de aceştia erau. Nu-i mirare dar, că el îi mai şi freacă, din când în când, cu câte un toiag din cele noduroase. Mulţi erau legaţi în lanţuri ca să nu spurce fântâna, căci dracul după aceea-şi bate capul ca să facă rău, mai aruncându-i până şi-n fântână.

Postiri se făceau mai arareori, dar totdeauna într-un fel. Nu era iertat la leac de vietate, ca să-şi mai lege inima cu ceva în acea zi. Hoarăle se închideau în coteţe şi celelalte animale încă rămâneau până seara, ce se arătau stelele, prin culcuşurile lor, – fără a li se da nici măcar o lingură de apă c-aceea nu-i mult. Destul că jupân Scaraoschi şi întunecatele sale slugi, se luau de un gând de la o vreme şi ori îşi părăseau locuinţa, ori ş-o duceau cu sine pe cea lume, unde a fi aceea. Aşa scăpa el, Negrea-Păscălitoriul, pe oameni de Duhurile cele rele.

De se întâmpla ca boala să fie din vântoase, bolnavul era afumat cu *lingura-celor-tari* – de care avea din greul – şi ca şi când i-ai lua-o cu mâna, aşa de curând se vindecau, unii.

Una să n-o uit!

El nu avea nevoie să vadă pe bolnav, pentru ca să-ţi spună că ce fel de boală poate să fie şi din ce i se trage. Pentru el era destul să-i plăteşti şi să-i pui la îndemână o haină purtată cândva de cel bolnav. Asupra aceleia făcea el ce ştia şi bolnavul o simţea aceasta acasă la el, unde se găsea. Aceasta, mă rog, nu-i un lucru tocmai aşa de uşor cum poate ar crede cineva! Doftorii cei mai iscusiţi, când e vorba numai de o sărăcie de inimă, atâta te mai sucesc că ţi se urăşte; – pe când Negrea-Păscălitoriul îţi spune, că altceva să nu faci, fără să înconjori casa de trei ori pe nemâncat, să ţipi uimei o cruce de smoală de la carâmbul carului, şi te-ai mântuit, ca şi când n-ar fi fost de când e lumea.

*

* *

Zicătoarea scripturii, că „nici un proroc nu-i cinstit în patria sa" – se potrivea și la Negrea-Păscălitoriul, de minune. Gândeai, că tocmai pentru el e făcută. Pe când străinii susțineau sus și tare – ridicându-l până la al șaptelea cer – că el e în stare să-ți închege apa și să facă să-ți curgă lapte din grindă, împlântând o sărăcie de sulă – cum fac și strigoile; Gârbovenii ziceau, că el nu s-ar fi pricepând la chiar nimic, aflând însă că-i mai ușor a trăi cu minciunile decât a munci, s-a dat pe Păscălie. Auzisem chiar eu, cu urechile mele povestindu-se despre el lucruri, pe care nu pot crede să le fi săvârșit cândva.

De și Gârbovenii, precum avui cinstea a vă spune, nu-l socoteau pe Negrea-Păscălitoriul de știe ce lucru mare, pe când el s-afla între ei: acum văd și ei c-au greșit.

De diochi singur el știa să apere pe copiii oamenilor prin aceea că le făcea *Numerușul*, la care singur se pricepea în întreg ținutul. *Numerușul* așa se face, că se scrie mai întâi aceea ce trebuie. După aceea hârtia se împătură frumos, se pun trei fire de tămâie și trei de piper, apoi cosându-se într-un petec curat de pânză, s-agață de grumazii copilului ca să-l poarte, cum porți o salbă, bunăoară. De deochi n-ai grijă cât trăiești; o știu căci am pățit-o. Negrea-Păscălitoriul a învățat tainele facerii puternicului Numeruș de la dascălul Samoilă din Geomal, Dumnezeu să-l ierte, care avea un glas jalnic Doamne, de luând-o pe-o podobie[1] mai trăgănată, lăcrămau toți care erau în biserică, cu deosebire însă babele.

Apoi de grindină tot el ne păzea. Cum vedea, că se ridică vreun nor negru și-i era teamă de vremea grea, împlânta securea în pământ. Aci, precum văd eu, totuși trebuie să las lucrul încurcat. De obicei se trag și cele clopote când e vreme tare. Nu știu acum ce să zic, ca să nu greșesc cumva. Voi zice însă vorba ceea: „Nici lupul flămând, nici capra cu doi iezi" – apoi întâmplându-se ce s-a întâmplat de capul meu, știu că lumea tot n-oi moșteni-o eu. Una însă o pot spune cu cugetul curat. De cele mai multe ori grindina s-abătea asupra pădurilor, ce nu sunt mai departe de sat decât cale de-o jumătate de ceas, să mergi chiar dormind, și numai din când în când se mai lăsa câte-o aripă și asupra satului.

De secetă pe la noi nici pomană, dacă s-a întâmplat ca el să facă ce știa. Mergea în țimțirim și umflând o cruce de cele mai zdravene din toate, o punea de-a-moiu în vale cum bagi cânepa să se topească, așezând până și

---

[1] Podobie = melodie după care se intonează la sărbătorile importante unele cântări bisericești (Dict. Lb. Române Moderne – Acad. R.P.R., 1958, p. 635)

pietre pe ea – și trebuia să plouă, de și nu tocmai îndată, căci cu Dumnezeu nu te poți sfădi.

A cunoaște pe șolomănari pentru el era lucrul cel mai ușor din lume. Îi cunoștea de pe îmbrăcăminte, căci aceia totdeauna sunt nelăuți, cine ști de ce?! În chipul acesta nefiind aceia nevătămați, ba dimpotrivă ospătați colea românește, n-avea nimeni de-a se teme, că ne vor îneca satul. Apoi cu Șolomănarii nu-i prea bine să te porți răstit, c-o pătești. Spunea Negrea-Păscălitoriul, că într-un sat departe, a auzit și el din alții, oamenii ar fi ocărât și chiar bătut pe niște bieți șolomănari, ce-au îndrăznit a se atinge nu știu de ce lucru, care deși nu era a lor, dar le trebuia nesmintit. N-au lăsat Șolomănarii să treacă nici ziua aceea, fără ducându-se la un lac – unde știau ei – l-au înconjurat de mai multe ori, până când au ieșit la fiecare câte un balaur. De se lovea frâul Șolomănariului în capul balaurului, bine de bine, dacă nu, mai înconjura lacul și mai zicea, ce știa el, până ce ieșea acel balaur, care trebuia. Urcându-se acum pe spinarea balaurului, străbătea văzduhul, îmbrăcat în nori negri, ca să nu-l vadă lumea și purta norii cu grindină pe unde voia el. În câteva ceasuri toată munca oamenilor celora a fost prăpădită de pe fața pământului, ca și când n-ar fi fost de cându-i lumea. Gârbova, cât a trăit Negrea-Păscălitoriul, tot a mai scăpat ea de d-al astea; vă întreb însă, că ce-a fi de azi încolo?

Dacă aș sta să vă spun toate la câte numai se pricepea el, pare-mi-se că v-ar ieși la toți peri albi. Fie-vă destul de astă dată. Cine știe, ce mai aduce ziua și noaptea? Da de ne-om mai întâlni cândva ș-apoi ne-a prinde bine.

Acum cutez a vă întreba dacă am avut dreptate, când am zis undeva, că zău satele vecine n-aveau de ce să poarte atâta amar de dușmănie asupra noastră, a Gârbovenilor? Nu știau ele bine, că are să aibă o zi, când și-a lepăda și el potcoavele, cum se zice, ș-apoi, ce rușine pe Gârbova să pice iar din mărirea în care se afla odată! Deși ascunsă de lume, ca o fată fricoasă, la poalele unui deal cu o coroană de stejari de cei bătrâni pe frunte, ea, Gârbova nu se dă pe-o sărăcie de oraș cum sunt multe. Azi? e părăsită. Negrea-Păscălitoriul a lăsat cu limbă de moarte, ca Păscălia să i-o pună la cap și i-a pus-o. Apoi fără Păscălie, ce să știi face! S-a împlinit și cu Gârbova vorba ceea: „Nici un suiș, fără coborâș".

Gr. Sima a lui Ion

17. Artiștii[1]

– Copie de pe natură –

Sunt doi inși; un bărbat și o muiere.

El e bălan, ea negricioasă; amândoi cu trăsăturile feței destul de frumoase.

Au fost cândva obiect de distracție pentru orășeni.

Azi? satele cele mai înfundate sunt slaba lor scăpare – pe câtăva vreme – de un deznodământ fatal al zdruncinatei lor vieți de artist.

Amândoi sunt de statură mijlocie și poartă pe tristele și palidele lor fețe urmele neșterse ale multelor suferințe și opintiri, ce le-au îndurat.

Precum le sunt fețele, așa și îmbrăcămintea, căci de! mizeria niciodată nu vine singură, ci însoțită de întregul ei cortegiu de nefericiri și dureri.

*

* *

Averea lor?!

O căruță hodorogită, trasă de un cal nefericit, căruia gânditorul său stăpân i se face serviciul neprețuibil de conducător. Două slabe schelete ale „animalului fidel" acoperite cu pielea. Un vechi harmonic sau mai corect dizarmonic; câteva păpuși zdrențoase și mai zi dacă ai ce!

*

* *

Când erau în floare, au fost obiect de distracție în serile calde, când o lume întreagă din societățile alese – după munca obositoare și monotonă de peste zi – alergau, să admire cutezătoarele, și adesea periculoasele lor salturi gimnastice și producțiuni magice. Azi?! niște săteni curioși care în viața lor n-au văzut „comedie", – sunt singurii, cari, pentru câteva parale, alergă să se bucure de ultemile sforțări ale unor ființe demne de compătimit.

[1] Revista „Familia" Oradea, 1884, pag. 202.

Ce stranie ironie a sorții! Ce simțăminte josnice mai pot avea loc în inima " coroanei creaturilor!"

Ce poate fi mai dureros pentru-un suflet simțitor, decât privirea mulțimii răpită de plăcere, când vede nefericirea tristă a semenilor săi!?

Când ceata privitorilor ar ști, că acela, care l-a poftit, pe conta vieții sale și așa zdruncinată, la câteva momente, în aparență dulci – este aproape sleit de puteri; când ar ști că nutrimentul său slab îi dă o putere de abia a suta parte din ce s-ar pofti s-o capete; de-ar ști, că, pe când de pe palidele lui buze, zbor vorbele lor glumețe, inima-i zdrobită de suferințe, clocote de ură plină de dispreț; când ar avea idee despre durerea ce acela o simte, când lampa vieții sale, ce abia mai dă câte-o palidă licărire, ș-o vede gata a se stinge la cea mai mică adiere a vântului; când ar ști... privitorul curios, aruncându-și gologanii, prețul neînsemnat al intrării, în vechea casetă a artistului, s-ar depărta meditând.

*

* *

Am admirat *teatrul de copii*, ceata privitorilor curioși. Este un adevăr veșnic și nestrămutat, ca toate legile sfinte ale naturii, că cea mai mare parte a oamenilor moare în frageda vârstă a copilăriei. Pletele albe, brazdele adânci ale feței, șirul lung al anilor, n-au de a face cu vârsta, dacă inima e mică simțămintele nobile în fașă.

*

* *

Artistul? Rare ori lasă după sine altă urmă, altă suvenire, decât pe aceea ce pasărea sprintenă lasă în zborul său aerian, corabia pe luciul întins al mării și drăgălașul curcubeu pe bolta azurie a cerului nemărginit. Dispare ca o picătură de rouă, se stinge ca o scânteie, pare ca un vis dulce, se topește ca un fulg de nea.

*

* *

Raiul pe pământ? Spună artistul a cărui viață a fost o școală tristă, o oglindă în care vezi chipul fidel al societății, și civilizației noastre defectuoase. Ne bucurăm unii de răul celorlalți; vorba cântecului:

Tuturor le pare bine,
C-a picat răul pe mine;

dar

N-are de ce-i părea,
Că şi pe el a pica
Şi nu-i pară nimănui,
C-a pica pe pruncii lui.

Veacul nostru? Al luminilor? Mai cu drept cuvânt al piticilor uriaşi; al frazelor sforăitoare şi ideilor mici.

Gr. Sima a lui Ion

18. Paraziții [1]
– Poem în proză –

Florica vărului Sandu este-un bobocel de trandafir și istețele sale vorbe mă încântă. De aceea mi-i dragă ca sufletul din mine, și ea mă iubește.

Într-o zi de mai frumoasă și drăgălașă, ca și anii zburdalnicei copilării, mă roagă să-i fac o fluierice de salcie. Și m-a rugat atât de duios și cu atâta frăgezime, că n-am putut fără s-o iau de mânuță și străbătând covorul pestriț de iarbă din grădina tătâ-ne-meu, să merg cu ea la vale. Aci plopi uriași și sălcii pletoase, privesc, cum apa curge aci lin, aci valvârtej, dă pept bolovanului, ce-o împiedică în mersul său firesc, face ocol în jurul unei stânci, pe care s-o înlăture nu-i în stare, se învârte, se sucește, până ce se pierde-n zare, ca și dorințele inimii omenești.

Salcia lângă care m-am oprit, mi s-a părut mult puternică, de aceea, scot cuțitașul și tai o creangă ce-am crezut că se potrivește.

Pentru Floricuța am despoiat-o de-o podoabă. Salcia trebuie c-a simțit aceasta, că boarea lină ce-i se strecura printre crengi, mi se părea că suspină. Mi-a intrat un ghimpe la inimă! Da de-o doare?

Durere nouă! Coaja crenguței mele, părea a fi sleită, de loc nu vrea să se desfacă. Mă uit și văd, că pe biata salcie, un afurisit de soc își făcuse culcuș și-i sugea puterile. O mică rană i-a fost de ajuns seminței de soc, ca ea să încolțească și să devină mare. Îi pria hrana de-a gata, stă însă că era pufăcios, pe când salcea deși numai cu mari opintiri putea face și ea ceva, era teioasă și plină de vârtoșime.

Urăsc paraziții întocmai ca și capetele ușoare și lipsa de caracter, mai tare nu-i pot!

Iau socul cu rădică și-l sădesc în dunga velei, iar rana salciei o astup cu ce-am știut, că-i bine.

Tai altă crenguță din salcia vecină și fac Floricuții fluiericea, că era neastâmpărată copila.

---

[1] Revista „Familia", Oradea, 1884, pag. 428.

Peste câteva zile iau pe Florica de mână şi merg să văd că ce-i?! Salcia ajutată de puterea ei firească, de a creşte, se împuterise, pe când socul era ofilit şi galben, că nu putea trăi făr pe spinarea altuia. Aşa se deprinsese.

Mi-a părut bine, că Florica mea s-a luat după sprintenii fluturei, cu aripi poleite şi mi-a dat timp ca, purtat pe aripile uşoare ale fanteziei, să-mi croiesc câte şi mai câte visuri aurite despre multele taine, ce ursita singură le ştie, că ea le ţine în poala sa şi numai pe rând, pe rând ne descoperă câte ceva, ca şi omul viclean.

Gr. Sima a lui Ion

19. Frumoasa din Făgești [1]

– Nuvelă din popor –

Era o zi de toamnă. Codrul tăcut începuse a-ngălbini, bobițele de struguri căpătase acușa fața aceea ruginie, ce-o privim cu atâta plăcere. O zi frumoasă era, când razele soarelui sunt atât de dulci și blânde, că omului i se pare locuința drept închisoare.

În Făgești, un sat frumos românesc tăinuit la poalele Munților Apuseni, domnea o liniște mare.

Numai carăle obosite sub greaua povară a păpușoiului (cucuruzului),cu scârțâitul lor, pocnetul bicelor flăcăilor zdraveni de lângă ele, lătratul vreunui dulău, ce bolea de urât, dacă mai turbura din când în când adânca tăcere, ce se lăsase pe Făgești.

Tot satul era cuprins cu strânsul câmpului și la a doua-treia casă, dacă mai vedeai vreo babă bătrână încărcată de ani, priveghind asupra celor ținătoare de casă, – vr-o nevastă ce-n ruptul capului gătea cele trebuitoare ș-o lua la câmp.

La Radu – bărbat fruntaș cu multă dare de mână și vestit în șapte sate și mai bine – era acasă o fată voinică de șaptesprezece ani, care era, vorba cântecului:

„Nici micuță, nici năltuță,
Cum e mândra mai drăguță!"

– o adevărată minune.

E destul să spunem, că și gurile rele mărturiseau într-un cuget, că ființă femeiască asemenea ei, n-a mai fost de când lumea, nu este și nici că poate să mai fie vreodată sub soare.

Moșnegii, c-un picior în groapă și când o vedeau, nu puteau să nu zică în mintea lor:

„De m-aș face ca odată,
„Nu m-aș da pe lumea toată!"

Fără a se mai înțelege împreună, tot ținutul o dăruise, fără știrea și-nvoirea părintelui Pamfilie din Făgești; cu un nume, ce n-are a face nimic

[1] Revista „Amicul Poporului" Sibiu, 1893, pag. 35-63.

cu cărțile bisericești; o dăruire cu numele: *Frumoasa din Făgești*. Dacă e vorba de adevăr și dreptate, apoi numele acesta singură ea trebuie să-l poarte.

Ca nu cumva să fim bănuiți de părtinitori, o spunem cu plăcere, că peste tot femeile din Făgești; aveau darul de a fi, pe cât de frumoase, pe atât de harnice și cu purtări alese.

Ori cine din vecinătate dorea a-și alege o soție cum să cade pentru viață – își cerca mai întâi norocul în Făgești. Este chiar un cântec în privința aceasta care să-începe:

„Cât e pe Mureș în sus
Fete ca la Făgești nu-s"!

Radu – tata Florichei – era la cules de păpușoi, cu o mulțime de lucrători. Gafița, soția lui Radu, mama Florichei, să dusese cu un car de valuri de pănură și țoale la vultori și piuă. Străinii ce-i țineau pe lângă casă, cu cele două care trase de câte patru boi de să-ți muți casa cu ei, aduceau păpușoii culeși de oamenii ce erau cu Radu. Și-n boi, și-n carele îmbrăcate-n fer, aveau toată încrederea. Puteau deci să pună două rânduri de scânduri din loitre-n sus, de se clătina pământul pe unde treceau, de povara cea mare. Vin, descarcă și se iau înapoi după altul.

Radu și soția sa convinși erau acușa, că Florica lor e o fată foc și pârjol pentru ce-i cade-n mâni. Alt-cum, rogu-vă, nu era cu putință s-o lase singură, când atâta sumedenie de lucrători trebuiau ținuți; vedeți dumneavoastră, cum să țin lucrătorii lui Radu din Făgești.

Dacă vom socoti și alte multe trebi, ce de sine se-nțeleg la o avere mare, trebuie să recunoaștem, că Florica era într-adevăr foarte harnică, dacă se chibzuia, că le va pune singură toate la cale. Și pentru ea nu era într-adevăr decât floare la ureche.

Întrebați pe cel dintâi Făgeștean ce vă iese-n cale și vă veți încredința despre adevărul spuselor mele.

Florica, la timpul său, ba încă ceva mai devreme, gătește cum știe ea și trimite prin cei cu carele, prânz și de-amiază, la lucrătorii ce erau cu ta-so, cu Radu. După ce se-mpacă și cu ce mai era prin curte, după ce pune la cele trebuitoare pentru cină și așează fiecare lucru la locul său – ia furca-n brâu, trage ușile după sine și lăsând firul mereu să-i alunece printre degete trece-n grădină cu-n mers legănat și plin de farmec, cum numai singură putea să aibă.

Radu, casnicii săi, ba toți cei din vecinătate, dacă erau mai cu luare aminte, puteau să vază că Florica nu de flori de măr caută totdeauna fundul

grădinii cu pomi, de unde ochiul străbate partea cea mai plăcută a hotarului Făgeștilor, partea cea mai mănoasă, bine lucrată și la timpul său, se-ntinde spre soare răsare, către Mureș și e țărmurită de undele acestuia.

Valea din Făgești ce, izvorând din înfundăturile munților în mersul său, taie satul în două – străbate șesul de care ne este vorba, și după mai multe cotituri își împreună undele sale cu acelea ale Mureșului, departe colo în zare.

Alăturea cu valea merge drumul ținut în deosebită bună stare de Făgășteni și la un loc se pierde și el în drumul de țară, ce se-ntinde ca o pânză albă de-a lungul șesului.

De câte ori frumoșii ei ochi albaștri despicau ceața în zădar, un adânc, foarte adânc oftat ieșea din pieptu-i fraged, urmat de cuvintele tainice „Nu mai vine", „Nu mai vine".

Ea dar aștepta pe cineva să sosească și acel cineva, atât de scump inimii sale, care trebuia să vină, când cea mai frumoasă ființă femeiască ce-a văzut soarele, îl dorea: „Nu mai vine!"

De astă dată Florica putea să stea timp mai îndelungat în grădină, fără nici o teamă c-ar fi cineva în apropiere, care ar putea să descopere tainele ascunse ale inimii sale.

Să pune dar lângă trunchiul unui pom de pere plecate și rezemată de el, pe când firul curgea sprinten printre degetele ei mlădioase, ochii erau ațintiți asupra unui punct îndepărtat, unde drumul Fâgeștilor își are începutul.

Legănat pe aripile viei sale închipuiri, cugetul ei străbătea țări îndepărtate, unde inima-i iubitoare îi spune că străin în țară străină, Nițul ei, scumpul ei Nițu, își omoară amarul vieții, încălzit de razele iubitei celei atât de curate. Aceea, că el, rătăcitor printre atâtea neamuri străine, să fi putut întâlni vreun chip de femeie care să-l farmece, nicicând nu i-a trecut prin minte. Nu!

Nițul ei, voinicul ei Nițu, asemenea căruia nu afli într-un târg de țară, numai la ea putea să cugete, mereu la ea.

Dar în zădar! Acest odor atât de scump inimii sale, „Nu mai vine"! „Nu mai vine"!

Când Florica lasă să alunece printre buzele ei subțiri și roșii ca o vișină despicată aceste cuvinte zdrobitoare, ochii ei, frumoșii ei ochi înotau în lacrimi de durere și plânge, plânge ca un copil nevinovat.

Ce valuri frumoase se-ncrucişau atunci în inima ei aproape frântă de durere, unde vei afla cuvintele potrivite, unde condeiul fermecat, ca să le aşezi cuviincios?!

Fără a şti ce face, dă a căuta lin ca adierea vântului, ca o şoptire tainică şi dulce, ca o privighetoare – dă a cânta o doină iubită de ale noastre, care izvorâtă din inimă, inimi străbate, şi te răpeşte într-o lume a viselor de aur:

„De când te-ai dus băieţele"
„N-am mai pus la gât mărgele,"
„Nici în degete inele"
„Şi-n cosiţă floricele"
„De când s-a dus bădiţa"
„Mi-i pustie uliţa"
„De când s-a dus dumnealui"
„N-am dat gură nimănui."

Urmează cu:

„Să ştiu bade c-ai veni"
„Drumul ţi l-aş vărui..."'

Şi sfârşeşte:

„De-aici pân-la badiul meu,
„Nu-i nici deal, nu-i nici părău
„Numai singur dor de-al meu!
„Nu-i nici deal, nu-i nici cărare,
„Numai dorul meu cel mare.
„Dorul meu bade ş-al tău
„De s-ar face-un pod mereu
„Pod mereu peste Braşău
„Ca să treacă doi cu doi
„Şi tu bade pân-la noi"

Adânc mişcată îşi zice:

– „Niţule! Să nu mă osândeşti, dacă întorcându-te mi-i afla măritată!"

„Nu!"

„Martor îmi este Dumnezeu, căruia mă închin, c-o fac peste voie! Te iubesc prea mult pe tine, ca să mai rămână vreun locşor necuprins de chipul tău în inima mea.

„Făt-Frumos din poveste să stea înainte-mi şi rămân mai rece decât gheaţa cu toate pletele lui aurite.

Însă!

Acesta însă arză-l focul, mă face să intru în pământ înainte de timp.

Trebuie fără voia mea să-mi calc jurământul făcut!

Nu mai sunt în stare să lupt şi mai departe în contra voinţei părinţilor mei. Am sleit acum toate apucăturile şi lipsită de orice sprijin, nu mai sunt în stare cu mintea mea să mai descopăr nici un potec de scăpare. Nu! O rază de lumină nu-mi vine de nicăieri.

De ce nu vii dar?

Câte nu s-ar pune la cale cu ajutorul tău.

Aşa însă mă văd pierdută pentru toată viaţa mea.

Când vei veni acasă şi mi-i vedea în casa lui Sandu Petrii de lângă izvor, ţi-i întoarce privirea la alta, judecându-mă de cea mai uşuratică şi schimbăcioasă din câte fete au trăit cândva în Făgeşti.

Ştiind că am călcat jurământul sfânt încheiat între noi – îi zice că-s minte scurtă, poale lungi, nici să cumperi nici să vinzi, pagubă de cuvintele ce le-ai schimbat cu mine.

În loc de privire blândă, zâmbitoare şi faţă veselă, voi întâlni ochiul tău despreţuitor şi faţa ta plină de ură.

Atunci nu voi mai fi în stare să trăiesc. Nu!

Moartea cu sărutul ei rece va pune capăt suferinţelor mele. N-am ce! Aşa mi-a fost scris să păţesc.

Dar când ai şti suferinţele mele, pe care le-am tras numai ca să rămân statornică?! Când ai şti cât de mult ţin la iubirea ta – mai mult chiar decât la viaţă! – De-ai putea să vezi inima mea jună de ce săgeţi amare e străbătută, de câte ori mi-aduc aminte de tine, de dragostea noastră fierbinte şi jurământul sfânt încheiat între noi – tu nu m-ai osândi. Nu! Din contră ţ-ar fi milă de mine, de Florica ta.

Şi când nu te am şi nu te voi avea în minte-mi? Poate atunci când voi fi sub glia verde.

Cea mai dulce şi mai amară parte a vieţii mele a fost, este şi va fi seara aceea, când ne-am despărţit, când am jurat împreună că vom fi nedespărţiţi pentru vecie.

De-o mie de ori pe zi mi-aduc aminte de seara aceea, de cuvintele tale duioase ce tremuram, că da de nu le vei zice.

Şedeam pe laviţa de la uşa curţii cu Nica Petreanului şi Evuţa lui Cântă-Bine. Eu adâncită în gânduri torceau mereu fără a lua parte la poveştile glumeţe ale soaţelor mele care întrecute cum sunt, erau numai râs şi glume. Ziceam în mine:„Da de nu vine!" – Mâne, chiar mâne dimineaţă are să plece la ostăşie şi de la tot satul şi-a luat rămas bun, numai de la mine nu!

Mă mir că mai trăiesc, când mi-aduc aminte de toate câte mi-a fost dat să sufăr!

Priveam luna bălaie, ce mai luminoasă ca totdeauna se ivea în zare, puţin şi se-nălţa măreţ pe bolta întinsă a ceriului, întunecând în calea ei roiul de stele ce le întâlnea.

Îmi era teamă că – Doamne fereşte – va cădea o stea.

Dar ceriul bun atunci, m-a ascultat! Deşi mi se păreau numai aninate, nici una n-a picat.

Cine ştie, dacă ne este ursit să ne mai vedem vreodată? – ziceam în mine.

Cine ştie dacă prin ţările străine unde te cheamă porunca împărătească, luptându-te piept la piept cu neamuri păgâne şi fără de lege – vei putea ieşi învingător, vei putea să te mai întorci la căminul părintesc!?

Doream să te mai aud odată grăind, poate că pentru cea din urmă dată şi tu nu te mai iveai de nicăieri, nu te mai iveai...

Simţeam că nu mai pot. Eram... nu ştiu cum să zic?

În sfârşit ai venit. Mi-ai spus că nu e nici la cina bună şi eu credeam c-un veac, un veac întreg a trecut de când noaptea cu aripile sale a umbrit pământul.

Ai dat bineţe. Ne-ai întrebat că ce facem şi te-ai pus pe laviţă lângă mine. Mă simţeam foarte fericită.

Soaţele mele erau adâncite în nebuniile lor despre dragostea cutărui flăcău.

Tu nu ziceai nimic, fără mă priveai în faţă la lumina lunii ca şi când m-ai fi văzut pentru întâia dată – iar eu tăceam şi-nvârteam fusul sprinten fără a şti ce fac.

Deodată ai grăit.

M-ai întrebat, dacă ţin la dragostea noastră, dacă vreau s-aştept până ce-ţi împlineşti datorinţa de ostaş împărătesc – dacă vreau dup-aceea să fiu nevasta ta? Mi-ai zis să-ţi răspund verde, deschis, pentru că tu altcum nici că mai vrei să mai calci vreodată în Făgeşti.

Nu ştiu dacă-ai luat seama, dar două izvoare calde de lacrimi au ţâşnit din ochi-mi.

Graiul tău era altul şi nu acela ce-mi era atât de cunoscut.

Vream să-ţi răspund, dar puterea mă părăsise. A trecut o bucată de timp în care tăceam amândoi, dar în tăcerea aceea era o înţelegere tainică, ce nu se poate spune.

M-ai rugat să-ţi răspund.

„Ț-am spus că da! Nici când și nici odată nevasta altuia nu voi fi fără numai a ta".

Ț-a părut atât de bine, că mi-ai apucat capul frumușel între mâini și mi-ai sărutat amândoi obrajii. Eu nu te-am oprit, că nu mă-nduram să te opresc.

Ai adaos, că blestemat să fie acela care nu s-a ținea cuvântul dat în tot timpul și sub toate împrejurările!

Eu am întărit că da! blestemat să fie! De ce n-ai lăsat Doamne, că Tu toate le poți, de ce n-ai lăsat ca întâlnirea aceea să țină un veac?!

Tu Nițule ai plecat dimineața următoare. Dar traiul meu d-atunci încoace? Vorba cântecului:

„De jale și de bănat
„Câte lacrimi am vărsat,
„Am făcut fântână-n sat,
„Fântână cu trei izvoare
„Cine bea din ea să moară
„Dar de-o bea drăguțul meu
„Să mi-l țină Dumnezeu."

Că:

„Tuturor lumea li-i dragă
„Mie mi-i cerneală neagră
„Tuturor lumea li-i bună
„Dar mie mi-i mătrăgună."

N-am zi bună lăsată de Dumnezeu, că părinții mei, care numai pe mine mă au, doresc să mă vadă așezată. Am reușit a-i face să-nțeleagă că cea mai mare plăcere și fericire-mi nu-mi este să fiu lângă ei.

Dar acum m-a cerut Petre de lângă izvor pentru Sandu, feciorul său.

Părinții mei trăiesc și să-i țină Dumnezeu dar mi-i necaz că să au de tot bine cu aceia ai lui Sandu ș-au zis că mă dau. N-așteaptă decât fiertul mustului.

Ce să mai fac? Încătrău să dau? Îmi stă mintea-n loc. Și tu nu mai vii! Nu mai vii!

Prevăd, că voi fi înfrântă!

Soarele scăpase binișor și Florica, mai aruncând o privire rapidă spre calea Făgeștilor, neputând descoperi nimic, o ia către casă cu inima mâhnită.

Acum să lăsăm pe Florica frământată de dor şi să luăm Făgeştii de-a lungul şi de-a latul, că Doamne ce mai de oameni harnici şi cu dare de mână sunt Făgeştenii aceia! La drept vorbind fac multă cinste neamului nostru.

Vedea-vom ce buni capi au Făgeştenii şi cât de minunat ştiu ei să ducă întreg poporul spre un viitor măreţ, îndemnând cu vorba şi cu fapta, stăruind cu multă tragere de inimă, ca-n anul acesta să fie mai bine ca-n cel trecut şi-n cel ce vine, mai bine ca-n cel de-acum.

Drept că şi are părintele Pamfilie atâta trecere la fiii săi sufleteşti, că pe drum în târg, la petreceri, c-o vorbă ori unde Făgeşteanul se-ntâlneşte cu vreun cunoscut de prin satele vecine, – la două trei vorbe, îl auzi zicând aşa din întâmplare se-nţelege: „Cunoşti frate pe părintele Pamfilie, ştii pe preotul nostru, din sat de la noi, din Făgeşti?"

– „Dar pe domnul învăţător Trifescu cel ce a adăpat cu multe învăţături şi care este mâna dreaptă a Părintelui", Apoi Radu, Petre de lângă izvor toţi stâlpi puternici ai Făgeştilor – despre toţi vorbeşte cu multă tragere de inimă când poate să zică sunt oamenii noştri din Făgeşti.

Cei mai tineri, mai flăcăiandri bucuros vorbesc şi ei despre Florica Radului, o minune de fată, de nu ştiu cine n-ar simţi inima-i din piept cuprinsă de un dor nemărginit.!

În sfârşit Făgeştenii cu drept cuvânt se simt de două ori oameni, când au astfel de conducători.

Că Făgeştii sunt atât de minunat întocmiţi, încât nici tu un orăşel mai altcum, cinstea se cuvine mai marilor din Făgeşti, în rândul întâi părintelui Pamfilie, care el este încă şi azi, când e cu plete albe ca şi colivia – el este sufletul a ori ce mişcare.

În urma urmelor, nici că e mare minune aceea ce Părintele a pus la cale. Câştigată odată încrederea întregului popor ce nu poate face un om cum se cade, şi Părintele Pamfilie seamăn n-are, dacă e vorba de împlinirea frumoasei chemări de conducător şi mai mare. Cea dintâi a sa datorinţă socoteşte-a fi îngrijirea de binele şi înaintarea trebilor bisericeşti şi şcolare, apoi poporul să meargă pe calea cea bună. De el însuşi puţin îi pasă.

Şi Doamne, ce bine le mai stă atât bisericii celei frumoase, măcar la o cetate apoi şcolii celei mărețe ce amândouă se ridică falnic drept în dricul satului având în jurul lor case frumoase durate din piatră trainică de coastă. Că-n Făgeşti aproape toate casele sunt de piatră şi puse în rând frumos de amândouă laturile uliţelor largi, încât ţi-e mai mare dragul să le priveşti, frumoase, curate şi-n bună stare ţinute, un lucru, ce sine se înţelege în Făgeşti.

Casa Radului tot ca la mijloc de sat se găseşte, alăturea cu casa comunală. Şi e bine că tocmai aşa este, nu doară pentru că Radu are pe Florica, ci cu totului tot pentru altceva!

Ca să mă înţelegeţi dumneavoastră, când vreau a vă spune tocmai acum un lucru foarte bun, după vorba Părintelui Pamfilie! În o parte a caselor comunale e magazia de bucate, înfiinţată cu 20-30 de ani în urmă, la îndemnul şi stăruinţa Părintelui Pamfilie.

A fost atunci un an mănos de tot. Făgeştenii şi aşa lucrători iscusiţi fiind, fac bucate din greul, încât e rar anul, când să nu le şi întreacă, la cei mai mulţi din ei. În anul acela o fost însă darul lui Dumnezeu peste întreaga ţară, încât Făgeşteanul nu mai ştia el unde să-şi pună mulţimea nemaipomenită de bucate.

Părintele Pamfilie, om al prevederii, ca totdeauna, a fost ş-atunci la locul său. „Ei" zice. „Acum avem de toate celea. Ce-o fi mâne, poimâine, nu să poate şti. Noi să punem de pe acum temeiul unei Magazine de bucate, ca s-avem la ce ne-ntinde la vreme de nevoie. Ne-ajunsele sunt printre oameni şi dacă nu azi, mâine poate să ne atingă. Eu fac începutul cu zece litroaie de grâu şi tot atâta păpuşoi (cucuruz).

„Petre"! Ghiţă! Şi voi ceilalţi fii sufleteşti a mei, ca unii cu cari împreună am ridicat bunul nume al Făgeştilor, ascultaţi şi urmaţi cuvântul meu, că multe lucruri bune să pun la cale din nimica ceea, când unirea, iubirea şi-nţelegerea, aceste scumpe daruri ale Ceriului îşi află locaşul în inimile omeneşti! Urmaşii noştri vor binecuvânta mâna de ţărână în care ne vom preface în întunericul mormântului, lăsându-le drept moştenire un lucru de treabă, cum e Magazina-de-bucate, de care vă *grăiu,* pe lângă altele ce le avem acuşa".

Acestea le-a zis părintele Pamfilie într-o duminică dinaintea bisericii.

La săptămâna Magazina şi era întemeiată cu peste cinci sute litre de bucate, c-au dat oamenii din greul, fiindcă-i îndemna părintele Pamfilie. Iar acesta nu ştie voi decât binele şi înflorirea poporului. Bun suflet de om! C-ar fi păcat să-l grăieşti de rău.

Ca purtători de grijă peste Magazină s-au ales cu învoirea tuturor: Radu-Petre de lângă izvor care au luat răspundere în scris, pentru soarta bucatelor adunate, îndatoraţi fiind a pune din ale lor, când n-ar putea să rămână cu mâinile curate. Un lucru de care nu s-au temut ei, Făgăştenii nici când. Cu toate astea, cum e vorba:„cine leagă bine, dezleagă bine" şi prevederea nu strică ea nicicând. Socotelile le poartă domnul învăţător Trifescu.

De câte ori Făgășteanul își sleiește bucatele, ș-aceasta se-ntâmplă tot cam vara, când lucrul câmpului e tot mai întețitor, el aleargă la Magazina lor de bucate și-mprumută cât crede a-i fi de ajuns, iar colea toamna, întoarce Magazinei cu jumătate mai mult decât luase. Adevărul e că tot avutul lor și-l înmulțesc iar nu al altora. În felul acesta mergând trebile în Făgești, cămătarii fără inimă, care-ți sug și măduva din oase – o duc al dracului de tot, de să-ți fie milă de ei! – Acum ați înțeles că nu pentru Florica am zis, că-i bine de casa lui Radu lângă aceea a comunei.

E de prisos a o mai spune că deși Magazina a Făgeștenilor este, totuși ei sunt cari se folosesc mai puțin de ea. N-au lipsă și pace! Ei știu cum se așteaptă iarna!

Când la anul se dă socoată în fața întregului popor, dacă o parte a bucatelor nu se mai poate învârti, se hotărăște a se vinde pe bani și aceștia se adaugă la fondul școlii lor. Firește că nici cât e negru sub unghie nu se poate face apă. De aceea au și adunat ei o frumoasă sumă de bani, de unde și plătește învățătorul, se ajutorează copiii săraci ce umblă la școală cu veșminte și cărți; se aduc vite de soiuri mai bune de prin țări streine, ca să îmbunătățească pe ale lor, cumpără mașinile trebuitoare la economie...c-o vorbă! Magazia aceasta condusă de bărbați cu suflet curat, cum sunt cei de care am vorbit, este un izvor de bunăstare și ajutorință pentru Făgeșteni. Cea mai mare mulțămire ce poate s-o simtă un străin în Făgești mi se pare a fi, când îi vede atât de strâns uniți că la orice năcaz ei s-ajutorează, mai altcum chiar și decât frații.

Ei! Dar sunt și guri rele cari vorbesc rău, dar rău de tot pe Făgeșteni. Și cu toată dreptatea.

Știți cine sunt?

Birtașii.

Cine-a ajuns odată birtaș în Făgești e bătut de Dumnezeu, din ceriu până-n pământ! Sapa de lemn, aceea-i a lui, nici că se poate altfel.

Făgeșteanul în Duminici și sărbători nu știe să meargă la birt.

Nu!

El, după ce iese din biserică, de e flăcău ori fată, știe s-o ia la horă. Acolo s-o vezi pe Florica Radului! Dar acum merge cam rar. Poate că Nițu poartă vina.

Însurații mai tineri caută pe domnul învățător Trifescu, iar bătrânii se duc mai cu drag la părintele Pamfilie.

Aceștia, bărbați cu multă știință de carte, știu să le spună de prin cărți și gazete, câte și mai câte lucruri frumoase pe cari le ascultă cu o sete

nespusă. Mult le place lor să audă cum şi ce fel de oameni erau vitejii noştri strămoşi, cari, precum spun părintele Pamfilie şi cu domnul învăţător Trifescu, erau spaima lumii, atât de grozavi ştiau să fie, când şi-au întins domnia peste trei părţi de lume, cum n-a mai fost nici când. Şi Făgeştenilor le vine nu ştiu cum când aud, că ei sunt vlăstarele îndepărtate ale unor astfel de oameni.

Le place să asculte şi obiceiurile ce le au înşişi şi pe cari le văd îmbrăcate în „Novele din popor" în o formă măiastră, de nu se mai satură ascultându-le. Apoi înţeleptele vorbe ale bătrânilor, care sunt tot atâtea pietre scumpe, ce te-ndreaptă-n căile vieţii, ca să fii om şi pom?

Chiar şi hora rămâne când se ştiriceşte că se spune despre

„Înşiră-te mărgărite"
„Pe lungi fire aurite..."

Nu ştiu cum se face că oamenii nici nu bagă de samă mersul soarelui şi să pomenesc deodată cu noaptea-n cap!

Iar birtaşul, vai de steaua lui, stă lângă liurca cea de rachie în timpul acesta, şi-şi blestemă până şi ceasul ticălos în care a călcat dintâi în Făgeşti!

Nu-i vorbă! Să fac ele petreceri şi-n Făgeşti de-ţi saltă inima-n piept, când vezi tinerimea pe la ospeţe, clăci, boteze, cules de vii, cum îţi joacă ea câte un căluşeriu de cele zdravene, de stă să se cutropească pământul în tropotul lor. Pare că ş-acum aud pe Niţu, cum striga, pe când era încă vătav al flăcăilor din Făgeşti, cum îndemna el pe ceilalţi flăcăi zicând din gură:

„Dă-n pământ să iasă vânt!
„Pe de laturi busuioc,
„La mijloc pară de foc!"

Apoi *Ardeleana*, *Haţegana*, *Ţarina* şi altele de ale noastre, sunt ele atât de nu ştiu cum să zic, că răpesc în vârtejul lor şi pe omul nins pe cap. Singur Părintele Pamfilie, om c-un picior în groapă, dacă poate să-şi păstreze cumpătul la ospeţe mai alese, bună oară.

Chiar şi altcum, ştiu ei, Făgeştenii să-şi petreacă, că le dă mâna.

Când e o sărbătoare mai aleasă, cei care au legături de prietenie, se adună după ieşitul din biserică la mine, ori la tine, după cum le este înţelesul.

Cel care-i are la a sa masă, cinsteşte bucuros o cofă – două de vin, c-a dat Dumnezeu şi va mai da omului stăruitor.

Radu şi Petre-de-lângă-izvor tot cam împreună îşi petrec ei.

Şi Florichei tocmai aceasta nu-i place, de mult acuma. Din capul locului nu i s-a părut, temându-se nu care cumva bătrânii, cari de obicei nu

prea iau în seamă aplicările tinerilor, să pună la cale un lucru, la care şi să cugete-i era groază de tot.

A fost temerea ei întemeiată?

Ştia acum din însăşi cuvintele ei, cât de amare poame pentru ea a rodit prietenia tată-so cu Petre-de-lângă-izvor.

Ei, bătrânii, fără a mai întreba de Sandu, ori de Florica, s-au înţeles ca aceştia să fie împreună luptători în valurile nesfârşite ale vieţii.

Gingaş lucru, dar bătrânii, cari judecă toate cu nepăsare, aşa au judecat că trebuie să fie fiindcă mai bine nici că se poate.

Înţeleşi odată ei, trebuia adus tot lucrul la cunoştinţa tinerilor, cari nici vorbă! au să se învoiască.

Atât Radu, cât şi Petre, tatăl lui Sandu, erau însă nedumeriţi într-o privinţă.

Ziceau ei în mintea lor că tinerii ori sunt vicleni şi-şi ascund dragostea, ori apoi sunt străini unul altuia, că prea s-arată nepăsători, prea se înconjoară.

Şi lui Radu îi venise ceva la ureche. Într-o zi, fiind vorba, că Florica azi mâne are să se mărite, – Gafiţa, femeia lui, se află spunând că uite Florica trebuie că are drag la pe cineva. Sunt acum doi ani de zile de când fata e tot dusă pe gânduri, şi nici la joc n-are plăcere să meargă, fără numai rar, de tot rar.

Dac-o întrebi cum şi de ce? Ea-ţi răspunde scurt, că n-are voie. Apoi mai spune Gafiţa că şi ea tocmai aşa era, pe timpul când întrase în toanele dragostei. Cine-i este alesul inimei, nu spune odată cu capul. Zice, că n-are pe nimeni.

Să-nţeleg dar Radu cu Petre, ca mai întâi să se încredinţeze bine despre starea lucrului şi numai, dacă vor vedea că altcum nu merge să-şi pună puterea lor părintească în cumpănă. Că încuscrirea acestora odată cu capul trebuie să se facă.

Sandu, calea-valea, lui uşor i se aprind călcâiele, când e vorba ca o fiinţă femeiască asemenea Florichei îi zâmbeşte cu drag. Vorba e însă că se poate aşa ceva din partea fetei?

Las' că Sandu e vătaf şi cap al flăcăilor din Făgeşti de când s-a dus Niţu lasă că-i cumpătat, acum singur la părinţi şi plin de averi, dar cu toate că oricărei fete din Făgeşti i-ar fi cinste dacă ar cere-o, – ea numai pe Niţu ştie să-l iubească, pe el, faţă de care Sandu trebuie să se ascundă, dacă nu singură averea hotărăşte vrednicia omului.

Gafița, soția lui Radu, era acum însă pusă la cale să caute mai cu dinadinsul după cărările Florichei.

Fiind mai de multe ori numai ele amândouă acasă, mama și fata, adesea i s-a dat Gafiței prilejul să bată șeaua.

Florica se făcea a nu pricepe nimic, dar chiar nimic. Vrea uneori să spună tot ce are la inimă. Avea temere însă că tată-său încă va afla despre treabă și-a sili-o să se mărite înainte de a veni Nițul ei.

Văzând Radu, că nu merge nici decât, lasă totul la o parte și întruna din zile, când singuri ei trei – Radu, Gafița și Florica, fiica lor – erau acasă, întreabă de-a dreptul, spre cea mai mare neplăcere a Florichei – întreabă: – „Apoi de! Florică, acum ești mare. M-am gândit mult pentru tine ca un părinte bun ce-ți sunt. Tu ai să te măriți încă în astă toamnă. Azi mâne gătăm cu adunatul de pe câmp, și fiind anul acesta un an mănos, avem să-ți facem un ospăț de să se ducă veste. Nu știm nici noi câte zile cu păcate vom mai fi având, vrem dar să te știm așezată. Atunci mai putem și noi. Te-am lăudat totdeauna pentru purtările tale și te laudă toți, ca pe o fată ascultătoare ce ești. Dumnezeu să-ți răsplătească! copila mea. Bărbat ți-am câștigat poți să fii mândră cu el. Știi Sandu lui Petre-de-lângă-izvor!

Florică! Am credința, că nu mi-i face supărare.

Ce zici la cuvintele mele?”.

–„Apoi că eu nu-s de mărit. Și nici nu vreau eu încă de acum să împart dragostea ce-o am spre dumneavoastră cu cineva, fie chiar Sandu lui Petre. Tare m-ați urât, de vreți de vreți să mă vedeți dusă de lângă dumneavoastră cu o zi mai curând... sărman de capul meu!

Și pe Florica o podidesc lacrimile văzându-și toate visurile ei de aur despre un viitor mult fericit, spulberate de un vânt nemilos.

Ca un fulger au pătruns-o cuvintele cu măiestrie rostite ale tatălui său. Toate minţile și le-a adunat sărmana de ea, până când a fost în stare să înșire câteva cuvinte ca răspuns. S-o spună verde că și ea, era peste putință.

Ținea foarte mult, ca să nu supere pe ai săi.

Dar Radu pornit odată, urmează mai departe ca să nu-și facă de lucru și altădată:

– Așa sunteți voi toate fetele! – zice Radu, și astfel vă și stă bine să fiți! – Dar să schimbăm vorba!

„De Sandu-ți place? Auzi Florică! Lasă toate la o parte și te-mpacă cu gândul că toamna asta ai să fi nevastă. N-ai auzit însă-ți că măritatul de tânăr nu strică! Ce zici?

Lasă că vorbele lui Radu erau aşa cam în glumă, cam într-adins, dar apoi şi cădeau pe inima ei drept ca nişte săgeţi pline de otravă. Nu mai era stăpână pe cugetele sale şi nici că putea să mai zică ceva.

Gafiţa nu mai putea să tacă. Vedea năcazul Florichei şi i se rupea inima când o ştia atât de necăjită. Câtă iubire e în sânul unei mame nu e cu putinţă de a se putea spune.

Ş-apoi când mama n-are decât un singur ador la casa sa, un odor atât de scump, precum e Florica cea frumoasă – trebui ca să se pună pe parte-i cu tot focul inimii sale.

–„Mai taci din gură, bărbate! Las-o să se mai gândească şi ea, că măritişul nu-i un lucru care să se poată pune la cale într-un ceas. Mă voi înţelege eu cu ea. „Graba strică treaba" – aşa te-aud zicând chiar pe tine însu-ţi. Cum vrei dar, ca din două trei vorbe să se urzească o legătură atât de gingaşă şi care o să ţină toată viaţa. Acum e destul. Şi noi numai pe ea singură o avem, şi trebuie să ne doară când o vedem supărată. Să luăm în samă şi voia ei, c-ar fi un păcat a-ţi face singurul copil ce-l ai, a-l face nenorocit pe toată viaţa...

–„Şti una măi muiere! Voi mamele cu prea multă-vă iubire, voi sunteţi cari adeseori vrând să dregeţi, mai mult stricaţi."

–„Atâta ai să ştii, că voinţa mea nestrămutată este, ca încă în toamna asta pe Florica s-o văd învelită la cap. Tu-mi spuneai mai deunăzi că fata noastră e mai altcum decât mă aşteptam să fie. Am luat sama că are sfială faţă de mine, ca şi când eu i-aş vrea răul. Tu dar ai să duci în îndeplinire voinţa mea, cu atât mai vârtos că cu Petre-de-lângă-izvor m-am înţeles. Ei tinerii ce ştiu?! Cu dragostea numai nu poate s-o ducă omul în lumea asta. Apoi nici aceea nu e ştiut încă, dacă Florica ş-a ales pe cineva.

Asta bine s-o ţineţi minte muierilor, că este voinţa mea şi voi bine ştiţi acuşa, ce va să zică aşa ceva.

* * *

În ziua aceea încă, rămânând acasă singure femeile, – Gafiţa lasă toate la o parte şi ai pe Florica din scurt în privinţa măritişului.

– „Ei bine fată! Dar cum se face că tu mie nu-mi spui nimic?! Cum poţi fi atât de închisă către maică-ta tocmai? Eu trebuie să ştiu încă azi, că ce cale-i pe vale! – De ce nu vrei să mergi după Sandu lui Petre? Nu e destul om? Nu se trage dintr-o spiţă de oameni foarte vrednici? Spune-mi ce-i cu tine?!"

– „N-am nimic de-a zice în contra nimănui, mi-am pus însă în gând, ca să nu mă mărit încă. Prea mult vă am dragi, ca să pot fi fericită în casă străină. Dacă m-oi mărita, tot măritată voi fi. De aceea n-am voie să mă despart nici decât de dumneavoastră, iubiții mei părinți, la cari țin mai mult decât la toată lumea!

– „Florică! Nu-i vorbă! Și tu să potrivești alese cuvinte, dar cine te crede?! Eu nu. Trebuie că tu iubești pe cineva și ți-i teamă să ieși pe față. Alt-cum nu se poate, ca tinerețile cum sunt, știu eu foarte bine, c-am trecut prin ele. Spune-mi lămurit, că ce-i cu tine și numai de se poate voi îndupleca și pe tatăl tău pe partea noastră, că doar eu nu pot să te fac nenorocită, fiindu-mi singura copilă. De cine-ți este drag? După cine te-ai duce bucuros? Spune-mi odată?!"

– „N-am pe nime mamă, dar după Sandu nu mă duc odată cu capul. De mă siliți precum văd că faceți, să știți că cea mai ticăloasă viață va fi a mea!"

– „Așa dar! Tu ești hotărâtă să nu te măriți nicicând. Asta n-a știut-o! Voi spune și tatălui tău...

– „Ba să nu-i spui mamă! Eu n-am zis că niciodată n-am să mă mărit, ci am zis numai că nu acum și nu după Sandu!...

– „Vedea-voi ce zice Radu, când a înțelege, că Florica lui, n-are să se mărite niciodată, vrea să fie călugăriță! De aceea te-am crescut ca pe apă puțină. In urmă să ni se stingă neamul cu tine deodată!"

– „Ba că eu mă mărit, dar nu acum și nu după Sandu lui Petre."

– „Voi întreba, că ce zice tatăl tău!"

– „Mamă dragă! De-aveți un suflet nu mă dați după Sandu! Am jurat că nevasta lui nu voi fi niciodată și jurământul de mi-l calc, te miri ce rău are să mi se întâmple în viață!"

– „Și cine te-a pus să juri? Cine?"

– „Tot atâta e de capul meu și tinerețele mele! Văd eu! Am jurat mămucă înainte de asta cu trei ani, când a plecat Nițu lui Costan, cel fără părinți, la ostășie, am jurat, că nu voi fi în lumea asta nevasta altuia fără numai a lui..."

– „Pentru numele lui Dumnezeu! Ce-a zice Radu când va auzi că tu iubești pe un flăcău sărac, cum este Nițu lui Costan?! El ce are? Boulenii și i-a vândut când a plecat. De bună seamă că banii i-a bătut în tălpi acușa. Moșioara și-a dat-o în arendă, ne-având pe nimenea-n lumea asta largă. Toate celea i se dărâma văzând cu ochii. Fată?! Să-ți iese din cap astfel de gărgăuni, că de-aude tatăl tău îți sucește gâtul. M-ai înțeles?!

– „Ce-a fi să fie! Ori mă daţi după Niţu – ori nu ştiu ce să zic ca să nu greşesc!”

Când aude Radu că dincotro bat vânturile pe casa lui – foc şi pară se face de mânie! Un om ca Radu din Făgeşti să-şi dea fata, singura copilă ce are după un de-al de Niţu lui Costan, e peste poate – odată cu capul, nu!

– „Căci cine e Niţu lui Costan? Flăcău voinic, da! Purtarea? Nu s-a auzit nici o vorbă de scădere. Dar prea nu e de pănura noastră! Car cu patru boi zdraveni, turme colea, de să-ţi fugă ochii pe ele – numai aşa ar mai putea fi vorba. El însă şi-a vândut şi boulenii ce-i avea. Când a veni acasă, va fi un fel de vântură ţară ca toţi ostaşii, că toţi vin plini de fumuri, de să-i încunjuri cu carul încărcat de fân! Florica va trebui să fie a lui Sandu lui Petre, aceasta este voinţa mea. Nici că mai fac vorbă, ci pun la cale toată treaba cu Petre. Eu sunt capul şi înaintea mea au să se plece toţi din casă. Altcum de ce port pălărie?!”

Aşa fel erau cugetele lui Radu, preumblându-se într-una din zile, printre vitele-i numeroase ce tocmai atunci au fost sosite de la câmp.

Dar, lucrul naibii! Pe zi ce trece, Gafiţa tot mai făţiş părtinea dorinţele Florichei. Însă Radu din ce era tot mai dârz. Ba tocmai în ciuda lor, a pus la cale şi ziua logodnei.

Da! Era hotărât totul şi Radu ce face, cu una, cu două, nu se poate schimba.

Trist şi dureros lucru, încât mai altcum nici că se poate! Să aibă cea mai frumoasă fiinţă femeiască de sub soare o dorinţă, o singură dorinţă, în viaţa sa, şi nici aceea să nu i se împlinească, într-adevăr e un lucru dureros de tot! Dar ce să-i faci răului?

Şi Florica putea să zică, vorba cântecului”

„Ardere-ai lume cu foc
„Dacă n-am avut noroc
„Să fiu cu badea-ntr-un loc!

„Ardere-ai lume cu pară,
„Dacă n-am avut tigneală,
„Să fiu cu badea-ntr-o ţară!
„Firea-i lume n-ai mai fi,
„Dacă-n tini nu pot trăi
„Cu cine voia mi-ar fi!”

Şi ea prea adeseori îşi aducea minte de cântecul acesta şi de altele de felul lui, cari nu ştiu cum! Şi nu ştiu de ce! – dar atât de mult se potrivesc

ele cu firea noastră, atât de mult ne pătrund întreaga fiinţă şi ne alină şi cele mai adânci şi tainice dureri, că nu te poţi despărţi de ele pentru o lume întreagă!

Binecuvântată fie umbra voastră, moşi şi strămoşi, cari aţi ştiut să-ntrupaţi adâncile şi adesea dureroasele voastre simţăminte, aţi ştiut să le întrupaţi în cântece pline de farmec încât noi, strănepoţii, frunte plecată înaintea maicelor noastre stăruitoare în cele moştenite din bătrâni. Căci ele le-au sădit şi le sădesc în urmă în inimile noastre, în frageda şi mult plăcuta pruncie, dumerind neastâmpărul nostru nebunatic cu doina drăgălaşă, feţi frumoşi cu părul de aur, Ilene Cosânzene şi alte scumpe aduceri aminte ale unor vremi trecute acuşa!

De multe ori vor fi trecut aceste cugete prin inima Floricheil Căci de multe-ori şi-a înecat amarul vieţii în câte-o doină alinătoare a durerilor şi suferinţelor sale!

În sfârşit nu e nimic statornic sub soare şi e bine că tocmai aşa este.

La casa lui Radu, de voie, de nevoie, mergeau oamenii gătindu-se încetul cu încetul. Dar Petre-de-lângă-izvor, prea mult sta de vorbă cu părintele Pamfilie, prea ţineau să nu-i audă nime, că ce să-nţeleg, – iar acasă nu să prea făcea nici treabă pentru însuriş. Chiar Sandu, cine ştie de ce! – nu era zi să nu treacă pe dinaintea şcolii unde locuia domnul învăţător Trifescu. Între ei trebuie că se urzea ceva, numai cât gura satului nu-i prinsese de veste!

Trei ani trecuseră de când Niţu lui Costan, n-a mai călcat mănosul pământ al Făgeştilor. Lumea tot ca ea, îl uitase mai cu desăvârşire. Dacă părinţi şi fraţi n-are omul, apoi rudeniile adesea sunt ca şi străinii, căci: Feţele ce nu se prea văd, curând se uită".

Într-una din zile, ce cad tocmai pe la capătul lui Brumărel din toamna aceea, flăcăii din Făgeşti ce veneau acuşa de la ostăşie, aduc ştirea, că Niţu lui Costan s-a abătut din cale, n-a venit drept spre casă, s-a abătut către un oraş din apropiere, în care tocmai atunci se ţinea târg de ţară. Aceea însă nimeni nu putea să lămurească, anume de ce? Tot ce-au ştiut flăcăii să spună, a fost că Niţu are puzderie de bani, că trebuie să aibă. În ostăşie s-a purtat totdeauna ca o fată mare. Mai marii îl aveau la inimă şi se bucurau când îl vedeau înaintând din treaptă-n treaptă. Iar în Bosnia, în luptele crâncene cu vitejii locuitori ai acelei înfundate ţări, a dovedit atâta vitejie, că i-a venit carte lăudătoare chiar de la împărăţie. Şi o cruce de aur încă i-a venit, ca unuia ce-a dovedit pe duşmani cum nici mai marii lui n-au

pomenit. Ba şi galbeni laţi în dungă şi cu spor la pungă, încă se crede a fi primit!

Nu e putinţă de a se putea spune cu ce sete sorbea Florica aste cuvinte de pe buzele flăcăilor! De zece ori i le-au spus şi ea totuşi doreşte să le mai audă! Da! o doreşte din toată inima ei, fiindcă e vorba de ce are ea mai scump sub soare. Fiece minut i se părea mai mult decât un veac!

– „De ce nu vine?! Ce caută la târg, când singur dorul a putut să-i spună, că trebuie să vină-n ruptul capului? El ar trebui să ştie că ea cu ce dor îl aşteaptă ca să-i spună din rostul ei că nu poate să fie nevasta lui, nici decât nu! De ce dar s-a dus la târg? De ce zăboveşte atât de mult? De ce nu vine odată?! Cu astfel de cugete se frământă Frumoasa – din – Făgeşti, ş-atât era de nedumerită că-şi pierduse ştirea de sine, nu mai ştia de capul ei, dacă mai este încă vie, trăieşte şi se mişcă încă, ori apoi totul este o nălucire! Împăratul îl lasă să se întoarcă la leagănul părinţilor săi, şi el totuşi să nu vină!"

* * *

În ziua următoare, pe când mândrul soare da a scăpăta niţel, un flăcău voinic străbate uliţa cea mai din Făgeşti. El mână dinapoi opt juncani frumoşi colea de-ţi fug ochii de pe ei, apoi îmbuibaţi şi plini de incuri[1], de nu le-ajunge drumul. E Niţul lui Costan, flăcăul cel voinic, ce tocmai vine acasă din ostăşie. Toţi îi ies în cale, toţi îl întreabă de sănătate, iar fetele îl privesc cu dragoste şi-l fură cu ochii pe sub genele lor lungi. Chiar Radu, tatăl Florichei şi n-a putut să zică două trei cuvinte ieşite din curata inimă, când l-a văzut trecând pe dinaintea porţii sale cu neastâmpăraţii de juncani.

– „Vrednic băiat!" zice el după ce trecuse Niţu – dar tot nu se poate, am zis odată că nu, şi pe unde ese cuvântul ese şi sufletul.

Singură Florica n-a cutezat să iasă la uliţă, dar cu atât mai lung l-a petrecut cu ochii din marginea grădinii, unde ochii tată-său nu putea străbate. O dulce mulţumire i-a cuprins întreaga-i fiinţă, când a văzut neliniştea lui Niţu, care deşi înconjurat de-o lume întreagă din Făgeşti, se părea nedumerit şi nu ştiu cum, n-avea pe buze acel zâmbet ce-atât de bine-i şedea? Privirea ş-o arunca roată, se-nţelege, aşa din întâmplare, ca şi când ar căuta pe cineva. În colea tot Niţu lui Costan, cel pieptos, nalt şi apăsat la mers. Mustăcioara, ce când cu ducerea da să răsară, acum era cum e mai frumoasă. Şi umbletul prin cele ţări străine, se vedea a-l fi deşteptat de tot

---

[1] incurie = neglijenţă, neîngrijire (Dic. expl. al lb. rom, Ed. a II-a, Bucureşti, 1996, pag. 484).

mult, încât a venit mai om, de cum se dusese. Florica dar n-a avut de ce să se plângă de mii de ori, cât a fost dus, cu vorba cântecului:

„Bate Doamne Neamțu-n drum,
„C-a luat ce-a fost mai bun!
„Bate Doamne Neamțu-n cale,
„C-a ales, ce-a fost mai mare!
„Bate Doamne Neamțu-n față
„C-a luat făr' de mustață!
„Și mi-l bate Doamne-n dos
„C-a ales ce-a fost frumos!

Da! Florica n-avea de ce să se plângă. Cine umblă mult, multe vede și cunoaște și dacă e cu temei la judecată, multe învățături trebuitoare poate să-și câștige. Ș-apoi cine e vrednic într-un loc, e vrednic și într-altul, alt cum nici că se poate.

* * *

La câteva zile după sosirea lui Nițu, într-o bună dimineață, părintele Pamfilie cheamă pe Radu la sine, chiar la sine acasă. Nici vorbă! Când Părintele zice un cuvânt, în urma încrederii nemărginite de care se bucură, nu s-a aflat încă Făgeștean, care să nu-i dea ascultare, cât zici trei.

Radu dar, îndată ce i se vestește că Părintele îl poftește, se îmbracă în veșminte curățele, trage călțunii cei de zile mari, își netezește frumos pletele ce-i bat umeri, se rade și curăță cum știe el, apoi luându-și bățul din păducel făcut, o ia cu pași cumpătați drept către casa părintelui Pamfilie.

– „Bună dimineața, domnule Părinte!

– „Bine ai venit fiule! Dar șezi nițel pe scaunul cela ca să ne șadă stupii! Am Radule să-ți împărtășesc niște vorbe, ce tocmai le privesc. De aceea te-am poftit încoace.

– „Ca totdeauna, voi asculta ș-acum cu firească supunere cuvântul ieșit din rostul sfinției tale și pe cât mă privește l-oi și urma.

– „Ascultă Radule! Din treaba ta cu Petre-de-lângă-izvor, n-are să fie nimic, dar chiar nimic!

– „Mă rog părinte de iertare, și să nu vă fie cu supărare, dar eu am vorbit cu Petre gură cu gură și nici că se poate să ne retragem cuvântul dat. Eu am și pus câte ceva la cale. Tot așa cred c-a făcut și Petre, cuscrul meu, mă țin în drept să-l socotesc de așa. Doar n-o să mă poarte muierile cea și ho, după cum le taie capul?! Ce-am hotărât odată noi doi, eu și cu Petre,

aceea a hotărât, şi nici că se poate schimba mai mult. Rog să nu vă fie cu supărare, dar am ţinut să vă descopăr că dincotro bat vânturile!

– „Ia-o mai domol Radule! Vei vedea din cuvântul meu că nu poate să fie nimic din toată treaba...!

– „Vă rog părinte, daţi mai departe, că stau pe jăratic de nedumerit ce-s. ceva e la mijloc, dacă tocmai sfinţia-voastră vorbeşte atât de hotărât!

– „Mă bucur Radule, că dai crezare vorbelor mele. Te încredinţez că nu-ţi vreau decât binele. Despre asta te vei încredinţa deloc

– „Te rog părinte ieşi odată cu vorba afară, c-o piatră de mi s-a pus pe inimă!

– „Ascultă dar! Ştii că domnul învăţător Trifescu are pe Valeria, o fată durdulie, bine crescută şi în vârsta măritişului. Domnul învăţător Trifescu, deşi a ţinut-o prin şcoli, decât s-o dea dup-un orăşean ce trăieşte azi şi are din ce-şi ţinea casa, mâne, poimâine însă, murind el, ori venindu-i asupra capului te miri ce nevoi, se zbate ca peştele pe uscat. O dă mai bucuros după vreun de-al de Sandu lui Petre, care oleacă de carte ştie, ca toţi cei din Făgeşti, se pricepe la omenie şi totodată e cu dare de mână. Tinerii se iubesc foc. Petre şi domnul Trifescu sunt înţeleşi, Gafiţă, ştii nevasta dumitale, a fost la mine şi-a zis cu lacrimile-n ochi, să nu cunun pe Sandu cu Florica odată cu capul. Niţu încă a fost la mine. Are să fie fala satului şi Florica-i este dragă de tot. Sandu a iubit-o pe Florica şi umblă în urma ei. Văzând-o însă atât de rece şi nepăsătoare şi-a luat gândul de la ea. Acum Radule, dragul meu, fă ce te-a învăţa Dumnezeu. Am ţinut să te lămuresc, ca să nu-ţi faci singura copilă ce-o ai, nenorocită pentru viaţă. Ştiţi vorba: „Toate ca toate, dragoste cu sila nu se poate!" Nu ştiu dacă Gafiţa îţi era urâtă precum văd că ţi-e de dragă, nu ştiu, zic de aveai poftă să faci şi să aduni atâtea!

– „Domnule părinte! Cinstit să fii înaintea lui Dumnezeu, precum eşti înaintea noastră, că bun suflet poţi fi! Dacă aşa făină se macină la moară, apoi drept să-ţi spun nu-s mai Radu, cel de adineauri. Să fie pe voia Florichei! Şi eu cu Gafiţa mea Dumnezeu să mi-o ţină, tot din dragoste m-am luat, şi ce mai traiu am dus mămucă! Să mor azi şi rău nu mi-ar părea, că de fericire am avut parte. Parcă-mi văd muierile, când vor auzi, că-s de partea lor, ce voie bună o să-mi facă! Cu deosebire Florica are să-şi iasă din piele. Încolea mi-i şi dragă ca sufletul din mine, că-mi este singura copilă.

– „Binecuvântat să fii Radule, de un Păstoriu ce v-a iubit cu tot focul inimii sale şi viaţa şi-a cheltuit-o spre binele şi înflorirea neamului. Când mă uit înapoi pe lângă cale, ce-am străbătut în astă lume, mă podidesc

adesea lacrimile. Mi-aduc aminte cât de bine i-ar sta acestui neam al nostru, când ar face toţi cât am făcut noi Făgeştenii.

– „Ca un semn de iubire din parte-vă, faceţi-mi cinstea ca amândouă logodnele să se întâmple la casa mea şi încă una dată. Te rog Radule! Nu mă uit la puţina cheltuială ce s-a face, că am de la Dumnezeu şi-n groapă cu mine nu le-oi duce. Nu ştiu de ce, dar mă simt tare fericit, când văd întemeindu-se astfel de legături, ce vor fi spre mulţămirea noastră a tuturor, de tineri nici nu mai vorbesc!

– „Să fie! O zic Părinte din toată inima!

* * *

Florica a rămas tot frumoasă, harnică, curăţică şi plină de viaţă. Pe lângă vechiul ei nume de *„Frumoasa din Făgeşti"*, pe care i-l dau şi azi Făgeştenii din toată inima – şi cum să nu, când ea cugeţi că tot întinereşte, deşi e mamă a-lor doi îngeraşi de copilaşi, pe care-i desmeardă, mă rog, Radu şi Gafiţă, cât e ziulica de mare – pe lângă numele ei vechi Florica, dă a-şi agonisi altul nou. Ici, colea, auzi lumea numind-o *„Frumoasa Niţului"*. Ea nu se supără, din contră-i cade bine, pentru că traiul ei cu Niţu, nu l-ar da pe lumea toată.

Dacă e mulţumit tot astfel şi Niţu, ne-o spun ei, Făgeştenii, care de când are el pe Florica drept nevastă, cântând l-am auzit adeseori, dar totdeauna aceleaşi cuvinte.

„Socru nu mi-a dat muiere,
„Făr mi-a dat fagur de miere;
„Socru nu mi-a dat nevastă,
„Că mi-a dat floare-n fereastră.
„Când vântul suflă din jos
„Umple-mi casa de miros;
„Şi când vântul suflă-n faţă,
„Umple-mi casa cu dulceaţă.

Va rămânea îndelungat în aducerea aminte a Făgeştenilor *„Cântecul Niţului"* precum şi traiul vieţii lui plăcut ca o zi de Maiu.

Gr. Sima a lui Ion

20. Voinic din tei[1]
– Poveste –

Era odată un om lucrător,
Ce ara pe după cuptor,
C-o lingură de cositor,
C-o lingură cu coada ruptă,
Să şad-aici care m-ascultă!

Mai era şi alt om lucrător,
Ce ara pe după cuptor,
C-o lingură de cositor,
C-o lingură cu coada ruptă,
Să ias-afară care n-ascultă!

Acum, după ce vă cam spusei cam la câte ceasuri e, să ne apucăm de lucru, că vorba ceea: „Vremea tace şi trece". Într-o ţară, nu v-o pot spune şi chiar dacă v-aş spune-o, încă nu veţi merge pe-acolo, destul că era un bărbat şi o muiere. Cine ştie ce le-a trăsnit lor prin cap, ce nu, că ei nu şi-au făcut casă în sat, cum şi le fac alţi botezaţi, ci tocmai în dricul unui codru des, ce se întindea în toate părţile, cât vezi cu doi ochi. S-a întâmplat de tocmai pe dinaintea căsuţei lor curgea un pârâiaş mic. Şi lucru necurat, că altceva nu putea să fie pe locurile acelea!

Lemnele din sus de căsuţa oamenilor noştri erau toate sucite şi ingujbite în toate părţile, de să fi stat în creştet şi nu puteai găsi un lemn drept cât să-ţi faci un resteu în jug. Şi apa din părăul acela?! Gândeai că e făcătură.

De când s-a pomenit, n-a văzut-o nimeni limpede şi aceasta cât ţinea părăul din sus de casă. Să nu uitaţi, că apa din jos de căsuţă era limpede ca roua, iar copacii unul mai drept ca celălalt. În toate părţile acestea-ţi era mai mare drag să umbli.

Trecuseră, nu zic mult, cincizeci de ani de când bărbatul şi muierea de care ne este vorba, se hotărâseră a petrece împreună toate necazurile acestei vieţi şi copii ca-n palmă!

---

[1] Din revista „Familia", Oradea-Mare, Nr. 1, 2/14 ianuarie 1883, pag. 2-4.

Cine ştie ce-i copilul la casa omului, nu se va mira dacă voi spune că tocmai din astă pricină erau necăjiţi de multe ori, nu mai ştiau dacă se plăteşte să mai lucreze şi să mai câştige câte ceva, ce-a dat Dumnezeu!

Într-o zi, bărbatul, fără a mai zice ceva către muiere, ia securea şi hai la pădure. Dar precum avusei cinstea a vă spune, pădurea mai că le intra în casă de departe ce era şi aşa şi el, cât ai dat o dată cu amnarul, şi era prin cel codru. Se vede c-avea el ce avea la inimă, că fără a pierde vremea se pune şi ciopleşte din teiul, cei lui i s-a mai părut, un copil colea ca toţi copiii. Cum soseşte cu el acasă, îi face un leagăn şi-l culcă. Peste noapte, minunea minunilor! Copilul plângea, de nu mai era chip să-ţi poţi închide ochii de gura lui. Biata muiere acum se scoală şi-l mai ogoaie, dându-i să sugă. Aşa se petreceau lucrurile pe vremurile acelea!

Cât a fost drăguţa de noapte, ei n-au mai aţipit deloc, de bucurie că acum au şi ei bucurie la casă. Dimineaţa iară, s-au sculat cu noaptea în cap şi nu se mai săturau privindu-l cât era de bine făcut, ştii, ca-n tipar, nu altceva.

Şi cu crescutul încă gândeai că nu-i a bună, aşa se înălţa. Într-o zi creştea cât altul în două, într-o săptămână ca într-o lună. Şi nu trecu tocmai mult şi iată-l că-i june. Dar apoi ce fel de fecior a ieşit din el! Ştiţi dumneavoastră povestea cântecului:

Că la pas e păunaş,
La obraji bulgăr de caş,
Ochii lui ca murele,
Buzele ca frunzele:
Genele ca penele,
Sprâncenele-i umblă-n vânt,
Ochii te bagă-n mormânt.

Da, aşa era *Voinic din tei*, căci despre el ne e vorba, şi pe mine nu ştiu ce mă furară gândurile de tocmai asta era cât pe-aci s-o uit a v-o spune. Pentru asta însă cred că nu vă supăraţi, că înainte este încă multă şi frumoasă, şi cine-ascultă multe-a învăţa, cine-a durmi, bine-a hodini.

Într-o zi ce se socoteşte el, Voinic din tei, ce nu se socoteşte, că numai se roagă de tată-său să-i facă la faur o secure din cele mai zdravene.

Lucrează şi faurul şi tatăl lui Voinic din tei, zi de vară până-n seară, şi scot la cale o secure de ţi se punea-n spate când te uitai la ea.

Dar să nu credeți că lui Voinic din tei i-a plăcut securea! Ferească Dumnezeu! Asta-i o jucărie pentru copii, zise el, când i-o aduse tată-său acasă; o să mă duc eu cu capul meu, că doar eu știu mai bine ce-mi trebuie.

Merse la faur și adunară tot fierul ce-l avea acesta, dar de unde să ajungă nici măcar pentru muche. Ei vor fi știind din câte locuri au mai strâns până ce-au făcut rost de nouăzeci și nouă de măji de fier. Au bătut ei fierul cum au știut mai bine, și iată că fac o secure cum n-a mai fost alta de când lumea. În sfârșit, ca să nu-și piardă vremea numai iac-așa făcând nimica, își bagă degetul cel mic prin muchea securii și pe-aici ți-i drumul către casă.

– Dar, tată! zice Voinic din tei, într-altă zi – ia țipă-te până-n cea pădure și fă o toporiște la securea asta, că doar la atâta te-i pricepe și mata.

La tată-său i se puse nu știu ce la inimă, văzându-și copilul atât de puternic. Fără a mai face multă vorbă, se duse în pădurea cea din jos și-i croiește o toporiște atât de grozavă, că de-abia o putea duce de-a umărul.

Dar gândeai că-i lucrul dracului! Toporiștea nu era de treabă. Intra, mă rog, de-a curmezișul prin muchea securii.

Iar se duce Voinic din tei cu capul lui, c-apoi știa el că ce-a fi. Nu umblă tocmai mult și dă de un copac din cei mai zdraveni. Nu pierde vremea, fără îl umflă din pământ, cu rădăcini și cu țelină cu tot, de te lua groaza când vedeai groapa ce s-a făcut. Se ia cu el către casă și-i mai taie el câte-o rădăcină, două, ce nu se potriveau, mai și câteva crengi, și-apoi înțepenește întreg copacul în muchia securii.

– Să știți, mamă și tată, că mie mi-a venit dorul de-a umbla lume mai multă, ca să văd ce fel de neamuri mai trăiesc pe sub cer și ce limbi grăiesc. Să rămâneți cu Dumnezeu, că eu plec.

Au încercat ei, părinții, în fel și chip, și întru totul, numai doară-l vor face să se lase de gândurile lui, dar toate în zadar. Voinic din tei își așeză ceva merinde în traistă, își ia securea și la drum copile!

S-a dus el cât s-a dus, multă lume și împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că povestea înainte este multă și frumoasă, s-ascultați și domnia voastră! Cine-ascultă, multe-a învăța; cine-a durmi, bine-a hodini. De la o vreme, cum mergea el prin cel codru des, dă cu ochii de Sfarmă-peatră. Acesta măcina la stânci, munți și bolovani numai așa, cu mâna goală.

– Bine că te-am aflat, zice Voinic din tei. Tu ești cel ce de-atâta amar de vreme tulburi apa cu meșteșugul tău? Din părăul ăsta, neam de neamul meu n-a putut să bea apă limpede, și numai din pricina ta. Mai mult să știu

că n-are să-ţi cânte cucul. La trântă să ne luăm, în paloş să ne tăiem, că altă scăpare nu-i.

– Ba, că-i păcat de Dumnezeu să piară careva dintre noi – răspunse Sfarmă-peatră – fără mai bine să ne luăm *fraţi de cruce* şi la bine şi la rău.

Voinic din tei se-nvoi şi se luară acum împreună şi se duseră până ce dădură de Strâmbă-lemne. Acesta, unde vedea lemnul strâmb îl îndrepta, unde-l vedea drept îl strâmba.

– Bine că te-am aflat, zice Voinic din tei. Tu eşti cel care nu laşi copacii să crească aşa precum i-a lăsat Dumnezeu, fără-i chinuieşti în tot chipul prin suciturile tale? Să ştii că ţi-ai dat de om. La trântă să ne luăm, în paloş să ne tăiem, că altă scăpare nu-i.

– Ba, că-i păcat de Dumnezeu să piară careva dintre noi, fără hai mai bine să ne legăm fraţi de cruce şi la bine şi la rău.

Voinic din tei se-nvoi şi se luară acum tustrei fraţi de cruce şi se duseră multă lume şi împărăţie, ca Dumnezeu să ne ţie. De la o vreme iată-i că dau peste curţile zmeului.

Zmeul era dus cine ştie încotro, şi acasă, de păzitor, lăsă o căţea cu dinţii numai de fier şi cu măsele de oţel. Căţeaua avea porunca să nu sufere pe nimeni să intre în cele curţi, iar pe când s-a întoarce zmeul să-l aştepte cu feluri şi feluri de mâncări potrivite, cum e mai bine, nici prea reci şi nici prea fierbinţi. Ca să ştie căţeaua când venea, zmeul trimitea buzduganul lui înainte, cale de un ceas şi mai bine, după cum se întâmpla. Şi buzduganul bătea de trei ori în poartă, apoi se punea în cui la locul său.

Cum sosesc cei trei fraţi de cruce la curţile zmeului, nici una, nici două, fără intră-nlăuntru ca la ei acasă. Căţeaua poate că s-a cam priceput, că ce fel de oameni vor fi aceştia, că deloc nu i-a lătrat. După ce-şi pun ei câte ceva, ce aveau, în rânduială, Voinic din tei zice că nu-i bine să şadă numai aşa pe casa omului, fără să mai dea şi ei în ziua lucrului, iar unul să rămână să le gătească ceva pentru gură, pe când s-ar întoarce de unde aveau de gând să se ducă. Se învoiră ca de astă dată să rămână Sfarmă-peatră.

De s-ar fi depărtat Voinic din tei şi cu Strâmbă-lemne cale de o jumătate de ceas cu talpa şi iată că buzduganul zmeului şi bate-n poartă şi-apoi vine şi se aşează în cui. Sfarmă-peatră, simţindu-se în puteri, nu pierde vremea, fără ia buzduganul şi mi ţi-l aruncă departe, de a trecut peste zmeu. Se pune zmeul şi-şi ia buzduganul, apoi merge liniştit către casă, căci de! ceva lucru mare ştia el că nu poate să fie.

Când colo, dă de Sfarmă-peatră.

– Ce vânturi te-abat pe-aici, străinule, şi cum ai îndrăznit tu, om slab ce te găseşti, să faci unele ca acestea în curţile mele?, zice zmeul.

– Ce curţile tale? Au fost numai, căci de azi înainte vor fi ale mele şi ale fraţilor mei de cruce, încreastă-ţi-o asta bine zmeule, nu care cumva să uiţi.

În sfârşit, au mai zis ei din gură şi unul şi altul, vorba ceea: „Laudă-te gură, că iată pumnul", până ce zmeul spune verde lui Sfarmă-peatră, că azi la amiază are să mănânce zeamă fierbinte şi carne pisată de pe spatele lui.

Mult tocmai nu zăbovi, căci mâncărurile erau gata, fără îndată prinde pe Sfarmă-peatră de ceafă, îl pleacă frumuşel înainte şi-i apucă capul aşa între genunchi, de-ţi venea a crede că nu-i el, cel ce sfărma stâncile acelea uriaşe numai iac-aşa. Se vede că cu zmeul acela nu era lucru tocmai curat, de avea el atâta amar de putere. Acum se pune de soarbe la zeamă fierbinte de pe spatele lui Sfarmă-peatră şi-şi pisează şi carne cu un bălătruc[1] din cele sănătoase şi mănâncă el, zmeul, până când a crezut că-i destul. După ce s-a împăcat zmeul cu foalele cum se cade, s-a dus iar în treaba-şi, lăsând pe Sfarmă-peatră cu spatele opărite şi bătucite ca-n clacă.

Nu mult după aceasta sosesc şi Voinic din tei cu Strâmbă-lemne şi se supărară amarnic pe Sfarmă-peatră, pentru că acesta gătise, aşa-n pripă, nişte mâncări atât de rele, că nu era chip să le mănânci. Era cât pe-aci să-l scarmene aşa din prietenie. Abia după ce Sfarmă-peatră le-a povestit de-a fir a păr cele păţite cu zmeul şi le arătă şi spatele sale chinuite, s-au mai domolit oamenii noştri. Sfarmă-peatră le mărturisi că, zău, el nu mai rămâne să fiarbă nimic, întâmple-se orice cu capul lui. Veni dar rândul lui Strâmbă-lemne.

Lui Strâmbă-lemne însă i-a umblat tot aşa de bine ca şi lui Sfarmă-peatră şi-apoi mâncărurile lui, să fi fost rupt de foame şi nu erai în stare să îmbuci din ele de trei ori măcar.

– Acum o să rămân eu, zice Voinic din tei, că cu voi nu poate omul s-o scoată la capăt nici într-un fel.

Vine el, zmeul, la amiază acasă şi se poartă colea ţanţoş, de gândeai că are să soarbă pe Voinic din tei într-o lingură de apă; ştiţi vorba ceea. Nu-i vorbă, zmeul încă era tare, de nu ştiu cine ar fi îndrăznit să-şi facă sâmbră cu el, dar Voinic din tei îşi făcea de cap cu puterile lui. Şi buzduganul

[1] bălătruc = piatră rotundă cu care se „face" sarea pe lespede; o piatră globuroasă (D.L.R., Tom I, Partea, Bucureşti, 1913, pag.450)

zmeului încă l-a zvârlit la amiază, ştiţi dumneavoastră când a venit să dea de ştire căţeaua, că acuşi e aici zmeul, încât nici azi n-a mai picat din văzduh. Dar, să nu lungesc vorba, că doar nu-s muiere, fără să vă spun scurt şi la înţeles, că de pe spinarea lui Voinic din tei n-a mai mâncat zmeul zeamă fierbinte, nici carne pisată.

Când a dat zmeul să prindă pe Voinic din tei de ceafă, cum făcuse cu tovarăşii lui, se pomeneşte că acesta, Voinic din tei, îşi încleştă bine mâinile pe la spatele zmeului, şi-l strânge odată bine de-i pârâiră oasele în el ca nişte smicele uscate, când le stropşeşti cu piciorul. Încât din partea zmeului, vorba ceea: „Lasă-l, mă! L-aş lăsa, dar nu mă lasă el!". S-apucară dar de trântă. Cum se smuceşte zmeul, cum nu se smuceşte, nu vă pot spune, că-i cam mult de-atunci, destul că aşa împlântă de bine pe Voinic din tei, de acesta se băgă în pământ până-n genunchi. Voinic din tei nu-i rămâne dator, fără aşa dă odată de tare cu zmeul de pământ, de acesta s-a afundat până-n brâu. Dar zmeul tot al dracului! Cine ştie cum apucă el, aşa fără de veste pe Voinic din tei, şi-l trânteşte odată, de până-n subsiori s-a băgat prin pământ. Voinic din tei te miri ce păţea dacă nu se cătrănea din pricină că zmeul umblase cu minciuna! Acum să vezi! Suceşte odată pe zmeu spre stânga, îl suceşte spre dreapta şi-aşa mi ţi-l împlântă odată, cum împlânţi parul, de numai capul îi mai rămase afară din pământ. Apoi îi reteză capul, ca la un pui de găină.

Acum se puse şi cercetă după toate comorile zmeului. Când colo, ce să-ţi vadă ochii? Tot felul de lucruri de aur şi de pietre scumpe, de-ţi fugeau ochii după ele. În casa cea mai din capăt, când a deschis, dă de trei fete de crai şi de împăraţi, pe care le furase zmeul nu de multă vreme pentru sine şi pentru fraţii săi. Peste câteva zile aveau să fie nevestele lor. Atâta erau acelea de frumoase, de gândeai că-s trase chiar prin inel. Te puteai uita la soare, dar la ele nu. Dar, vorba ceea: „Nici pentru cine se găteşte, ci pentru cine se nimereşte!"

Să fi văzut bucuria lui Sfarmă-peatră şi a lui Strâmbă-lemne, când, întorcându-se de unde se duseseră, aflau nişte mâncăruri de cele scumpe şi unsuroase, de cale de trei ceasuri îţi atingea nasul mirosul cel plăcut. Apoi fetele cele de crai şi de-mpăraţi?! S-au cununat ei cu ele, s-a întins un ospăţ din acele, de şi câinii erau cu colaci în coadă. Am fost şi eu acolo şi, după ce mi-am pus bine gura la cale, o luai pe-o creastă ruginoasă şi v-o spusei dumneavoastră mincinoasă.

Gr. Sima a lui Ion

Postfață

Un împătimit al scrisului din Țara Moților
Folcloristul Grigore Sima a lui Ion*

Făcându-și o postumă datorie față de regretatul său dascăl întru ale scrisului, Alexandru Ciura scria despre Grigore Sima în 1912: „Cunoșteam poveștile lui, începând cu *Teiu legănat*, pe care am cetit-o slovenind, în cea mai fragedă vârstă... Știam că e colaborator la *Convorbiri* dar mai ales, știam că a fost tovarășul de muncă al unor oameni cari au fost o adevărată binecuvântare pentru limba literară".

Născut în 1856 în Gârbova Aiudului, Grigore Sima al lui Ion își începe învățătura în comuna natală, urmând apoi școala normală din Sibiu, devenind învățător, în 1875. Vine să-și practice profesia în satul Bucium Poieni (jud. Alba), unde desfășoară și o prodigioasă activitate culturală și educativă (1875-1884). Împreună cu Ion Pop Reteganul, care funcționa atunci ca învățător în satul vecin Bucium Sașa, începe o muncă neobosită de culegere a folclorului din Țara Moților, puțin cercetat până atunci.

În anul 1884, Sima se stabilește la Cărpiniș, lângă Abrud, comună în care rămâne învățător și preot până la sfârșitul vieții, 1907. Cea mai fecundă activitate publicistică o desfășoară Sima între anii 1883-1890. În acest răstimp publică numeroase culegeri în Calendarul: *„Amicul poporului"*, la Sibiu, dar și o serie de texte ca: *Izvor de bunăstare, Ardeleanul Glumeț, Vorbe pentru înțelepciune și viață, Frământări de limbă*, povești, ghicitori etc. Îl găsim în multe publicații periodice de seamă din Transilvania: *„Tribuna"*, *„Transilvania"*, *„Libertatea"*, *„Telegraful român"*, *„Convorbiri literare"*. În revista *„Familia"* publică o mare parte din producțiile folclorice și literare: *Poveștile Voinic de tei, Busuioc și Măghiran, Boierul și Diregătorul de curte (1883), Nebunii, A cui să fie fata cea frumoasă*

* Vezi și R. Felea: Bijuterii spirituale din Țara Moților – Grigore Sima, folcloristul de la Cărpiniș. 1999, pag. 147-150.
Vezi și: Dicționarul folcloriștilor – Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1979, pag. 197.

(1884), Petre Voinicul (1888), Cenuşotca (1889), nuvelele *Negrea Păscălierul, Ghiţă inimă veselă (1883), Cântece din Ardeal* (1885), legende, snoave, anecdote etc. Întreţine aici rubrica *„D'ale lui Păcală"*.

În 1886 înfiinţează în Cărpiniş revista *„Foişoara"*, despre care Ion Pop Reteganul spunea că *„e unica foaie beletristică populară în care aflăm limba noastră cea frumoasă şi spiritul de gândire al ţăranului român"*. În *„Foişoara"* găsim poveştile: *Cântecul fetei bătrâne, Floare frumoasă şi floare urâtă, Fata morarului, Fraţii osândiţi*, precum şi notiţe folositoare, glume din popor, întrebări, răspunsuri etc.

Lipsit de suportul material necesar, Sima îşi dă seama că pentru ca să scoţi o foaie bună îţi trebuie creiţari, că de unde nu, *„se duce dracului oricât de bună ar fi"*. În acest fel, începând cu anul 1892, se lasă de literatură şi se apucă de băişag în Roşia Montana, pământ al făgăduinţei. Amăgitoarea vână de aur din baia Orlea, i-a risipit însă toate nădejdile, lăsându-l sărac şi bolnav. Se stinge din viaţă la 26 decembrie 1907, ducând în veşnicie toate planurile ce şi le făcuse.

Preţioasele sale manuscrise dintre care sute de producţiuni folclorice, plăsmuirile literare, documente istorice, toate adunate cu truda a peste trei decenii, au împărtăşit aceeaşi nefericită soartă ca şi manuscrisele lui Nicodim Ganea, apropiat prieten al lui Grigore Sima. Rămase în casa din Cărpiniş într-un mediu vitregit de înţelegerea importanţei lor, manuscrisele au fost probabil arse în întregime.

Activitatea de culegere a productelor artistice ale poporului a însemnat pentru Sima o operaţie plină de răspundere, pornită din conştiinţa funcţiei moralizatore a creaţiei populare, care combat defectele unora dintre membrii colectivităţii: lenea, minciuna, îngâmfarea, prostia, hoţia, incompatibile cu morala creştină.

Urmând direcţiile programatice şi estetice, formulate de B.P. Haşdeu şi Grigore Silaşi, Sima respectă formele de limbă populară de o rară expresivitate, opunându-se intervenţiilor în culegere, în schimbare şi a expresiilor idiomatice. Spre deosebire de folcloriştii dinaintea lui, el respectă construcţiile epice şi stilul, fără adaosuri şi podoabe, oglindind în poveştile, snoavele şi producţiile poetice, poporul cu toate obiceiurile şi graiul lui. În articolele şi studiile privind scrierile populare, Sima subliniază faptul că valoare ştiinţifică au doar bucăţile culese *„întocmai cum să zâc"*,

culegătorul având dreptul şi datoria de a nu lăsa să sporească cuvintele străine, care furişându-se în limbă, pretind apoi drept de cetăţenie. Măiestria stilului popular constă *„în fixarea întorsăturilor atât de sprintene, atât de fireşti şi neîntrecute, că rămâi uimit în faţă lor şi-ţi vine să te întrebi că de unde atâta farmec în graiul poporului. Ţi-ai da o jumătate din viaţă numai să-l poţi reproduce. Aceasta e fagurul de miere al mult regretatului Eminescu*"[1]Grigore Sima a fost neobosit luptător, prin cuvânt şi faptă, pentru cauza libertăţii naţionale a poporului său. Făcând parte din mişcarea memorandistă, el este acela care salvează de la confiscare arhiva conducerii acestei mişcări, transportând-o la Alba Iulia clandestin, printre munţi, în timpul procesului de la Cluj din 1893. În anul 1892, îşi dă concursul entuziasmat la încercarea de înălţare la Abrud a unei statui a lui Avram Iancu, acţiune iniţiată de înflăcăratul memorandist din Abrud, Vasile Fodor, fiul tribunului de la 1848-1849, Vasile Ladislau Fodor, membru activ al societăţii Astra, desfăşoară o susţinută activitate pentru ridicarea culturală a poporului. Cartea cu titlul sugestiv *„Izvor de bunăstare*" o publică în dorinţa de a sprijini îmbunătăţirea situaţiei economice în care se află ţărănimea. În ea găsim sfaturi privitoare la cultivarea raţională a pământului, pomilor, grădinărit, creşterea animalelor, igiena corporală şi a locuinţei, îndrumări casnice, etc.

Dorind să realizeze o mare colecţie de folclor, reprezentativă, lansează în 1884, prin tribuna şi alte publicaţii, un Apel către domnii învăţători cărturari de la sate", rugându-i să culeagă şi să trimită „poveşti, balade, doine, hore, cântare la morţi, oraţii, colinde, zicători, frământări de limbă şi proverbe, promiţându-le recompense băneşti. În anul următor tipăreşte în periodice câteva balade, cântece şi basme fantastice, cimilituri şi frământări de limbă: *Teiu legănat, Vlad şi Catrina, Din bătrâni* ş.a.

Activitatea literară şi folclorică desfăşurată de Grigore Sima al lui Ion îl aşează alături de scriitorii români ardeleni înaintaţi de la sfârşitul veacului trecut şi începutul secolului nostru, care, ducând mai departe făclia aprinsă de cărturarii Şcolii Ardelene, au luminat cu ea minţile şi au încălzit sufletele zdruncinate ale Românilor, dând glas şi chip conştiinţei naţionale.

[1] Grigore Sima, Câteva observări asupra scrisorilor din popor şi pentru popor, în „Transilvania", 1890, p. 54-58.

Lucrarea prezentă, cuprinzând o parte din poveștile lui Grigore Sima și extrase, în mare parte, de noi, din revista „Amicul Poporului" Sibiu, pe care el a condus-o, între 1890-1898, considerăm că este o dovadă a calităților acestui folclorist și artist în domeniul scrisului din Transilvania, și dorim să oferim cititorilor lecturi cât mai atractive și îndrumări de viață cât mai folositoare.

Romulus Felea

Note bio-bibliografice

Sima al lui Ioan Grigore, născut la 21 septembrie 1856, la Gârbova, jud. Alba – mort la 26 decembrie 1907, la Cărpiniș, jud. Alba. A urmat școala primară în localitatea natală, apoi a urmat studii normale la Sibiu pe care le-a absolvit în 1875. Profesează ca învățător în localitatea Poieni (1875-1884) și Cărpiniș, jud. Alba (1884-1907); este redactor la calendarul *Amicul poporului* (1887-1898). Participă la înființarea col. BPTr (1884); editează gazeta *Foișoara* (1886); colaborează și la *Convorbiri Literare, Familia, Libertatea, Transilvania* și *Tribuna*.

Format în cercul *Tribunei*, căruia Ioan Slavici i-a imprimat un puternic avânt, orientându-l și spre literatura populară, Sima desfășoară o intensă activitate folcloristică asemănătoare întrucâtva celei a lui Ion Pop-Reteganul. Culege lirică populară din Munții Apuseni și publică, încă din 1881, o bogată colecție de c. 100 de poezii în *Convorbiri Literare*, conținând piese de certă valoare artistică, transcrise cu deosebită grijă pentru păstrarea autenticității, a cărei singură scădere constă în neindicarea provenienței (numele localității și ale informatorilor). Rezultatele obținute îl încurajează și, dorind să realizeze o mare colecție de folclor, reprezentativă (*„să fie cât numai se poate de completă"*), lansează în 1884, prin *Tribuna* și alte publicații, un *Apel pentru dd. învățători cărturari de la sate*, rugându-i să culeagă și să-i trimită *„povești, balade, doine, hore, cântare de morți, orații, colinde, zicători, frământări de limbă și proverbe"*, promițându-le și recompense bănești. Nu se știe ce ecouri a stârnit acest apel, de vreme ce Sima nu notează, în textele tipărite ulterior, decât incidental, proveniența (numai numele localității), dar în anul următor tipărește în periodice câteva balade, cântece și basme fantastice, și, în 3 br., 2 basme, 175 cimilituri și 9 frământări de limbă: *Tei-legănat,* Poveste (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, col. BPTr, nr.7, 1885, 26 p.), *Vlad și Catrina,* Povești (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, col. BPTr, nr.15, 1885, 16 p.) și *Din bătrâni*, Gâcituri, întrebări și răspunsuri, frământări de limbă, adunate de ~ (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, col. BPTr, nr.16, 1885, 29 p.). Probabil că din același proiect face parte și colecția de snoave *„povestite cu oarecare emfază de literat"* (IFR, p.291), intitulată *Ardeleanul glumeț sau 101 de anecdote poporale, alese pe sprânceană și întocmite din glumele lui Nenea Stan, ce-și râde de toți,* de ~ (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, 1889, 108 p.)

Bibliografie referitoare:

Ioan Bratu, *Grigore Sima a lui Ioan* în Luceafărul, Sibiu, an VII, nr.3, 1 februarie 1908, p.51

Alexandru Ciura, *Foiletoane,* Beiuş, 1912, p.75-79

Ion Breazu, *Literatura Tribunei* (1884-1895), în DR, VIII, 1934-1935

Romulus Felea, *Un folclorist uitat: Grigore Sima*, în Limbă şi Literatură Bucureşti, an XIX, 1968, p.264-266

Simion Florea Marian şi corespondenţii săi, ediţie îngrijită de Eugen Dimitriu şi Petru Froicu, Cuvânt înainte de Iordan Datcu, Bucureşti, EM, 1991, p.336-338.

(Extras din Iordan Datcu, *„Dicţionarul etnologilor români"*, II, Editura Saeculum, I.O., Bucureşti, 1998, p.208)

Pop-Reteganul Ion, născut la 10 iunie 1853, în localitatea Reteag, jud. Cluj – mort la 4 aprilie 1905, în Reteag, jud. Cluj. Urmează şcoala primară în localitatea natală; studiile secundare la Năsăud (din 1864); studiile *„preparandale"* la Gherla şi Deva (1870-1873), cu examen de *„calificaţiune"* în 1873. Profesează ca învăţător (1873-1892) în localitatea Orlat (jud. Sibiu), Vâlcelele Rele şi Baru Mare (ambele în jud. Hunedoara), Lisa (jud. Braşov), Bouţari (jud. Caraş-Severin), Bucium Şasa şi Sâncel (ambele în jud. Alba), Rodna Veche (jud. Bistriţa-Năsăud); al II-lea secretar al Astra – Sibiu (1894-1895). Redactor la revista *Deşteptarea, Revista ilustrată* şi, între 1899-1900, la *Tribuna*; colaborează şi la *Amicul familiei, Biblioteca familiei, Cărţile săteanului român, Contemporanul, Convorbiri pedagogice, Familia, Fântâna Blanduziei, Foaia ilustrată, Foaia de duminecă a ziarului Dreptatea, Gazeta poporului, Gazeta Transilvaniei, Gutinul, Lumina, Noua bibliotecă română, Noul călindar de casă, Opinca, Revista politică, România Liberă, Siedetoarea, Şcoala română, Telegraful român, Timişana, Voinţa* (Bistriţa) ş.a.

„Învăţător cu şcoală şi lectură puţină [...], dar tenace în crezul generaţiei lui de a ridica ţărănimea transilvăneană la o altă stare, potrivită cu originea ei romană şi cu calităţile cu care s-a dovedit înzestrată" (IFR, p.285), Pop-Reteganul culege folclor, direct sau prin intermediari învăţători şi ţărani ştiutori de carte, îndeosebi din partea de nord a Transilvaniei, cu o extraordinară hărnicie care l-a impus urmaşilor imediaţi

drept *„cel mai mare folclorist al Ardealului"* (I. Muşlea). Deşi debutează cu o poveste versificată (*Fata mulţumitoare*, în Siedetoarea, Bud., an IV, nr.7, 13 mai 1878, p.49-51) şi deşi colecţia lui, alcătuită *„într-o viaţă destul de scurtă şi plină de atâtea greutăţi"* (N. Iorga) numără peste 5.000 de poezii populare şi numai cu puţin peste 100 de texte în proză, Pop-Reteganul s-a impus în istoria folcloristicii româneşti prin culegerile sale de poveşti, probabil datorită faptului că a publicat prima culegere mai amplă de basme transilvănene, *Poveşti ardeleneşti*, culese din gura poporului de ~, Pref. de Alexiu Viciu (Braşov, Editura N.I. Ciurcu, 1888, partea I-VIII + 80 p., partea II – 80 p., partea III – 88 p., partea IV – 80 p., partea V – 86 p.) urmată de altele 2: *Poveşti din popor*, adunate de ~ (Sibiu, Asociaţia Transilvană, 1895, 216 p.) şi *De la moară* vol.I – *De la moară în sus* (Bud., col. *„Biblioteca poporului român"*, 1903, 32 p.; vol. II şi III lipsesc din bibliotecile consultate). Cu toate că multe poveşti nu sunt adnotate cu referinţe despre informatori şi localitate, iar culegătorul însuşi mărturiseşte, în prefaţa la volumul *De la moară*, că a păstrat *„numai fondul din manuscrisele primite, iar forma le-o dădui eu, după cum se vede, grijind după putinţă, să nu mă despart de povestitorii necărturari"*, a dăinuit multă vreme părerea greşită că textele din culegerile lui Pop-Reteganul sunt reproduse cu maximă fidelitate. Cercetările moderne au corectat această opinie, stabilind aportul personal al culegătorului în basme, natura şi amploarea intervenţiilor sale. I. Muşlea (CEF, p.188-196) a remarcat că Pop-Reteganul nu a utilizat o metodă stenografică de înregistrare, că a modificat ordinea episoadelor, a combinat variante, a intervenit în articulaţiile poveştilor, iar Ovidiu Bârlea (IFR, p.287-288) observă *„înclinarea spre prolixitate"* prin *„ingrediente stilistice pe care ţine să le adauge [...] ca să fie la înălţimea prescrisă de canoanele literaturii"*. Totuşi, după cum conchide I. Muşlea (Ibid.) intervenţiile lui Pop-Reteganul nu au degradat substanţa şi expresia populară a poveştilor: *„În cazul lui Reteganul, noi credem că avem de-a face cu armonizarea firească a însuşirilor lui cu natura creaţiei populare. Aceasta înseamnă că aportul lui nu alterează nicicum caracterul popular al basmului, ci dimpotrivă îl accentuează, îi dă mai mult relief. Reteganul s-a realizat ca un creator anonim în tipare populare. E numai o întâmplare că acest creator are un nume. Nefiind o puternică personalitate artistică, toate aptitudinile lui înnăscute şi le realizează prin popor"*. Preocupat să cuprindă în activitatea sa întreaga varietate a fenomenului literar popular, Pop-Reteganul culege şi poezii – balade, cântece haiduceşti, de dragoste, de dor şi jale, funebre, satirice, colinde, pluguşoare etc. – realizând prin cele 5122 de texte adunate, cea mai bogată numericeşte colecţie din Transilvania, din păcate numai parţial publicată în volumul *„Trandafiri şi*

viorele", Poezii populare culese şi aranjate de ~, învăţător (Gherla, Imprimeria Aurora – A. Todoran, 1884, tom.I, 214 p., pe coperta exterioară 1886), *Chiuituri* (Gherla, 1887, 24 p., volum semnalat de I. Muşlea), *Buchetul*, culegere de cântece culese de ~ (Gherla, Tipografia Aurora - A. Todoran, 1894, 127 p.), *Bocete adeca cântări la morţi*, adunate de ~ (Gherla, Tipografia A. Todoran, 1897, 191 p.), *Cine nu ştie striga, cetească cartea asta, adecă Chiuituri de care strigă feciorii în joc*, adunate din popor de ~ şi date poporului (Gherla, Tipografia Aurora - A. Todoran, 1891, 120 p.), *Poezii populare, Cântece bătrâneşti* (Sibiu, col. Biblioteca Tribunei, nr.48, 1900, 41 p.). Alcătuite ca şi volum de poveşti, prin anchete directe dar şi prin intermediari, culegerea de versuri populare nu excelează prin rigoare ştiinţifică. Unele texte nu sunt adnotate cu referinţe despre informatori şi localităţi, câteva piese nu sunt propriu-zis folclorice, ci creaţii culte sau semiculte, iar clasificarea lor nu este întotdeauna corectă, deşi Pop-Reteganul este însuşi autorul unei scheme de clasificare a folclorului în: *„Cântice religioase-morale"*, *„colinde"* *„cântece bătrâneşti"*, *„voiniceşti"*, *„ostăşeşti"*, *„de bucurie"*, *„de iubire"*, *„de jale"*, *„de dor"*, *„de urât"*, *„de mânie"*, *„de necaz"*, *„chiuituri"*, *„diverse"*. Fără a avea o pregătire ştiinţifică, Pop-Reteganul extrage din îndelungatul său contact cu fenomenul viu al creaţiei populare, o sumă de observaţii remarcabile pentru epoca sa, ca de pildă cele privind constantele spirituale ale poporului aşa cum se reflectau în colecţia sa.

(Extras din Iordan Datcu, *„Dicţionarul etnologilor români"*, II, Editura Saeculum, I.O., Bucureşti, 1998, p.163-164)

CUPRINS

Grigore Sima al lui Ion de Cărpiniș
(1856-1907)

Sediul fostei reviste "Foișoara" (1886),
condusă de Grigore Sima al lui Ion,
azi Școala Generală din Cărpiniș